

**MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO
VIEŠOJO SAUGUMO AKADEMIJA**

RIMANTAS BOBINAS
TEISĖ IR POLICIJOS VEIKLA

PADEGIMŲ TYRIMAS: TEORIJA IR PRAKTIKA
Magistro baigiamasis darbas

Vadovė: Doc. dr. J. Juškevičiūtė

... ..
(parašas)

Darbo autorius: R. Bobinas

... ..
(parašas)

Kaunas, 2022

TURINYS

IVADAS	3
SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	8
1. UGNIES, GAISRO GENEZĖ IR PADEGIMŲ ISTORIJA	9
2. PADEGIMŲ TYRIMO ORGANIZAVIMO YPATUMAI	14
2.1. Pirminiai ikiteisminio tyrimo veiksmai.....	14
2.1.1. Ikiteisminio tyrimo pradėjimas.....	18
2.1.2. Įvykio vietos apžiūros ir įvykio vietos tyrimo ypatumai.....	20
2.1.3. Versijų iškėlimas ir patikrinimas.....	23
2.2. Tolesni ikiteisminio tyrimo veiksmai.....	27
2.2.1. Nukentėjusiųjų ir liudytojų apklausa.....	29
2.2.2. Specialiųjų žinių naudojimas, tiriant padegimus.....	33
2.2.3. Įtariamojo sulaikymas ir apklausa.....	35
2.2.4. Vaizdo stebėjimo sistemų panaudojimas, tiriant padegimus.....	38
3. PADEGIMŲ TYRIMO PRAKTIKA LIETUVOJE	41
3.1. Ikiteisminio tyrimo bylų analizė.....	42
3.2. Tyrėjų apklausos rezultatų analizė.....	46
3.3. Policijos specialistų – kriminalistų apklausos rezultatų analizė.....	60
3.4. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento specialistų, atliekančių padegimų įvykio vietos tyrimą, apklausos rezultatų analizė.....	68
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI	77
LITERATŪROS SĄRAŠAS	79
PRIEDAI	90
SANTRAUKA LIETUVIŲ KALBA	130
SANTRAUKA ANGLŲ KALBA	131
SĄŽININGUMO DEKLARACIJA	133

IVADAS

Temos aktualumas. Nusikalstamumas – kiekvienos civilizuotos valstybės opi problema, kuriai spręsti skiriami didžiuliai ekonominiai, laiko ir žmogiškieji resursai. Jei bus pritariama minčiai, kad nusikalstamumas egzistuos tol, kol egzistuos žmonija¹, neabejotinas atrodys ir teiginys, kad visada egzistuos poreikis nagrinėti ir analizuoti atskirų nusikalstamų veikų teorijos ir praktikos santykio aspektus ir problematiką.

Padegimai yra vieni iš labiausiai savitų, sunkiai išaiškinamų, didelės pareigūnų kvalifikacijos ir laiko sąnaudų jiems atskleisti reikalaujantys nusikaltimai. Statistikoje šio pobūdžio nusikalstamos veikos sudaro tik 2,64 % nuo visų 2021 metais įvykusių gaisrų², arba mažiau nei procentą nuo bendro kriminalinių nusikaltimų skaičiaus³. Tačiau nereikia pamiršti to, kad tokiais nusikaltimais padaroma ne tik fizinė, turtinė ar moralinė žala nukentėjusiajam, bet ir pakertamas pasitikėjimas valdymo tvarka, silpsta viešosios aplinkos saugumo jausmas.

Visuotinės žmogaus teisių deklaracijos 17 str. įtvirtinta kiekvieno žmogaus teisė turėti nuosavybę ir vienam, ir kartu su kitais⁴. Istorškai susiklostė tai, kad nuosavybė buvo laikoma viena pirmųjų ir svarbiausių prigimtinių žmogaus teisių. Ankstyvojoje literatūroje galima rasti teiginių, kad valstybės atsiradimą lėmė ir siekis apsaugoti šią pagrindinę ir prigimtinę žmogaus teisę – teisę į nuosavybę⁵.

*Lietuvos Respublikos Konstitucijos*⁶ 23 ir 24 straipsniuose kalbama apie nuosavybės ir būsto neliečiamybę. Ši nuostata, savo prigimtimi, suprantama, kad privati nuosavybė, turtas neliečiami ir negali būti pateisinamas bet koks neteisėtas kėsینimasis. Ir visai nesvarbu kokios formos šis turtas, jis užima labai svarbią vietą žmogaus gyvenime. Vien per 2021 metus ugnis sunaikino 209 pastatus, 210 transporto priemonių, 732 gyvūnus, 3 464 tonas pašarų, 5304 kv. m. gyvenamojo ploto, o 8 567 kv. m. šio ploto buvo sugadinta. Gaisruose žuvo 94 žmonės, iš jų 3 nepilnamečiai; traumuoti 173 žmonės⁷.

Valstybės reikalas užtikrinti, kad joje esanti nuosavybė būtų stiprinama ir saugoma nuo nusikalstamų kėsinių. Siekiant maksimaliai užtikrinti saugią visuomenės būtį ir garantuoti jos konstitucines teises, turi veikti tokia teisėsauga, kuri gebėtų tenkinti augančius visuomenės lūkesčius. Pastaruosius penkerius metus daug pastangų skiriama teisėsaugos institucijų pertvarkoms, jų veiklos efektyvumui didinti. Tokių žingsnių

¹ Jurijus Bluvšteinas. *Kriminologija*. (Vilnius: Pradai, 1994), 38.

² <https://pagd.lrv.lt/lt/statistika/gaisru-ir-gelbejimo-darbu-statistika>.

³ Nusikalstamumo ir ikiteisminių tyrimų statistika – Informatikos ir ryšių departamentas.

<https://www.ird.lt/lt/paslaugos/tvarkomu-valdomu-registru-ir-informaciniu-sistemu-paslaugos/nusikalstamu-veiku-zinybinio-registro-nvzr-atviri-duomenys-paslaugos/ataskaitos-1>

⁴ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.278385>

⁵ Семен Абрамович Беляцкий. *Частное право в основных принципах*. – (Каунас: 1928).

⁶ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

⁷ <https://pagd.lrv.lt/lt/statistika>.

reikalauja ir vyraujantis nusikalstamų veikų pobūdis, bei jų dinamika. Reikalingas greitas ir ryžtingas valstybės atsakas į vyraujančius ir didžiausią žalą sukeliančius nusikaltimus, taip pat į visuomenės pasitikėjimą ir saugumo jausmą mažinančius veiksnius. Nors buvo padarytos ikiteisminio tyrimo institucijų, prokuratūros ir teismų pertvarkos, daugeliu atveju jos nedavė apčiuopiamų rezultatų, kad būtų maksimaliai pagerintas teisėsaugos institucijų darbas, sumažintas nusikalstamumas.

Iš pradžių buvo bandoma kurti specializuotą padegimų tyrimo instituciją: pirmame etape padegimų tyrimas buvo pavestas vienai institucijai – PAGD⁸. Vadovaujantis BPK 165 str.⁹ ši institucija – ikiteisminio tyrimo subjektas, tačiau ji nebuvo Operatyvinės veiklos įstatymo taikymo subjektas¹⁰, nors BK 187 str. 2 d. yra ir šio įstatymo taikymo dalykas¹¹. Toks sprendimas kėlė pagrįstų abejonių dėl tinkamo šių tyrimų subjekto parinkimo ir paskyrimo. Ilgainiui tapo aišku, kad toks sprendimas nebuvo geras ir jis buvo pakeistas. Ir nors šiandien už BK 187 str. 2 d. padarytų nusikaltimų tyrimą (ir žvalgybinį, ir procesinį) atsakinga Lietuvos policija¹², ir toliau probleminiu išlieka padegimų tyrimo kompetencijų atribojimas bei tarpinstitucinė konkurencija.

Tiriant padegimus, labai svarbūs kvalifikuotai atlikti pirminiai procesiniai veiksmai, juos atlikusių tyrėjų ir specialistų kvalifikacija ir profesionalumas. Jų atliekamų veiksmų efektyvumas, savalaikiškumas ir veiksmingumas iš esmės ne tik daro įtaką nusikaltimų išaiškinimo lygiui, bet ir padeda spręsti daugelį tolesnio ikiteisminio tyrimo problemų. Tai pripažįsta ir mokslininkai, ir teisėsaugos institucijų pareigūnai.

Temos naujumas. Padegimų tyrimas yra specifinė turtinių nusikaltimų tyrimų sritis. Šios rūšies tyrimo metodika Lietuvoje nagrinėta gana fragmentiškai. Vykdyti tyrimai ta apimtimi, kuri susijusi su bendrų turtinių nusikaltimų tyrimo metodika, naudojant bendras turtinių nusikaltimų tyrimų rekomendacijas.

Atskirai apie padegimų tyrimus ir jų kriminalistines charakteristikas daugiau informacijos galima rasti tarptautinėje literatūroje. Kriminalistikos pradininkas H. Grosas XIX amžiuje savo darbuose išskyrė padegimų tyrimus kaip specifines įvykio vietas ir būtiną išskirtinį pasirengimą jiems tirti. Vėliau, 1957 metais, mokslinius tyrimus atliko JAV mokslininkas J. Savage. Jis pripažino, kad būtina tirti tyčinių padegimų ir juos darančių nusikaltėlių prototipų santykį. Ta tema jis publikavo mokslinį straipsnį

⁸ Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus 2003 m. birželio 20 d. įsakymas Nr. 106 „Dėl Valstybinės priešgaisrinės priežiūros darbo organizavimo instrukcijos ir Valstybinės priešgaisrinės priežiūros darbo dokumentų formų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 63-2870.

⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 37-1341.

¹⁰ Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas // Valstybės žinios, 2002-06-28, Nr. 65-2633. (Negalioja. Galiojo iki 2013-01-01).

¹¹ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.

¹² Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2008 m. rugpjūčio 8 d. įsakymas Nr. I-109 „Dėl Ikiteisminio tyrimo terminų kontrolės tvarkos ir rekomendacijų patvirtinimo“. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.325976>.

„Investigative Techniques Applied to Arson Investigation“ (*Padegimo tyrimui taikomi metodai*)¹³. Padegimų tyrimo temomis mokslinius darbus atliko ir publikavo kiti JAV autoriai D. Redsicker, J. Oconnor: 1996 metų moksliniame tyrime „*Practical Fire and Arson Investigation*“ (*Praktinis gaisro ir padegimo tyrimas*)¹⁴ ir J. W. Harbert ir Ph. Foster 2003 metų publikacijoje „*An Introduction to Fire and Arson Investigation*“ (*Įvadas į gaisro ir padegimo tyrimą*)¹⁵. Daug plačiau ir efektyvesnius tyrimus padegimų srityje atliko ir publikavo rusų mokslininkai: A. S. Grigorian, I. D. Češko, V. G. Plotnikov, S. I. Taubkin, N. Baratov, A. J. Korolčenko, G. N. Kravčiuk, N. M. Buločnikov, S. I. Zernov, A. A. Stanovenko, J. P. Černičuk.

Lietuvoje moksliniai tyrimai dėl atskirų nusikaltimų tyrimo, tarp jų ir padegimų, atliekami labai fragmentiškai. Pirmuosius mokslo darbus gaisrų ir padegimų tyrimo srityje atliko profesorius E. Palskys. Jis daug dėmesio skyrė ne tik kriminalistikos mokslo teorinėms problemoms, bet ir kriminalistikos metodų ir priemonių taikymui praktikoje. E. Palskys buvo ir vienas iš 1985 m. išleisto vadovėlio „*Kriminalistika*“¹⁶ bendraautorius, kur buvo analizuojama gaisrų ir padegimų tyrimo metodika. Taip pat nemažai padegimų tyrimui svarbios informacijos galima rasti ir kituose jo moksliniuose tyrimuose bei publikacijose: „*Nusikaltimai ir kriminalistika*“¹⁷, „*Daiktinių įrodymų fiksavimas (metodologinės, procesinės ir kriminalistinės problemos)*“¹⁸ ir kituose.

Teorinius mokslinius tyrimus kriminalinių nusikaltimų tyrimo kontekste atliko daugelis Lietuvos universitetų mokslininkų, tačiau jie daugiau bendrinio turinio. Tarkim, V. E. Kurapka 2013 m. pristatė kriminalistikos taktiką ir metodiką¹⁹, o dvejais metais anksčiau P. Ancelis parengė ir išleido vadovėlį, kur aprašė tyrimo veiksmus baudžiamajame procese²⁰. Gana daug mokslinių darbų susijusių su kriminalistikos taktika ir metodika parašė R. Burda, R. Kriščiūnas, E. Latauskienė, H. Malevski, S. Matulienė, A. Barkauskas, L. Belevičius, J. Juškevičiūtė. Minėtuose moksliniuose darbuose yra rašoma apie nusikaltimų

¹³ John Savage. *Investigative Techniques Applied to Arson Investigation*. *Journal of Criminal Law and Criminology*. (1957). <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4593&context=jclc>.

¹⁴ David Redsicker ir John O'Connor. *Second Edition. Practical Fire and Arson Investigation*. (1996 by Taylor & Francis Group, LLC). <https://www.routledge.com/Practical-Fire-and-Arson-Investigation/Redsicker-OConnor/p/book/9780849381553>.

¹⁵ James William Harbert ir Phil Foster. *An Introduction to Fire and Arson Investigation*. (2003). <https://nij.ojp.gov/law-enforcement/investigations/fire-and-arson-investigations>.

¹⁶ Eugenijus Palskys, Marcelis Kazlauskas ir Petras Danisevičius. *Kriminalistika*. – (Vilnius: Mintis, 1985).

¹⁷ Eugenijus Palskys. *Nusikaltimai ir kriminalistika*. – (Vilnius: Mintis, 1978).

¹⁸ Еугениус Палскис. *Фиксация вещественных доказательств (методологические, процессуальные и криминалистические проблемы)* (дисс. кандидата юридических наук: Университет имени М. В. Ломоносова. – Москва, 1971).

¹⁹ Vidmantas Egidijus Kurapka. *Kriminalistika taktika ir metodika. Vadovėlis*: (Vilnius: M. Romerio universiteto leidyba, 2013).

²⁰ Petras Ancelis. *Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese. Vadovėlis*: (Vilnius: M. Romerio universiteto leidyba, 2011).

tyrimo metodiką, tačiau nėra išskirti gaisrų ar padegimų tyrimai. Šis mokslinių tyrimų laukas šiuo metu yra praktiškai nenagrinėtas, juntama didelė sisteminių ir mokslinių, ir taikomųjų tyrimų stoka.

Pagal atskiras nusikaltimų rūšis mažai nagrinėti ir analizuoti nusikaltėlių profiliai, nors tai yra vienas iš svarbiausių ir labiausiai tyrėjui padedančių nustatyti nusikaltimą padariusį asmenį įrankių. Tik J. Juškevičiūtės 1998 metų moksliniame darbe „*Nusikaltėlio profilio sudarymas – naujas netradicinis nusikaltimų tyrimo metodas*“²¹ aprašomas nusikaltėlio kaip nusikaltimo subjekto profilio sudarymas pagal nusikaltimo pobūdį. Daugeliu kitų atvejų apsiribojama tik bendromis kriminalinių nusikaltimų tyrimų atskiromis teorinėmis charakteristikomis, arba atskirų ikiteisminio tyrimo ar ekspertinių įstaigų metodikomis.

To tikrai nepakanka siekiant efektyviai tirti padegimus. Ikiteisminio tyrimo institucijų ir prokurorų interesas (tai įpareigoja BPK 2 str.)²² greitai ir mažesnėmis sąnaudomis ištirti nusikaltimus, tarp jų ir padegimus, patenkinti visuomenės lūkesčius, sudaryti sąlygas nukentėjusiajam gauti materialinės ir moralinės žalos atlyginimą. Tam reikalingi kompetetingi pareigūnai ir veiksminga moksliai ir praktiškai pagrįsta metodika.

Tyrimo problema. Padegimai kitų kriminalinių nusikaltimų tyrimo kontekste tirti ir analizuoti fragmentiškai tik bendrai analizuojant jų sudėtį turtinių nusikaltimų tyrimo kontekste. Baigiamajame darbe keliamas klausimas, ar esama padegimų tyrimo metodika ir ja remiantis parengtas ir patvirtintas reagavimo į gaisrus ir padegimų tyrimo algoritmas užtikrina tinkamą šių baudžiamųjų bylų tyrimą praktikoje.

Tyrimo objektas. Padegimų (gaisrų) tyrimo organizavimas vadovaujantis 2018-01-29 Tyčinio turto sunaikinimo ar sugadinimo algoritmu ir jo įtaka praktiniam baudžiamųjų bylų ištyrimui.

Darbo tikslas. Išnagrinėti padegimo baudžiamųjų bylų tyrimo praktiką ir atskleisti praktines tyrimo problemas, pasiūlyti šių problemų sprendimo būdus.

Tyrimo uždaviniai:

1. Išanalizuoti ugnies ir gaisro genezę, apžvelgti padegimų istoriją.
2. Išanalizuoti padegimų tyrimo organizavimo ypatumus, taikant Lietuvos policijos generalinio komisaro 2018-01-29 įsakymu Nr. 5-V-92 patvirtintą „*Reagavimo į pranešimą apie turto sunaikinimą ar sugadinimą*“ algoritmą.
3. Remiantis baudžiamųjų bylų analize, išnagrinėti padegimų tyrimo praktiką ir nustatyti tyrime kylančias problemas.
4. Parengti apklausų anketas ir atlikti policijos tyrėjų apklausą apie ikiteisminio tyrimo metu iškylančias problemas, tobulinimo perspektyvas.

²¹ Janina Juškevičiūtė. *Nusikaltėlio profilio sudarymas – naujas netradicinis nusikaltimų tyrimo metodas*. (Jurisprudencija, 2003, t. 43(35)), 22–23.

²² Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 37-1341.

5. Atlikti policijos specialistų – kriminalistų apklausą siekiant išanalizuoti gaisraviečių apžiūros kokybę, nustatyti problemas ir jas įvertinti.

6. Atlikti PAGD gaisrų tyrimo specialistų apklausą tikslu išsiaiškinti esamas padegimų tyrimo problemas ir pasiūlyti galimus sprendimus.

Šiame darbe ginamasis teiginys. Patvirtintas policijos reagavimo į tyčinius padegimus pirminių bei tolesnių ikiteisminių tyrimų veiksmų algoritmas padeda tyrėjui ir specialistui atlikti būtinus procesinius veiksmus tyčiniams padegimams ištirti.

Tyrimo metodika. Rengiant baigiamąjį darbą, naudojami šie metodai: istorinis – juo siekiama atskleisti ugnies ir gaisro genezę, prigimties raidą ir jos istorinį kitimą; aprašomasis – jį naudojant analizuojamos gaisrų ir padegimų tyrimo problemos; teisės aktų ir šaltinių analizės – analizuojami teisės aktai, siekiant atsakyti į tyrimo problematiką ir iškeltą klausimą; baudžiamųjų bylų analizės – siekiama atskleisti praktinę padegimų tyrimo pusę; apklausos – anketuojant siekiama surinkti duomenis iš tiriamųjų (tyrėjų ir specialistų), ir, juos išnagrinėjus, atskleisti esamus tyrimo modelius ir dėsningumus; loginis – jį naudojant daromi loginiai samprotavimai ir išvados, teikiami pasiūlymai.

Darbo struktūra. Darbą sudaro įvadas, santrumpų sąrašas, trys skyriai, išvados, pasiūlymai, literatūros sąrašas, santraukos lietuvių ir užsienio kalbomis ir priedai.

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

AVPK – apskrities vyriausiasis policijos komisariatas.

B – dyzelinas.

BK – Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas.

BPK – Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas.

d. – dalis.

E – benzinas.

JAV – Jungtinės Amerikos Valstijos.

KET – Kelių eismo taisyklės.

KTC – Kriminalistinių tyrimų centras.

KTT – Kriminalistinių tyrimo tarnyba.

kv. m. – kvadratinis metras.

LPM – Lietuvos policijos mokykla.

LTEC – Lietuvos teismo ekspertizės centras.

NVRS – Nusikalstamų veikų registracijos skyrius.

p. – punktas.

PAGD – Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamentas.

pan. – panašiai.

PD – Policijos departamentas.

PIN – priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų išsiuntimo numeris.

PK – Policijos komisariatas.

PGT – Priešgaisrinė gelbėjimo tarnyba.

pvz. – pavyzdys.

RS – Reagavimo skyrius.

Rekomendacijos – Lietuvos Respublikos Generalinio prokuroro rekomendacijos.

str. – straipsnis.

TEĮ – teismo ekspertizės įstatymas.

t. y. – tai yra.

UGM – Ugniagesių gelbėtojų mokykla.

VĮ – valstybės įmonė.

VRM – Vidaus reikalų ministerija.

1. UGNIES, GAISRO GENEZĖ IR PADEGIMŲ ISTORIJA

Kas tai yra ugnis? Kuo ji tokia ypatinga? Kodėl vienais atvejais apie ją kalbama kaip apie gėrį, kuris suteikia šilumos, jaukumo? Kitais atvejais ji vadinama didžiausia blogybe ar grėsme. Vienu atveju ji yra kasdienio gyvenimo aukuras, kitu – viską naikinanti stichija. Tai kas ta mistinė ugnis, kaip ją apibūdina mokslas ir kaip ji suprantama žmogui?

Moksliškai pagrįstas ugnies apibrėžimas, kuris pateikiamas mokslinėje literatūroje yra „*degimo proceso metu išsiskiriančios įkaitusios, šviečiančios dujos*“²³. „*Sugebėjimas įkurti, prižiūrėti ir užgesinti ugnį buvo vienas esmingiausių ankstyvųjų žmonių pasiekimų. Ugnis leido termiškai apdoroti maistą, atgrasyti plėšrūnus, suteikė šviesą ir šilumą, ir tokiu būdu leido žmonių populiacijai pasiekti atšiauresnius kraštus. Termiškai apdoroto maisto rasta net 1,9 mln. metų senumo laikotarpio geologijos iškasenose, bet manoma, kad anksčiausiai ugnis sukontroliuota galėjo būti maždaug prieš 1 mln. metų. Ugnies naudojimas Žemėje plačiai paplito prieš 100–50 tūkst. metų*“²⁴.

Istorijos tyrinėtojai atranda įdomių ugnies ir žmogaus gyvenimo bendrybių²⁵. „*Ugnis laikyta tarpininke tarp žmogaus ir dievų (į ją įdėtos aukos sudega ir dūmais kyla į dangų – dievų erdvę), namų sergėtoja (aplink ugnį vykdavo šeimos gyvenimas), saugotoja nuo priešų, apvalanti dvasią. Aplink ugnį vykdavo įvairios religinės apeigos, be jos buvo neįsivaizduojamos šventės, bendruomenės renginiai*“²⁶. Vėliau, žmonės sugalvojo ir daugiau praktiškų ugnies panaudojimo būdų. Vienas jų buvo tyčinis miško deginimas naujiems žemdirbystės plotams sukurti (lydiminė žemdirbystė). Namų interjere pradėti rengti ugniakurai, naudojamos žvakės. Ugnis plačiai taikoma karinėje pramonėje.

„*Iki pramonės perversmo, pagrindinis kuras ugniai buvo mediena (malkos), vietomis – džiovintas naminių gyvulių mėšlas. Vėliau pradėtos naudoti akmens anglis, gamtinės dujos, nafta. Šių medžiagų deginimo proceso metu imta gaminti elektra (šiluminė elektrinė)*“²⁷. Dėl gaisrų pavojaus ir patogumo, šiuo metu, atvira ugnis butyje praktiškai nenaudojama. Dabar apšvietimas teikiamas elektra, šildymas – centralizuotu karšto vandens paskirstymu, maisto paruošimas – dujinėmis ar elektrinėmis viryklėmis. Žvakės, židiniai, laužai naudojami daugiau kaip simboliniai, emociniai atributai.

Pastaruoju metu atvirą ugnį žmonės naudoja mažiau, nes ją keičia elektra. Žmogaus gyvenimas negali susitapatinti tik su elektros teikiama nauda, reikia kažko daugiau. Juntamas didžiulis skirtumas – buvimas tamsoje šviečiant elektros lemputei ir kai šalia plazda laužo liepsna ir juntama jos šiluma. Jauku ir pozityvu,

²³ Ugnis. Visuotinė lietuvių enciklopedija, T. XXIV (Tolj–Veni). – (Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2015), 300.

²⁴ <https://lt.wikipedia.org/wiki/Ugnis>.

²⁵ <https://www.mokslobaze.lt/ugnies-atsiradimo-istorija.html>; <https://www.15min.lt/ikrauk/naujiena/svarbu/atradimas-pakeites-dabarti-ugnis-515-255376>.

²⁶ <http://www.studijoms.lt/ugnis-senoves-lietuviu-gyvenime.htm>.

²⁷ <https://www.storyboardthat.com/lt/innovations/ugnis>.

jei ugnis naudojama žmogaus gerovei, jaukumui kurti. Deja, nevisada yra taip, neatsakingi ir nusikalstami žmogaus veiksmai, naudojant ugnį ir toliau grasina savo nepažajojama jėga žaloti, gadinti turtą, skleisti baimę ir grasinti žmogaus gerovei.

Viena iš baisiausių ugnies stichijų yra gaisras, kurio kilmė ir priežastis gali būti įvairi – nuo gamtos sukeltos stichijos iki žmogaus neatsargaus, neatsakingo ar tyčinio elgesio. Mokslininkai skirtingai apibūdina gaisrą. Jis dažniausiai apibūdinamas „*kaip nekontroliuojamas, vykstantis ne tam skirtoje vietoje degimas, keliantis pavojų žmogui, turtui ar aplinkai*²⁸“. „*Gaisro priežastys būna natūralios arba techninės, atskirai išskiriant tyčinį padegimą*²⁹“. Seniausias dokumentuose užfiksuotas ir viską naikinantis gaisras įvyko maždaug 1400 metais prieš mūsų erą. Du bibliniai miestai – Sodoma ir Goroma buvo sunaikinti Dievo ugnimi už miestų gyventojų nuodėmes. Praėjus maždaug 100 metų į pelenus pavirto Troja, padegta užpuolikų³⁰.

Atrodo akivaizdu, kad ugnis ir gaisras yra glaudžiai tarpusavyje susijusios sąvokos ir ugnis yra viena iš svarbiausių gaisro dedamųjų. Skirtumas tik tas, kad ugnis suprantama kaip gėris ir viena iš būtiniausių ir svarbiausių mūsų žmonijos egzistencijos dedamųjų. Be jos žmonija nebūtų išgyvenusi ir pasiekusi tokių pažangių mokslinių – techninių atradimų, evoliucionavusi iki šiandieninio gyvenimo lygmens.

Priešingai – gaisras dažnu atveju buvo, yra ir bus nekontroliuojamu procesu, kuris vyksta ne ten, kur reikalinga, būtina, ar kur yra poreikis, o visiškai nepriklausomai nuo žmogaus poreikių ir valios. Nors ir bandoma ieškoti priemonių ir būdų kaip būtų galima valdyti gamtoje kylančius jos pačios stichijų sukeltus ir nulemtus gaisrus, tačiau ir didelės investicijos, ar žmogiškasis resursas ne visada talkina pačios gamtos sukeltai stichijai suvaldyti³¹.

Neabejojama, kad patys gaisrai sukeliami ne vien tik vyraujant vienokiems ar kitokiems klimato pokyčiams ar sausringajam periodui veikiant gamtą. Neretai tokie gaisrai turi ir kitą kilmę – jie įvyksta ir dėl neatsargių ar tyčinių žmogaus veiksmų. Neatsargiai numesta neužgesinta cigaretė, be priežiūros palikta neužgesinta gaisravietė, pievoje, saulės atokvėpyje palikta stiklo šukė gali sukelti nekontroliuojamą gaisrą. Toks žmogaus elgesys netoleruotinas ir pripažįstamas priešingu teisei. Dažniausiai tai laikoma netyčiais veiksmais, kurie pasireiškia nusikalstamu nerūpestingumu, ar nusikalstamu aplaidumu. Priklausomai nuo pasekmių, jie gali užtraukti ne administracinę, bet ir baudžiamąją atsakomybę dėl neatsargumo.

Lietuvoje dauguma gaisrų kyla dėl žmonių neatsargaus elgesio su ugnimi. Tokiais sezoniniais gaisrais laikoma pernykštės žolės deginimas. Kiekvienas pavasaris yra naujas iššūkis ugniagesiams, kurių uždavinys ne tik sustabdyti pernykštės žolės deginimo procesą, bet ir apsaugoti gyvenamuosius ir ūkinius

²⁸ Lietuvos Respublikos priešgaisrinės saugos įstatymas. Valstybės žinios. 2002-12-24, Nr. 123-5518.

²⁹ <https://www.rockwool.com/lt/patarimai-ir-Informacija/kodel-rockwool/saugumas/gaisru-tipai/> ir <https://lt.wikipedia.org/wiki/Gaisras>.

³⁰ <https://www.vle.lt/straipsnis/sodoma-ir-gomora/%20https://anno1777.lt/idomus-faktai-apie-gaisrus/>.

³¹ <https://pagd.lrv.lt/lt/ugniagesiai-pataria>.

pastatus nuo visiško sunaikinimo. Dėl žmonių neatsakingumo nukenčia ne tik gamta, tačiau ir jų pačių ar kaimynų turtas. Juk toks neatsakingas tyčinis žmogaus elgesys, kai deginama žolė, atsižvelgiant į aplinkybes ir sukeltas pasekmes, gali būti pripažintas ir tyčiniu kito turto sugadinimu ar sunaikinimu³².

Patys baisiausi veiksmai – tyčiniai žmogaus veiksmai, kuriais tyčia siekiama sukelti gaisrą, sugadinti ar sunaikinti turtą. Toks nusikaltėlio elgesys ir jo atliekami veiksmai inspiruoja tyčinį gaisro kilimą net ir toje aplinkoje, kur natūraliomis sąlygomis apskritai joks gaisras kilti negalėtų. Jei pažvelgtume į buvusių įvykius iš istorijos konteksto, pamatytume, kad žmonijos atmintyje yra ne vienas gaisras, kurio kilmės priežastis nesuprantama, nes ji – „*neprognozuota tyčinė žmogaus veikla*“³³.

Padegimas – nusikaltimas, kurį policijos pareigūnai vadina vienu baisiausių ir mirtingiausių kriminalinio elgesio formų. Nusikaltėlio lengva ranka paleistos liepsnos sparčiai plinta ir viską naikina savo kelyje³⁴. Už tokį nusikaltimą BK 187 str. 2 d.³⁵ nustato įvairias bausmes, kurių griežčiausia – nelaisvė iki 5 m. Žinoma, jeigu tik nusikaltimas nepažudė žmonių. O juk būna ir taip. Tada nusikaltėliui dėl tokių nusikaltimų sutapties tenka atsakyti ne tik už tyčinį turto sunaikinimą padegant, bet ir už nužudymą, esant sunkinančioms aplinkybėms.

Jau nuo neatmenamų laikų žmoniją kausto tyčinių padegimų baimė. Tyčinis padegimas žinomas labai seniai. Tik pats tokio nusikaltimo traktavimas buvo labai skirtingas ir skirtingomis epochomis buvo skirtingai suprantamas.

Panagrinėkime tokių padegimų istoriją, skirtingų epochų periodais.

Garsiausias anuomet istorikų aprašytas gaisras kilo Senovės Romoje: „*Ar galėjo Romos valdovas, negailestingasis Neronas, įsakęs nužudyti savo motiną ir žmoną, padegti ir savo turtą? Ar galėjo jis būti Didžiojo Romos gaisro kaltininkas?*“ „*Gaisras Romoje prasidėjo 64-ųjų liepos 18-osios naktį pirklių parduotuvėse, kurios buvo išsidėsčiusios pietryčių pusėje nuo Didžiojo cirko netoli Palatino kalvos. Nuo čia ugnis plito po visą Palatiną (senovės Romos centras) ir labai greitai pasiekė Eskvilino kalvą. Ugnis greitai plito ne tik dėl sauso oro ir vėjo. Tam padėjo ir palanki miesto architektūra: siauros vingiuotos gatvelės su arti vieni kitų esančiais pastatais nesudarė jokių kliūčių viską niokojančiai liepsnai plisti. Tikrai po šešių dienų pavyko sustabdyti gaisro plitimą. Šalinant padarytą žalą, gaisras atsinaujino, ugnis paplito ir Marso laukuose. Ugnis liepsnojo dar tris dienas, iki pat liepos 28-osios. Didysis Romos gaisras sunaikino du trečdalius Romos miesto, 40 000 nuomojamų namų, Romos aukštuomenei priklausiusias 132 vilas, dalį imperatoriaus rūmų ir daugybę šventyklų*“³⁶.

³² <https://zum.lrv.lt/lt/naujienos/zoles-deginimas-nusikaltimas-galintis-uztraukti-sankcijas>.

³³ <https://www.vle.lt/straipsnis/gaisras/>.

³⁴ <http://valstietis.lt/naujienos/salyje/padegimai-nuo-ligoniu-iki-teroristu/>.

³⁵ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.

³⁶ <https://sekunde.lt/leidinys/sekunde/ugnies-galia-didziausi-gaisrai-zmonijos-istorijoje>.

Vienas iš garsiausių padegimų yra 391 metais įvykdytas Aleksandrijos bibliotekos padegimas per religinius neramumus. Krikščionių fanatikų minia, pakurstyta „Bažnyčios tėvo“ Teofilo, sudegino Aleksandrijos biblioteką, kurioje buvo saugomi seniausi ir labai vertingi istorijos, geografijos, astronomijos ir biologijos veikalai. Krykščionys savo poelgi motyvavo tuo, kad senasis mokslas prieštarauja Šventajam Raštui, todėl turi būti sunaikintas³⁷.

XVIII amžiuje Prancūzijoje nepilnametis berniukas Žanas Batistas Muronas įvykdė daug tyčinių padegimų. 1776 metais už seriją padegimų 16-metis prancūzas buvo nuteistas kalėti 100 metų 1 dieną. Iš kalėjimo išėjo 1876 metų lapkričio mėnesį. 116-os metų amžiaus Muronas kalėjo visą jam skirtą laiką ir tapo ilgiausiai kalėjime sėdėjusiu žmogumi, nuteistu už tyčinius padegimus.

Prieš keletą amžių teismai laikėsi tokios praktikos: jeigu byla dingdavo, kaltinamajam negalima būdavo pateikti kaltinimo. Dažniausiai bylos sudegdavo – arba dėl mediniuose teismų pastatuose kilusių gaisrų, arba kažkas už solidų kyšį jas sudegindavo. Dėl šių priežasčių negalima tiksliai nustatyti kiek tyčinių padegimų buvo nuteista³⁸.

Senosios Lietuvos istorijoje dauguma gaisrų, tarp jų ir padegimų, susiję su lietuvių kovomis su įsibrovėliais. Lietuvos ugniagesybos istorijoje rašoma, kad pirmasis gaisras kilo Kaune 1362 metais. „Pirmasis didelis gaisras Vilniaus miesto kronikoje užregistruotas 1366 m., kai buvo padegtas pirklių registracijos pastatas³⁹“. Amžininkų plačiau aprašomas XVII amžiuje kilęs didelis Vilniaus gaisras, kuris prasidėjo 1655 m. rugpjūčio 8 d., kai po mūšio su lietuviais prie tilto per Nerį maskvėnai užėmė miestą⁴⁰.

Per dvidešimt vienerius šio amžiaus metus Lietuvoje kilo ne vienas gaisras, inspiruotas tyčinių žmogaus veiksmų. Bene pats šiurpiausias pastarojo laikotarpio tyčinis padegimas Lietuvos nusikaltimų istorijoje yra daugiabučio namo gaisras Vilniuje, Žirmūnų gatvėje. Jis įvykdytas 2007 m. kovo 11-ąją, kai Lietuva šventė 17-ąsias valstybės atkūrimo metines. Tada per gaisrą devynių aukštų name, kuriame buvo 108 butai, žuvo 6 žmonės, 22 buvo sužaloti⁴¹. Tik po 7 metų, 2014 m. pabaigoje, tyrėjams pavyko išsiaiškinti, kad šį gaisrą sukėlė to paties namo gyventojas A. D. 2015 m. kaltinamasis teismo buvo pripažintas kaltu dėl padaryto nusikaltimo ir nuteistas.

Dar vienas padegimas Kaune buvo įvykdytas 2012 m. kovo 25-osios naktį. „*Tąnakt į namus grįžęs girtas P. D. savo broliui M. S. pasiskundė, kad, viename daugiabučiame name Baltų prospekte švenčiant gimtadienį, jis buvo sumuštas. Tuo metu su draugais namuose girtavęs M. S. nusprendė atkeršyti už brolių.*

³⁷ <https://anno1777.lt/edomus-faktai-apie-gaisrus/>.

³⁸ *Ibid*

³⁹ http://www.ugm.lt/xinha/plugins/ExtendedFileManager/demo_images/Savanorio_ugniagesio_knyga/Istorija.pdf.

⁴⁰ <https://www.istorija.lt/data/public/uploads/2021/01/lim-2017-2-10-b.-many.-1760-metu-gaisro-vilniuje-pasekmes-p.-167-181.pdf>.

⁴¹ <https://www.delfi.lt/news/daily/crime/daugiabuti-zirmunuose-galejo-padegti-asocialus-gyventojai-atnaujinta-foto.d?id=12464972>.

Pasiėmęs tuščią indą, kartu su keliais draugais, M. S. taksi automobiliu nuvažiavo į degalinę, nusipirko benzino ir apie 2 val. 30 min. nuvažiavo prie namo, kuriame buvo sumuštas jo brolis. Ten keliolikos asmenų kompanija šventė vieno iš butų nuomojančiųjų gimtadienį. M. S. su broliu ir draugu P. D. surengė egzekuciją – apipylė benzinu nukentėjusįjį bei buto koridorių benzinu ir padegė. Degantis vaikinys dar sugebėjo nubėgti į vonią, bet ten, apsinuodijęs smalkėmis, mirė. Kiti bute buvę asmenys iš gaisro gelbėjosi kaip kas išmanė. Atkirsti ugnies, 5 iš jų iššoko iš septintajame aukšte esančio buto ir susižalojo. Vėliau dviems iš jų buvo diagnozuotas sunkus sveikatos sutrikdymas, trims – nesunkus sveikatos sutrikdymas“⁴². 2014 m. kaltinamieji P. S. ir P. D. ir 2018 m. kaltinamasis M. S. teismo buvo pripažinti kaltais ir nuteisti.

Pandemijos COVID-19 laikotarpiu dėl nustatytų karantino ribojimų, kai buvo ribojamas asmenų judėjimas, tyčiniai padegimai tapo asmeninių ar šeiminių problemų sprendimo pasekme. 2021 m. gegužės 15 d. Vilniuje vyras padegė butą, kuriame pats su šeima ir gyveno. Butas apdegė ir aprūko sienos. Tiriant buvo nustatyta, kad 1981 metais gimęs vyras, tą dieną apie 13 val. 10 min. Architektų gatvėje grasindamas 1988 m. gimusiai moteriai, tyčia padegė butą⁴³. Vyras nusikaltimą įvykdė visiškai girtas: sulaikius, jam nustatytas 2,56 promilės girtumas. Nusikaltimas įvykdytas daugiabutyje dieną, kai namuose buvo gyventojai, tarp jų ir vaikai. Jei ne laiku sureagavę ugniagesiai ir pareigūnai, šis nusikaltimas galėjo sukelti daug sunkesnes pasekmes.

Dar ne vienas tyčinis padegimas buvo įvykdytas ir gali būti įvykdytas dėl neatsakingo ir nusikalstamo žmogaus elgesio, o teisėsaugos institucijos privalės reaguoti, tirti ir ištirti padegimus. Būtinės specialiosios teorinės žinios, įgyti ir tobulinami praktiniai įgūdžiai ir kompetencijos, kvalifikuoti tinkamai parengti pareigūnai ir specialistai. Taip pat būtina gerai parengta padegimų tyrimo metodika ir procesinių veiksmų atlikimo algoritmai.

Apibendrinant šiame skyriuje išdėstytas mintis, drąsiai galima teigti, kad tiek istoriškai, tiek geografiškai ugnis yra svarbi žmonijos istorijoje. Žmogus pavergė ugnį ir rado būdų iš jos gauti didelę naudą sau, kita vertus, jis leido jai nevaržomai žaloti, gadinti ir naikinti. Tik teisingai valdoma ir naudojama ugnis, talkina žmogui ir, atvirkščiai, nevaldoma, nekontroliuojama ugnis naikina, tai kas yra sukurta. Taigi, žmogaus gyvenime ugnis yra ir draugas, ir priešas.

⁴² <https://www.delfi.lt/news/daily/crime/silainiu-tragedija-pagrindiniu-budeliu-ivardinto-m-sasnausko-byloje-siurpios-gaisro-akimirkos.d?id=74976420>.

⁴³ <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nusikaltimaiirnelaimes/buto-gaisras-vilniuje-buvo-padegimas-girtas-vyras-iziebe-ugni-grasindamas-moteriai-59-1503722?copied>.

2. PADEGIMŲ TYRIMO ORGANIZAVIMO YPATUMAI

Šiame skyriuje bus nagrinėjami tyčinių padegimų tyrimo organizavimo ypatumai. Pradedant nagrinėti šiuos ypatumus, būtina pažymėti, kad padegimas yra gaisro išdava. Gaisras yra specifinis reiškiny, kurio tyrimas turi ypatumų. Kadangi šie ypatumai nėra būdingi tiriant kitus nusikaltimus, organizuojant padegimų tyrimus, juos būtina žinoti.

Pirmiausia, BK atskiru straipsniu neišskiria padegimo nusikalstamos veikos. Įstatymų leidėjas, mokslininkai ir teisininkai sutaria, kad tyčiniai subjekto veiksmai, kuriais sunaikinamas ar sužalojamas turtas, jį padegant, turi būti kvalifikuojami vadovaujantis BK 187 str. 2 d.⁴⁴

Organizuojant tyčinių padegimų tyrimus labai svarbu žinoti ir skirti visus šios nusikalstamos veikos kvalifikuojančius požymius. Tai reikalinga tam, kad būtų tinkamai kvalifikuota veika, bei surinkti visi būtini duomenys, įrodantys šios veikos objektyviusius ir subjektyviusius požymius.

Atliekant nusikaltimų tyrimus, labai svarbu laiku, kvalifikuotai ir kokybiškai atlikti pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus. Priklausomai nuo gauto pranešimo turinio, tyrėjas privalo žinoti, kokie procesiniai veiksmai yra būdingi atliekant gaisrų tyrimus, kvalifikuojant padegimus ir gebėti juos atlikti. Tiriant gaisrus ir padegimus, labai svarbūs BPK aprašyti veiksmai: įvykio vietos apžiūra ar tyrimas, nukentėjusiųjų, liudytojų, įtariamųjų apklausa, būtinų specialistų pasitelkimas ir kiti.

Pastaruoju metu tiriant nusikaltimus labai svarbus yra šiuolaikinių technologijų, naujų priemonių ir metodų panaudojimas. Siekiant sėkmingai surinkti ir patikrinti duomenis apie padegimą, nepakanka vien tyrėjo ar specialisto turimos aukštos kvalifikacijos. Tam reikia informacinių technologijų, programų bei robotų. Šios priemonės padeda pareigūnui greičiau, kokybiškiau atlikti būtinus procesinius veiksmus ir juos fiksuoti. Nuo jų atlikimo savalaikiškumo ir kokybės labai priklauso viso ikiteisminio tyrimo sėkmė.

2.1. Pirminiai ikiteisminio tyrimo veiksmai

„Ne pirmus metus baudžiamojo proceso, ar kriminalistikos mokslininkai ir praktikai diskutuoja, koks yra teisingas ir optimalus laiko santykis tarp ikiteisminio tyrimo pradžios ir pirminių ikiteisminio tyrimo veiksmų⁴⁵“. Kada padegimų bylose pradedami pirminiai ikiteisminio tyrimo veiksmai?

Siekiant suprasti apie pirminių ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimą policijoje, būtina išsiaiškinti, kokios policijos pajėgos reaguoja į įvykius ir gautus pranešimus. Taip pat svarbu išnagrinėti, kokie teisės aktai reguliuoja policijos pareigūnų reagavimą ir pirminių ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimą, atvykus į gaisravietę. Tam būtina išanalizuoti Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakymais patvirtintus tvarkos aprašus ir algoritmus.

⁴⁴ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios 37, 1341 (2002).

⁴⁵ Žilvinas Mišeikis. *Ikiteisminio tyrimo pradėjimas kaip atskira baudžiamojo proceso stadija*. (Jurisprudencija, 2005, t. 67(59)), 46–53.

Lietuvos policijos generalinio komisaro 2015 m. gruodžio 16 d. įsakymu Nr. 5-V-1066 patvirtintas „Apskričių vyriausiųjų policijos komisariatų padalinių, prižiūrinių jiems priskirtą teritoriją, pareigūnų kompetencijų nagrinėjant pranešimus apie įvykius aprašą.“ (toliau – aprašas)⁴⁶. Šiame teisės akte išvardytos policijos pajėgos: „operatyvinės grupės funkciją vykdančias pareigūnas“ (aprašo 2.4 p.); „veiklos pareigūnas“ (aprašo 2.6 p.) ir „viešosios tvarkos užtikrinimo funkciją vykdančias pareigūnas“ (aprašo 2.8 p.), kurios tiesiogiai yra įgaliotos ne tik reaguoti į įvykius, bet ir atlikti pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus.

„Operatyvinės grupės funkciją vykdančias pareigūnas – pareigūnas, kurio pagrindinės funkcijos – neatidėliotinai reaguoti į pranešimus apie nusikalstamas veikas, atlikti pirminius veiksmus įvykio vietoje, ikiteisminį tyrimą, priimti nutarimus atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą, kai nereikia atlikti papildomų ikiteisminio tyrimo veiksmų <....>.“ Šio teisės akto antrajame skyriuje aprašytos operatyvinės grupės funkcijas atliekančio policijos pareigūno funkcijos: „<....>operatyvinės grupės funkcijas vykdančias pareigūnas, reagavęs į pranešimą apie įvykį ir pagal kompetenciją įvykio vietoje atlieka būtinus pirminius veiksmus<....>.“ (1 priedas).

Iš pateiktos operatyvinės grupės funkcijas atliekančio policijos pareigūno pirminių ikiteisminio tyrimo veiksmų sekos matyti, kad priklausomai nuo įvykio ir gautos informacijos įvykio vietoje, šiam pareigūnui pavedama: „1) jeigu padaryta nusikalstama veika, pradėti ikiteisminį tyrimą“ (aprašo 3.1 p.); „2) jeigu pirminės informacijos patikrinimo metu nenustatyta nusikalstamos veikos požymių: <.....> surašo nutarimą atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą, (aprašo 3.2.1 p.), arba kai reikia atlikti papildomus veiksmus dėl įvykio aplinkybių patikslinimo ir surinkti visos informacijos, būtinos sprendimui priimti, įvykio vietoje nepavyko, – medžiagą perduoda reagavimo vyresniajam pareigūnui“ (aprašo 3.2.2 p.).

Operatyvinės grupės pareigūno pagrindinė funkcija reaguoti į įvykius ir atlikti pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus, tačiau Lietuvos policijos generalinio komisaro įsakyme yra išimtytys, kai į nesudėtingas nusikalstamas veikas gali reaguoti viešosios tvarkos užtikrinimo funkciją vykdančias pareigūnas (aprašo 5 p.) ar veiklos pareigūnas (aprašo 10 p.). Šie pareigūnai atlieka visus pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus, kuriuos atlieka operatyvinės grupės funkcijas atliekantys pareigūnai.

Viešosios tvarkos užtikrinimo funkciją vykdančias pareigūnai gali atlikti pirminius procesinius veiksmus, tačiau tik tais atvejais, kai padaryta nusikalstama veika yra nesudėtinga. Tyčinio padegimo tyrimas pagal padarymo specifiką nėra priskiriamas prie tokių veikų ir jo tyrimui būtinos specialios žinios. Todėl toks pareigūnas vadovaudamasis aprašo 5.2 p. neatlieka pirminių ikiteisminio tyrimo veiksmų: „jeigu

⁴⁶ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2016 m. gruodžio 15 d. įsakymas Nr. 5-V-1066 „Dėl apskričių vyriausiųjų policijos komisariatų padalinių, prižiūrinių jiems priskirtą teritoriją, pareigūnų kompetencijų nagrinėjant pranešimus apie įvykius aprašo patvirtinimo“. https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/279d7182a11b11ea51db668f0092944/format/ISO_PDF/.

galimai padaryta nusikalstama veika, kai pagal kompetenciją įvykio vietoje negali atlikti visų būtinų veiksmų, įvykio vietoje surinktą informaciją perduoda kitiems pagal kompetenciją į įvykio vietą atvykusiems pareigūnams.“

Veiklos padalinio pareigūnai gali reaguoti į įvykius, priimti sprendimą ir atlikti jiems pavestus pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus lygiai taip pat kaip ir operatyvinės grupės pareigūnai. Aprašo 10 p. rašoma: „<...>veiklos pareigūnas, reagavęs į pranešimą apie įvykį ir pagal kompetenciją įvykio vietoje atlieka būtinus pirminius veiksmus<....>.“ (2 priedas).

Iš pateiktos veiklos pareigūno pirminių ikiteisminio tyrimo veiksmų sekos matyti, kad priklausomai nuo įvykio ir gautos informacijos įvykio vietoje, šiam pareigūnui pavedama: 1) *jeigu padaryta nusikalstama veika, pradeda ikiteisminį tyrimą* (aprašo 10.1 p.); *„kai nenustatytas galimai nusikalstamą veiką padaręs asmuo, o įvykio vietoje surinkta visa informacija, būtina sprendimui priimti, ir ikiteisminis tyrimas, vadovaujantis Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro ir Lietuvos policijos generalinio komisaro 2014 m. gruodžio 8 d. įsakymu Nr. I-270/5-V-1061 „Dėl Policijoje atliekamų ikiteisminių tyrimų prioritetų nustatymo aprašo patvirtinimo“⁴⁷ <.....> (aprašo 10.1.1 p.); kai nenustatytas galimai nusikalstamą veiką padaręs asmuo ir reikia atlikti papildomus procesinius veiksmus, ikiteisminio tyrimo medžiagą perduoda veiklos vyresniajam pareigūnui* (aprašo 10.1.2 p.); *kai nustatytas galimai nusikalstamą veiką padaręs asmuo, ikiteisminio tyrimo medžiagą per veiklos vyresniąjį pareigūną perduoda IT vyresniajam pareigūnui“* (aprašo 10.1.3 p.); 2) *jeigu pirminės informacijos patikrinimo metu nenustatyta nusikalstamos veikos požymių: aprašo 10.2 p. „kai įvykio vietoje pavyko surinkti visą informaciją, būtiną sprendimui priimti, – surašo nutarimą atsisakyti pradėti ikiteisminį tyrimą. Surinktą medžiagą su nutarimu perduoda veiklos vyresniajam pareigūnui“.*

Suskirsčius galinčių reaguoti į įvykius policijos pareigūnų kompetencijas ir aprašius jų funkcijas, atsirado atskirų nusikaltimų pirminių būtinųjų veiksmų atlikimo taisyklių poreikis. Priežastys nulėmusios jų atsiradimą: 1) teisės aktuose nebuvo apibrėžta pirminių būtinųjų veiksmų apimtis; 2) taikoma skirtinga darbo praktika; 3) įvykio vietoje proceso veiksmai atliekami ne visa apimtimi; 4) dubliuojamas pareigūnų darbas; 5) proceso dalyviai pakartotinai kviečiami į policijos įstaigas; 6) prarandami tyrimui reikšmingi duomenys ir pan.

Algoritmų⁴⁸ esminė paskirtis – nustatyti minimalius darbo įvykio vietoje standartus, apibrėžti būtinųjų pirminių proceso veiksmų apimtį, seką ir būtinus nustatyti objektyviuosius nusikalstamos veikos požymius įforminant konkrečias nusikalstamas veikas. Reaguojantys pareigūnai, nepriklausomai nuo jų

⁴⁷ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2014 m. gruodžio 8 d. įsakymas Nr. I-270/5-V-1061 „Dėl Policijoje atliekamų ikiteisminių tyrimų prioritetų nustatymo aprašo patvirtinimo“. <https://policija.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/viesosios-tvarkos-ir-gyventoju-saugumo-uztikrinimas/>.

⁴⁸ <https://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Algoritmas>.

priklausomybės padaliniui, turi žinoti, kokius būtinuosius veiksmus privalo atlikti įvykio vietoje ir kaip surinkti bei užfiksuoti tyrimui reikšmingus duomenis. Algoritmas gali būti sukonstruotas naudojant skirtingus įrankius, jo forma ir atvaizdavimas gali skirtis, tačiau logika išlieka ta pati – tai nuoseklus procesas, alternatyvių veiksmų seka pagal faktiškai egzistuojančias sąlygas. Algoritmas nėra bylos formavimo instrukcija – jame nenurodyta, kokius proceso blankus pareigūnas privalo užpildyti. Jame tik nurodomi privalomi žingsniai, siekiant išsiaiškinti reikšmingas aplinkybes, ir būtinieji proceso veiksmai, kurie gali būti įforminami skirtingais procesiniais dokumentais. Kokybiškas darbas įvykio vietoje turi įtakos tyrimo sėkmei. Pareigūnas, atliekantis algoritmo žingsnius privalo nepamiršti ir įsisamontinti paieškos „karštais pėdsakais“ taktiką – nepakanka užfiksuoti įvykio faktą, nedelsiant turi būti imamasi priemonių kaltininkui nustatyti ir sulaikyti.

Padegimas taip pat reikalavo pareigūno, reagavusio į tokio pobūdžio įvykį veiksmų standartizavimo. Labai svarbu buvo apibrėžti ir tiksliai nustatyti pirmųjų ikiteisminio tyrimo veiksmų, kuriuos pareigūnas turi atlikti apimtį ir seką. Šių nusikaltimų tyrimui buvo parengtas ir Lietuvos policijos generalinio komisaro 2018 m. sausio 29 d. įsakymu Nr. 5-V-92⁴⁹ patvirtintas *Tyčinio turto sunaikinimo, ar sugadinimo algoritmas*. (3 priedas).

Šio algoritmo struktūra sudėliota žingsniais: 1 žingsnis – įvykio vietos įvertinimas (pobūdis, apsauga, papildomų pajėgų poreikis); 2 žingsnis – darbas su pareiškėju (nukentėjusiuoju); 3 žingsnis – darbas su nusikalstamos veikos objektu; 4 žingsnis – darbas su įtariamuoju; 5 žingsnis – darbas su liudytojais.

Kiekviename žingsnyje yra numatytos sąlygos. Visos sąlygos įvykio vietoje turi būti įvertintos – tai svarbu veikai kvalifikuoti, įforminimo būdai pasirinkti, tolesniems veiksams atlikti. Sąlygos buvimas arba nebuvimas turi būti užfiksuotas medžiagoje. Atsižvelgiant į tai, ar egzistuoja nurodyta sąlyga, rodyklėmis nurodomi privalomi atlikti veiksmai ir jų eiliškumas. Skiltyje „Būtinieji veiksmai“ nurodyti proceso veiksmai, kuriuos reaguojantis pareigūnas privalo atlikti įvykio vietoje. Neatlikus tam tikro būtinąjo veiksmo, iš surinktos medžiagos turi būti aišku, kodėl jis neatliktas. Grafoje „Kiti veiksmai/sprendimai“ nurodyti veiksmai taip pat priskirtini prie pirminių veiksmų. Ar šiuos veiksmus atlieka reaguojantis pareigūnas, priklauso nuo nurodyto veiksmo pobūdžio, reaguojančiam pareigūnui pavestų funkcijų ir ikiteisminio tyrimo įstaigos darbo organizavimo tvarkos.

Siekdamas skirtingų tarnybų vieningos praktikos, atliekant procesinius veiksmus gaisrų tyrimuose, 2020 m. gegužės 4 d. Lietuvos policijos generalinis komisaras policijos įstaigoms ir PAGD persiuntė naują algoritmą⁵⁰. Šiame algoritme aprašyti bendri gaisrų tyrimo veiksmų atlikimo žingsniai. Dar kartą aprašyta

⁴⁹ Lietuvos policijos Generalinio komisaro 2018 m. sausio 29 d. įsakymas Nr. 5-V-92 „Dėl reagavimo į pranešimą apie turto sugadinimą algoritmo patvirtinimo“. https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/90fa3a207ef711e89188e16a6495e98c/format/ISO_PDF/.

⁵⁰ Lietuvos policijos Generalinio komisaro 2020 m. gegužės 4 d. raštas Nr. 5-S-5776 „Dėl reagavimo į pranešimus dėl gaisro algoritmo“.

polijijos ir PAGD pareigūnų būtinųjų procesinių veiksmų atlikimo seka, tiriant nusikaltimus numatytus BK 187 str. 2 d. (4 priedas). Tai rekomendacinio pobūdžio dokumentas, skirtas polijijos ir PAGD pareigūnų bendradarbiavimui, vykđant gaisrų tyrimus, gerinti. Šis algoritmas nėra patvirtintas bendru tarpinstituciniu įsakymu, todėl skirtas tik vidiniam pareigūnų naudojimui.

Apibendrinant Polijijos patvirtintą reagavimo į įvykius ir pirminių procesinių veiksmų atlikimo algoritmą, galima drąsiai teigti, kad Lietuvos polijijoje pagrindinis dėmesys skiriamas reagavimui į įvykius, siekiant suteikti būtinąją pagalbą nukentėjusiajam. Tam, kad ši polijijos paslauga būtų ne tik greita, bet ir kokybiška polijijos vidiniu reguliavimu apibrėžtos atskirų padalinių pareigūnų funkcijos, reaguojant į įvykius, tarp jų ir į padegimus. Sukurtas ir aprašytas Tyčinio turto sugadinimo ar sunaikinimo (BK 187 str. 2 d.) algoritmas padedantis reaguojantiems pareigūnams greičiau orientuotis ir kokybiškiau organizuoti būtinuosius pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus įvykio vietoje.

2.1.1. Ikteisminio tyrimo pradėjimas

Nagrinėjant Lietuvos polijijos generalinio komisaro 2018 m. sausio 29 d. įsakymu Nr. 5-V-92 patvirtintą algoritmą⁵¹ analizuoti 5 žingsniai veiksmų, kuriuos polijijos pareigūnai privalo įvertinti ir atlikti sureagavę į pranešimą apie šį nusikaltimą. Vieni iš pirmųjų ir svarbiausių baudžiamosios teisės požiūriu veiksmų, pradedant nusikalstamos veikos, t. y. ir padegimo, tyrimą yra ikiteisminio tyrimo pradžios samprata ir tinkamas bei savalaikis jos realizavimas. Polijijos patvirtintame algoritme nėra išskirta, kuriame žingsnyje turi būti priimtas sprendimas pradėti ikiteisminį tyrimą.

„Lietuvos Respublikos BPK 166 str.⁵² reglamentuoja ikiteisminio tyrimo pradėjimo pagrindus (vadas):

- 1) gavus skundą, pareiškimą ar pranešimą apie nusikalstamą veiką;*
- 2) prokurorui ar ikiteisminio tyrimo pareigūnui patiems nustačius nusikalstamos veikos požymius“.*

Gavus pranešimą apie gaisrą, nepriklausomai nuo to ar jis sukeltas tyčia, ar įvyko dėl kitų priežasčių, tyrėjo pareiga išsiaiškinti įvykio aplinkybes, surinkti pirminius duomenis ir priimti sprendimą dėl ikiteisminio tyrimo pradžios. Tokiu atveju galima įžvelgti, kad ikiteisminis tyrimas pradedamas tada, kai tyrėjui, kuris turi teisę pradėti tokį tyrimą, susiformuoja akivaizdus įtarimas, kad padaryta nusikalstama veika, šiuo atveju tyčinis padegimas. *„Teisės literatūroje tai vadinama pradiniu įtarimu“⁵³.*

Pradedant tirti gaisrus, dažnai nepakanka gautos pirminės informacijos tam, kad tyrėjas iš karto galėtų priimti sprendimą dėl ikiteisminio tyrimo pradžios. Tokiais atvejais įstatymo leidėjas palieka galimybę

⁵¹ Lietuvos polijijos Generalinio komisaro 2018 m. sausio 29 d. įsakymas Nr. 5-V-92 *„Dėl reagavimo į pranešimą apie turto sugadinimą algoritmo patvirtinimo“*. https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/90fa3a207ef711e89188e16a6495e98c/format/ISO_PDF/.

⁵² Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 37-1341.

⁵³ Roxin / Schünemann. *Strafverfahrensrecht. Ein Studienbuch*. (Juristische Kurz-Lehrbücher. 29. Auflage 2017. Buch. XXV), 576.

atlikti patikslinamuosius ikiteisminio tyrimo veiksmus⁵⁴. Jie reikalingi tam, kad laikantis visų baudžiamojo proceso taisyklių būtų laiku ir visapusiškai patikrintas gautas pranešimas apie įvykį. Toks patikslinimas gaunamas tyrėjui atliekant pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus, kurie pripažįstami įrodymais tolesnėse ikiteisminio tyrimo stadijose. Šie veiksmai ypatingai svarbūs esamiems įrodymams surinkti: *pasiruošti įvykio vietos apžiūrai ir ją atlikti; iškelti ir patikrinti gaisro kilimo priežastis ir versijas; planuoti ikiteisminio tyrimo pirminius bei tolimesnius veiksmus*⁵⁵. Tyrėjas, gavęs pirminės informacijos patikslinimą, esant akivaizdžiam įtarimui, kad padarytas padegimas, pradeda ikiteisminį tyrimą.

Generalinis prokuroras savo įsakymu patvirtino rekomendacijas, kuriose nustatė ikiteisminio tyrimo pradžios registravimo tvarką. „Čia reikėtų prisiminti vieną esminį dalyką – BPK 166 str. ir generalinio prokuroro rekomendacijų 2.3 p. minimi ne bet kokie įvykiai, o nusikalstamos veikos“⁵⁶. Pradedant ikiteisminį tyrimą dėl padegimo turima informacija yra akivaizdi: didesnio ar mažesnio dydžio gaisravietė⁵⁷. Tai gali būti laikoma pirminiu įtarimu, kad yra įvykdytas padegimas.

Nuo padegimo nukentėjęs asmuo gali pats teikti skundą, ar jo teisėtas atstovas surašyti pareiškimą, tačiau tam, kad pradėti tyrimą nėra būtina. Nėra itin svarbu, ar nukentėjęs nuo tyčinio padegimo asmuo parašys skundą ar pareiškimą, ar prašymą. Žinoma, jo pateiktą dokumentą policijos tyrėjas privalo priimti, nes teisėsaugos institucijoms nėra suteikta teisė atmesti pareiškimo.

Gavus skundą, pareiškimą ar pranešimą yra du galimi tolimesni sprendimai: „1) išnagrinėjus skundą, pareiškimą ar pranešimą apie padegimą (reikiamais atvejais – ir jų patikslinimą), pradėti ikiteisminį tyrimą“⁵⁸; „2) nustatčius, kad yra pagrindas, jog pareiškėjo pateiktame skunde, pranešime ar pareiškime nurodyti faktai yra akivaizdžiai neteisingi ar yra aiškos BPK 3 str. 1 d. nurodytos aplinkybės, neatidėliojant priimamas nutarimas atsakyti pradėti ikiteisminį tyrimą“⁵⁹.

Tam, kad būtų galima pradėti ikiteisminį tyrimą dėl padegimo, pakanka ir ikiteisminio tyrimo pareigūno veiksmų. Paprastai tyrėjui tikrinant gautą pranešimą apie padegimą dėl objektyvių priežasčių nėra galimybės gauti nukentėjusiojo skundo, pareiškimo ar prašymo pradėti ikiteisminį tyrimą. Tokiu atveju, kai nustatomi akivaizdūs įtarimai, kad buvo įvykdytas padegimas, tyrėjas pats priima sprendimą pradėti ikiteisminį tyrimą. Tokį sprendimą jis įformina motyvuotu tarnybiniu pranešimu, kuriame nurodo visas tokio sprendimo aplinkybes.

⁵⁴ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios 37, 1341 (2002).

⁵⁵ Ryšardas Burda ir Algimantas Kliunka. *Patikslinamieji ikiteisminio tyrimo pradėjimo stadijos veiksmai*. (Jurisprudencija, 2005, t. 76(68)), 5–12.

⁵⁶ Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2003 m. balandžio 18 d. įsakymas „Dėl ikiteisminio tyrimo pradžios registravimo tvarkos ir rekomendacijos patvirtinimo“. Nr. I-58 // Valstybės žinios. 2003. Nr. 39-1807.

⁵⁷ Gintaras Goda. *Baudžiamojo proceso teisė*. (Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005), 305.

⁵⁸ https://lt.linkedin.com/in/stela-andriuskaite?trk=pulse-article_main-author-card.

⁵⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 37-1341.

Apibendrinant ikiteisminio tyrimo pradžios dėl padegimo teisinį reguliavimą, galima konstatuoti, kad vadovaujantis BK 187 str. 2 d. ikiteisminis tyrimas gali būti pradedamas ir gavus nukentėjusiojo ar jo teisėto atstovo skundą, pareiškimą ar pranešimą, ir tyrėjo tarnybiniu pranešimu ir rezoliucija. Galimi atvejai, kai gauta informacija apie tokią veiką nėra pakankama ikiteisminiam tyrimui iš karto pradėti, o pats padegimo faktas paaiškėja vėliau tik atlikus gautos informacijos patikslinamuosius veiksmus ir nustačius galimus šios nusikalstamos veikos požymius. Tada taip pat ikiteisminis tyrimas pradedamas tyrėjo rezoliucija.

2.1.2. Įvykio vietos apžiūros ir įvykio vietos tyrimo ypatumai

Įvykio vietos apžiūra yra vienas iš svarbiausių, jei ne pats svarbiausias iš pirminių ikiteisminių tyrimų veiksmų, tiriant turtinius nusikaltimus. Ypač tai svarbu kalbant apie padegimo tyrimą, kur įvykio vietos apžiūra yra galimybė gauti informacijos versijoms suformuoti, joms iškelti, tyrimui planuoti. Iš įvykio vietoje surinktos informacijos, atliekant ikiteisminį tyrimą, patvirtinamos ar paneigiamos iškeltos versijos, pagrindžiama ar paneigiama per proceso dalyvių apklausas gauta informacija. Būtent įvykio vietoje analizuojant ir logiškai sisteminant surinktus pėdsakus ir objektus yra surenkami būtini ir tyrimui labai svarbūs įrodymai.

Tiriant padegimus labai svarbu nustatyti „*gaisro židinį, gaisro kilimo pobūdį ir rasti objektus, kuriais galbūt įvykdytas nusikaltimas*⁶⁰“. „*Gaisravietės apžiūra yra nepakeičiamas tyrimo veiksmas, nes jei negalima tiesiogiai apžiūrėti įvykio vietos ir suvokti situacijos, daugelis esminių aplinkybių vėliau negali būti kompensuotos jokiais nukentėjusiųjų ar liudytojų parodymais bei kitais informacijos šaltiniais*“⁶¹.

Austrų kriminalistikos pradininkas H. Grosas, nagrinėdamas įvykio vietų apžiūros svarbą, XIX a. pabaigoje pateikė tam tikras įvykio vietų apžiūros taisykles, kurios aktualios ir šiandien⁶². Jis akcentavo į tyrėjo būtinus paruošiamuosius veiksmus: „*vidinį pasitikėjimą*“ ir „*dvasinį pasiruošimą*“. Be to, jis išskirtinio dėmesio skyrė apžiūros protokolui pildyti ir svarbioms detalėms pažymėti. O svarbiausia – privalomas jo bruožas buvo veiksmų seka ir eiga įvykio vietoje. Jo manymu, atliekamų veiksmų eiliškumas, neskubėjimas ir koncentracija vieni iš svarbiausių tyrėjo veiklos bruožų įvykio vietoje.

Lietuvoje įvykio vietos apžiūros specifiką bei problematiką nagrinėjo H. Malevski. „*Jo manymu įvykio vietos apžiūra apibrėžiama kaip neatidėliotinas procesinis veiksmas, kurio metu tiesiogiai ištiriama, suvokiama ir užfiksuojama įvykio, turinčio nusikalstamos veikos požymių, vieta, jos aplinka, randami, įtvirtinami, preliminariai ištiriami ir paimami nusikaltimui ištirti reikalingi objektai bei jų lokalinės struktūros.*“ H. Malevski įvykio vietos apžiūros koncepciją išsakė ir pagrindė 1997 metais. „*Jis pasiūlė*

⁶⁰ *Gaisro židinio vietos ir gaisro priežasties nustatymas. Metodiniai nurodymai.* (Vilnius, 1998).

⁶¹ *Kriminalistika. Taktika ir metodika. Vadovėlis.* (Vilnius: 2013), 824.

⁶² Ганс Гросс. *Руководство для судебных следователей как система криминалистики* (Москва: ЛексЭст 2002), 162.

skirti trijų lygių įvykio vietos apžiūras: 1) paprasta apžiūra; 2) kvalifikuota apžiūra; 3) įvykio vietos tyrimas“⁶³.

Lietuvos policijos generalinio komisaro 2006 m. liepos 24 d. įsakymu Nr. 5-V-454 patvirtinta „*Policijos įstaigų veiklos apžiūrint ir tiriant įvykio vietas tobulinimo koncepcija*“⁶⁴. Šioje koncepcijoje aprašyta policijos pareigūno ir specialisto, kurie sureagavo į įvykį veiksmų seka įvykio vietoje.

Gaisro įvykio vieta yra dinamiška, vaizdas joje keičiasi dėl įvairių jai įtaką darančių faktorių. Vienas jų yra tai, kad gaisrą gesinančių pajėgų tikslas – užkirsti kelią gaisrui plisti, apsaugoti žmonių gyvybes ir turtą⁶⁵. Dėl šios priežasties gaisravietėje esantys objektai, kurie galėtų turėti įrodomosios reikšmės, gali būti sugadinti ar sunaikinti. Nors policijos pajėgos į įvykio vietą atvyksta labai greitai, iki gaisro užgesinimo jos dažniausiai atlieka pagalbinę funkciją. Įvykio vietos apžiūra pradedama tuoj po gaisro užgesinimo. Išskirtiniais atvejais ji gali būti pradėta tik praėjus kuriam tai laikui po gaisro. Tada, kai užtikrinamas saugus tyrėjų ir specialistų darbas gaisravietėje⁶⁶.

Atliekant gaisravietės apžiūrą ir joje esančių objektų tyrimus labai svarbu rasti „*gaisro židinį ir padegimo priemones, jeigu tokios buvo panaudotos ir nebuvo sunaikintos ar pašalintos*“⁶⁷. Be jokios abejonės tyrėjas turi apmąstyti tokių veiksmų planą, t.y. tinkamai pasiruošti įvykio vietos apžiūrai bei galimiems objektų tyrimams vietoje. „*Gaisravietės dažnai būna sudėtingas konstrukciniu požiūriu objektas, didelis erdvės plotas, todėl labai svarbu ne tik susidaryti apžiūros planą, bet ir pasirinkti tinkamą apžiūros būdą*“⁶⁸. Todėl vienas svarbiausių tyrėjo darbų – tai mokslškai pagrįstas ir teisingas pasirinkimas tarp kvalifikuotos įvykio vietos apžiūros ir įvykio vietos tyrimo⁶⁹.

Atsižvelgiant į tai, kad tyčinis padegimas ir jo tyrimas vienu metu reikalauja ne tik teisinių ir kriminalistinių žinių, bet ir skirtingų sričių specialiųjų kompetencijų, galima taikyti abu įvykio vietos apžiūros būdus.

Parengus gaisravietės įvykio vietos apžiūros planą bei pasirinkus būdą ar būdus apžiūrai atlikti, labai svarbu pasitelkti reikiamus specialistus⁷⁰. Atliekant tyčinių padegimų įvykio vietos apžiūrą paprastai dalyvauja ne tik kriminalistinių tyrimų padalinio specialistas, bet kartu kviečiamas ir gaisro technikas – specialistas, turintis tos srities specialiųjų žinių ir galintis tiek tyrėjui, tiek kitam specialistui padėti rasti ir

⁶³ Hendryk Malevski, „*Įvykio vietos apžiūra ir įvykio vietos tyrimas: naujos kriminalistinės koncepcijos modelis*“ (daktaro disertacija, Lietuvos policijos akademija, 1997), 22.

⁶⁴ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2006 m. liepos 24 d. įsakymas Nr. 5-V-454 „*Dėl Policijos įstaigų veiklos apžiūrint ir tiriant įvykio vietas tobulinimo koncepcijos patvirtinimo*“. https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/31e4f7b202dc11e8a2469c61d7bb0a92/format/ISO_PDF/.

⁶⁵ <https://pagd.lrv.lt/>.

⁶⁶ Savage, *supra* note, 13.

⁶⁷ *Gaisro židinio vietos ir gaisro priežasties nustatymas. Metodiniai nurodymai.* (Vilnius: 1998).

⁶⁸ Kriminalistika, *supra* note, 61.

⁶⁹ *Ibid*

⁷⁰ Kurapka, *supra* note, 19.

paimti būtinus įrodymus ar planuojant įvykio vietos apžiūros apimtį⁷¹. Dažnai policijos tyrėjas ir specialistas bei PAGD specialistas dirba atskirai. Todėl labai svarbus tarpinstitucinis bendradarbiavimas, pagrįstas greitu informacijos keitimusi, pavedimų ir užduočių vykdymu.

Tiriant gaisrus labai svarbu kiek imanoma greičiau nustatyti gaisro židinį. Priklausomai nuo jo dydžio ir jame degančių medžiagų specifikos, neretai tenka laukti kelias valandas, ar net dienas, kol gaisras bus likviduotas ir tyrėjas kartu su specialistais galės patekti į įvykio vietą. Gaištamasis brangus laikas, o tyrėjas neturi galimybės tikrinti gautos informacijos. Prarandama galimybė fiksuoti tuos duomenis, kurie yra dar pirminėje ar vėlesnėje gaisro gesinimo bei likvidavimo stadijose.

Lietuvos policija 2019 m. pristatė naują⁷², kuri turėtų iš esmės pakeisti tokių nusikaltimų tyrimą. Kaip anai: padegimų, gaisraviečių įvykio vietos apžiūrų fiksavimą. Ta naujovė – tai bepiločiai orlaiviai, kitaip vadinami dronais, kuriais galima iš oro fiksuoti gaisrą, kai tyrėjui ir specialistams patekti į įvykio vietą nėra galimybės. Surinkti duomenys sudarytų galimybę tyrėjui ir specialistams jau šiame etape kelti versijas, planuoti priemones ir būtinus tyrimo veiksmus. Vėlesniame įvykio vietos apžiūros, ar tyrimo etape jau peržiūrint suriktus vaizdo duomenis ir juos lyginant su kita surinkta informacija įvykio vietoje, tyrėjui atsiranda galimybė sudėlioti bendrą įvykio vietos apžiūros portretą⁷³.

Kitas svarbus įvykio vietos apžiūros etapas – procesinio veiksmo įforminimas. Tuo atveju, kai įvykio vietos apžiūrai vadovauja tyrėjas, jis visiškai atsako ir už šio procesinio veiksmo įforminimą. Jei šį tyrimo veiksmą tyrėjas pavedė atlikti specialistui, pastarasis ir atsakingas už tinkamą ir visapusišką gaisravietės įvykio vietos aprašymą ir fiksavimą.

Baudžiamojo proceso ir kriminalistikos tyrinėtojai P. Ancelis, G. Aleksonis, G. Bučiūnas ir kiti vadovėlyje „*Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*“ išskyrė procesinio veiksmo fiksavimo svarbą: „*Tyrimo (procesinio) veiksmo kokybiškumą ir rezultatyvumą lemia atitinkamo veiksmo protokole, neretai ir jo prieduose (schemose, planuose, garso vaizdo įrašė, fotografijose ir kt.) užfiksuoti duomenys. Tyrimo veiksmo protokole užfiksuoti duomenys privalo būti išsamūs, tikslūs, logiškai nuoseklūs, be rašybos klaidų, gerai įskaitomi. Protokolą rašo tyrimo veiksmą atliekantis arba jam padedantis asmuo tyrimo veiksmo metu arba tuojau pat jį baigus.*“⁷⁴

Įvykio vietos apžiūrai ir tyrimui fiksuoti naudojamas apžiūros protokolo blankas patvirtintas generalinio prokuroro 2014 m. gruodžio 29 d. įsakymu Nr. I-288 „*Dėl baudžiamojo proceso dokumentų*

⁷¹ Max Houck, Frank Crispino ir Terry McAdam. *The science of crime scenes*. (Oxford: ELSEVIER, 2012), 23–24.

⁷² https://m.facebook.com/Lietuvos.policija/posts/10156997424290272?comment_id=1015699751135272.

⁷³ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2021 m. balandžio 2 d. įsakymas Nr. 5-V-285 „*Dėl kompetencijų apžiūrėti ar tirti įvykių vietas tvarkos aprašo patvirtinimo*“ <https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/> ir 2021 m. balandžio 27 d. įsakymas Nr. 5-V-347 „*Dėl bepiločio orlaivio naudojimo apžiūrint įvykio vietą tvarkos aprašo patvirtinimo*“ <https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/>.

⁷⁴ Petras Ancelis ir kt., *Vadovėlis. Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*. (Vilnius, 2011).

formos su pakeitimais“, 2016 m. vasario 2 d. įsakymu Nr. I-33 ir 2016 m. gegužės 16 d. įsakymu Nr. I-122, „*Dėl baudžiamojo proceso dokumentų formos su pakeitimais*“⁷⁵. Reikalavimai, kurie keliama protokolams, fiksuojant tyrimo veiksmus ir rezultatus plačiai aprašyti BPK 179 str.⁷⁶ Ikiteisminio tyrimo institucijos pastaruoju metu savo veikloje naudoja *Integruota baudžiamojo proceso sistema*⁷⁷, kuria gali būti iš karto rašomas elektroninis įvykio vietos apžiūros protokolas. Dėl šios priežasties buvo papildyta BPK 179 str. 3 d.⁷⁸, kurioje ne tik įtvirtinta tokia galimybė bet ir aprašyti reikalavimai protokolo turiniui.

Apibendrinant teisės aktus, kurie reglamentuoja tyčinio padegimo įvykio vietos apžiūrą, ir atlikus jų analizę, matyti, kad įvykio vietos apžiūrą gali atlikti tik baudžiamojo proceso įstatyme išvardyti subjektai: prokuroras, ikiteisminio tyrimo pareigūnas ar specialistas. Objektų tyrimą, tarp jų ir įvykio vietos tyrimą atlieka tik specialistas. Pagrindinis tikslas nustatyti gaisro židinį, rasti ir paaimti galimus degius daiktus ar degių produktų likučius. Gaisraviečių įvykio vietos apžiūra (tyrimas) – veiksmas, kuriam būtinas kruopštus pasirengimas, reikiamų specialistų pasitelkimas. Tam, kad atlikta įvykio vietos apžiūra ar tyrimas taptų įrodymais baudžiamajame procese, būtina tinkamai aprašyti. Tai taip pat labai svarbus, kvalifikacijos ir kruopštumo reikalaujantis etapas.

2.1.3. Versijos iškėlimas ir patikrinimas

Kriminalistikoje žodis „*versija*“ yra apibūdinamas kaip įvykio, reiškinio (pvz.: nusikaltimo, atsitikimo) traktuotė, aiškinimas, kuriam būdingas atitinkamas kontekstas, faktų, požymių ar įkalčių susiejimas į vieną visumą bei interpretavimas⁷⁹. Versija, kaip tyrimo objektas, yra daugelio mokslų, tarp jų ir baudžiamosios teisės, baudžiamojo proceso ir kriminalistikos, akiratyje⁸⁰. Nusikaltimų tyrimo kokybei visų pirma įtaką daro tyrėjo meistriškumas, patirtis, gebėjimas sumaniai pritaikyti kriminalistikos taktinius ir mokslinius – techninius metodus tiriant konkrečios kategorijos bylas⁸¹.

Sėkmingas nusikaltimo atskleidimas priklauso nuo tinkamai suorganizuoto ir suplanuoto tyrimo, ypač jo pradiname etape. Šiuo atveju vienas iš svarbiausių tyrimo proceso elementų yra tinkamas, laiku atliktas nusikaltimo tyrimo versijų formulavimas ir patikrinimas. Tiriant padegimus, pradinėje stadijoje jau žinoma nemažai duomenų apie patį įvykį, jo laiką, vietą, kartais žinoma apie padarymo aplinkybes ar būdą, retais atvejais apie tokį nusikaltimą padariusį asmenį. Įvertinęs turimus duomenis, tyrėjas planuoja tyrimą,

⁷⁵ Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2014 m. gruodžio 29 d. įsakymas Nr. I-288 „*Dėl baudžiamojo proceso dokumentų formos su pakeitimais*“. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a967f6d0906f11e48028e9b85331c55d>

⁷⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.

⁷⁷ Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro, Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro ir Nacionalinės teismų administracijos direktoriaus 2012 m. rugsėjo 27 d. įsakymas Nr. 1V-702/I-294/6P-101-(1.1). <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/fccfdad0046111e98a758703636ea610>

⁷⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 37-1341.

⁷⁹ <https://lt.wikipedia.org/wiki/Versija>.

⁸⁰ Alvydas Barkauskas. *Nusikaltimo tyrimo versijų teorijos realizavimo galimybės*. (Jurisprudencija, 2005, t. 65(57)), 37–43.

⁸¹ Ancelis, *supra note*, 74: 16–18.

kelia versijas, apsibrėžia įrodinėjimo aplinkybes, nustato veiksmų eiliškumą iškeltoms versijoms patikrinti⁸².

Padegimų tyrimų planavimas sąlygojamas tipinių tyrimo situacijų ir versijų. Paprastai pradinėje tyrimo stadijoje tyrėjui yra žinoma labai nedaug informacijos ir priklausomai nuo esamos situacijos pirmiausia yra keliamos tipinės tyrimo versijos. Atliekant tyrimo veiksmus, jos yra sukonkretinamos.

Gavus pranešimą dėl galimo padegimo, pirmiausia keliamos dvi versijos: 1) *gaisras kilo dėl tyčinių asmens veiksmų*; 2) *gaisras kilo ne dėl tyčinių asmens veiksmų*⁸³. Tiriant gaisrus, jos yra pagrindinės. Atsakių į jas, priimamas sprendimas dėl tolesnės tyrimo taktikos ir kitų versijų iškėlimo.

Keičiantis gaunamai informacijai šios versijos turi būti konkretizuojamos. Priklausomai nuo gautos informacijos turinio išskiriamos papildomos versijos⁸⁴: a) *nusikaltimas padarytas tokiomis aplinkybėmis, kurias nurodo nukentėjusysis, liudytojai*; b) *gaisro priežastis negalėjo būti savaiminis medžiagų užsiliepsnojimas (šiluminis, mikrobiologinis, cheminis užsiliepsnojimai)*; c) *gaisro priežastis nėra gamtos sukeltų reiškinių išdava (saulės spindulių fokusavimas, žaibas)*; d) *nukentėjusiųjų ar liudytojų neteisingai suprastas neatsargus elgesys su ugnimi*; e) *gaisro kilimo priežastis nesusijusi su vaikų išdykavimu su ugnimi*; f) *gaisro kilimo priežastis nėra techninė (gamybos įrangos gedimai, elektros iškrovos, elektros tinklų perkrova, elektros instaliacijos gedimai ar pažeidimai ir pan.)*; g) *įtariamasis sulaikytas įvykio vietoje arba netoli nuo jos ar liudytojai nurodė galimą įtariamąjį*⁸⁵.

Situacija, kai nukentėjusysis ar liudytojai nurodo ir papasakoja jiems žinomas padegimo aplinkybes, ar iš karto po tokio nusikaltimo padarymo „*karštais pėdsakais*“ sulaikytas, ar yra žinomas tokią veiką padaręs įtariamasis yra viena iš palankiausių. Tokiu atveju tyrimo versijos apima procesinių veiksmų planavimą, kurių atlikimo tikslas išsiaiškinti visas nusikaltimo aplinkybes ir surinkti įrodomąją konkretaus įtariamojo padaryto nusikaltimo medžiagą⁸⁶.

Padegimų bylose dažniausia situacija, kai nėra sulaikytas ar žinomas įtariamasis ir jam nustatyti turi būti projektuojamas tyrimas ir būtini atlikti ikiteisminio tyrimo veiksmai. Tokiu tikslu tyrėjas, vadovaudamasis turima informacija, privalo kelti versijas ir tikrinti jas įtariamajam nustatyti. Paprastai keliamos atskirosios versijos pagal padarymo būdą kaltininko motyvams nustatyti. Tam, kad būtų galima apibūdinti galimą įtariamąjį dažniausiai pasitaiko tokios keliamos ir tikrinamos tokios atskirosios versijos: 1) *padegimas įvyko iš keršto, pavydo*; 2) *padegta, siekiant nusišalinti kito nusikaltimo pėdsakus (vagystė,*

⁸² Kriminalistika, *supra note*, 61: 819.

⁸³ Николай Пáвлович Яблоков. *Криминалистика*. (Москва, 1990), 373; Иван Федорович Герасимов и Леонид Яковлевич Дрáпкин. *Криминалистика*. (Москва, 1994), 368; Рафа́йл Самуи́лович Бе́лкин. *Криминалистика*. (Москва, 2003), 720.

⁸⁴ Ryšardas Burda ir kt., *Kriminalistikos taktika ir metodika*. (Vilnius, 2004), 101; Александр Георгиевич Филиппов. *Криминалистика*. (Москва, 2000), 260.

⁸⁵ <https://law.justia.com/cases/new-york/court-of-appeals/1989/74-n-y-2d-475-0.html>.

⁸⁶ Alvydas Barkauskas. *Kriminalistinės versijos. Mokomasis leidinys*. (Vilnius, LTA, 2000).

plėšimas, nužudymas ir pan.); 3) padegta rehabilitacijos pagrindais (siekiama reabilituoti nusikaltimą padariusį asmenį arba tyrimą pakreipti melagingu būdu); 4) padegimas iš savanaudiškų paskatų; 5) padegimas iš chuliganiškų paskatų; 6) padegimas padarytas nestabilios psichikos žmogaus; 7) padegimą padarė piromanas⁸⁷.

Tikrinant versijas, labai svarbi turima sukaupta analitinė informacija apie panašius ar identiškus įvykius, jų įvykdymo laiką, panaudotas priemones jam sukelti. Ne mažiau svarbi informacija apie išaiškintus ar neišaiškintus padegimus ir apie asmenis, kurie buvo įtariami, kaltinami ar nuteisti. Praėjusio amžiaus aštuntąjį dešimtmetį rusų kriminalistai R. S. Belkinas ir A. I. Vinbergas, analizuodami bendras kriminalistikos problemas, teigė, kad „versijų kūrimo ir kiti tyrėjo mąstymo veiklos klausimai bus daug veiksmingiau sprendžiami kuriant specializuotą grafiškai sumodeliuotą kriminalistikos kalbą <....> Atskiroji tyrimo metodika gali būti iš dalies paremta formalizuota, dirbtine ženklo kalba ir tam tikromis formulėmis“⁸⁸. 1973 metais rusų mokslininkas I. L. Petruchinas analizavo ir įrodinėjimo proceso automatizavimo galimybes, jis teigė: „Iš esmės įmanoma įsivaizduoti, kaip galima įvesti į ESM (elektroninės skaičiavimo mašinos) atmintį „įrodinėjimo precedentus“, pavyzdžiui, sprendžiant įrodymų pakankamumo klausimus (įvesti tam tikrus įrodymų derinius baigtose bylose įvertinant įrodymų leistinumo veiksnius ir kriterijus); nuolat kaupiant šiuos „precedentus“, o po to pagal juos „identifikuojant“ (pradžioje rūšinė, grupinė, o po to individualioji) konkrečias situacijas tiriamose bylose <...>“⁸⁹. Jau tuo metu mokslininkai galvojo apie galimybes sukurti atskirų nusikalstamų veikų atskleidimo algoritmus, kur būtų pateikti ir versijų kėlimo ir patikrinimo atitinkami mechanizmai.

Vokietijos mokslininkai, remdamiesi JAV, Kanados patirtimi, XX a. devintąjį dešimtmetį sukūrė „operatyvią nusikaltimų diagnostikos duomenų apdorojimo sistemą ViCLAS (operatyvi nusikaltimų diagnostikos duomenų apdorojimo sistema)“⁹⁰. H. Dernas, apibūdindamas tokią sistemą, nurodo, kad „tokios sistemos pranašumas yra tai, kad pagal užklauso požymius ji sugeba optimaliai „rekonstruoti“ įvykį, todėl atsiranda galimybė operatyviai patikrinti versijas tiek apie patį įvykį, tiek ir apie galimą nusikaltėlį. Šios sistemos pranašumas dar ir tas, kad ji kompleksiškai apima ne vien tam tikrų nusikaltimų ir nusikaltėlių bazes, bet ir kitokio pobūdžio duomenis, pavyzdžiui, ekspertinius, kriminalistinės registracijos įvairių įskaitų duomenis. Pagal užfiksuotus įvykio požymius sistema geba operatyviai

⁸⁷ Gaisro židinio vietos ir gaisro priežasties nustatymas. Metodiniai nurodymai. (Vilnius: PAGD Mokymų centras, 1998), 22.

⁸⁸ Рафаил Самуилович Бёлкин и Абрам Ильич Винберг. Криминалистика (общетеоретические проблемы). (Москва, 1973), 260–263.

⁸⁹ Игорь Леонидович Петрухин. Понятие и содержание оценки доказательств // Теория доказательств в советском уголовном процессе. (Москва, 1973), 433–434.

⁹⁰ Horst Clages. Der rote Faden. (Heidelberg, 2004), 533–541.

„diagnozuoti“, įvertinti įvykį ir tuo pagrindu pasirinkti veiksmingiausias tyrimo kryptis ir optimalius taktinius būdus“⁹¹.

„Pagrindinė nusikaltimo tyrimo versijų kėlimo ir tikrinimo automatizavimo proceso problema, yra ta, kad kriminalistikoje nėra nusistovėjusios aiškios nusikaltimų požymių klasifikacijos, todėl iki šiol nėra įdiegtas versijų automatizuotas apdorojimas“⁹².

Atsižvelgiant į padėgimų specifiką, taikant statistikos, matematikos, modeliavimo ir kitus metodus, galima formalizuoti šių nusikaltimų ir juos vykdančių asmenų nusikaltimų požymius, nuolat kaupiant apie juos duomenis atitinkamose duomenų bazėse. Svarbią reikšmę šiuo atveju turi ir kriminalistinės registracijos automatizavimo lygis.

Pastaruoju metu Lietuvos teisėsaugos institucijos žengia modernizacijos ir robotizacijos keliu, todėl daug investuojama į įvairių procesų automatizavimą ir robotizavimą. Šiuo metu sukurtos ir veikiančios informacinės duomenų bazės neturi „vieno šeimininko“: dalis duomenų bazių yra valdomos Lietuvos policijos, kita dalis Vidaus reikalų ministerijos Informacijos ir ryšių departamento⁹³. Kitas duomenų bazes, kurias administruoja kitos institucijos (VĮ Registrų centras, Sveikatos apsaugos ministerija).

Diegiant ir kuriant tokias informacines sistemas, pagrindinis dėmesys turėtų būti skiriamas nusikaltimo padarymo būdai dėl jo informatyvumo. Jis yra determinuotas dėl tokių svarbių nusikaltimų kriminalistinių ypatybių kaip nusikaltimo tikslo ir motyvo, kėsiniomasi objekto, nusikaltimo padarymo aplinkos, nusikaltėlio psichinių savybių.

Pagrindines informacijos duomenų bazes galima suskirstyti į dvi dalis: pirmoji dalis apimtų duomenis apie ištirtus nusikaltimus ir juos padariusius asmenis, antroji – duomenis apie neištirtus nusikaltimus. (5 priedas).

Apibendrinant atliktą versijų iškėlimo ir patikrinimo, tiriant padėgimus analizę, galima daryti išvadą, kad tai labai svarbus ikiteisminio tyrimo etapas. Iš galimų patikrinti versijų gausos ir metodų, kurie naudojami joms patikrinti vien dėl to, kad jas būtų galima patikrinti, reikalingas nelengvas, įtemptas ir kruopštus darbas. Akivaizdu, kad dalis versijų galėtų būti greitai ir nesunkiai patikrinta, naudojantis turimomis kriminalinės justicijos informacinėmis sistemomis. Kadangi tokios vieningos sistemos nėra, tikrinimas skirtingose sistemose nėra greitas, racionalus ar palėvinantis tyrėjo darbą. Be to, dėl informacijos gavimo ribojimų ir esamų informacinių sistemų netobulumo ne visa informacija kaupiama ir apdorojama egzistuojančiose informacinėse bazėse, nekalbant apie informacines bazes pagal atskiras nusikaltimų rūšis.

⁹¹ Henry Dern. *Operatyve Fallanalysen bei Tötungsdelikten*. (Kriminalistik, 2000. Nr. 8).

⁹² James Harbert and Phil Foster. *An Introduction to Fire and Arson Investigation*. (2003). <https://www.pearsonhighered.com/assets/samplechapter/0/1/3/5/0135082633.pdf>.

⁹³ Eglė Kažemikaitienė ir Snieguolė Matulienė. *Kriminalinė nusikaltimų charakteristika – vienas iš kriminalinės justicijos informacinės sistemos modelio kūrimo pagrindų Lietuvoje*. (Jurisprudencija, 2005, t. 65(57)), 44–51.

2.2. Tolesni ikiteisminio tyrimo veiksmai

Ikiteisminio tyrimo sėkmei labai svarbūs ne tik kvalifikuotai atlikti pirminiai ikiteisminio tyrimo veiksmai, jų savalaikiškumas, operatyvumas. Ikiteisminiam tyrimui labai svarbu visas nuosekliai vykstantis baudžiamasis procesas. Kiekvienos nusikalstamos veikos tyrimas yra sudėtinga kūrybinė, daug pastangų ir laiko sąnaudų reikalaujanti nuosekli veiksmų seka. Todėl svarbus kiekvienas žingsnis, kiekvienas apmąstytas ėjimas ir tik vėliau kitas veiksmas.

Kalbant apie tyrimo veiksmų eiliškumą reikėtų nepamiršti, kad yra įstatymiškai nustatytas tam tikras veiksmų atlikimo eiliškumas (pvz., akistata, atpažinimas negali būti atliekami prieš tai tų asmenų neapklausus). Vadovėlio „*Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*“ autoriai labai plačiai išskiria ir aprašo ikiteisminio tyrimo planavimo svarbą ir būtinumą. Jie pažymi, kad „*Baudžiamajame procese planavimas kaip tik ir padeda kokybiškai, greitai atlikti tyrimą minimaliomis jėgų ir priemonių sąnaudomis, galimai trumpiausiu laiku*“⁹⁴. Pasak autorių, labai svarbu suvokti, kad planavimas yra įgyvendinamas prieš praktinius veiksmus ir yra ankstesnis už juos, todėl tyrėjas jau tada numato būsimos veiklos tikslus, tyrimo veiksmų atlikimo apimtis ir priemones bei vykdytojus, kurie jam leis pasiekti norimo rezultato.

Nusikalstamų veikų tyrimas yra organizacinio pobūdžio veikla. Tai įtvirtinta BPK, Rekomendacijose, kuriose yra reglamentuojami teisiniai įrodinėjimo pagrindai, tyrimo terminai, ikiteisminio tyrimo veiksmų atliko tvarka. Rusų mokslininkas A. V. Dulovas teigia, kad „*ikiteisminis tyrimas yra organizuojamas siekiant šių tikslų*“⁹⁵: 1) *išnagrinėti pirminę informaciją*; 2) *koordinuoti tyrime dalyvaujančių asmenų veiksmus, panaudoti technines priemones*; 3) *surasti, surinkti bei išanalizuoti tyrimui svarbią informaciją*; 4) *sudaryti tyrimui palankias sąlygas*; 5) *išspręsti iškylančius taktinius uždavinius bei praktiškai pritaikyti tyrimo metodus*“.

Kitas rusų mokslininkas A. N. Vasiljevas pareiškė, kad „*siekiant įgyvendinti iškeltus ikiteisminio tyrimo tikslus, būtina siekti juos įgyvendinti vadovaujantis teisėtumo, vienasmeniškumo, mobilumo, intensyvumo, mokslo ir technikos panaudojimo, dinamiškumo ir vykdymo kontrolės principais, naudojant pagrindines taktikos priemones*“⁹⁶: 1) *planavimo*; 2) *tyrime dalyvaujančių asmenų mobilizavimo, išdėstymo ir panaudojimo*; 3) *materialios aplinkos tyrimo organizavimo*; 4) *ikiteisminį tyrimą atliekančių pareigūnų bendradarbiavimo*“.

Ikiteisminio tyrimo planavimas yra svarbi policijos pareigūno tyrimo organizavimo dalis. Tam, kad ikiteisminį tyrimą atliekantis tyrėjas sėkmingai galėtų atlikti ikiteisminį tyrimą, jis privalo numatyti, kuo jo atliekamas tyrimas baigsis. Pasak E. Palskio⁹⁷: „*Ikiteisminį tyrimą atliekantis pareigūnas turi numatyti*

⁹⁴ Ancelis, *supra note*, 74: 18.

⁹⁵ Андрей Викторович Дулов. *Криминалистика*. (Минск: НКФ Экоперспетктива, 1996), 273.

⁹⁶ Александр Николаевич Василев. *Следственная тактика*. (Москва: Юридическая литература, 1976), 143.

⁹⁷ Palskys, *supra note*, 16: 181.

tyrimo perspektyvą, gerai apgalvoti kiekvieną ikiteisminio tyrimo veiksmą ir visą jų sistemą, numatyti jų atlikimo laiką, vietą ir kitus aspektus. Tyrėjas, atlikdamas ikiteisminį tyrimą, tirdamas įvykį, turi nustatyti ryšius, kurie egzistuoja tarp atskirų faktų ir tiriamo įvykio. Tai gali būti pasiekama tik tinkamai planuojant ikiteisminį tyrimą“. E. Palskys pateikia apibrėžimą: „*Tyrimo planavimas – tai toks mokslškai pagrįstas nusikalstamų veikų tyrimo metodas, kurio esmę sudaro tikslingiausių, racionaliausių ikiteisminio tyrimo organizacijos ir konkrečių bylų ištyrimo būdų nužymėjimas, bylos medžiaga pagrįstų versijų iškėlimas ir patikrinimas, planingas ir kryptingas įrodymų rinkimas*“⁹⁸.

Tyrimo veiksmų, kurie būtini iškeltoms versijoms patikrinti, planavimas sudaro pagrindinę tokio plano dalį. Be to, tyrimo plane privalo būti įtraukti ir kiti procesiniai veiksmai: nukentėjusiojo apklausa, pripažinimas nukentėjusiuoju, liudytojų nustatymas, suradimas ir apklausa, akistatų poreikis, būtinos ekspertizės, procesinių prievartos priemonių taikymo būtinumas, pranešimo apie įtarimą įteikimas asmeniui, kuris yra įtariamas nusikalstamos veikos padarymu, priemonės dėl žalos, kuri padaryta nusikalstama veika, atlyginimo ir kita. *Be to, turėtų būti nurodyti organizaciniai, techniniai veiksmai. Tačiau yra ne vien tik loginis planavimo pagrindas. Kiti planavimo pagrindai yra procesiniai ir taktiniai*⁹⁹.

Rusų mokslininkai D. N. Balašovas, N. M. Balašovas, S. V. Malikovas siūlo tyrimo planavimą atlikti tokiu būdu¹⁰⁰: „*1. Pirminių tyrimo veiksmų ir paieškos priemonių planavimas; 2. Vėlesnių tyrimo ir kitų veiksmų planavimas; 3. Tyrimo pabaigos planavimas*“. Analogiškai planuoti ikiteisminį tyrimą siūlo ir E. Palskys¹⁰¹. Jis siūlo tyrimo planavimą iš pradžių pradėti nuo bendrojo rašytinio ikiteisminio tyrimo plano parengimo. Rašytinio plano struktūra ir turinys priklauso nuo tiriamos nusikalstamos veikos aplinkybių.

Apibendrinant galima daryti išvadą, kad, tiriant padegimus, dažnai yra susiduriama su daugeliu aplinkybių, kurios būdamos tarpusavyje glaudžiai susijusios, daro didžiulę įtaką tyrimo procesui. Todėl planuojant ir organizuojant ikiteisminį tyrimą dėl padegimų, būtina tiksliau nustatyti galimą tyrimo situaciją ir suplanuoti priemones ir veiksmus, kurie galėtų užkirsti kelią tam tikroms aplinkybėms konkrečioje tyrimo situacijoje pasireiškšti. Tiriant padegimus labai svarbūs planavimo žingsniai, susiję su nuosekliu tolesnių ikiteisminio tyrimo veiksmų planavimu ir situacijos modeliavimu, siekiant nustatyti tokį nusikaltimą padariusį asmenį, apginti nukentėjusiojo ir kitų asmenų teises nuo galimų tolesnių neteisėtų veiksmų.

2.2.1. Nukentėjusiųjų ir liudytojų apklausa

Pradėjus ikiteisminį tyrimą dėl padegimo, vieni iš svarbiausių laikomi procesiniai veiksmai, kurių vykdymas ir fiksavimas lemia sėkmingą ir greitą ikiteisminį tyrimą. *Be abejo, tai duomenys, kurie gali būti gauti iš asmenų, nukentėjusiųjų, ar mačiusių įvykį, ar asmenų, kurie gali suteikti kitos vertingos tyrimui*

⁹⁸ Palskys, *supra note*, 16: 182.

⁹⁹ Barkauskas, *supra note*, 86: 7.

¹⁰⁰ Дмитрий Николаевич Балашов, Николай Михайлович Балашов и Сергей Владимирович Маликов. *Криминалистика*. (Москва: ИНФРА-М, 2007), 218

¹⁰¹ Palskys, *supra note*, 97: 184.

informacijos¹⁰². E. Palskys apklausą apibūdina kaip ikiteisminio tyrimo veiksmą¹⁰³, „kurio metu tyrėjas iš apklausiamojo asmens gauna ir užfiksuoja žinias, turinčias reikšmę bylai“. R. Burda ir S. Kuklianskis leidinyje „Apklausa ikiteisminio tyrimo metu“ rašo¹⁰⁴: „Kriminalistinės-procesinės apklausos ypatumus apibūdina baudžiamojo proceso reikalavimai, kurie yra privalomi atliekant apklausą, apklausos – ypatingo verbalinio bendravimo – dalyviai bei apklausos dalykas.“ Pripažįstama, kad apklausa yra dviejų, neretai, skirtingus poreikius turinčių šalių, skirtingų charakterių ir taktikų susikirtimas, tikslu surinkti reikiamą tyrimui informaciją iš šaltinio, kuris ją valdo.

Tiriant padėjimus, labai svarbu laiku ir kokybiškai apklausti nukentėjusiuosius ir liudytojus. Ikiteisminiuose tyrimuose asmuo iš karto negali būti nukentėjusysis procesiniu atžvilgiu su visomis iš to išplaukiančiomis pasekmėmis. „*Neužtenka vien konstatuoti padarytą žalą (t. y. faktinį pripažinimo nukentėjusiuoju pagrindą), privalomas kompetentingo pareigūno surašytas procesinis dokumentas – nutarimas arba nutartis (baudžiamasis procesinis, juridinis pagrindas). Todėl iki teisinio nukentėjusiojo statuso suteikimo ir aplinkybių išsiaiškinimo apie patirtą įstatymo reglamentuotą žalą jis yra apklausiamas kaip liudytojas. Ir tik tyrėjo ar prokuroro nutarimu pripažintas nukentėjusiuoju, jis tokiu tampa ir įgyja BPK 28 str. numatytas teises ir pareigas*“¹⁰⁵. Jo suteikta informacija ne visada gali būti labai reikšminga ir svarbi, bet pareigūnas privalo atlikti šį veiksmą ir sudaryti sąlygas tokiam proceso dalyviui ginti savo teises procese¹⁰⁶. Kriminalistinėje literatūroje nukentėjusieji skirstomi į: *sąžiningus aktyvius, sąžiningus neaktyvius, nepastovius, nesąžiningus*¹⁰⁷.

Kita baudžiamojo proceso šalis yra liudytojai. Liudytoju gali būti šaukiamas kiekvienas asmuo, apie kurį yra duomenų, kad jis žino kokių nors reikšmės bylai išspręsti turinčių aplinkybių (BPK 78 str.). Liudytojas šaukiamas, kad duotų parodymus apie bylai reikšmingas aplinkybes, t. y. apie visa, kas reikšminga bylai, ir „*duotų teisingus parodymus*“ (BPK 83 str. 1 d.). Jis net atsako už melagingus parodymus pagal BK 235 straipsnį¹⁰⁸. Taigi, ne bet kas gali būti liudytoju. „*Liudytojas – fizinis asmuo, kuris, tyrimo institucijos manymu, turi žinių ir todėl turi duoti parodymus apie aplinkybes ir faktus, turinčius reikšmės baudžiamajam procesui, arba kuris buvo pakviestas dalyvauti procesiniame veiksmo*“¹⁰⁹. Leidėjas pripažįsta, kad liudytojas ir jo nuoširdus parodymų davimas, nors ir pasirašius dėl

¹⁰² Marcelis Kazlauskas ir Juozas Rinkevičius. *Asmenų parodymai baudžiamajame procese*. (Vilnius: VU leidykla, 1991); Juozas Rinkevičius. *Pradiniai įrodinėjimo baudžiamojoje byloje pagrindai*. (Vilnius: VU leidykla, 1990).

¹⁰³ Palskys, *supra note*, 16: 225.

¹⁰⁴ Ryšardas Burda ir Samuelis Kuklianskis. *Apklausa ikiteisminio tyrimo metu*. (Vilnius, 2007) 12.

¹⁰⁵ *Ibid*, 20.

¹⁰⁶ 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/29/ES. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=NL>.

¹⁰⁷ Вириная Сергеевна Бурданова, Виктор Михайлович Быков. *Виктимологические аспекты криминалистики*. (Ташкент, 1981), 16–20.

¹⁰⁸ Ancelis, *supra note*, 74: 86.

¹⁰⁹ Burda, *op. cit.*, 22–23.

melagingų parodymų davimo, yra pripažįstamas laisva pilietine pareiga ir būtinumu padėti prokurorui ar ikiteisminio tyrimo pareigūnui nustatyti tiesą ir sėkmingai atlikti tyrimą.

Tiriant padegimus, tyrėjui labai svarbu rasti liudytojus, kurie galėjo matyti nusikaltimą, ar jį padariusį įtariamąjį arba stebėti aplinką iki gaisro. Nustačius tokius liudytojus, jie apklausiami pirmiausiai, siekiant, kiek galima, greičiau ir objektyviau išsiaiškinti įvykio aplinkybes, pobūdį, apibūdinti ir indentifikuoti kaltininką. Tokios apklausos vykdomos vadovaujantis bendrosiomis kriminalistikos rekomendacijomis¹¹⁰.

Padegimų tyrimo metu labai dažnai nebūna liudytojų, kurie galėtų iš karto nurodyti gaisro kilimo aplinkybes, priežastis, ar įvardyti galimą įtariamąjį, nurodant jo požymius. *Tokiais atvejais E. M. Iščenko rekomenduoja pirmiausia apklausti aplink gaisro vietą gyvenančius liudininkus, o taip pat asmenis, gesinusius gaisrą ir aišku ugniagesius*¹¹¹. Apklausiant šiuos asmenis, būtina išsiaiškinti koku būdu ir kada jie pastebėjo gaisrą, kada atvyko, kiek laiko truko kelionė, kur buvo stipriausia ugnis, kaip atrodė objektas, kas buvo šalia, viduje, ar nepastebėjo ko nors įtartina ar nebuvo akivaizdžiai matomų pašalinių daiktų, kokia buvo aplinka, viduje esantys daiktai ir kita. Be to, būtina išsiaiškinti kas iš liudytojų pirmasis iškviestė ugniagesius gelbėtojus.

Pagal turimą informaciją, tikslinant gaisro židinio vietą, liudytojai dar gali būti skirtomi: „1) tiesioginiai liudytojai, kurie gali parodyti konkrečią gaisro židinio vietą; 2) liudytojai, galintys nurodyti konkrečią patalpą, kurioje kilo gaisras ir iš čia išplito po pastatą; 3) netiesioginiai liudytojai, kurie nematė gaisro židinio vietos, bet matė pradegimo atsiradimo momentą“¹¹².

Atsižvelgdamas į nukentėjusiųjų ir liudytojų skirstymą, jų struktūrines ypatybes, galinčias daryti įtaką jų apklausoms, tyrėjas turi įvertinti kiekvieno apklausiamojo asmenybę, įvertinti elgesį ir norą bendradarbiauti. Todėl labai svarbus ir kriminalistikos literatūroje primygtinai rekomenduojamas pasirengimo apklausai etapas¹¹³. „Pasirengimas apklausai pradedamas renkantis tinkamus organizacinius taktinius būdus, kuriais siekiama sudaryti palankias apklausai sąlygas ir gauti visapusiškus ir išsamius parodymus. Pasirengimą apklausai sudaro tokie elementai¹¹⁴: 1) bylos medžiagos išstudijavimas; 2) apklausiamojo asmenybės ištyrimas; 3) apklausos dalyko nustatymas; 4) apklausos plano sudarymas; 5) apklausiamojo ir kitų asmenų iškvietimas bei techninių priemonių parengimas“.

¹¹⁰ Janina Juškevičiūtė ir kt., *Metodinė priemonė. Kriminalistika*. (Vilnius, 2014), 100–115.

¹¹¹ Евгений Петрович Ищенко. *Криминалистика: краткий курс*. (Москва: ЛексЭст, 2003).

¹¹² Priešgaisrinės apsaugos departamento direktoriaus 1998 m. gruodžio 22 d. įsakymas Nr. 141 „Gaisro židinio vietos ir gaisro priežasties nustatymas. Metodinės rekomendacijos“, 27.

¹¹³ Ancelis, *supra note*, 74: 81-85.

¹¹⁴ Kriminalistika, *supra note*, 61: 114.

Tyrėjas privalo išanalizuoti nusikalstamo įvykio aplinkybes, perskaityti įvykio vietos apžiūros protokolą, išstudijuoti kitus priedus: schemas, nuotraukas, peržiūrėti vaizdo medžiagą¹¹⁵. Jei yra surinkta – išstudijuoti kitų tyrėjų ar specialistų pateiktą medžiagą ar išvadas¹¹⁶.

„Kitas svarbus etapas – apklausiamojo asmens tyrimas siejamas su veiksmingiausių apklausos būdų ir psichologinių priemonių modeliavimu būsimoje apklausoje, modeliuojant galimas apklausos situacijas. Suprantama, ištirti asmenybę yra gana sunku, dažnai dėl laiko stokos rezultatas būna kuklus, todėl būtina gerai apmąstyti ir sumodeliuoti keletą elgesio variantų¹¹⁷“.

„Apklausa turi būti planuojama atsižvelgiant į konkrečios bylos situaciją ir įrodinėjimo dalyką“¹¹⁸. Visų pirma apklausos dalykas yra susijęs su nusikalstamos veikos pobūdžiu. Antra, apklausos dalykas konkretizuojamas pagal apklausiamųjų dalyvavimo nusikaltime laipsnį, jo procesinę padėtį. Vienaip jis formuluojamas nukentėjusiajam, kitaip – liudytojui. Be to, „apklausos dalykas priklauso nuo apklausiamojo žinių apie nusikaltimą pobūdžio¹¹⁹“.

„Dar vienas svarbus elementas yra apklausos plano parengimas¹²⁰“. Apklausa, kurios planas neparengtas, dažnai būna padrika; tyrėjas joje neaktyvus, pateikiama informacija trumpa, nelogiška ir nepadedanti išaiškinti nusikaltimą. Planuojant apklausą, yra svarbus apklausos laikas, vieta ir apklausiamojo iškvietimo į apklausą būdas.

Apklausa prasideda nuo psichologinio ryšio su apklausiamuoju užmezgimo. Tiriant padegimus labai svarbu užmegzti psichologinį ryšį apklausos pradžioje. Tai turi didelės reikšmės, nes užmezgus psichologinį kontaktą išgaunamas „tiesos momentas“¹²¹. Siekiant palaikyti psichologinį ryšį, siūloma pakalbinti atvykusį į apklausą apie šalutinius su apklausos turiniu nesusijusius dalykus. Į psichologinio ryšio užmezgimo stadiją pagrįstai įtraukiamas „asmenybės nustatymas, santykių su kitais byloje dalyvaujančiais asmenimis išsiaiškinimas, išaiškinamos apklausiamojo teisės ir pareigos“¹²². Nagrinėdamas įvykio mechanizmą (laiką, vietą, būdą, dalyvius, jų tarpusavio sąveiką, žalą, galimus įvykio stebėtojus, liudytojus, materialius pėdsakus ir kt.), nustato „apklausiamojo įvykio suvokimo potencialias galimybes (matymo, girdėjimo, jutimo, užfiksavimą atmintyje ir kt.), taip pat įvykio atgaminimo (informacijos pateikimo) galimybes¹²³“.

¹¹⁵ Ancelis, *supra note*, 74: 80.

¹¹⁶ Kriminalistika, *supra note*, 61: 115.

¹¹⁷ David Myers. *Psichologija*. (Vilnius: Poligrafija ir informatika, 2000).

¹¹⁸ Kriminalistika, *supra note*, 61: 116.

¹¹⁹ Ancelis, *supra note*, 74: 87.

¹²⁰ Burda, *supra note*, 104: 92–93.

¹²¹ Eugenijus Palskys. *Melo problema teisėje*. Socialistinė teisė. 1981. Nr. 1.

¹²² Ancelis, *supra note*, 74: 83–85.

¹²³ Palskys, *supra note*, 16: 228, ir Burda, *supra note*, 104: 103–105.

Po tinkamo psichologinio kontakto radimo, atliekant tyčinių padėgimų tyrimus, tyrėjas pereina prie aktyviosios nukentėjusiųjų ir liudytojų apklausos stadijos, kuri susideda iš laisvo pasakojimo stadijos ir klausimų stadijos. Laisvojo pasakojimo stadijos pradžioje tyrėjas pasiūlo apklausiamajam laisvai papasakoti apie jam žinomas aplinkybes. Toks pasiūlymas išreiškiamas klausimu ar sakiniu, kuris negali būti menantis. Tyrėjas klausosi apklausiamojo laisvo pasakojimo, stebi ir analizuoja jo elgesį (atpasakojimo toną, pasakojimo būdą, veido išraišką, gestus, kalbos raiškumą). Tai savo ruožtu padeda tyrėjui įvertinti parodymų nuoširdumą, pasirengti tolesnei apklausos stadijai, jis gali pasižymėti neaiškius klausimus, prieštaravimus ir pan.¹²⁴ Po laisvo pasakojimo, jeigu būtina, teikiami klausimai apklausiamajam ir išklausomi jo atsakymai į klausimus.

Apklausa yra toks tyrimo veiksmas, kurio įrodymų rinkimo būdo esmę sudaro klausinėjimo metodas. Klausimai apklausiamiesiems turi būti formuluojami aiškiai, nedviprasmiškai, suprantamai, korektiškai, neįžeidžiant apklausiamųjų. Į pateiktą žodžiu klausimą turi būti pateikiamas vienas atsakymo variantas. Pagal įtaigos laipsnį klausimai skirstomi į kelias grupes: *neutralūs; skirtomieji, alternatyvūs; su pasirinkimo teise; melagingo turinio*¹²⁵.

Tiriant gaisrus labai dažnai įvykio liudytojais tampa nepilnamečiai, jie turi tyrimui svarbios informacijos. Juos būtina apklausti juos liudytojais. Tyrėjas turi suprasti, kad nepilnamečių liudytojų apklausos procesui atlikti keliama išskirtiniai reikalavimai. „*Vaikai dėl savo ypatingos padėties, t.y., fizinio ir psichinio nebrandumo, turi teisę būti ypač globojami ir remiami, reikalaujantys atitinkamos teisinės apsaugos*“¹²⁶.

Baudžiamojo proceso teisė išskiria nepilnamečio, jaunesnio nei 18 metų liudytojo apklausą: *gali apklausti tik ikiteisminio tyrimo teisėjas ir paprastai ikiteisminio tyrimo metu tai gali būti padaryta vieną kartą (BPK 186 str.)*¹²⁷. Nepilnamečio interesų apsauga yra aukščiausias prioritetas („*Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija*“¹²⁸; „*Vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas*“¹²⁹) ir visais atvejais, atsižvelgiant į didžiausios pakartotinės viktimizacijos riziką, specialius jų poreikius, atitinkamai turi būti organizuojamos teisinės procedūros. Todėl apklausai reikalingas ne vien tik kruopštus pasirengimas, bet ir pagrindas bei motyvas.

¹²⁴ Burda, *supra nota*, 104: 106.

¹²⁵ Марат Исхакович Еникиев и Влади́мир Евге́ньевич Эминов. *Психология преступника и расследования преступлений*. (Москва, 1996), 238 ir Burda, *supra note*, 104: 107–108.

¹²⁶ Rima Ažubalytė, Petras Ancelis ir Ryšardas Burda. *Teisinės rekomendacijos ikiteisminio tyrimo pareigūnams, dirbantiems su nepilnamečiais*. (Vilnius, 2005).

¹²⁷ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.

¹²⁸ Jungtinių tautų Vaiko teisių konvencija. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.19848>.

¹²⁹ Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas. Nr. XIV-171. 2021-01-14. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.26397>.

Pasaulį sukrėtus COVID-19 pandemijai, teisėsaugos institucijų pareigūnams teko staigiai keisti tradicinius proceso dalyvių apklausos modelius. Tam, kad ikiteisminio tyrimo veiksmai būtų atliekami ir pandemijos metu, tyrėjai pradėjo vykdyti nuotolinę proceso dalyvio apklausą. Vadovaujantis Lietuvos policijos generalinio komisaro 2020 m. kovo 26 d. įsakymu Nr. 5-V-275 „*Dėl Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuotolinio darbo tvarkos aprašo patvirtinimo*“¹³⁰ tyrėjams buvo nurodyta procesinius veiksmus, tarp jų ir proceso dalyvių apklausas, planuoti ir vykdyti nuotoliniu būdu. Apklausą, kuri vyksta naudojantis vaizdo – garso įrašymo priemonėmis inicijuoja tyrėjas, siekdamas laiku surinkti būtinus įrodymus ir kartu apsaugoti save ir proceso dalyvį nuo galimo užkrato. Tyrėjas naudodamasis išmaniuoju įrenginiu (išmanusis telefonas, planšetė, kompiuteris) susisiečia vaizdo – garso ryšiu su proceso dalyviu ir atlieka bekontaktę nuotolinę proceso dalyvio apklausą¹³¹. Ši apklausos forma gana nauja ir netyrinėta, todėl jos poveikis tyrimui nėra žinomas.

Apibendrinant nukentėjusiųjų ir liudytojų apklausos teisinio reglamentavimo, teorijos ir praktikos sinergiją, darytina išvada, kad tiriant padegimus labai svarbus kokybiškas ir savalaikis apklausų planavimas ir ypač kruopštus tyrėjo pasirengimas. Pasirengimo metu tyrėjui labai svarbu rasti organizacines-taktines priemones, kurios leistų užmegzti geresnį psichologinį kontaktą. Ateityje diegiant naujas pažangias apklausų nuotolines formas, reikalingas aiškesnis teisinis reglamentavimas ir mokslinis, teisinis – kriminalistinis tokių proceso veiksmų vertinimas.

2.2.2. Specialiųjų žinių panaudojimo praktika padegimų tyrimuose

Tiriant padegimų bylas, labai svarbiu faktoriumi tampa tyrėjo gebėjimas pasinaudoti specialiosiomis žiniomis. J. Juškevičiūtė vadovėlyje „*Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese*“, skyriuje „*Specialiųjų žinių panaudojimas*“ rašo: „*Specialiosios žinios – tai mokslo, technikos ar bet kurios kitos žmogaus veiklos srities žinios, sukauptos įgyjant išsilavinimą, specialiai studijuojant arba užsiimant profesine veikla ir naudojamos siekiant gauti įrodomąją ar kitą informaciją, būtiną nusikalstamai veikai ištirti*“¹³².

Įstatymas nustato du subjektus – *specialistą ir ekspertą*¹³³, kurie užtikrina specialiųjų žinių panaudojimą tiriant nusikalstamas veikas. „*Atliekant nusikalstamų veikų tyrimą gali būti panaudojamos bet kurios žmogaus veiklos srities žinios, todėl specialiąsias žinias galima klasifikuoti pagal tas mokslo žinias, kuriomis remiantis atliekamas tyrimas: kriminalistines, medicinines, biologines, ekonomines ir kitas*“.

¹³⁰ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2020 m. kovo 26 d. įsakymas Nr. 5-V-275 „*Dėl Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuotolinio darbo tvarkos aprašo patvirtinimo*“. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/5b5fb8b2e96511ea8d16c98db9b69006>.

¹³¹ <https://www.delfi.lt/news/daily/law/prokuratūra-ir-policija-prašo-teismu-palankiai-ivertinti-nuotolines-apklausas.d?id=84240257>.

¹³² Ancelis, *supra* note, 74: 51.

¹³³ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 37-1341.

Kalbant apie ikiteisminius tyrimus dėl gaisrų, didžioji dalis objektų, kuriuos galima būtų pateikti specialistams ištirti, prarandami dėl liepsnos ir vandens poveikio. *Tiriant padegimus, įvykio vietos apžiūros metu paimti objektai yra specifiniai, o ir tyrėjo keliami klausimai susiję su specifinėmis aplinkybėmis. Išskiriami apanglėjusios medienos, stiklo bei įvairių naftos produktų tyrimai*¹³⁴.

*Apanglėjusios medienos tyrimas – labai svarbus, siekiant nustatyti tikslesnę gaisro kilimo vietą, taip pat atsakant į klausimus, susijusius su degimo laiku, temperatūra ir trukme*¹³⁵. Pirmieji esminiai gaisro kilimo vietos nustatymo metodikos pagrindai yra pateikti rusų mokslininkų A. I. Fedotovo ir B. V. Megorskio darbe¹³⁶. Lietuvoje apie tai buvo pateikta Lietuvos teismo ekspertizės instituto gaisrus tiriantiems pareigūnams skirtose metodinėse rekomendacijose¹³⁷. „Tokio tyrimo principas yra tas, kad, paėmus apanglėjusios medienos mėginius iš bet kokių medinių pastato konstrukcijų (sienų, sijų, kolonų, statramsčių, grindų ir kita), ir juos supakuojant taip, kad vežami neišbyrėtų. Nerekomenduojama kiekvieno mėginio dėti į polietileno maišelį. Jie turi būti surinkti iš, kiek įmanoma, daugiau vietų, rekomenduojama iš 15 – 20 vietų¹³⁸“. Toks tyrimas atsako į klausimą apie gaisro židinį, nes, nagrinėjant apanglėjusius medienos pavyzdžius, nustatoma anglies degimo laikas, temperatūra ir trukmė.

Dar vienas labai svarbus objektų tyrimas, norint nustatyti gaisro židinį – tai stiklo tyrimai. Tiriant padegimus, labai svarbu kuo tiksliau nustatyti gaisro židinį, todėl, jei degė medinis pastatas, apanglėjusios medienos ir stiklo tyrimai gali padėti tiksliau nustatyti gaisro židinį, na, o kitos konstrukcijos pastatuose tai gali būti vienas iš svarbesnių tyrimų tokiai aplinkybei išsiaiškinti. Tokiame tyrime, specialistas gali nustatyti gaisro židinį pagal stiklą veikusią temperatūrą. Žinoma, kad buitinis stiklas lydosi esant 1 000 laipsnių temperatūrai¹³⁹. Taigi, kuo aukštesnė temperatūra veikė stiklą, tuo labiau matyti jo lydimosi požymių. Todėl tyrimui turi būti paimta, kiek galima, daugiau iš skirtingų vietų stiklo pavyzdžių.

*Kitas labai svarbus objektas, kuris gali dominti tyrėją tyčinių padegimų ikiteisminiuose tyrimuose – tai naftos produktų tyrimai. „Naftos produktų tyrimo objektai – tai iš naftos gaunami produktai, taip pat medžiagos, gaunamos perdirbant akmens anglį, skalūnus, ir chemijos pramonės gaminami sintetiniai produktai*¹⁴⁰“. Iš padegimų įvykio vietų dažniausiai pateikiami galimi jų pėdsakai ar likučiai ant tam tikrų objektų. Dėl šių priežasčių, jie turi būti gerai hermetiškai supakuoti ir pateikti, kiek galima, greičiau. Pagrindinė taisyklė – paimti, kaip galima, mažiau sudegusių, ne visiškai suanglėjusių medžiagų. Tyrimo

¹³⁴ Kriminalistika, supra note, 61: 830.

¹³⁵ PAGD direktoriaus 1997 m. lapkričio 10 d. įsakymas Nr. 123 „Dėl apanglėjusios medienos mėginių atrinkimo metodinių nurodymų GT 1-97 patvirtinimo“// Valstybės žinios. 1997, Nr. 96-3651.

¹³⁶ Александр Ильич Федотов и Борис Викторович Мегорский. *Пожарно – техническая экспертиза*. (Москва: Издательство литературы по строительству, 1978), 210–212.

¹³⁷ *Gaisravietės apžiūra ir techninės gaisrų ekspertizės skyrimas. LTEI metodinės rekomendacijos*. (Vilnius, 1994), 51.

¹³⁸ PAGD direktoriaus 1997 m. lapkričio 10 d. įsakymas Nr. 123, op. cit.

¹³⁹ *Stiklas*. Visuotinė lietuvių enciklopedija, T. XXII (Sko–Šala). (Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2012), 530–532.

¹⁴⁰ <http://www.ltec.lt/index.php?print=1;&id=172;&query>.

skyrimo, klausimų ir medžiagos pateikimo klausimai plačiau pateikiami metodinėse rekomendacijose¹⁴¹. Atliekant naftos produktų tyrimus, tyrėjus domina ne tik pačių naftos produktų vieta ant įvykio vietoje rastų objektų, tačiau labai svarbus ir lyginamasis tyrimas su galbūt iš įtariamojo paimtais objektais (drabužiais, kitais daiktais ir pan.).

Atliekant padegimų tyrimus, rasti ir paimti naftos produktų objektai ar jų junginiai labai svarbūs nustatant įtariamąjį ir įrodinėjant jo dalyvavimą konkrečiame padegime. Lietuvoje veikiančios degalinės dėl nustatyto teisinio reguliavimo į dyzelinius degalus privalo įmaišyti tam tikro priedo (pvz.: žymėto žemės ūkio paskirties dyzelino). Konkuruodamos tarpusavyje ir siekdamos didesnio pelno, gerinant degalų sudėtį įmaišo įvairių priedų: į dyzeliną – biopriedų B7, 10, 20 ar 30¹⁴²; į benziną – E5 ar E10¹⁴³. Pagal šiuos parametrus galima nustatyti konkrečioje degalinėje parduodamų degalų rūšį ir sudėtį. Gali būti panaudoti trečiųjų šalių degalai, kurių parametrai skiriasi nuo Europos Sąjungoje patvirtintų naftos produktų rodiklių. Atlikus šiuos tyrimus galima gauti daug tyrimui vertingos informacijos apie padegimui naudotus naftos produktus, jų sudėtį, o atlikus lyginamąjį tyrimą – gauti atsakymą iš kur jie buvo įgyti. Taip pat sulyginti skirtingose vietose rastus degalų pėdsakus ar objektus.

Apibendrinant specialiųjų žinių panaudojimo praktiką tyčinių padegimų tyrimuose, darytina išvada, kad siekiant nustatyti gaisro židinį ypač svarbūs apanglėjusios medienos ir stiklo tyrimai. Siekiant nustatyti galbūt tyčiniam padegimui naudotų degių skysčių rūšį ir galimus pėdsakus ant objektų iš gaisravietės ir atlikti lyginamąjį tyrimą su iš galimo įtariamojo paimtais drabužiais ar kitais objektais, skiriami naftos produktų tyrimai. Paimant, laikant ar transportuojant paimtus objektus būtinas kruopštus hermetiškas objektų supakavimas ir greitesnis jų pristatymas tyrimui.

2.2.3. Įtariamojo sulaikymas ir apklausa

Pagrindinis baudžiamojo proceso dalyvis – įtariamasis. Dėl jo viso ikiteisminio tyrimo metu yra „laužomos ietys“. „Visos nusikaltimų tyrimo procesinės ir neprocesinės priemonės ir apklausa skirtos ji identifikuoti¹⁴⁴“. Būtina žinoti, kad planuojant veiksmus su įtariamuoju, reikia vertinti ne tik bendražmogiškas savybes, bet ir atkreipti dėmesį į šios kategorijos žmonių specifines savybes. Viena iš tokių yra „specializacija“ pagal baudžiamajame kodekse išvardytas nusikalstamas veikas¹⁴⁵.

Baudžiamojo proceso įstatymas nustato, kad *įtariamasis yra asmuo, kuris tyrėjo buvo sulaikytas, įtariant, kad jis padarė nusikalstamą veiką, ar asmuo, kuris apklausiamas dėl nusikalstamos veikos, kuria*

¹⁴¹ *Teismo ekspertizės: jų skyrimas, klausimų formulavimas ir medžiagos joms rengimas.* (Vilnius: LR TM LTEC, 2004), 88.

¹⁴² <https://www.neste.lt/en/content/degal%C5%B3-kokyb%C4%97-ir-kaina>.

¹⁴³ <https://www.orlenlietuva.lt/LT/FAQ/Puslapiai/Laba-diena.aspx>.

¹⁴⁴ Kriminalistika, *supra* note, 61: 126.

¹⁴⁵ <https://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Specializacija>.

įtariamą, ar į apklausą šaukiamas asmuo, kuriam surašytas pranešimas apie įtarimą¹⁴⁶. Viena sąlyga, kai asmuo tampa įtariamoju, yra jo sulaikymas, įtariant nusikaltimo padarymu. Lietuvos Respublikos Konstitucija¹⁴⁷ ir Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių Konvencija saugo teisę į asmens laisvę ir saugumą¹⁴⁸. Tai reiškia, kad tyrėjas, tirdamas padėgimą privalo turėti teisėtą pagrindą įtarimajam sulaikyti.

Baudžiamajame procese aiškiai reglamentuoti pagrindai, kuriais vadovaujantis gali būti asmeniui suvaržyta laisvė¹⁴⁹. Pagal teisinį reguliavimą tyrėjas gali sulaikyti asmenį, užkluptą darant nusikalstamą veiką ar tuoj po jos padarymo (BPK 140 str. 1 d.). Sulaikyti asmenį, užkluptą tyčinio padėgimo nusikaltimo vietoje, kai jis daro nusikalstamą veiką ar yra ką tik ją padaręs, daug paprasčiau. Tokiu atveju asmens sulaikymas grindžiamas nusikalstamos veikos akivaizdumu ir būtinumu užkirsti jai kelią.

Duotuoju atveju „sulaikymas karštais pėdsakais“ – tai neplanuotas ikiteisminio tyrimo veiksmas, kuris dažniausiai vyksta ne tyrėjo, kuris pradėjo ir atlieka ikiteisminį tyrimą, o kitų policijos pajėgų, kurios pirmos reagavo į įvykį¹⁵⁰. Tokiais atvejais, dažniausiai ikiteisminis tyrimas dar nebūna pradėtas, o tyrėjas tik pradeda tikrinti galimas įvykdyto nusikaltimo aplinkybes. Paprastai, tokiu atveju pareigūnai, kurie sulaikė įtariamąjį „karštais pėdsakais“ pristato sulaikytąjį asmenį tyrėjui, kuris nustato, ar yra pagrindas įvykdyti sulaikymą, ir atlieka jo procesinį įforminimą¹⁵¹.

Jei asmenį norima sulaikyti ne *in flagrante delicto* – ne „nusikalstamos veikos darymo vietoje ir darymo metu“, tai tyrėjas gali daryti tik itin retais, išimtiniais atvejais¹⁵². Ir tie išimtiniai atvejai turi būti taikomi labai apgalvotai.

Tai vyksta sudėtingiau ir tyrėjas šiame etape turi atsižvelgti ne tik į nustatytą teisinį reguliavimą, bet ir į tam tikras svarbias sulaikymo planavimo, vykdymo ir įforminimo detales. Sulaikymo operacija yra viena iš sudėtingiausių ir pavojingiausių veiksmų, atliekamų ikiteisminio tyrimo pareigūnų, todėl jai būtina ypač gerai pasirengti¹⁵³. Taktinius pareigūnų veiksmus konkrečių sulaikymo situacijų sąlygomis lemia įvairūs veiksniai: teisiniai, psichologiniai, informaciniai. Pasirengimo sulaikymui etapas apima labai platų spektrą veiksmų, kuriuos tyrėjas turi atlikti: „didelė duomenų apie įtariamąjį ir jo įvykdytą veiką apimtis,

¹⁴⁶ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 37-1341.

¹⁴⁷ Lietuvos Respublikos Konstitucija // Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.

¹⁴⁸ Europos Žmogaus Teisių ir Pagrindinių Laisvių Apsaugos Konvencija.
https://www.echr.coe.int/documents/convention_lit.pdf.

¹⁴⁹ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 37-1341.

¹⁵⁰ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2016 m. gruodžio 15 d. įsakymas Nr. 5-V-1066 „Apskričių vyriausiųjų policijos komisariatų padalinių, prižiūrinčių jiems priskirtą teritoriją, pareigūnų kompetencijų nagrinėjant pranešimus apie įvykius aprašas.“ https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/279d7182a11b11eaa51db668f0092944/format/ISO_PDF/.

¹⁵¹ Виктор Николаевич Григорьев. *Задержание подозреваемого*. (Москва: Учебно-консультационный центр «ЮрИнфорП», 1999).

¹⁵² <https://www.lrt.lt/naujienos/nuomones/3/1186315/remigijus-merkevicius-zinomo-instituto-laikino-sulaikymo-nezinomi-aspektai>.

¹⁵³ Ancelis, *supra note*, 74: 152.

taip pat pakankamas laikas sulaikymo grupės paruošimui planavimas, taktikos parinkimas, situaciją atitinkantis materialinis techninis grupės aprūpinimas“¹⁵⁴.

Tiriant padegimus, visais atvejais sulaikymo taktiniai būdai turi garantuoti, kad nebus sunaikinti įkalčiai ar objektai, kurie gali būti įrodymais ikiteisminio tyrimo metu. Sulaikomas neturės galimybės susitarti su kitais esančiais laisvėje ar sulaikytais asmenimis dėl jo elgesio modelio ikiteisminio tyrimo metu. Todėl rekomenduojama: 1) *parengti išsamų ir turimą informaciją bei ikiteisminio tyrimo medžiagą pagrįstą sulaikymo planą; 2) numatyti reikiamą skaičių pareigūnų ir juos išsamai instrukuoti, supažindinti su sulaikymo planu; 3) asmens sulaikymo vietą parinkti atsižvelgiant į tai, ar toje vietoje gausu pašalinių žmonių ir ar vietovė atvira; 3) veikti netikėtai, stengtis kuo greičiau blokuoti sulaikytojo rankas; 4) numatyti fiksavimo priemones, naudoti ne vieną fiksavimo priemonę, o kelias*¹⁵⁵.

Sulaikant asmenis, kurie turi psichikos sutrikimų, labai svarbus tyrėjo pasiruošimas ir specifinės informacijos turėjimas bei žinojimas. Tokiais atvejais tyrėjai naudojami specialistų paslaugomis, tam reikalingos psichikos ligų ar psichologo žinios. Veiksmingai taikant psichologijos ir psichiatrijos žinias, gali gerokai sumažėti pavojus sulaikant nusikaltėlį, kenčiantį nuo psichikos sutrikimų¹⁵⁶. Be to, labai svarbu parinkti tinkamą momentą ir pašalinti riziką, kad nuo to nukentėtų sulaikymą vykdančys pareigūnai, ar pašaliniai asmenys.

Atliekant ikiteisminį tyrimą, nepriklausomai nuo to, ar įtariamasis yra sulaikytas, iki ikiteisminio tyrimo pabaigimo ir galutinio procesinio sprendimo priėmimo ar kardamosios priemonės skyrimo turi būti bent kartą apklaustas. „*Prieš pirmąją apklausą įtariamajam turi būti pasirašytinai įteiktas pranešimas apie įtarimą. Jame turi būti nurodyta nusikalstama veika (kur, kada ji padaryta, kitos aplinkybės) ir baudžiamasis įstatymas, numatantis tą nusikalstamą veiką, taip pat išvardytos įtariamojo teisės*“¹⁵⁷.

Kaip ir kitų proceso dalyvių apklausas, labai svarbu tinkamas ir kokybiškas pasirengimas įtariamojo apklausai. Tai ypač svarbu tiriant padegimo bylas. Tyrėjui būtina nustatyti „*apklausiamo įtariamojo padarytos nusikalstamos veikos motyvus*“. „*Tokių būna gana daug – nuo nurodytų baudžiamajame kodekse (sunkinantys atsakomybę ar kvalifikuojantys nusikaltimą)*“¹⁵⁸ *iki buitinių*¹⁵⁹.

¹⁵⁴ Ryšardas Burda, Eglė Latauskienė ir Snieguolė Matulienė. *Asmens sulaikymo teisiniai ir kriminalistiniai aspektai*. (Jurisprudencija, 2004, t. 52(44)), 70–80.

¹⁵⁵ Виктор Николаевич Григорьев. *Задержание подозреваемого*. (Москва: Учебно-консультационный центр «ЮрИнфорР», 1999), 87–96.

¹⁵⁶ Александр Фридрихович Филиппов. *Криминалистика. Учебник. 3-е изд. перераб.* (Москва: Спарк, 2004), 327–337.

¹⁵⁷ Ancelis, *supra note*, 74: 91.

¹⁵⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 89-2741.

¹⁵⁹ Kriminalistika, *supra note*, 61: 127.

Per įtariamojo apklausą, jam pageidaujant, turi būti užtikrintas gynėjo dalyvavimas. Gynėjui leidžiama dalyvauti byloje įtariamajam paprašius nuo pirmos apklausos¹⁶⁰. Be to, įtariamasis neprivalo duoti parodymų. Jis gali atsisakyti duoti parodymus, meluoti, ar atsisakyti atsakinėti į klausimus.

Padėgimų tyrimuose tyrėjui gali tekti susidurti su *piromanijos sąvoka*¹⁶¹. *Piromanija yra ne tik psichinė liga. Teisiniu požiūriu – tai tiesioginis teisės pažeidimas, nusikaltimas. Moksliniais tyrimais įrodyta, kad piromanas niekada iš anksto nenumato, ką deginti – staiga, spontaniškai, impulsyviai atsiranda nenugalimas troškimas padegti. Dažnai vaikystėje susidaro patologinis ugnies troškimas, o ligos viršūnė laikoma nuo 16 iki 30 metų. Gydytojai – psichiatrai išskiria tokius piromaniją sergančio asmens požymius, kad tyčia sukeldamas gaisrą asmuo pasiekia euforiją, malonumą, didina adrenalino, serotoninų gamybą. Po gaisro, kai sumažėja adrenalinas, yra atgailos laikotarpis, sąmoningumas, žmogus yra artimas depresijai. Bet visa tai laikina, todėl vėl viskas kartojasi. Laikui bėgant liga progresuoja, intervalai tarp stadijų tampa trumpesni*¹⁶².

Rengiantis sergančio įtariamojo apklausai ir ją planuojant, būtina visapusiškai išanalizuoti tokio asmens charakteristiką, jo asmenybę. *Per apklausą fiksuodamas tokio asmens parodymus, tyrėjas turi atsižvelgti į galima nesuvokiamą ar kartais logiškais veiksmais nepateisinamą elgesį, kurį suponuoja ligos progresyvumas*¹⁶³.

Apibendrinant išnagrinėtą tyčinio padėgimo tyrime atliekamą įtariamojo sulaikymą ir apklausą, galima padaryti išvadas, kad šio procesinio veiksmo kokybė priklauso nuo tinkamai ir kvalifikuotai atliktos informacijos analizės, tyrėjo kvalifikacijos, kruopštaus pasirengimo ir kokybiško planavimo. Tyrėjui keliami uždaviniai, susiję su gynybos užtikrinimu ir gebėjimu rasti psichologinį kontaktą su įtariamuoju, kad pastarasis duotų parodymus ir bendradarbiautų su tyrimą atliekančiu pareigūnu. Piromanija sergančio įtariamojo apklausos specifika iš tyrėjo reikalauja papildomų žinių ir kompetencijų psichiatrijos ir psichologijos srityse.

2.2.4. Vaizdo stebėjimo sistemų panaudojimas, tiriant padėgimus

Tiriant nusikaltimus policija naudojosi savo ar savivaldybių įrengtomis vaizdo stebėjimo sistemomis. Nors pastaruoju metu vyksta sparti jų plėtra, ji nėra užtenkama. 2018 m. policija pradėjo projektą, ragindama Lietuvos gyventojus, įmones ir organizacijas deklaruoti legaliai įrengtas ir jų pačių saugumui naudojamas vaizdo stebėjimo ir įrašymo sistemas¹⁶⁴. Visos šios iniciatyvos esmė – ne kontroliuoti tokių

¹⁶⁰ <https://www.zmogausteisiugidas.lt/lt/temos/teismas-ir-teisingas-bylos-nagrinejimas/baudziamoji-teisena/kaltinamasis/gynyba/gynejas>.

¹⁶¹ <https://www.vle.lt/straipsnis/piromanija/>.

¹⁶² Rita Žukauskienė. *Kriminalinio elgesio psichologija*. (Vilnius, 2006), 342 ir <https://dress-lt.techinfus.com/manii/piro/>.

¹⁶³ Redsicker, *supra* note, 14.

¹⁶⁴ <https://policija.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/viesosios-tvarkos-ir-gyventoju-saugumo-uztikrinimas/registruok-savo-vaizdo-kamera>.

sistemų turėtojus ir naudotojus, bet, įvykus nusikaltimui, labai greitai pajungti visas įmanomas priemones jam ištirti, įtariamajam nustatyti ir sulaikyti. Siekis išgelbėti žmonių gyvybes, sveikatą ar jų turtą nuo galimo nusikalstamo kėsینimosi¹⁶⁵.

Iniciatyva gyventojams ir įmonėms registruoti vaizdo stebėjimo kameras vyksta ketvirtį metų, tačiau oficialiai duomenų, kiek tokių kamerų užregistruota, neviešinama, dėl šios informacijos konfidencialumo. Ši informacija skirta policijos vidiniam naudojimui. Daugiau informacijos galima rasti apie savivaldybių teritorijose įrengtas ir veikiančias kameras: Vilnius skelbiasi jų turintis 210¹⁶⁶, Kaunas – 290¹⁶⁷. Jas aktyviai diegia ne tik didmiesčiai, bet rajonų centrai, ar atskiros seniūnijos¹⁶⁸. Jos diegiamos ir įgyvendinant Europos Sąjungos lėšomis finansuojamus projektus.

Pirmiausia vaizdo stebėjimo sistemos, kurias naudoja ir privatūs asmenys, ir įmonės, organizacijos veikia prevenciškai ir atgraso pažeidėjus ir nusikaltėlius nuo planuojamų blogų kėslių ar nusikaltimų darymo. Vaizdo stebėjimo kameros dažnai pateikiamos kaip efektyvi kovos su teisės pažeidimais priemonė¹⁶⁹. Skelbiama, kad teritorijose, kuriose vykdomas vaizdo stebėjimas, gerokai sumažėja nusikalstamumas¹⁷⁰. Kalbant apie padegimus, vaizdo stebėjimo sistemos padeda apsaugoti turtą. Padegimai dažniausiai vykdomi vaizdo kameromis nestebimose, nuošaliuose vietose (nuošaliuose, neapšvietais gatvėse, kiemuose ir užmiesčiuose ar kaimuose). Todėl vaizdo stebėjimo sistemos, tiriant padegimus, gali padėti tik patikrinti jau surinktus duomenis: įtariamojo fiziologinius duomenis (ūgi, kūno sudėjimą, judėjimo ypatumus), aprangą, turėtus daiktus ar nusikaltimui naudojamą transporto priemonę.

Tiriant padegimus, tyrėjų veikla įvykio vietoje nesiriboja vien tik gaisravietės apžiūra, ar aplinka apie ją. Reagavimo į pranešimą apie turto sugadinimą algoritmo pirmajame žingsnyje vienas iš pirmųjų būtinųjų veiksmų, kurį privalo atlikti tyrėjas, yra „vaizdo įrašo peržiūra, paėmimas“¹⁷¹. Tiriant padegimus, tyrėjas plečia apžiūros perimetrą ir tikrina vis didesniu perimetru esančius objektus, ar jose nėra įrengtų vaizdo kamerų. Būtent tokiu metu ir pasinaudojama policijoje sukaupia informacija apie toje teritorijoje registruotas veikiančias vaizdo stebėjimo kameras.

Pastaruoju metu tiriant nusikalstamas veikas, tarp jų ir padegimus, labai padeda dviejų rūšių vaizdo stebėjimo sistemų panaudojimo galimybės. Viena jų, kai gaunama informacija iš esamų įdiegtų vaizdo

¹⁶⁵ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2017-07-27 įsakymas 5-V-673 „Dėl vaizdo stebėjimo kamerų naudojimo ir plėtros gairių įgyvendinimo planų patvirtinimo“ (2017-11-10 įsakymo 5-V-949 redakcija).

¹⁶⁶ <https://vilnius.lt/lt/2020/10/14/40-nauju-vaizdo-kameru-vilnius-irengs-ten-kur-ju-dar-nebuvo/>.

¹⁶⁷ <https://kauno.diena.lt/naujienos/verslas/ratai/e-jankevicius-ar-vaizdo-stebėjimo-kameros-miestuose-nepazeidžia-zmonių-privatumo-951043>.

¹⁶⁸ <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/4878e5a2bd0c11e8aa33fe8f0fea665f?jfwid=bkaxm7zu>.

¹⁶⁹ <http://www.saugusmiestas.lt/lt/vertazinoti/kameru-pritaikymo-galimybes/>.

¹⁷⁰ <http://www.saugusmiestas.lt/lt/spaudos-centras/naujienos/stebėjimo-sistemos-didmiesčiuose-padedam-tramdyti-pazeidejus-.html>.

¹⁷¹ Lietuvos policijos generalinio komisaro 2018 m. sausio 29 d. įsakymas Nr. 5-V-92 „Dėl reagavimo į pranešimą apie turto sugadinimą algoritmo patvirtinimo“ . https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/90fa3a207ef711e89188e16a6495e98c/format/ISO_PDF/ .

stebėjimo sistemų, operatoriui tiesiogiai stebint. Tiriant padegimus, tokių atvejų nustatoma labai mažai. Antruoju atveju, kai vaizdo stebėjimo sistemų informacija gaunama po įvykio, atliekant pirminius ar vėlesnius ikiteisminio tyrimo veiksmus.

Pirmuoju atveju vaizdo stebėjimo kameros naudojamos teisės pažeidimų ir nusikalstamų veikų prevencijai. Jos nėra pritaikytos konkrečioms nusikalstamoms veikoms, ar konkrečioms teisės pažeidimams tyrėti ir konkrečioms įtariamiesiems nustatyti. Jų sukaupta informacija tyrėjas gali pasinaudoti tuo atveju, kai, tirdamas padegimą, turi pagrįstų įtarimų, kad toje vietoje esanti vaizdo stebėjimo kamera galėjo užfiksuoti konkretų nusikaltimą ar jį padariusį asmenį. Taip pat, kai, tyrėjo manymu, ten yra kita tyrimui svarbi informacija, kuri galėtų padėti išsiaiškinti įvykio aplinkybes ar nustatyti įtariamąjį¹⁷².

Daugiau pažangesnė yra antroji vaizdo stebėjimo ir duomenų kaupimo sistema, kuri ne tik kaupia duomenis, bet joje esantis dirbtinis intelektas¹⁷³ geba pagal tyrėjo pateiktus reikšmingus parametrus (automobilio valstybinį numerį, spalvą, modelį ir kita¹⁷⁴; įtariamąjo bruožus: aprangą, jos spalvą, ūgį, kūno sudėjimą ir kita, daiktus: krepšį, bakelį, baką ir kita¹⁷⁵) iš tokią funkciją turinčių vaizdo kamerų atrinkti potencialiai pateiktus duomenis atitinkančius automobilius, asmenis ir juos pateikti tyrėjui. Ši sistema parodo ne tik patį objektą, bet vietą ir laiką, kada tas automobilis ar asmuo buvo užfiksuotas.

Apibendrinant vaizdo stebėjimo sistemų panaudojimo galimybes ir naudą, tiriant padegimus, akivaizdu, kad tai didžiulė pagalba tyrėjams. Pažangi Lietuvos policijos iniciatyva skatinti fizinius ir juridinius asmenis deklaruoti turimas vaizdo stebėjimo sistemas, padeda operatyviau nustatyti jų buvimo vietas. Pasinaudojant jau sumontuotomis ir veikiančiomis vaizdo stebėjimo sistemomis, galima operatyviai nustatyti padegimo aplinkybes ir sulaikyti įtariamąjį.

¹⁷² <https://www.lrytas.lt/auto/radaras/2020/07/18/news/kauna-apraizge-simtai-vaizdo-stebejimo-kameru-naudos-ir-neiprastiems-tikslams-15649810/%20;%20https://sekunde.lt/leidinys/sekunde/kenkejus-drausmins-vaizdo-kameros/>.

¹⁷³ https://lt.wikipedia.org/wiki/Dirbtinis_intelektas.

¹⁷⁴ <https://www.eproma.lt/lt/content/30-anpr-technologija>.

¹⁷⁵ <http://profivalda.lt/programine-iranga/veido-atpazinimo-sistemas/>.

3. PADEGIMŲ TYRIMO PRAKTIKA LIETUVOJE

Siekiant nustatyti padegimų ikiteisminio tyrimo praktiką, būtina ištirti šių nusikaltimų baudžiamąsias bylas ir išanalizuoti jų tyrime susiformavusias praktines situacijas. Padegimų ikiteisminio tyrimo teorinių žinių ir praktinių galimybių sinergija – pagrindinis vykdomo tyrimo uždavinys. Vykdamas iškeltą uždavinį, siekiama išsiaiškinti padegimų tyrimo praktiką ir gauti praktinės informacijos, kuri padėtų suformuoti išvadas, pateikti mokslines, taktines-kriminalistines rekomendacijas.

Nagrinėdamas tyčinio turto sugadinimo ar sunaikinimo tyrimo jį padegant praktiką, autorius išanalizavo 2015 – 2021 metais Alytaus, Panevėžio, Šiaulių ir Vilniaus apskričių vyriausiųjų policijos komisariatų tirtas ir Alytaus, Panevėžio, Šiaulių ir Vilniaus miestų apylinkių teismų archyvuose esančias išnagrinėtas baudžiamąsias bylas, pildydamas ikiteisminio tyrimo bylų anketą (priedas Nr. 6). Taip pat, siekdamas išsiaiškinti tyrėjų ir specialistų pasiruošimą, turimas kompetencijas ir kvalifikaciją, atlikti padegimų tyrimus, autorius atliko ikiteisminio tyrimo institucijų darbuotojų anoniminę anketinę apklausą pagal pridėtus anketų pavyzdžius (7, 8, 9, 10 priedai).

Tyrimo tipas – empirinė kiekybinė tyrimo duomenų analizė ir išvadų konstatavimas.

Tiriamieji respondentai – šalies apskričių policijos komisariatų ikiteisminio tyrimo tyrėjai, reaguojantys į padegimus; ikiteisminio tyrimo tyrėjai, toliau tiriantys padegimus; policijos kriminalistinių tyrimų padalinių specialistai; PAGD gaisrų tyrimo specialistai.

Imtis – bendroji. Tyrimui išsiųsta 525 anketos.

Duomenų rinkimo metodas – anketinė apklausa. Šis būdas buvo pasirinktas kaip efektyviausias bei informatyviausias, leidžiantis greičiau apklausti respondentus ir mažiausiai trukdantis jų tiesioginį darbą.

Tyrimo instrumentas – anoniminė anketa, kurią sudarė autorius. Tyrimo instrumentą sudarė 4 skirtingos apklausų anketos. Apklausos anketa tyrėjams, reaguojantiems į padegimus, ją sudarė 32 uždaro ir 7 atviro tipo klausimai; tyrėjams, toliau tiriantiems padegimus, – 33 uždaro ir 6 atviro tipo klausimai. Atitinkamai policijos specialistams – kriminalistams buvo pateikti 26 uždaro ir 5 atviro tipo klausimai; PAGD gaisrų tyrimo specialistams – 26 uždaro ir 7 atviro tipo klausimai.

Tyrimo atlikimas – vykdytas naudojantis internetinės svetainės „www.apklausa.lt“¹⁷⁶ apklausų pavyzdžių išdėstymo šablonais. Vėliau sukurta apklausos forma ir išsiųsta jos nuoroda teisėsaugos institucijų interneto svetainėse esančiais darbuotojų elektroninio pašto adresais. Visi respondentų empirinio, kiekybinio tyrimo metu gauti atsakymai saugomi darbo autoriaus.

Duomenų apdorojimas – surinkti tyrimo duomenys buvo susisteminti ir apdoroti policijos tyrėjų, specialistų – kriminalistų ir PAGD gaisrų tyrimo specialistų atliekamuose padegimų tyrimuose, nustatytas jų efektyvumas ir galimi pasiūlymai tyrimams tobulinti.

¹⁷⁶ <https://apklausa.lt/>.

3.1. Ikiteisminio tyrimo bylų analizė

Tyrimui buvo pasirinktas kiekybinis tyrimo metodas – šešiasdešimties ikiteisminio tyrimo bylų anketavimas. Nusikaltimai, susiję su tyčiniu turto sužalojimu ar sunaikinimu padegant nėra labai dažni ar dominuojantys viename Lietuvos regione, todėl tyrimui buvo pasirinkti 4 skirtingi Lietuvos regionai – Vilniaus, Alytaus, Šiaulių ir Panevėžio – bei ten veikiančios teisėsaugos institucijos. Šis pasirinkimas leido išnagrinėti skirtingose teisėsaugos institucijose taikomas padegimų tyrimo strategijas ir taktikas, siekiant vieno tikslo – atskleisti padarytą nusikaltimą, nustatyti ir sulaikyti jį padariusį asmenį.

Vilniaus AVPK	Alytaus AVPK	Šiaulių AVPK	Panevėžio AVPK
11	9	12	28

Lentelė. Tirtų ikiteisminio tyrimo bylų skaičius pagal apskritis (vienetai). Sudaryta autoriaus.

Atlikto tyrimo metu buvo nustatyta, kad iš 60 tirtų ikiteisminio tyrimo bylų, net 95 % bylų ikiteisminis tyrimas buvo baigtas surašant kaltinamąjį aktą ir bylą perduodant teismui, kur buvo priimtas apkaltinamasis nuosprendis. Tik 3 % ikiteisminio tyrimo bylų buvo pabaigta baudžiamuoju įsakyму; 0,3 % ikiteisminis tyrimas buvo nutrauktas kaltininkui ir nukentėjusiajam susitaikius; 0,15 % ikiteisminio tyrimo bylų buvo surašytas kaltinamasis aktas ir byla perduota teismui, tačiau teismas priėmė išteisinamąjį nuosprendį; 0,25 % ikiteisminio tyrimo bylų teismo buvo grąžinta ikiteisminiam tyrimui papildyti; 1,3 % ikiteisminio tyrimo bylų buvo nutraukta, nes ikiteisminio tyrimo metu nesurinkta pakankamai duomenų, pagrindžiančių įtariamojo kaltę nusikalstamos veikos padarymu, o pačios ikiteisminio tyrimo bylos buvo sustabdytos.

Labai svarbu išskirti faktą, kad tarp analizuotų ikiteisminio tyrimo bylų nebuvo rasta nė vienos bylos, kuri būtų pabaigta pagreitinoto proceso tvarka. Galima daryti išvadą, kad tokio pobūdžio ikiteisminio tyrimo bylose dėl jų išskirtinumo ir sudėtingumo, nėra galimybės per 10 dienų atlikti visų būtinųjų ikiteisminio tyrimo veiksmų ir užbaigti tyrimą. Be to, padegimuose retai nusikaltimo aplinkybės yra aiškos, kas prokurorui trukdo taikyti tokį ikiteisminio tyrimo užbaigimo institutą. Tiriant padegimus visais atvejais tyrėjo atsakomybės sritis yra nustatyti visas nusikaltimo aplinkybes, todėl labai dažnai pirmojoje tyrimo stadijoje, net jei įtariamasis sulaikomas karštais pėdsakais, nusikaltimo padarymo aplinkybės nėra aiškos. Jas reikia tikrinti ir tikslinti, o tam reikia daugiau laiko.

Kitas svarbus dalykas yra tai, kiek laiko tiriamos padegimų bylos. Paaiškėjo, kad 85 % atvejų ikiteisminis tyrimas tokio tipo bylose trunka iki 1 metų; 11 % ikiteisminio tyrimo trukmė iki 6 mėnesių, o 4 % ikiteisminis tyrimas trunka ilgiau nei 1 metus. Akivaizdu, kad tai specifinio pobūdžio nusikaltimai, kurių tyrimas tyrėjams iškelia nemažai klausimų ir dėl taikomos tyrimo strategijos ir taktikos, ir dėl įrodomosios bazės apimčių. Padegimų bylose tyrėjai skiria sudėtingus objektų tyrimus, pateikdami tirti įvykio vietoje rastus objektus. Bylų tyrimas parodė, kad tik 16 % tirtų ikiteisminio tyrimo bylų tyrėjai nepaskyrė jokių tyrimų, nes iš įvykio vietos nebuvo paimta padegimo pėdsakų ir objektų.

Išanalizavus, kokie objektų tyrimai dažniausiai skiriami, būtina pažymėti, kad tirtose bylose dominuoja objektų tyrimai, susiję su naftos produktais, – 87 % atvejų. Iš jų 99,5 % bylų, kur buvo skirtos užduotys dėl naftos produktų tyrimo, specialistams buvo pavedama ieškoti pėdsakų ant paimtų objektų (drabužių, įvairių indų). Tiriant bylas dėl padegimų, akivaizdu, kad naftos produktų tyrimai yra dominuojantys, nes darant šio pobūdžio nusikaltimus, dažniausiai padegant naudojama priemonė yra benzinas, rečiau – dyzelinas, acetonas ar žibalas.

Kitų specialiųjų tyrimų dalis šio pobūdžio nusikalstamų veikų tyrimuose santykinai maža: apanglėjusios medienos tyrimas sudaro 2 %; stiklo – 0,5 %; fizikinis elektros instaliacijos (elektros laidų) tyrimas – 2,5 %; kiti tyrimai (daugiausia daktiloskopiniai, trasologiniai) – 8 %. Galima konstatuoti, kad tyrėjai ir specialistai atlikdami gaisrų tyrimus nepaima iš įvykio vietos tokių objektų arba nematydami tam poreikio pagal tiriamo padegimo aplinkybes, arba nežinodami šių objektų ištyrimo galimybių.

Ypač svarbus proceso veiksmas – įvykio vietos apžiūra ir laikas, kada ji pradama. 92 % tirtų bylų, gaisraviečių įvykio vietos apžiūra pradėta iš karto po gaisro likvidavimo, gavus ugniagesių leidimą, bet ne vėliau kaip iki 1 val.; 3 % tai buvo padaryta po gaisro praėjus nuo 1 iki 3 val.; 1 % po gaisro praėjus nuo 3 iki 6 val.; po 2 % kai po gaisro buvo praėję nuo 6 iki 24 val. ir praėjus daugiau nei 1 parai laiko. Tokiu būdu galima konstatuoti, kad tyrėjai gana operatyviai pradeda tirti galimų padegimų įvykio vietas ir atlikti kitus būtinus pirminius veiksmus. Tačiau pasitaiko atvejų, kai PAGD gaisrų tyrimo specialistai tik po kurio laiko informuoja tyrėjus apie jiems kilusius įtarimus dėl padegimo.

Analizuojant bylas, nustatyta, kad 99 % tirtų ikiteisminio tyrimo bylų pirminius procesinius veiksmus, po informacijos apie galimą padegimą gavimo, pradėjo ir atliko reaguojantis operatyvinės grupės pareigūnas; ir tik 1 % tirtų atvejų tokius veiksmus atliko kitas funkcijas vykdomas policijos pareigūnas. Tai galima paaiškinti tuo, kad 92 % bylų pirminiai ikiteisminio tyrimo veiksmai buvo pradėti iš karto po gaisro užgesinimo, bet ne vėliau nei per 1 val. Tokia analizė parodo, kad pirminiai procesiniai veiksmai padegimų bylose atliekami operatyviai.

Tirtose ikiteisminio tyrimo bylose tik 15 % arba, 16 bylų, procesiniai veiksmai buvo pradėti iki 2018 m. sausio 29 d., t. y. iki įsigaliojo Lietuvos Respublikos generalinio komisaro įsakymu patvirtintas Reagavimo į pranešimą apie tyčinį turto sunaikinimą ar sugadinimą algoritmas. 85 % nagrinėtų bylų, 98 % atvejų, tyrėjai sistemingai laikėsi algoritme aprašytų ir numatytų tyrimo žingsnių, nustatyta seka atlikdami procesinius veiksmus. 2 % nagrinėtų ikiteisminio tyrimo bylų, tyrimas buvo pradėtas ne iš karto po pranešimo apie padegimą gavimo, o vėliau gavus medžiagą po patikslinimo procesiniam sprendimui priimti. Galima teigti, kad tyčinio turto sunaikinimo ar sugadinimo tyrimo algoritmas pasiteisino ir padeda tyrėjui koncentruotis į aiškius ir iš anksto aprašytus tyrimo veiksmus, nuo kurių eiliškumo ir atlikimo visapusiškumo priklauso tyrimo sėkmė ir gautų duomenų patikimumas.

Nagrinėtose bylose visais atvejais įvykio vietos apžiūra buvo atlikta policijos tyrėjų, dalyvaujant policijos specialistui – kriminalistui. Nebuvo nustatyta, kad PAGD gaisrų tyrimo specialistai įvykio vietos apžiūroje dalyvautų kartu su policijos pareigūnais. Beje, 99 % nagrinėtų ikiteisminio tyrimo bylų, įvykio vietos apžiūrų protokolus pildė policijos specialistai – kriminalistai. Tai policijoje laikoma teigiama praktika.

Tirtose bylose 0,5 % atliktų padegimų tyrimų buvo atliekamos papildomos įvykio vietų apžiūros. Nustatyta, kad jos buvo atliekamos, kai gaisro aplinkybės buvo neaiškios; kai pirminės įvykio vietos apžiūros buvo atliktos esant blogoms oro sąlygoms ar tamsiam paros laikui. Vienoje byloje papildoma apžiūra buvo atlikta po to, kai buvo nustatytas ir apklaustas įtariamasis, kuris nurodė papildomas aplinkybes. Pateikti rezultatai rodo, kad pirminės gaisraviečių įvykio vietų apžiūros atliekamos kokybiškai.

Nuo 2018 m. vasario mėn. policijoje įvykio vietų apžiūroms pradėta naudoti bepilotė skraidyklė. Tirtose padegimų bylose nenustatyta, kad gaisravietės įvykio vietos apžiūroms atlikti, fiksuoti būtų naudojama bepilotė skraidyklė.

Padegimo bylų tyrimas parodė, kad tik 34 % bylų atskirame tyrėjo tarnybiniame pranešime aprašyta vaizdo stebėjimo kamerų paieška įvykio vietoje. Jei buvo rastos kameros, pranešime pažymėta, ar buvo tikrinama juose esanti informacija. Iš jų 61 % pranešimų aprašytas vaizdo stebėjimo kamerų turinys. 12 % bylų vaizdo stebėjimo kameromis fiksuoti duomenys buvo perkelti į kompaktinį diską, paimti ir pridėti prie ikiteisminio tyrimo bylos. Tik 2 nagrinėtose bylose vaizdo stebėjimo kameromis užfiksuotas vaizdas: vienu atveju nufilmuotas įtariamojo automobilis, kitu atveju užfiksuotas įtariamasis, padėjo išaiškinti įtariamuosius, padariusius padegimus.

Galima konstatuoti, kad atliekant padegimų tyrimus, ne visada vaizdo stebėjimo kameroje kaupiama informacija tyrėjo yra nuodugniai patikrinama, arba apie tokius veiksmus bylose nepažymima.

Nagrinėjant padegimų bylas paaiškėjo, kad tik 5 % bylų buvo taikomos specifinės procesinės prievartos priemonės – elektroninių ryšių tinklais perduodamos informacijos kontrolė, fiksavimas ir kaupimas. Tokių veiksmų taikymas lemia gerokai ilgesnius ikiteisminio tyrimo terminus, jų efektyvumas taip pat kelia abejonių, nes tirtose bylose nebuvo nustatyta jų įtakos galutiniam sprendimui.

Analizuojant pasirinktas padegimų bylas, pastebėta tendencija, kad ikiteisminio tyrimo tyrėjai labai dažnai naudojasi teise susipažinti su telekomunikacijos priemonėmis perduodama informacija apie buvusius įvykius (telekomunikacijos bokštai). Analizė parodė, kad iki nusikaltimas „*tamsus*“ 87 % tirtų bylų prokuroro prašoma iš jos turėtojo gauti tokią informaciją. Gauta informacija apdorojama kompiuterine programa, tyrėjų sisteminama ir patikrinama, prie bylos pridedamas šį veiksmą atlikusio tyrėjo tarnybinis pranešimas. Jei nusikaltimą padaręs asmuo yra žinomas ar jis sulaikytas „*karštais pėdsakais*“ analogiškai sisteminama ir tikrinama jo turimo ir naudojamo mobiliojo įrenginio informacija.

Bylų tyrimas parodė, kad 61 % įtariamųjų buvo nustatyti ne iš karto po padegimo, o vėliau atliekant tolesnius procesinius veiksmus, ar kitų nusikaltimų tyrimus. Atlikus liudytojų ar nukentėjusiųjų apklausas, buvo nustatyta 27 % įtariamųjų. Nagrinėjant bylas nustatyta, kad „*karštais pėdsakais*“ buvo sulaikyta tik 12 % įtariamųjų. Įtariamieji „*karštais pėdsakais*“ tirtose bylose sulaikomi atliekant nesudėtingus tyrimus, kur informaciją tyrėjai gauna iš karto, pranešėjui paskambinus ir pranešus apie padegimą. Taip pat įvykio vietoje atlikdami nukentėjusiųjų ir liudytojų apklausas. Nebuvo nustatyta nė vieno atvejo, kad įtariamąjį „*karštais pėdsakais*“ padėtų nustatyti vaizdo stebėjimo kameros.

Atlikta bylų analizė parodė, kad 83 % padegimų padaroma spontaniškai, be išankstinio pasirengimo ar priežasties, naudojant parankines priemones, tokias, kaip antai: popierius, medžiaginis skuduras ir bet koks parankinis ugnies šaltinis: degtukai, žiebtuvėlis. Tai parodo, kad didžioji dalis padegimų padaroma be priežasties ir išankstinio pasiruošimo, o tai apsunkina jų užkardymą.

Jeigu būtų kalbama apie likusius 17 % padegimų bylų: didžioji dalis jų – 45 % vyksta iš keršto; 36 % vyksta iš chuliganiškų paskatų; 9 % iš savanaudiškų paskartų, iš kurių 95 % siekiant gauti draudimo išmoką. Iš atlikto tyrimo matyti, kad dažniausiai padegama siekiant atkeršyti, ir tik keli padegimai buvo padaryti, siekiant gauti materialinės naudos.

Tirtose bylose, siekiant apibūdinti nusikaltėlio portretą, konstatuotina, kad 81 % tirtų padegimo bylų dominuoja 25 – 40 m. vyrai; 9 % – 18 – 24 m. vyrai; 3 % – 14 – 17 m. vyrai, tik 6 % šio pobūdžio nusikaltimus įvykdė įvairaus amžiaus moterys. Bylų analizė parodė, kad padeginėti labiausiai linkę 25 – 40 m. vyrai.

Konstatuotina, kad 97 % padegimų įvykdo nuo alkoholio apsvaigę asmenys, kuriuos su nukentėjusiais sieja draugystės, giminystės ar kaimyniški ryšiai. Tik nedidelė dalis – 3 % tirtų padegimų bylų galima priskirti prie tokių, kai juos padarė neapsvaigę asmenys, arba jų apsvaigimas nebuvo patvirtintas ikiteisminio tyrimo metu surinktais duomenimis.

Išanalizuotose bylose nustatyta, kad padegimai dažniau padaromi miestuose, miegamuosiuose rajonuose – 72 %; kaimiškosiuose teritorijose – 28 % padegimų. Bylų analizė parodė, kad teritoriniu požiūriu padegama daugiau miestuose, kur neapšviesta ir nėra vaizdo stebėjimo kamerų. Kaimiškosiuose vietovėse padegimai vyksta nuošaliuose vienkiesiuose ar nuo gyvenviečių nutolusiuose pastatuose.

Iš nagrinėtų baudžiamųjų bylų dažniausiai padegami automobiliai – 45 % nagrinėtų bylų, taip pat gana dažnai kėsiamasi į gyvenamųjų namų laiptinių ar butų duris – 33 %, kitais atvejais dar kėsiamasi į sezoninius objektus ir juose esantį turtą: sodo namelius, vasarnamius, sodybas – 17 %.

Atsižvelgiant į tirtas bylas pagal sezoniškumą padegimai dažniausiai padaromi nuo spalio iki balandžio mėnesio, t. y. tuo metu, kai tamsusis paros laikas ilgesnis, ir tai sudaro 93 % tirtų bylų. 75 %

padegimų buvo padaryti nuo 22 iki 6 val., t. y. tamsiuoju paros metu; 4 % atvejų tai buvo padaryta vakare: nuo 17 iki 22 val.; 16 % nusikaltimų tikslus padegimo laikas tyrimo metu nenustatytas.

Apibendrinus ikiteisminio tyrimo bylų tyrimą galima konstatuoti, kad gaisrų tyrimas, paaiškęs padegimo aplinkybėms, yra policijos kompetencija. PAGD gaisrų tyrimo specialistai tyrime atlieka pagalbinę funkciją – padeda tyrimą atliekantiems tyrėjams. 2018 m. sausio 18 d. patvirtintas šio nusikaltimo tyrimo algoritmas padeda tyrėjams kvalifikuotai ir laiku atlikti procesinius veiksmus, planuoti ir organizuoti padegimų tyrimą, pasitelkti reikiamus specialistus. Dauguma tirtų padegimų nėra sudėtingi ar kvalifikuoti nusikaltimai, todėl per mažai dirbama įvykio vietoje, siekiant juos išaiškinti „*karštais pėdsakais*“. Tyrėjai kartu su specialistais atlieka kvalifikuotą įvykio vietos apžiūrą, ieško, randa ir paima tyrimui reikšmingus pėdsakus ir objektus. Tirdami padegimų bylas, tyrėjai dažniausiai skiria naftos produktų tyrimus, nedaug skiria apanglėjusios medienos, stiklo ar fizikinis elektros instaliacijos objektų tyrimų. Atsižvelgiant į tai, kad šio tyrimo metu nagrinėtos bylos dėl nesudėtingų padegimų, todėl jų tyrime mažai buvo naudojamos šiuolaikinės modernios technologijos. Įtariamieji buvo nustatyti atliekant įprastus procesinius veiksmus, ar tiriant kitus nusikaltimus.

3.2. Tyrėjų apklausos rezultatų analizė

Tyrimui buvo išsiųstos anketos į visus AVPK, prašyta užpildyti ir pateikti anketas: gauti atsakymai 74 tyrėjų, reaguojančių į įvykius, ir 88 tyrėjų, tiriančių ikiteisminio tyrimo bylas. Be to, buvo sukurtos analogiškos internetinės apklausos anketos portale www.apklausa.lt: „*Anoniminė reagavimo tyrėjų apklausos anketa*“ ir „*Anoniminė tyrėjų apklausos anketa*“ ir jų adresai persiųsti visiems AVPK. Gautos atsakytos elektroninės anketos iš 28 tyrėjų, reaguojančių į įvykius, ir iš 27 tyrėjų, tiriančių ikiteisminio tyrimo bylas. Taigi, iš viso gauti atsakymai iš 102 tyrėjų, reaguojančių į įvykius, ir iš 115 tyrėjų, tiriančių ikiteisminio tyrimo bylas.

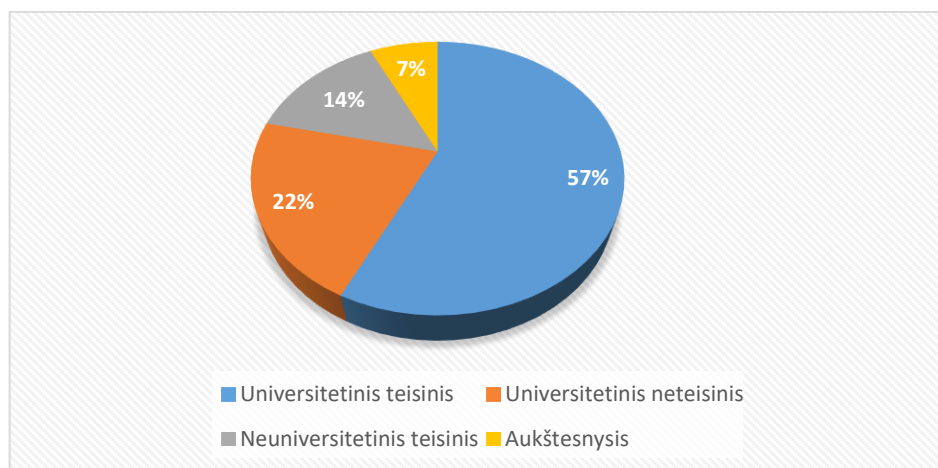
Apklausoje dalyvavusių respondentų išsilavinimas pasiskirsto taip: 57,1 % tyrėjai, reaguojantys į įvykius, yra įgiję aukštąjį universitetinį teisinį išsilavinimą; 21,4 % – aukštąjį universitetinį neteisinį; 14,3 % – aukštąjį neuniversitetinį teisinį ir tik 7,1 % – aukštesnįjį išsilavinimą. Tai parodo, kad tyrėjai, reaguojantys į įvykius, turi pakankamai kompetencijų, yra profesionalūs ir išmanantys savo atliekamo darbo specifiką.

Pateikti atsakymai apie pasirinktą studijų kryptį, patvirtina atliekamo darbo kompetencijas: 50 % respondentų nurodė teisės ir policijos veiklos programą; 25 % – teisės programą ir 21,4 % – kitus socialinius mokslus. Galima teigti, kad šios srities tyrėjai yra pasirinkę policijos ir teisės krypties studijų programas, todėl jie pasirenkę tinkamai vykdyti jiems pavestas užduotis ir kokybiškai atlikti procesinius veiksmus.

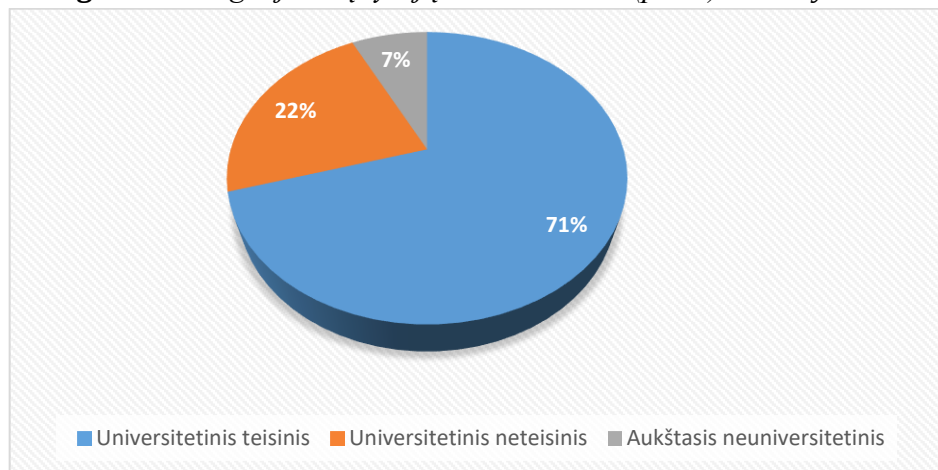
Lyginant tyrėjų, reaguojančių į įvykius ir tyrėjų, atliekančių ikiteisminius tyrimus išsilavinimus ir pasirinktų studijų kryptis matyti, kad didesnė dalis tyrėjų, kurie atlieka ikiteisminius tyrimus turi aukštąjį

universitetinį teisinį išsilavinimą, – 70,4 %; aukštąjį universitetinį neteisinį išsilavinimą yra įgiję 22,2 %, aukštąjį neuniversitetinį išsilavinimą – 7,4 %.

Pagal pasirinktas studijų kryptis matyti, kad didžioji dalis respondentų yra baigę teisės ir policijos veiklos programą: 51,9 % – Teisės ir policijos veiklos programą; 25,9 % – Teisės programą, 18,5 % – kitus socialinius mokslus. Dauguma atsakiusių yra įgiję teisės ir policijos veiklos bei teisės mokslų srities išsilavinimą. Tai yra labai svarbu dirbant teisėsaugos institucijose. Be abejonės, tyrėjams, kurių pagrindinė funkcija yra ikiteisminio tyrimo bylų tyrimas, būtinas aukštasis teisinis išsilavinimas. Komplektuojant tokias pareigyles, skiriama išskirtinio dėmesio pareigūnų išsilavinimui.

1 diagrama. Reaguojančių tyrėjų išsilavinimas (proc.). Sudaryta autoriaus.

2 diagrama. Atliekančių ikiteisminius tyrimus tyrėjų išsilavinimas (proc.). Sudaryta autoriaus.

Atsakymai į klausimą apie darbo ikiteisminio tyrimo tyrėjų stažą teisėsaugos institucijoje (-se) rodo, kad 32,1 % tyrėjų, reaguojančių į įvykius stažas yra 15 ir daugiau metų; nuo 12 iki 14 metų turi 14,3 %; nuo 9 iki 11 metų – 10,7 %; nuo 6 iki 8 metų – 10,7 %; nuo 3 iki 5 metų – 14,3 % ir iki 3 metų – 17,9 %. Tai rodo, kad šias funkcijas atliekančių tyrėjų darbo patirtis labai įvairi.

Pateiktas procentinis stažo pasiskirstymas labai gerai atliepia kitą respondentams pateiktą klausimą apie darbo stažą, atliekant operatyvinės grupės pareigūno funkcijas – 46,4 % apklaustųjų respondentų stažas

daugiau nei 4 metai; 32,1 % – nuo 1 iki 3 metų ir 21,4 % iki 1 metų. Šie skaičiai parodo, kad operatyvinės grupės tyrėjai yra profesionalūs, lojalūs padaliniui, kompetetingi ir motyvuoti vykdyti šias ypač svarbias nusikaltimų tyrimo funkcijas.

Dauguma respondentų – po 46,4 % (92,8 %) dirba miestų PK NVRS arba rajonų PK RS, t. y. padaliniuose, kurių tyrėjai reaguoja į nusikaltimus. Šių tyrėjų kompetencijos ir profesionalumas lemia kaip, kokia apimtimi ir kiek kokybiškai bus atlikti pirminiai ikiteisminio tyrimo veiksmai, o ypač svarbus gebėjimas kvalifikuotai organizuoti šiuos veiksmus „*karštais pėdsakais*“.

Palyginus tyrėjų, kurių pagrindinė funkcija – ikiteisminio tyrimo bylų tyrimas, su tyrėjų reaguojančių į įvykius, darbo stažą matyti, kad didesnio darbo stažo skirtumo nėra: daugiau nei 15 metų dirba dauguma tyrėjų – 40,7 %, dar 14,8 % tyrėjų, kurių stažas nuo 11 iki 14 metų; 11,1 % tyrėjų, kurių stažas nuo 9 iki 11 metų; 22,2 % – nuo 6 iki 8 metų; 7,4 % – nuo 3 iki 5 metų; 3,7 %, kurių stažas iki 3 metų. Stebimas tik vienas skirtumas, kad tiriančių bylas tyrėjų kategorijoje daugiau yra patyrusių ar turinčių didesnę patirtį tyrėjų. Šias tendencijas lemia tai, kad dirbti tyrėjais, reaguojančiais į įvykius, ateina jauni, ką tik baigę mokslus jaunuoliai (-ės), matydami galimybę tobulėti ir pritaikyti įgytas teorines žinias praktikoje. Tokių tyrėjų darbas – pamaininis, todėl daugiau vyresnio amžiaus ar šeimas sukūrusių tyrėjų renkasi ne pamaininį, o įprastą darbą. Patirtis, įgyta reaguojant į įvykius, padeda tyrėjams tobulėti ir geriau suprasti ikiteisminio tyrimo atlikimo specifiką.

Kitas labai svarbus klausimas: ar jiems teko reaguoti ir tirti įvykius, susijusius su gaisrais, tyčiniais padegimais. Anketose 85,7 % tyrėjų, reaguojančių į įvykius, nurodė, kad per tarnybos laiką jiems teko reaguoti ir tirti įvykius, susijusius su gaisrais, tyčiniais padegimais. 53,6 % tokių respondentų pažymėjo, kad per tarnybos laiką tai daryti jiems teko iki 5 kartų; 17,9 % nurodė, kad tai darė nuo 6 iki 10 kartų, o 14,3 % – daugiau nei 11 kartų. Tai parodo, kad padegimai nei dažnas, nei retas nusikaltimas ir per tarnybos laiką tyrėjui, reaguojančiam į įvykius, tenka juos tirti. Todėl tyrėjai turi turėti pakankamai teorinių žinių ir kvalifikaciją, kad galėtų laiku ir tinkamai įvertinti gaisro tyrimo situaciją.

Tam, kad laiku, kvalifikuotai ir tinkamai būtų atlikti procesiniai veiksmai atliekant padegimų tyrimus, buvo sukurtas ir naudojamas tokių veikų tyrimo algoritmas. Tyrėjų buvo paklausta „*Ar atliekant pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus, vadovaujatės 2018 m. sausio 29 d. įsakymu Nr.5-V-92 patvirtintu tyčinio turto sunaikinimo, ar sugadinimo veiksmų tyrimo sekos algoritmu*“. Dauguma – 75,9 % respondentų atsakė, kad naudojami; 17,2 % pažymėjo, kad naudojami iš dalies, vienas respondentas pažymėjo, kad tokiu algoritmu nesinaudoja.

Respondentai buvo paklausti apie algoritme aprašytus procesinių veiksmų atlikimo žingsnius. Iš atsakymų matyti, kad 54,8 % tyrėjų jie visiškai aiškūs; 32,3 % tyrėjų iš dalies aiškūs, vienas tyrėjui algoritme esantys procesinių veiksmų atlikimo žingsniai neaiškūs. Algoritmas palengvino tyrėjų darbą,

tiriant padegimus. Būtina pažymėti, kad tai naujas nusikaltimų tyrimo reglamentavimo etapas, pradėtas taikyti nuo 2018 m. Reikia laiko, kad nusikaltimų tyrimo algoritmai taptų tyrėjo pagalbininkais organizuojant ir atliekant atskirų rūšių nusikaltimų tyrimus.

Ypač svarbų vaidmenį tiriant nusikaltimus atlieka specialistai, kurie kartu su tyrėju ar vieni atlieka įvykio vietos apžiūrą. Atliekant tyrimą svarbi tyrėjų nuomonė apie specialistų – kriminalistų kompetencijas. Anketose 62,1 % tyrėjų pažymėjo, kad jų manymu, tokių specialistų kompetencijos yra pakankamos, tačiau 27,6 % teigia, kad jų kompetencija, tiriant padegimus, nepakankama. Dalis respondentų negalėjo pagrįsti savo nuomonės dėl specialistų-kriminalistų kompetencijų. Kita dalis teigė: „Šiuo atveju ikiteisminio tyrimo pradėjimas nereikalauja ypatingų žinių ar kompetencijos. Atliekant ar pradedant tyrimą kompetenciją „atstoja“ PAGD specialistai“. Galima teigti, kad policijos specialistai – kriminalistai turi pakankamai kompetencijų atlikti gaisraviečių įvykio vietų tyrimus.

Vertinant respondentų pateiktus atsakymus, būtina pažymėti, kad specialistų kompetencijos gali būti keliamos per tarnybinius mokymus arba organizuojant tikslinius mokymus apie padegimus. Pagrindinis tokių mokymų akcentas būtų specialistų kompetencijų stiprinimas dėl gaisraviečių įvykių vietų apžiūrų ypatumų, juose rastų ir paimtų pėdsakų ar objektų tyrimo galimybių. Analizuoti jau tirtas, ištirtas ar teismuose išnagrinėtas bylas.

Priešingai tyrėjai vertina PAGD gaisro tyrimo specialistų turimas kompetencijas – 75,9 % tyrėjų mano, kad šių specialistų kompetencijos yra pakankamos, tik 13,8 % atsakė, kad jos nepakankamos. Galima teigti, kad tyrėjai tokią nuomonę išreiškė pagal įvykio vietose atliktų tyrimų kokybę ir pagalbą tyrėjui gaisravietėse, atliekant procesinius veiksmus.

Tiriant svarbu nustatyti, kaip dažnai gaisrų tyrimo specialistai kartu su policijos pareigūnais atlieka įvykio vietų apžiūras ar jose dalyvauja. Anketose 40 % tyrėjų pareiškė, kad PAGD gaisrų tyrimo specialistai kartu su jais neatlieka įvykio vietų apžiūrų; 33,3 % teigia, kad dalyvauja, o 13,3 % nurodo, kad visada dalyvauja. Galima daryti išvadą, kad skirtinguose regionuose yra susiformavusi skirtinga praktika.

Darytina prielaida, kad vienų AVPK veiklos teritorijose tradiciškai į tokius įvykius reaguoja policijos tyrėjai, kartu siunčiami specialistai – kriminalistai ir gaisro tyrimo specialistai. Kitų – kiekviena institucija reaguoja atskirai. Tai patvirtina ir tyrėjų pateikta nuomonė dėl PAGD gaisro tyrimo specialistų darbo įvykio vietoje, kur net 71,4 % respondentų pareiškė, kad šie specialistai įvykio vietoje dirba vieni, o 17,9 % nurodo, kad kai tyrėjas pakviečia, dirba kartu.

Tyrimui labai svarbi tyrėjų nuomonė, atsakant į klausimą, ar tikslinga atlikti gaisravietės įvykio vietos apžiūrą, po to, kai PAGD gaisro tyrimo specialistas ją atliko savarankiškai ir pateikė savo išvadą dėl galimo padegimo. Pateiktose anketose 54,5 % respondentų atsakė, kad tikslinga tyrėjui atlikti šį procesinį veiksmą iš naujo, o 30,3 % mano, kad netikslinga. Paprašius pagrįsti savo atsakymus, tyrėjai anketose nurodė:

„Gaisrininkai“ ne visada žino ką ir kaip paimti bei kokią naudą gali duoti vieni ar kiti rasti pėdsakai ar objektai. Būtina paimti įkalčius, kurių nepaėmė PAGD specialistai“.

Darytina išvada, kad PAGD specialistai ne visais atvejais visiškai ir kvalifikuotai apžiūri padegimo įvykio vietą, tinkamai aprašo gaisro židinį, rastus objektus, nevisais atvejais juos paima. Tokie tyrėjų atsakymai patvirtina teiginį, kad bendras ir tinkamai organizuotas pirminis padegimų tyrimas būtų privalumas ir būtų gerokai kokybiškesnis.

Dar vienas tyrimui strategiškai svarbus klausimas: policija ar PAGD atsakinga už pirminių procesinių veiksmų organizavimą ir atlikimą tiriant padegimus. Tyrėjų nuomone už tokių tyrimų organizavimą ir atlikimą pirmiausia turėtų būti atsakingas PAGD, 79,4 % respondentų pareiškė, kad jie pritaria nuomonei, kad gaisro tyrimo specialistas, atlikęs įvykio vietos apžiūrą ir tik nustatęs galimų padegimo požymių informuoja policiją pateikdamas savo išvadą. Kiti respondentai neišreiškė savo nuomonės, taip pat nepateikė priešingos nuomonės.

Tai parodo, labai svarbų policijos ir PAGD bendradarbiavimą, tiriant gaisrus ir padegimus. Svarbu nustatyti aiškias institucijų pareigūnų kompetencijas dėl gaisraviečių įvykio vietų apžiūrų ir procesinių veiksmų atlikimo, kai nustatomi padegimo požymiai. Pateikdami savo nuomonę tyrėjai išsakė poziciją, kad atsakomybę dėl padegimo fakto konstatavimo turi prisiimti PAGD gaisrų tyrimo specialistai, kurie turi didelę profesinę patirtį ir geba geriau kvalifikuoti padegimus, skirti juos nuo kitų gaisrų.

Procesiniams veiksams įforminti pradėjus naudoti naujus 5/1 protokolus, įdomi tyrėjų nuomonė apie tai. Daugelis respondentų – 57,6 % parodė, kad tirdami padegimus nenaudoja tokių protokolų; 24,2 % tyrėjų parodė, kad tirdami gaisrus juos naudoja. Paprašius pagrįsti pateiktus atsakymus, matyti, kad toks procesinis dokumentas galimas tik tuo atveju, jei padarytas mažareikšmis nusikaltimas. Tyrėjai savo atsakymus motyvavo: *„Nebent tai smulkus padegimas ir nėra kalto asmens. Padegimų tyrimas apima platesnį spektrą veiksmų, kuriuos būtina atlikti įvykio vietoje, o be to dažnai veiksmai atliekami po PAGD specialistų atliktos apžiūros, kas lemia papildomų veiksmų atlikimą.“*

Paprašius sukonkretinti atsakymus ir pateikti nuomonę apie teiginį: *„Jei Jūsų atsakymas taip, tai ar jis (protokolas 5/1) tinkamas procesinis veiksmas, atliekant padegimų pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus“*, dauguma – 42,9 % tyrėjų, kurie į prieš tai pateiktą klausimą atsakė teigiamai, nurodė, kad toks protokolas nėra tinkamas procesinis dokumentas tiriant padegimus; 25 % – laikėsi nuomonės, kad tai tinkamas proceso dokumentas tiriant padegimus, o 28,6 % – neturėjo nuomonės duotuoju klausimu.

Apibendrinat šiuos rezultatus, galima daryti išvadą, kad protokolas 5/1 policijos tyrėjų yra naudojamas. Tiriant padegimus, jis naudojamas retai, nes, tyrėjų nuomone, jis tinkamas naudoti tik mažareikšmiuose, nesudėtinguose tyrimuose, kur pirminiais ikiteisminio veiksmiais būtina užfiksuoti

padaryto nusikaltimo detales: apklausti nukentėjusį, apžiūrėti įvykio vietą ir kita. Atliekant tokius tyrimus nedalyvauja specialistas, nėra paimami pėdsakai ar objektai.

Tiriant svarbi tyrėjų nuomonė, kokia apžiūra turi būti atliekama, tiriant gaisravietes. Pateikus klausimą: „*Kaip manote, ar atliekant padegimo tyrimą, gaisravietėje turi būti atliekama įvykio vietos apžiūra, ar turi būti atliekamas gaisravietės įvykio vietos tyrimas?*“, 66,7 % tyrėjų, reaguojančių į įvykius atsakė, kad padegimų įvykio vieta turi būti tiriama kaip kvalifikuota įvykio vieta; 6,1 % respondentų mano, kad pakanka paprastos įvykio vietos apžiūros, o 12,1 % jų atsakė, kad tai neturi jokio skirtumo, ar bus atliekama įvykio vietos apžiūra ar tyrimas.

Pagrindinis argumentas, kuris buvo nurodytas anketose: „*Nes tai speciali įvykio vieta. Gaisravietė yra specifinė vieta, kur reikalinga ne vien tik teisinis vertinimas, bet ir specialiosios žinios.*“ Kita dalis respondentų savo atsakymus pagrindė teiginiais: „*Viskas priklauso nuo padaryto nusikaltimo pobūdžio ir masto. Nuo įvykio vietos apžiūros priklauso tyrimo sėkmė.*“ Tai parodo, kad tyrėjai skiria išskirtinio dėmesio padegimo įvykio vietai dėl šio nusikaltimo specifiškumo.

Tiriant svarbus tarpinstitucinis kompetencijų pasiskirstymas, atliekant gaisraviečių apžiūras. Šioje apklausoje 60,7 % tyrėjų mano, kad padegimų įvykio vietos apžiūros atlikimas turėtų būti patikėtas policijos ir PAGD specialistams, 21,4 % tyrėjų linkę kartu atlikti įvykio vietų apžiūras. Dar 17,9 % tyrėjų mano, kad apskritai padegimų įvykio vietos apžiūra yra priskirtina PAGD specialistams.

Nė vienas iš anketas pateikusių tyrėjų nepareišė, kad įvykio vietos apžiūrą gaisravietėse turėtų atlikti pats tyrėjas ar kartu su policijos specialistu – kriminalistu. Šioje apklausoje dalyvavę tyrėjai mano, kad jie yra atsakingi tik už procesinių veiksmų organizavimą, paskirstymą ir kontrolę, nes, paprašyti pagrįsti savo atsakymus, anketose nurodė: „*Tyrėjas privalo kokybiškai surinkti medžiagą, kontroliuoti kitų dirbančių įvykio vietoje darbus, juos paskirstyti. Atsakingas už pirminių ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimą ir įvykio vietos apžiūros organizavimą bei kad būtų paimti visi galimi pėdsakai. Organizuoti ir vadovauti apžiūrai, kelti versijas ir jas tikrinti, apklausinėti nukentėjusiuosius ir liudytojus, bei koncentruoti reikalingas pajėgas šiam veiksmui atlikti.*“

Tyrėjai teigia, kad įvykio vietos apžiūrą kvalifikuočiau gali atlikti kiti subjektai: policijos ar PAGD specialistai. Jų funkcijos turi būti orientuotos į kitų procesinių veiksmų organizavimą ir atlikimą, taip pat į vadovavimą specialistams ir į jų atliekamų veiksmų kontrolę. Tokią tyrėjų poziciją galima paaiškinti įprasta praktika, kada veiksmai įvykio vietoje paskirstomi pagal turimas kompetencijas, gebėjimus ir pareigybų aprašymų funkcijas. Tokiu būdu tyrėjas nepriskiria savęs prie aktyvių įvykio vietos apžiūros dalyvių ir perleidžia šias funkcijas specialistams.

Siekiant išsiaiškinti kokias funkcijas gaisraviečių įvykio vietoje atlieka policijos specialistas, tyrėjų buvo klausiama: „*Kaip manote, kokios policijos specialisto – kriminalisto funkcijos, atliekant gaisravietės*

įvykio vietos apžiūra?“. Atsakydami į klausimą, tyrėjai nurodė, kad policijos specialistai turi atlikti įvykio vietos apžiūrą, paimti rastus nusikalstamos veikos pėdsakus ir objektus, surašyti įvykio vietos apžiūros protokolą. Anketose, 75 % tyrėjų pareiškė, kad įvykio vietos apžiūros protokolą privalo surašyti policijos specialistas – kriminalistas, 21,4 % tyrėjų mano, kad tai jų funkcija. Tyrėjų pateikti atsakymai rodo, kad daugelis jų atsakymų buvo pagrįsta šiuo metu vyraujančia praktika policijos komisariatuose, kai operatyvinės grupės tyrėjai įvykio vietos apžiūros protokolus rašo tik tuo atveju, jei įvykio vietos apžiūroje nedalyvauja specialistas – kriminalistas. Visais kitais atvejais, kai dalyvauja specialistas, įvykio vietos apžiūros protokolą surašo pats specialistas.

Tyrimui labai svarbi tyrėjų nuomonė dėl bepiločių skraidyklių naudojimo gaisraviečių įvykio vietų apžiūroms fiksuoti. Ypač svabu suvokti, kad tai perspektyvus ir modernus prietaisas, o ne be reikalo išlaidauta. Iš gautų tyrėjų atsakymų matyti, kad jau 21,4 % tyrėjų skraidyklėmis teko pasinaudoti, 75 % tyrėjų nurodė, kad neteko. Respondentai nurodė, kad bepilotės skraidyklės šiuo metu dažniausiai naudojamos apžiūrint eismo įvykių vietas. Visi gauti atsakymai apie skraidyklių naudojimą apžiūrint gaisravietes buvo neigiami. Tai parodo, kad policijos modernizacija dar neapėmė visų nusikaltimų tyrimo sričių. Šis naujas prietaisas gali padėti tirti padegimus: gaisravietėse padėti atlikti įvykio vietos apžiūras, padėti fiksuoti atliekamus procesinius veiksmus.

Paklausus nuomonės apie bepilotės skraidyklės naudingumą gaisraviečių apžiūroje, 78,6 % respondentų atsakė, kad tikrai būtų naudinga, 17,9 % mano, kad tai būtų nenaudinga. Labai svarbus buvo tyrėjų, kurie atsakė teigiamai, vertinimas kokiems tikslams įvykio vietoje galėtų būti naudojamas dronas. Respondentai pateikė tokius atsakymus: *„Padėtų panoraminiu būdu apžiūrėti bei fiksuoti įvykio vietą, jos židinių bei jame esančius objektus. Matyti bendrą įvykio vietos vaizdą iš viršaus (gaisro apimtą plotą), kaip orientacinę fotonuotrauką. Galima būtų apimti platesnį radiusą.“*

Iš pateiktų atsakymų matyti, kad dauguma tyrėjų mano, kad bepilotė skraidyklė padėtų fiksuoti įvykio vietą ir joje esančius objektus. Tyrėjus supažindinus su dronų panaudojimo galimybėmis tiriant padegimų įvykio vietas, būtų galima gauti ne tik vaizdo medžiagą, bet, panaudojus kompiuterines programas rekonstruoti gaisravietės apžiūros procesą.

Procesiniams veiksams atlikti labai svarbu, kiek įmanoma, greičiau gauti informaciją apie įvykius, asmenis ar kitus objektus. Tiriant nusikaltimus, labai svarbi kiekviena minutė, o turimi resursai ne visada yra užtenkami. Tam, kad kiekvienam tyrėjui būtų galimybė apdoroti ir turėti visą būtiną informaciją, šiuos darbus galėtų atlikti dirbtinis intelektas, t. y. robotai, kurie vykdytų tyrėjų pavedimus pagal iš anksto suformuluotas užduotis, vadovaudamiesi iš anksto sukurtais algoritmais. Tam, kad būtų galima atsakyti į šiame darbe keliamą klausimą, dėl tokių algoritmų poreikio ir galimos pagalbos teikimo tyrėjui tiriančiam padegimus, respondentų buvo paklausta: *„Kaip manote, ar padegimų tyrimuose, atliekant pirminius*

ikiteisminio tyrimo veiksmus, tyrėjui padėtų automatizuoti versijų kėlimo ir patikrinimo algoritmai (dirbtinis intelektas)?“ 77,4 % tyrėjų, reaguojančių į įvykius ir 55,6 % tyrėjų, atliekančių ikiteisminius tyrimus, nurodė, kad tokie algortimai būtų naudingi ir pats dirbtinis intelektas padėtų patikrinti pirminę informaciją. Atitinkamai tik 12,9 % ir 25,9 % respondentų mano, kad jie nebūtų naudingi.

Tyrėjai, pareiškę teigiamą nuomonę, nurodė, kad dirbtinis intelektas būtų naudingas tik tuo atveju, jei būtų sukurtos tam tikros realios programos. Dauguma tyrėjų – 83,3 % į klausimą, ar dirbtinis intelektas galėtų padėti tyrėjui patikrinti įvykio vietoje pagal surinktus duomenis jo iškeltas versijas, esamuose duomenų registruose, atsakė teigiamai, nurodydami, kad tai būtų tyrimui naudingas ir pažangus sprendimas.

Į tą patį klausimą tyrėjų atliekančių ikiteisminio tyrimo veiksmus padegimų bylose, – 59,3 % pateikė teigiamus atsakymus; – 22,2 % – neigiamus. Dauguma tyrėjų atsakė, kad neturi savo nuomonės arba nėra to bandę ir nežino, kuo tai galėtų būti naudingi. Be to, vienas atsakymas buvo pagrįstas tuo, kad toks dirbtinis intelektas jau dabar būtų naudingas atliekant pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus ir tikrinant gautą informaciją esamuose policijos registruose.

Vardydami darbus, kuriuos galėtų padėti atlikti dirbtinis intelektas, – 26 % tyrėjų nurodė, kad efektyviausiai padėtų patikrinti, kiek įmanoma, daugiau duomenų, kurie būtini tiriant padegimus; kiti 11 % respondentų prioriteto tvarka išskyrė: „*Sugretinti tyčinio padegimo padarymo laikus ir vietas*“; 9,6 % – „*Sugretinti turimo įtariamojo ir bazių duomenis*“; 8,2 % – „*Patikrinti duomenis apie tyčinį padegimą ir juos sulyginti*“; po 6,8 % – „*Sugretinti turimus duomenis pagal tyčinio padegimo padarymo būdą*“; „*Patikrinti turimų tyčinių padegimų duomenis*“; „*Patikrinti neištirtų tyčinių padegimų duomenų bazę*“; po 5,5 % – „*Patikrinti duomenis apie pasikėsینimo objektą*“; „*Patikrinti duomenis apie įtariamąjį pagal surinktus duomenis*“; „*Patikrinti duomenis apie įvykį ir juos sulyginti*“; „*Patikrinti ištirtų tyčinių padegimų duomenų bazę*“; 1,4 % tyrėjų pareiškė, kad tai padėtų: „*Patikrinti nukentėjusiojo asmenybę*“.

Iš pateiktos analizės matyti, kad atliekant, procesinius veiksmus, dirbtinio intelekto panaudojimas taptų efektyviu ir moderniu tyrėjo darbo laiką taupančiu tyrimo įrankiu. Iš pateiktų atsakymų, galima daryti išvadą, kad šiuo metu nesant tokio įrankio, o naudojantis tik turimomis duomenų bazėmis, sudėtinga tyrėjui greitai patikrinti visus įvykio vietoje surinktus duomenis, iškeltas versijas. Dirbtinis intelektas pirminėje tyrimo stadijoje suteiktų tyrėjui daugiau informacijos ir sudarytų galimybes greičiau ir kokybiškiau atlikti tyrimo veiksmus, nustatyti ir sulaikyti nusikaltimą padariusius asmenis.

Tiriant padegimus, labai svarbiais įkalčiais tampa vaizdo kameromis padaryti įrašai, kurie gali nulemti padegimų tyrimą. Anketuojant tyrėjus, buvo paklausta jų nuomonių apie vaizdo stebėjimo kameromis užfiksuotų duomenų panaudojimo, atliekant pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus. Tik 5,9 % respondentų pareiškė, kad tokia informacija atliekant tyrėjui pirminius procesinius veiksmus išnaudojama efektyviai; 13,7 % jų mano, kad neefektyviai. Kiti respondentai nepareiškė nuomonės arba neatsakė.

Tyrėjai, tiriantys padegimų bylas atsakė: 7,4 % jų mano, kad vaizdo stebėjimo kameros išnaudojamos efektyviai; 40,7 % tyrėjų mano, kad trūksta kokybiškų vaizdo stebėjimo kamerų; 29,4 % mano, kad jos neišnaudojamos efektyviai dėl blogos vaizdų įrašų kokybės; 11,1 % dėl įrangos ir vaizdo konvertavimo programų trūkumo. Motyvuodami savo atsakymus tyrėjai, reaguojantys į įvykius, pagrindinę priežastį įvardijo vaizdo stebėjimo kamerų trūkumą – 33,3 %; 29,4 % teigia, kad vaizdo stebėjimo kamerų duomenys neefektyvūs dėl prastos įrašų kokybės; 17,6 % nurodo į įrangos ir programų trūkumus tokiems įrašams konvertuoti iš vienos sistemos į kitą.

Nors dauguma – atitinkamai 77,1 % tyrėjų, reaguojančių į įvykius, ir 78,6 % tyrėjų, tiriančių bylas, į klausimą, ar vaizdo stebėjimo kameros padeda išaiškinti tyčinius padegimus, atsakė, kad jos padeda tirti padegimus, tik tuo atveju, jei būna įrengtos nusikaltimo vietoje ar netoli jos, ir jei jose esantis įrašas yra kokybiškas.

Iš pateiktos analizės akivaizdu, kad vaizdo stebėjimo kameromis užfiksuota informacija yra naudinga ir padeda ištirti padegimus, tačiau dėl techninių priežasčių ne visada pavyksta ja sėkmingai pasinaudoti ar greitai paaimti įrašus ir susipažinti su juose užfiksuota informacija. Perspektyvoje daugėjant modernių, šiuolaikiškų vaizdo kamerų ir pačių sistemų, modernėjant ir tobulėjant programinei įrangai, ši problema turėtų išnykti.

Atliekant padegimų tyrimą, labai svarbi mačiusių ar žinančių apie šį nusikaltimą asmenų turima informacija. Svarbu ir laikas, per kurį tie žmonės nustatomi, o nustačius – kada jie apklausiami. Respondentų buvo klausiama: „Ar būtina nedelsiant atlikti nukentėjusiojo (liudytojų) apklausą įvykio vietoje?“ 56,3 % tyrėjų, kurie atlieka pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus įvykio vietoje, pareiškė, kad būtina atlikti tokias apklausas nedelsiant; 28,1 % mano priešingai ir atsakė, kad nėra būtinumo skubėti, tyrėjas sprendžia pagal aplinkybes.

Siekiant sužinoti tyrėjų, kurie atsakė, kad tokios apklausos būtinos įvykio vietoje, nuomonę, dėl kokių motyvų jos būtinos, buvo gauti atsakymai: „Nustatyti įvykio aplinkybes ir pagrįsti tyčinio padegimo versiją. Išsiaiškinti aplinkybes, ar nepastebėjo kažko įtartino. Pirminė informacija apie padegimą ir priežastis svarbios tyrimui, kaip viskas įvyko, o žiūrint pagal nusikalstamą veiką svarbūs klausimai užduodami specifiškai. Duomenis apie nuosavybę, apie jos buvusią būklę, apie galimus esamus, buvusius konfliktus, apie galimas tyčinio padegimo aplinkybes. Kas jam žinoma apie įvykio aplinkybes, kas tai galėjo padaryti, ar turtas draustas.“

Respondentų apklausa parodė, kad nukentėjusiojo ir liudytojų apklausa įvykio vietoje būtina, tik jai būtina tinkamai pasirengti, todėl labai svarbus laikas ir vieta jai atlikti. Tyrėjui, kuris atlieka pirminius procesinius veiksmus, svarbu turėti užtektinai informacijos ir duomenų apie patį nusikaltimą, asmenis, kuriuos jis rengiasi apklausti, kokio rezultato jis tikisi iš atliekamos apklausos, kokį tikslą kelia.

Tiriant padegimus, labai svarbu operatyvus įtariamąjį sulaikymas. Tyrėjų, reaguojančių į padegimus, buvo klausima: „*Ar tiriant padegimus dažnai tenka organizuoti įtariamąjį paiešką „karštais pėdsakais“?*“ Tyrėjai anketose nurodė, kad 60,7 % atvejų, kai jie atlikdami pirminius procesinius veiksmus, patys nustato galimą įtariamąjį, iš karto organizuoja įtariamąjį paiešką „*karštais pėdsakais*“; 17,9 % respondentų nurodė, kad jiems tai teko daryti, kai iš karto buvo žinomas įtariamasis.

Analizuojant šį veiksma plačiau, tyrėjų buvo paklausta, kokie veiksmai jiems padeda nustatyti įtariamąjį ir organizuoti įtariamąjį paiešką „*karštais pėdsakais*“. Savo atsakymuose tyrėjai nurodė, kad, atliekant pirminius procesinius veiksmus, daugiausiai atvejų – 58,9 %, kai įtariamasis buvo nustatytas ir jo paieška buvo organizuojama pagal nukentėjusiojo ar liudytojų parodymus įvykio vietoje; 30 % - pasinaudojus vaizdo stebėjimo kameromis fiksuota informacija, kuri buvo peržiūrėta įvykio vietoje.

Tokie apklausos duomenys patvirtina tai, kad labai svarbu dirbant įvykio vietoje ir atliekant pirminius procesinius veiksmus laiku ir tinkamai pasirengus atlikti nukentėjusiųjų bei liudytojų apklausas, taip pat labai svarbus vaizdo stebėjimų kamerų suradimas, jų peržiūra ir gautos informacijos panaudojimas pirminių procesinių veiksmų atlikimui bei įtariamąjį paieškai.

Padegimų tyrimas nesibaigia vien tik pirminių procesinių veiksmų atlikimu ar įtariamąjį paieška „*karštais pėdsakais*“. Šis tyrimas turi ir kitą etapą, kai ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimą tolesniam tyrimo etapui perima kiti tyrėjai, kurių atsakomybės sritis yra ikiteisminis tyrimas. Kas geriau gali įvertinti pirminių procesinių veiksmų kokybę, jei ne šias funkcijas atliekantys tyrėjai. Jų buvo paprašyta įvertinti pradėto tirti padegimo pirminių procesinių veiksmų atlikimo kokybę ir lygį: 48,1 % respondentų nurodė, kad lygis yra vidutinis; 33,3 % tai įvertina kaip gana aukštą lygį, ir tik 7,4 % respondentų atsakė, kad lygis žemas.

Šiuos tyrėjų teiginius geriausiai atspindi atsakymas į kitą pateiktą klausimą: „*Ar gavus tirti padegimą Jums teko organizuoti ir (ar) atlikti pakartotinį gaisravietės įvykio vietos tyrimą (apžiūrą)?*“, kur 50 % tyrėjų pareiškė, kad teko, iš kurių 33,3 % respondentų nurodė, kad tai darė savo iniciatyva, o 14,8 % jų tai darė prokuroro nurodymu ar susiderinę su prokuroru. 35,7 % tyrėjų nurodė, kad neteko daryti pakartotinės įvykio vietos apžiūros.

Atsižvelgiant į tai, kad tyrėjams nors ir gana dažnai teko atlikti pakartotinę įvykio vietos apžiūrą, apskritai 59,3 % tyrėjų, reaguojančių į įvykius, kompetencijos įvertintos kaip užtenkamos; 25,9 % – kaip neužtenkamos. Paprašius pagrįsti savo atsakymus, kokių kompetencijų trūksta šiems tyrėjams, savo anketose jie nurodė: „*Nepakankamos, nes tokie įvykiai būna retai. Šiai dienai reaguojantys pareigūnai yra universalūs (administraciniai nusižengimai, BK veikų nustatymas ir forminimas, KET pažeidimai ir kt.), todėl ir kompetencijų kai kuriose srityse, su kuriomis susiduriama retai, nepakanka*“.

Išanalizavus pateiktus atsakymus, akivaizdu, kad tyrėjų, reaguojančių į įvykius, ir tyrėjų, atliekančių ikiteisminius tyrimus, kompetencijos ir konkrečių tyrimų vertinimas skiriasi dėl šių pareigūnų tiek funkcijų, tiek atsakomybių skirtumų. Tyrėjas, reaguojantis į įvykius, yra atsakingas tik už ikiteisminio tyrimo pradžią, pirminių procesinių veiksmų organizavimą, atlikimą ir įforminimą. Tyrėjas, tiriantis ikiteisminio tyrimo bylas, – už to tyrimo kokybę ir rezultatą. O tai neretai sudaro prielaidas vieniems kitų kompetencijas vertinti subjektyviai.

Tyrėjų, kurie atlieka ikiteisminius tyrimus, buvo klausama, kaip jie vertina specialistų darbą įvykio vietoje: policijos specialistų-kriminalistų ir PAGD gaisro tyrimo specialistų kompetencijas. Tyrėjų nuomone, 74,1 % nurodė, kad tiek policijos specialistų-kriminalistų, tiek PAGD gaisrų tyrimo specialistų kompetencijos yra pakankamos. Kad specialistams trūksta kompetencijų, atsakė 18,5 % respondentų. Tyrėjai, paprašyti išsamiau paaiškinti kokių kompetencijų trūkumas specialistams trukdo tinkamai atlikti pareigas, atsakė, kad tai daugiau motyvacinės, o ne pareiginės ar kvalifikacinės problemos: „*Trūksta noro dirbti, neatlieka jokių veiksmų išskyrus apžiūrą. Policijos tyrėjai ir KTT specialistai daugiau išmano*“.

Iš pateiktų atsakymų matyti, kad ir policijos, ir PAGD specialistų kompetencijos vertinamos gana gerai, o pateikti neigiami vertinimai susiję ne vien su kvalifikacinėmis kompetencijomis, o su motyvaciniais dalykais, į kuriuos būtina atkreipti dėmesį, vertinant atskirų darbuotojų veiklą.

Analizuojant tyrėjų pateiktus atsakymus apie specialiųjų žinių pritaikymo galimybes bei jų patirtį naudojantis specialistų paslaugomis, į klausimą, ar atliekant gaisrų, padegimų tyrimus, teko skirti užduotis specialistams, 55,6 % tyrėjų atsakė, kad teko skirti užduotis; 40,7 % jų nurodė, kad padegimų tyrimuose neteko skirti.

Paprašyti nurodyti, kokius tyrimus tyrėjai skyrė specialistams, tyrėjai išvardijo visus padegimų bylose skiriamus tyrimus: *Daktiloskopinius, trasologinius, DNR, cheminius, naftos produktų, kompleksinius: cheminius – gaisro techninius, apanglėjusios medienos, elektros laidų, stiklo*. Pagal pateiktus atsakymus, akivaizdu, kad daugiau nei pusė apklausoje dalyvavusių tyrėjų skyrė objektų tyrimus specialistams dėl skirtingų padegimų bylose paimamų objektų. Todėl galima konstatuoti, kad dauguma tyrėjų žino kokiems objektams kokius specialiuosius tyrimus skirti, kokios šių tyrimų ribos ir kokių specialistų išvadų gali tikėtis, kokią galima gauti informaciją.

Labai svarbu, kad padegimų bylose tyrėjo lūkesčiai skiriant objektų tyrimus ir specialisto galimybės juos tiriant sutaptų, o tyrimas būtų atliktas greitai bei specialisto išvada atsakytų į tyrėjo iškeltus klausimus. Todėl tyrėjų buvo paklausta: „*Ar prieš skiriant specialisto tyrimus, atliekant gaisrų tyrimus, klausimus prieš tai aptarėte su specialistu?*“ ir net 40,7 % tyrėjų, skyrusių specialiuosius tyrimus padegimų bylose, nurodė, kad klausimus aptaria su specialistais, o 11,1% atsakė, kad klausimų nederina. Pakankamai didelis skaičius net 33,3 % tyrėjų į šį klausimą iš viso neatsakė.

Tyrėjai, kurie pateikė atsakymus ir konsultavosi su specialistais – 29,6 % nurodė, kad visais atvejais skirdami užduotis specialistams konsultuojasi, o 14,8 % atsakė, kad niekada nesikonsultuoja ir pasitiki savo žiniomis. Pagrįsdami savo atsakymus tyrėjai nurodė, kad *“Yra klausimų atmintinės pagal kiekvieną tyrimą. Priklauso nuo tyrimo sudėtingumo bei paimtų objektų specifikos. Galima greičiau ir aiškiau suformuoti tyrimui reikšmingus klausimus ir pateikti tinkamai supakuotus bei paruoštus objektus”*.

Apibendrinant tyrėjų atsakymus matyti, kad didesnė dalis tyrėjų prieš skirdami užduotis specialistams konsultuojasi tyrimo galimybių klausimais ir galimais klausimais sprendžiant vienas ar kitas užduotis padegimų tyrimuose. Tokia praktika yra teisinga, nes ne visais atvejais tyrėjas turi pakankamai žinių ir kompetencijų suformuluoti tikslus ir konkrečiam padegimo tyrimui būtinus klausimus pagal įvykio situaciją ar joje rastus objektus. Be to, toks konsultavimasis pagreitina tyrimą, sutaupo laiko, nes specialistui nereikia ieškoti tyrėjo, skambinti ir tikslintis klausimų.

Tyrėjai buvo paklausti apie specialistų pateiktų atsakymų kokybę: *„Ar po specialistų atlikto tyrimo, gautos išvados buvo aiškos ir atsakė į Jūsų suformuotus klausimus?”*, 33,3 % respondentų atsakė, kad tik iš dalies gautos išvados buvo aiškos ir atsakė į tyrėjų klausimus; 29,6 % tyrėjų pareiškė, kad jos iš viso buvo neaiškos ar neatsakė į jų suformuotus klausimus; likę respondentai į klausimą neatsakė.

Tai parodo, kad tyrėjai, skirdami užduotis specialistams, tikisi gauti aiškius ir pilnus atsakymus pagal jų pateiktus klausimus. Tyrėjų lūkesčiai yra didesni nei gaunamos specialistų suformuluotos išvados. Skirdami objektų tyrimus, tyrėjai tikisi specialisto išvadose atsakymų, kurie padės nustatyti įtariamąjį, ar padės įrodyti jo dalyvavimą darant nusikaltimą. Savo atsakymuose tyrėjai pažymėjo, kad, prieš skirdami objektų tyrimus, derina klausimus su specialistais, todėl jie tikisi gauti tokias išvadas, kurios padės atskleisti nusikaltimą ir nustatyti įtariamąjį.

Prasidėjus COVID-19 pandemijai, labai aktualus tapo ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimas nuotoliniu būdu, naudojant technines priemones ir programas. Šis būdas yra gana naujas, todėl buvo įdomu sužinoti tyrėjų nuomonę apie tokių apklausų atlikimą. Daugiau nei pusė – 53,3 % respondentų pareiškė, kad tokia apklausa yra pozityvi ir, jų manymu, geras sprendimas; 30 % respondentų pareiškė priešingą nuomonę.

Tyrėjų paklaustų, ar teko atlikti proceso dalyvio apklausą nuotoliniu būdu, 96,3 % atsakė, kad teigiamai, 3,7 % – atsakė, kad neteko. Tai gana mažas procentas tyrėjų, kurie nesusidūrė su tokio procesinio veiksmo atlikimu.

Tyrėjai, kurie nuotolinę apklausą laiko pažangiu proceso veiksmu, atsakymus pagrindė tuo, kad *„Padeda greitai ir nepriklausomai nuo proceso dalyvio buvimo vietos atlikti procesinį veiksmą ir gauti būtiną tyrimui informaciją“*. Ir priešingai, kurie atsakė neigiamai : *„Į klausimus gali atsakinėti paruoštukais, būtinai gyva apklausa, verbalinė. Netinkama įranga, ryšio, garso problemos, negali kontroliuoti nuotolyje esančio apklausiamojo aplinkos pašalinių veiksnių (pvz, aplinkinių triukšmo, trukdymo). Apklausos dalyviai*

apklausą priima labiau kaip pokalbį, o ne kaip procesinį veiksmą, į apklausą žiūri nerimtai. Apklausos metu paaiškėjus kokioms nors aplinkybėms, staiga negali atlikti kitų veiksmų, pvz., paimti apžiūrai telefono. Nėra galimybės fiziškai stebėti apklausiamo žmogaus reakcijos, kūno kalbos ir kai kuriuos užduodamus klausimus“.

Analizuojant atsakymus, matyti, kad atsakiusieji kaip pozityvą įžvelgia laiko taupymą ir greitesnį tyrimą, informacijos gavimą, o tyrėjai, kurie atsakė neigiamai, įžvelgia daugiau organizacinių trūkumų ir kelia tokių apklausų kokybės klausimus.

Tyrėjų, kurie patys neatliko proceso dalyvių nuotolinių apklausų buvo paklausta: „*Jei neteko, kokie kolegų atsiliepimai apie tokį apklausos būdą?*“ Atsakymai pasidalijo panašiai per pusę: 33,3 % respondentų atsakė, kad teigiamai; 25,9 % – kad neigiamai ir 25,9 % – į klausimą neatsakė.

Apibendrinant šio proceso veiksmo atlikimo ateities perspektyvas, dar buvo klausama: „*Jūsų asmenine nuomone, ar ateityje turėtų būti naudojamas proceso dalyvių apklausos būdas – prisijungus tiesiogiai*“. 58,1 % tyrėjų išreiškė nuomonę, kad nors yra trūkumų, tai perspektyvus proceso veiksmas, 19,4 % tyrėjų nusiteikę kategoriškai prieš tokio proceso veiksmo perspektyvą. Respondentų buvo paprašyta pagrįsti savo atsakymus ir keletas jų pareiškė, kad tokia apklausa galima kaip išimtis: „*Tik tokiu atveju, jei nėra galimybės apklausti gyvai, pvz. asmuo užsienyje ir neplanuoja grįžti; kai proceso dalyvis yra kitame mieste ir reikia greitai gauti atsakymus; pandemijų ar kitais ekstremaliais atvejais.*“

Gauti atsakymai dar kartą leidžia daryti išvadą, kad šis naujas procesinis veiksmas, kuris atliekamas nuotoliniu būdu, turi perspektyvas, jei jam dėmesio skirs atitinkamo lygmens vadovai, prokurorai. Taip pat IT specialistai sugebės sukurti tam tinkamas programas, kurios sudarys daugiau galimybių ir teiks daugiau pagalbos tyrėjui, organizuojančiam ir atliekančiam tokią apklausą. Tai pažangus ateities veiksmas, turintis geras perspektyvas tapti tikru tyrėjo pagalbininku ikiteisminiame tyrime.

Tiriant padegimus, svarbu žinoti, kokie dominuojantys procesiniai veiksmai padeda tyrėjui nustatyti įtariamuosius. Į klausimą, kokiais proceso veiksmais dažniausiai nustatomi įtariamieji – 44,4 % respondentų pažymėjo, kad padegimų byloje, įtariamieji dažniausiai sulaikomi „*karštais pėdsakais*“; 37 % jų nurodė, kad jie nustatomi vėlesnėse ikiteisminio tyrimo stadijose.

Siekiant patikslinti atsakymus, kokiais procesiniais veiksmais vėlesnėse padegimų tyrimo stadijose nustatomi įtariamieji, buvo paklausta tyrėjų. Iš visų teigiamai atsakiusių respondentų 29,6 % atsakė, kad padegimus padeda ištirti nukentėjusieji, liudytojai, kurie atpažįsta galimus įtariamuosius pagal pateiktas įtariamųjų nuotraukas; 14,8 % – iš paimtos vaizdo kamerų medžiagos. Iš įvykio vietos ir įtariamojo paimti pėdsakai ar objektai, juos ištyrus, padėjo nustatyti padegėją, tai savo anketose nurodė 4,4 % respondentų.

Teiginį – *jei nukentėjusysis (liudytojas) parodymo atpažinti metu atpažino įtariamąjį, ar paskui įtariamasis prisipažino padaręs padegimą ir buvo ištirtas nusikaltimas* – 44,4 % tyrėjų patvirtino; 14,8 %

– paneigė. Tai parodo, kad, tiriant padegimus, asmens atpažinimas labai svarbus procesinis veiksmas, padedantis atskleisti nusikaltimą ir patvirtinti ikiteisminio tyrimo metu surinktus duomenis.

Be to, tyrėjams buvo pateiktas dar vienas tyrimui svarbus klausimas: „*Ar kratos (poėmio) pas įtariamąjį metu rasti daiktai ir priemonės, padėjo ištirti padegimą ir susieti įtariamąjį, rastus daiktus, priemones su nusikaltimo padarymo vieta?*“. Iš respondentų atsakymų matyti, kad 74,1 % tyrėjų nurodė, kad tai procesiniai veiksmai, kurie dažniausiai padeda nustatyti įtariamąjį. Tik 3,7 % tyrėjų nemano, kad šis procesinis veiksmas padeda įtariamąjį susieti su nusikaltimu ir jo vieta..

Kvalifikuotas pirminių ikiteisminio tyrimo veiksmų organizavimas ir atlikimas suteikia galimybę greitai nustatyti įtariamąjį ir jį sulaikyti nusikaltimo padarymo vietoje, arba iš karto po nusikaltimo padarymo. Tai atsispindi ir pateiktoje tyrėjų apklausos analizėje: dauguma įtariamųjų nustatoma ir sulaikoma „*karštais pėdsakais*“, kiti įtariamieji nustatomi kitais procesiniais veiksmais. Dominuojantys procesiniai veiksmai, kurie tyrėjui padeda nustatyti įtariamuosius: per nukentėjusiojo ir liudytojo apklausas metu gauti duomenys; vaizdo stebėjimo kamerų duomenys; galimo įtariamojo atpažinimo metu gauti duomenys ir kratos (poėmio) pas įtariamąjį metu rasti daiktai ir priemonės.

Siekiant išsiaiškinti, ar tiriant padegimus, efektyviai išnaudojama elektroninių ryšių tinklais perduodama informacija (telefonų išsklotinių, telekomunikacijos įmonių bokštų informacija), 78,6 % respondentų atsakė, kad išnaudoja efektyviai; 7,1 % jų atsakė, kad neefektyviai. Tyrėjai, pagrįsdami savo atsakymą, kodėl išnaudoja neefektyviai vieną iš priežasčių nurodė: „*Tyrėjams trūksta žinių analizuojant tokius duomenis.*“

Detalizuojant respondentų atsakymą „*taip*“ buvo paprašyta patikslinti: „*Jei atsakėte taip, kokia elektroninių ryšių tinklais perduodama informacija padėjo ištirti padegimą ir nustatyti įtariamąjį.*“ 55,6 % tyrėjų atsakė, kad dažniausiai atliekama telekomunikacijos bokštų, gaunamųjų ir siunčiamųjų skambučių analizė; po 11,1 % respondentų pasirinko atsakymą, kad telefoninių pokalbių išsklotinių analizė arba telefoninių pokalbių kontrolė.

Apibendrinant per apklausas susrinktus duomenis, akivaizdu, kad tyrėjai naudojami elektroninių ryšių tinklais perduodama informacija – tai atlieka pagal susiklosčiusią tyrimo situaciją, taiko skirtingus veiksmus, siekdami nustatyti nusikaltimo aplinkybes ir galimą įtariamąjį. Savo anketose tyrėjai nurodė, kad jiems trūksta tam tikrų kompetencijų analizuojant elektroninių ryšių tinklais perduodamą informaciją, todėl reikalingi papildomi mokymai.

Policijos tyrėjų, reaguojančių į įvykius, anketavimo pabaigoje buvo paprašyta pareikšti nuomonę, kaip geriau organizuoti PAGD ir policijos bendradarbiavimą reaguojant ir tiriant tyčinius padegimus. Respondentai atsakė: „*Bendri mokymai ir tikslesnis algoritmas, bendras jo vykdymas. Specializacija ir mokymai. Darbas kartu ir atsakomybė už rezultatą, kad daugiau kontaktų policijos ir PAGD specialistai,*

atliekantys įvykio vietos apžiūras; kad mažiau būtų tikima nukentėjusiojo žodžiais, o daugiau – iš tiesų nustatytais faktais.“

Tyrėjų, tiriančių padegimų bylas, buvo paprašyta pateikti savo nuomonę, kaip geriau organizuoti skirtingas funkcijas vykdančių policijos padalinių bendradarbiavimą reaguojant ir tiriant tyčinius padegimus. Respondentai atsakė: „*Specializacija ir mokymai. Kruopštesnis ir atsakingesnis tarnybų darbas įvykio vietoje. Dirbti komandoje pagal planą, sudaryti galimybę visiems keistis turima ar gauta informacija. Daugiau bendrų mokymų padegimų tyrimo temomis. Kokybiški, kruopštūs ir savalaikiai tyrimo veiksmai pirminėje tyrimo stadijoje turi didžiulę įtaką galutiniam tyrimo rezultatui.*“

Apibendrinamas abiejų grupių tyrėjų atsakymus autorius daro išvadas, kad padegimų tyrimuose labai svarbi tyrėjų turima kvalifikacija ir sukaupta praktinė patirtis tam, kad būtų gebama kokybiškai atlikti pirminius procesinius veiksmus. Kitas akcentas – mokymai padegimų tyrimo temomis, ne pavieniai atskiri mokymai, o bendri sisteminiai mokymai, kuriuose savo patirtimi, gebėjimais ir kvalifikacija galėtų dalytis ir susipažinti policijos, PAGD pareigūnai ir specialistai. Labai svarbus nuoseklus ir savalaikis metodinis ir materialinis aprūpinimas, turimų resursų palaikymas ir tobulinimas. Tai padėtų greičiau ir kvalifikuočiau atlikti ikiteisminio tyrimo veiksmus, efektyviai pasinaudoti esamais mokslo ir technikos pasiekimais.

3.3. Policijos specialistų – kriminalistų apklausos rezultatų analizė

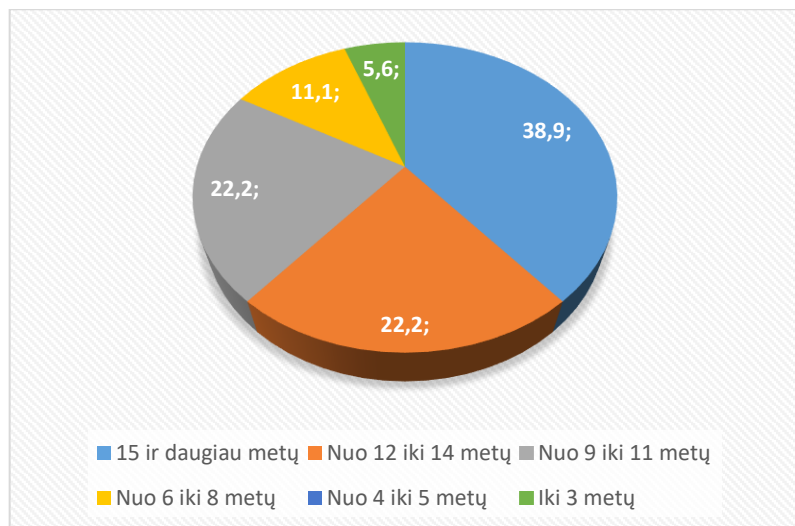
Tyrimui buvo išsiųstos anketos į visų dešimties AVPK kriminalistinio tyrimo padalinius, prašyta užpildyti ir pateikti anketas: gauta 33 anketos. Be to, buvo sukurta analogiška internetinės anoniminės policijos specialistų – kriminalistų apklausos anketa portale www.apklausa.lt ir jos adresas persiųstas visiems AVPK. Gauta 18 policijos specialistų – kriminalistų elektroninės anketos. Taigi, iš viso gauta 51 policijos specialistų – kriminalistų anketa.

Pirmiausia buvo nustatytas respondentų turimas išsilavinimas. Jis atskleidė, kad 44,4 % policijos specialistų – kriminalistų yra įgiję aukštąjį universitetinį neteisinį išsilavinimą; 38,9 % – aukštąjį neuniversitetinį; 11,1 % – aukštąjį universitetinį teisinį, 5,6 % – aukštesnįjį išsilavinimą. Todėl galima teigti, kad policijos specialistai – kriminalistai turi užtektnas kompetencijas, yra profesionalūs ir išmanantys savo atliekamo darbo specifiką.

Kvalifikaciją patvirtina ir pasirinkta studijų kryptis: 66,7 % respondentų nurodė technikos mokslus; 11,1 % – Teisės programą; 11,1 % – kitus socialinius mokslus ir 5,6 % – Teisės ir policijos veiklos programą. Tai dar labiau patvirtina, kad dauguma specialistų yra pasirinkę technikos mokslus, kad jie labiau susiję su atitinkamomis tyrimų atlikimo sritimis, kita dalis nurodė socialinius mokslus, iš kurių dominuoja teisės ir policijos krypties studijų programos. Galima teigti, kad specialistai pagal turimą ir įgytą išsilavinimą yra tinkamai pasirengę vykdyti jiems pavestas užduotis.

Analizuojant policijos specialistų – kriminalistų stažą, akivaizdžiai matyti, kad 38,9 % respondentų turi 15 m. ir didesnį stažą; po 22,2 % turi atitinkamai nuo 12 iki 14 m. ir nuo 9 iki 11 m. stažus, 11,1 % jų turi nuo 6 iki 8 m. stažus, 5,6 % – tarnybos stažas iki 3 m. Tai rodo, kad šias funkcijas vykdo gana patyrę ir didelės patirties turintys specialistai.

Tai iliustruoja ir kita tirta sritis – tai apskritai atliktų įvykio vietų apžiūrų skaičius per metus. Specialistai savo anketose nurodė, kad per metus 38,9 % jų atliko nuo 51 iki 70 įvykio vietos apžiūrų; 22,2 % jų atliko daugiau nei 71 apžiūrą; 16,7 % jų – nuo 31 iki 50; 11,1 % – nuo 11 iki 30; 5,6 % – iki 10 įvykio vietos apžiūrų. Akivaizdu, kad dauguma specialistų per metus atlieka kelias dešimtis įvykio vietų apžiūrų ir jų patirtis yra gana didelė, tačiau dėl didelio kiekio budėjimo metu atliekamų apžiūrų gali nukentėti jų kokybė.

3 diagrama. Policijos specialistų – kriminalistų stažas (proc.). Sudaryta autoriaus.

Siekiant sužinoti, ar specialistams teko atlikti gaisraviečių įvykio vietos apžiūras, buvo pateiktas klausimas. Į šį klausimą 88,9 % respondentų pateikė teigiamą atsakymą, 11,1 % pateikė atsakymą, kad jiems nėra tekę apžiūrėti tokių įvykio vietų. Iš pateiktų atsakymų matyti, kad dauguma specialistų turi praktinės gaisraviečių įvykio vietų apžiūrų patirties.

Paprašius pateikti skaičių, kiek per pastaruosius metus teko atlikti padegimų įvykio vietų apžiūrų, – tik vienu atveju buvo nurodyta, kad per metus teko apžiūrėti 7 įvykio vietas; 10 atvejų, – kad apžiūrėjo 5 įvykio vietas; kiti nurodė, kad per metus apžiūrėjo nuo 1 iki 4 įvykio vietų. Iš pateiktos analizės matyti, kad tai nėra dažnas nusikaltimas, į kurį vyksta policijos specialistas. Šiame tyrime svarbus jų požiūris į padegimų įvykio vietų organizavimą ir vykdymą. Taip pat svarbi nuomonė kompetencijų kėlimo ir tarnybinių mokymų organizavimo klausimais.

Policijos specialistų-kriminalistų buvo paklausta: „Iš ko gaunate nurodymą vykti ir atlikti gaisravietės įvykio vietos apžiūrą?“ Visi 88,9 % respondentų, kurie dalyvavo padegimų įvykio vietų apžiūrose, nurodė, kad vykti į gaisravietės įvykio vietą paveda policijos budėtojas. Matyti, kad policijoje

nustatyta tvarka, operatyvinės grupės pajėgoms vadovauja policijos budėtojas. Jis organizuoja visų tyrimui būtinų pajėgų pasitelkimą.

Aiškinantis, kaip organizuojamas specialistų darbas įvykio vietoje, jiems buvo pateiktas klausimas: „*Ar atliekant gaisravietės įvykio vietos apžiūrą, įvykio vietoje dirbate kartu su tyrėju?*“ Savo atsakymuose 66,7 % specialistų nurodė, kad padegimų įvykio vietose jie dirba savarankiškai; 11,1 % respondentų nurodė, kad dirba kartu su tyrėju ir padeda jam atlikti įvykio vietos apžiūrą. Dalis respondentų pateikė savo nuomonę, nurodė, kad tenka dirbti išvardytais būdais, taip pat kartu su PAGD specialistais. Gaisravietės apžiūrą atlieka PGT specialistas, KTT specialistas įvykio vietoje ieško kriminalinių pėdsakų.

Matyti, kad ne visada policijos įstaigose laikomasi algoritmo reikalavimų, specialistas įvykio vietoje dirba savarankiškai, o tyrėjas organizuoja ir atlieka pirminius procesinius veiksmus, t. y. tiriant padegimus, veiksmai įvykio vietoje atliekami, atsižvelgiant į konkrečiam nusikaltimui nustatytą specialų poreikį ir specialiąsias žinias, reikiamas vienam ar kitam procesiniam veiksmui atlikti.

Policijos specialistams – kriminalistams pareiškus savo poziciją dėl įvykio vietų apžiūrų savarankiškumo, jų buvo paklausta: „*Kokias funkcijas atliekate gaisravietės įvykio vietoje, kai dirbate kartu su tyrėju?*“ Po 18 % respondentų atsakė, kad, dirbdami kartu su tyrėju jie fotografuoja, filmuoja įvykio vietoje; ieško, randa ir paima galimus nusikaltimo pėdsakus ir objektus; supakuoja rastus pėdsakus ir objektus; 16 % specialistų pažymėjo, kad braižo planus, schemas; 14 % – į įvykio vietos apžiūros protokolą įrašo savo atlikto darbo rezultatus, išvadas ir pastabas; 10 % – rašo įvykio vietos apžiūros protokolą, prideda vaizdinę medžiagą, paima ir supakuoja pėdsakus. PGT specialistas pagal galiojančią tvarką atlieka gaisravietės tyrimą ir paima degių medžiagų pėdsakus ir gaisro židinio vietas. 6 % – padeda tyrėjui nustatyti įvykio vietos atlikimo tvarką ir eiliškumą. Iš pakeiktų atsakymų matyti, kad specialistai, įvykio vietoje dirbdami kartu su tyrėju pasiskirsto funkcijomis: tyrėjas aprašo įvykio vietą, o specialistas padeda jam rasti, paimti pėdsakus ir objektus, juos fiksuoja ir supakuoja, tai pažymi apžiūros protokole.

Į klausimą: „*Kokias funkcijas atliekate gaisravietės įvykio vietos apžiūros metu, jei dirbate savarankiškai?*“, policijos specialistai vienodai po 16,1 % atsakė, kad jie atlieka visus išvardintus veiksmus. Tokiu būdu, kai nėra tyrėjo, kuris kartu apžiūri įvykio vietą, policijos specialistai atlieka visas funkcijas įvykio vietoje nesiskirstydami, kas kokius veiksmus atliks, kas už kokius veiksmus bus atsakingas. Tokiu būdu toks įvykio vietos apžiūros būdas, kai jį atlieka policijos specialistai, yra efektyvesnis, nes tikimasi, kad įvykio vietoje bus surasti padegimo padarymo pėdsakai ar kiti turintys reikšmės tyrimui objektai, bus nustatyta įvykio situacija ir kitos reikšmingos aplinkybės.

Anketuojant buvo labai svarbu sužinoti, kokia specialistų nuomonė apie tyrėjų dalyvavimą įvykio vietos apžiūroje. Dauguma respondentų– 44 % mano, kad tyrėjo dalyvavimas nėra būtinas, 25 % respondentų mano, kad tyrėjo dalyvavimas yra būtinas, kita dalis respondentų neturi nuomonės apie tyrėjų

dalyvavimą įvykio vietos apžiūroje arba į klausimą atsakymo nepateikė. Galima daryti išvadą, kad šiuo klausimu nėra vienodos nuomonės ir dėl skirtingos praktikos policijos įstaigose, ir dėl skirtingų tyrėjų, specialistų kompetencijų, atliekant padegimų įvykio vietos apžiūras.

Paprašius pateikti savo įžvalgas, kodėl tyrėjai turėtų kartu dalyvauti įvykio vietų apžiūrose, buvo pateiktos nuomonės: „*Kartu strateguoja ir padeda vienas kitam įvykio vietoje. Tyrėjas turi organizuoti apžiūrą ir duoti pavedimus, nes tyrėjas vadovauja apžiūrai, jis privalo matyti iš kur kokie pėdsakai paimami, bei gauti informaciją apie įvykio aplinkybes. Tyrėjas privalo dalyvauti nuo pradžios iki pabaigos.*“ Iš pateiktų įžvalgų matyti, kad specialistai akcentuoja pagalbą vieni kitiems ir atsakomybės pasidalijimą. Tokiu būdu specialistų siekis, kad tyrėjas dalyvautų atliekant įvykio vietos apžiūrą konstatuoja atsakomybės pasidalijimą: „*Kas bus jei kas nepavyktų, ar apžiūra būtų atlikta nepilnai, nekvalifikuotai?*“

Respondentų buvo klausama: „*Ar atliekant gaisraviečių įvykio vietos apžiūrą visada kviečiamas ir dalyvauja PAGD gaisrų tyrimo specialistas?*“ Dauguma respondentų – 45,5 % atsakė, kad PAGD gaisrų tyrimo specialistai ne visada kviečiami ir dalyvauja, apžiūrint įvykio vietas; 31,8 % atsakė, kad kviečiami ir dalyvauja. Likusi dalis policijos specialistų atsakė, kad PAGD specialistas dirba savarankiškai iki atvykstant policijos operatyvinei grupei ar po to, kai ji išvyko. Keturi respondentai atsakė, kad vietinis PGT specialistas dalyvauja visada. Kaip matyti iš pateiktų atsakymų, PAGD specialistų pasitelkimas ir veikla tiriant gaisravietes yra skirtinga. Šie specialistai dažniau dirba savarankiškai ir tiria gaisrus atskirai.

Policijos specialistų buvo paprašyta apibūdinti kokius veiksmus įvykio vietoje atlieka PAGD specialistas: 22,9 % jų atsakė, kad PAGD specialistas nustato gaisro židinį ir tyčinę gaisro kilimo priežastį; 20 % – jų surašo gaisravietės apžiūros aktą; po 8,6 % atitinkamai – dirba komandoje ir vykdo tyrėjo pavedimus ar padeda nustatyti gaisro židinį. 5,7 % respondentų nurodė, kad PAGD specialistas padeda rasti nusikaltimo pėdsakus, objektus ir juos paimti. Padegimų įvykių vietų apžiūrose nėra vienodos praktikos, ir vyrauja skirtingas tarnybų darbo organizavimo modelis: atsakingų pareigūnų darbo vieta ir budėjimas 24/7 režimu. Skirtinga veiklos organizavimo praktika neleidžia sklandžiai įgyvendinti algoritmo keliamų uždavinių, ir turi reikšmingos įtakos tyrimo sėkmei.

Analogiškai kaip ir tyrėjų, policijos specialistų – kriminalistų buvo pasiteirauta nuomonės: „*Kaip manote, ar atliekant padegimo tyrimą, gaisravietėje turi būti atliekama įvykio vietos apžiūra, ar turi būti atliekamas gaisravietės įvykio vietos tyrimas?*“ 50 % respondentų į šį klausimą atsakė, kad padegimų įvykio vieta turi būti tiriama, t. y. turi būti atliekama kvalifikuota įvykio vietos apžiūra. Kiti respondentai pasidalijo pusiau – 25 % pareiškė, kad pakanka atlikti įvykio vietos tyrimą; 25% mano, kad nėra jokio skirtumo.

Policijos specialistai paprašyti pagrįsti atsakymus, nurodė, kad: „*Sprendžia tyrėjas, kuris organizuoja ir vadovauja tyrimui. Tai specifinis tyrimas, reikalaujantis didesnio dėmesio ir kruopštesnio tyrimo, objektų,*

pėdsakų paieškos. Tikslas surasti ir paimiti tyrimui svarbius objektus ir pėdsakus, kad patvirtinti ar paneigti padegimo versiją. Viskas priklauso nuo situacijos ir nusikaltimo pobūdžio.“

Apibendrinant nuomones, galima teigti, kad tokio pobūdžio nusikaltimuose, kokį veiksmą pasirinkti, turi nuspręsti tyrėjas ir specialistas, siekdamas optimalaus tikslo kvalifikuotai ir kokybiškai apžiūrėti įvykio vietą, paimiti visus reikiamus rastus pėdsakus ir objektus tirti. Dėl specifinės lokacijos ar objektų gausos, negalėjimo jų paimiti ir tirti laboratorijoje galimas įvykio vietos tyrimas. Bet tai daugiau išimtiniai atvejai ir atliekami tik tiriant išskirtines gaisraviečių įvykio vietas. Jos nėra dažnos, todėl dažniausiai gaisravietėse atliekama kvalifikuota įvykio vietos apžiūra.

Policijos specialistų – kriminalistų buvo prašoma pateikti savo nuomonę apie subjektą, kuris turėtų vykdyti gaisraviečių įvykio vietų apžiūras. Dauguma – 66,7 % respondentų nurodė, kad tai turi atlikti policijos specialistas ir PAGD gaisrų tyrimo specialistas; 16,7 % mano, kad tai turėtų daryti tyrėjas kartu su policijos specialistu ir PAGD gaisrų tyrimo specialistu; 5,6 % mano, kad tai turi daryti PAGD gaisrų tyrimo specialistas, tiek pat manančiųjų, kad tai turi daryti policijos tyrėjas kartu su policijos specialistu. Specialistai pateiktose anketose labiau akcentuojamas specialiųjų žinių pritaikymas įvykio vietų apžiūroms atlikti. Atsakymuose pateikta nuomonė, kad tokias apžiūras geriausiai gali atlikti jie, o ne tyrėjai. Beje, ankstesnėje tyrėjų, reaguojančių į įvykius, analizėje, buvo atsakyta, kad įvykio vietų apžiūros, tiriant padegimus, yra specialistų kompetencija.

Policijos specialistų buvo prašoma pateikti nuomonę, ar būtina dar viena gaisravietės įvykio vietos apžiūra po to, kai ją savarankiškai atliko PAGD gaisrų tyrimo specialistas. Daugiau nei pusė – 53,8 % policijos specialistų pateikė savo nuomonę, kad tai atlikti būtina, 46,2 % jų atsakė, kad nebūtina.

Atsakymus respondentai pagrindė taip: „*Skirtingi keliama uždaviniai. Jis yra savo srities specialistas ir jo surinkti duomenis turi būti pakankami kvalifikuoti nusikaltimui. Turi būti patikrintos visos pirminės versijos ir surinkti visi objektai ir pėdsakai. PAGD specialistas ne visada surenka visus įkalčius.*“

Be to, papildomai policijos specialistų buvo paklausta: „*Kas gaisravietės įvykio vietos tyrimo (apžiūros) metu paima objektus, galinčius padėti nustatyti gaisro kilmę, priežastį ir mechanizmą?*“. Į tai buvo gauta net 61,1 % atsakymų, kad tai atlieka policijos specialistas, 33,3 % mano, kad tai daro PAGD specialistas savarankiškai atlikdamas gaisraviečių įvykių vietų apžiūras.

Analizuojant pateiktus atsakymus, matyti, kad tiriant padegimus, dalyvauja dvi institucijos: policija ir PAGD. Jų sąveika tiriant šiuos nusikaltimus yra labai svarbi galutiniam tyrimo rezultatui. Apibendrinant atsakymus, galima daryti išvadą, kad tarpinstitucinė sąveika neveikia taip, kaip privalo veikti, siekiant padegimų tyrimo sėkmės. Turimais tyrimo resursais privalo būti pasiektas optimalus ir teigiamas rezultatas: duotuoju atveju kvalifikuotai apžiūrėta įvykio vieta ir paimiti tyrimui svarbūs pėdsakai ir objektai. Šiuo atveju tarpinstitucinė konkurencija nepadeda, o trukdo siekti šio tikslo.

Kokia gaisraviečių įvykio vietos apžiūros kokybė parodo, kiek dažnai tenka ją atlikti dar kartą. Atsakydami į pateiktą klausimą 61,1 % respondentų nurodė, kad teko kartoti įvykio vietos apžiūrą, kai ją savarankiškai atliko PAGD gaisrų tyrimo specialistai; 38,9 % nurodė, kad neteko. 46,7 % specialistų anketose nurodė, kad tokia apžiūra buvo atliekama policijos tyrėjo iniciatyva. Paprašius pagrįsti atsakymus kodėl teko pakartoti įvykio vietos apžiūrą, respondentai nurodė, kad ji buvo pakartota dėl pirmos apžiūros netinkamo laiko arba nepalankių oro sąlygų. Kita priežastis, nulėmusi sprendimą gaisravietės apžiūrą atlikti dar kartą – pirminę apžiūrą atliko PAGD specialistai ir reikėjo išsamesnės apžiūros ir kruopštesnės pėdsakų, nusikaltimo objektų paieškos ir poėmio.

Apibendrinant akivaizdu, kad pakartoti įvykio vietos apžiūrą tenka dėl laiko ir oro sąlygų. Kita priežastis, nurodyta respondentų anketose, – pirminės apžiūros neišsamumo, neišbaigtumo, kai ją atlieka PAGD specialistai, o tyrimas perduodamas atlikti policijai. Susipažinus su tyrimo medžiaga, tyrėjui kyla pagrįstų papildomų klausimų, į kuriuos galima atsakyti tik pačiam atlikus įvykio vietos apžiūrą.

Įvykio vietos apžiūros atlikimo fiksavimas protokole yra svarbus procesinis veiksmas, todėl policijos specialistų – kriminalistų buvo klausiama dviejų klausimų: „*Pateikite savo nuomonę, kaip policijos specialistas turi užfiksuoti gaisravietės įvykio vietos apžiūros metu surinktus duomenis, jei jis padėjo tyrėjui apžiūrėti įvykio vietą*“ ir „*Pateikite savo nuomonę, kaip policijos specialistas turi užfiksuoti gaisravietės įvykio vietos apžiūros metu surinktus duomenis, jei jis dirbo savarankiškai (skyrium nuo tyrėjo).*“ Ir pirmuoju ir antruoju atveju – 88,9 % policijos specialistų atsakė, kad jie patys privalo šiuos duomenis užfiksuoti įvykio vietos apžiūros protokole. Anketose pateikti atsakymai patvirtina praktiką, kad tas, kas atliko proceso veiksmą ar atskirus jo veiksmus, privalo gautus duomenis ar rezultatus surašyti į protokolą ir pasirašyti.

Tyrimui svarbi respondentų nuomonė apie tyrėjo ir specialisto bendradarbiavimą įvykio vietoje. Jų buvo prašoma atsakyti į klausimą: „*Kaip manote, ar tyrėjas, organizuodamas gaisraviečių įvykio vietos tyrimą, savarankiškai dirbantiems policijos specialistams (skyrium nuo tyrėjo) privalo užduotis formuoti raštu?*“ Dauguma – 92 % respondentų atsakė, kad neprivalo tyrėjas tokių užduočių pateikti raštu. Tai rodo, kad policijos specialistai gana kompetetingi, kvalifikuoti, jie žino skirtumus ir ypatumus, kai reikalinga atlikti padėgimų įvykio vietų apžiūras.

Policijos tyrėjų ir specialistų darbui įvykio vietoje palengvinti, pagreitinti ir supaprastinti objektų fiksavimą, taip pat tobulinti apžiūrų kokybę, pradėtos naudoti bepilotės skraidyklės. Todėl buvo svarbu sužinoti, ar policijos specialistai naudojami jomis apžiūrint įvykio vietas. 61,1 % policijos specialistų anketose nurodė, kad, atlikdami įvykio vietų apžiūras, naudojo bepilotės skraidykles; 38,9 % jų pareiškė, kad jų nenaudojo. Tokie duomenys atitinka policijos komisariatuose naudojamų bepiločių skraidyklių kieki.

Policijos specialistų buvo klausiama: „*Ar teko bepilote skraidykle naudotis, apžiūrint gaisravietes?*“ Pateikti atsakymai gerokai kuklesni: 16,7 % respondentų pareiškė, kad teko naudotis skraidyklėmis, atliekant padegimų ir gaisraviečių apžiūras; 77,8 % respondentų pareiškė, kad tokioms apžiūroms jų naudoti neteko.

Siekiant sužinoti skraidyklių naudą, specialistų grupei, kuri atsakė „*taip*“ buvo pateiktas klausimas: „*Jei atsakėte taip, tai parašykite kuom ji buvo naudinga?*“ Policijos specialistai atsakymuose nurodė, kad skraidyklę naudojo filmuodami ir fotografuodami objektus, apžiūrint didesnę teritoriją, patogiau fiksuojant įvykio vietą iš viršaus įvairiais rakursais.

Kitos grupės, kuri nenaudojo, buvo klausiama: „*Jei nenaudojote, tai kaip manote, kuo galėtų padėti bepilotė skraidyklė, atliekant įvykio vietų apžiūras padegimų tyrimuose?*“ Atsakydami respondentai buvo aktyvesni ir pateikė daugiau skraidyklės panaudojimo, tiriant gaisravietes, variantų: „*Padėtų atlikti įvykio vietos panoraminę apžvalgą ir fiksuoti įvykio vietą ir joje esančius objektus. Būtų pažangu naudoti ir apžiūrint gaisravietes. Tai padėtų fiksuoti gaisravierę iš viršaus, dokumentuoti ir fotografuoti. Galima būtų apžiūrėti didelį plotą, dokumentuoti, fotografuoti, filmuoti ir daryti atskiras schemas.*“

Apibendrinant esamas specialistų patirtis ir jų pateiktus atsakymus, matyti, kad tai yra nauja priemonė policijos specialistų darbe. Dauguma specialistų jau naudojami šia priemone savo veikloje, apžiūrint kitų įvykių vietas. Skraidyklė nenaudojama arba labai mažai naudojama atliekant gaisraviečių įvykių vietų apžiūras. Kaip matyti ir pateiktų atsakymų, skraidyklės panaudojimo galimybės plačios, ir būtina jas išnaudoti. Galima konstatuoti, kad jų naudojimas gaisraviečių įvykio vietų tyrimuose palengvintų, pagreitintų ir supaprastintų įvykio vietų apžiūrų fiksavimo kokybę.

Atliekant tyrimą svarbu sužinoti respondentų nuomonę, ar jiems suprantamas ir aiškiai reglamentuotas PAGD ir PD specialistų bendradarbiavimas, tiriant padegimus. 72,2 % policijos specialistų – kriminalistų pateikė atsakymus, kad tarnybų bendradarbiavimas aiškus; kita dalis 22,2 % mano, kad jį reikėtų tobulinti.

Paprašius respondentų pagrįsti atsakymus apie tarnybų bendradarbiavimo trūkumus, specialistai pareiškė: „*Trūksta bendrų mokymų ir susipažinimo, nes įvykio vietos apžiūra skirtingai suprantama policijoje ir PAGD. PAGD apie PD parengtą ir patvirtintą algoritmą sužinojo tik praėjus 6 mėn. todėl jo nenaudojo.*“ Galima teigti, kad tarnybų, tiriančių padegimus bendradarbiavimas neužtenkamas, o keitimasis aktualia informacija, juos tiriant, vyksta lėtai.

Specialistų parengimo ir mokymų klausimas svarbus užtikrinant atliekamų tyrimų kokybę, todėl respondentų buvo klausiama: „*Jūsų nuomone, ar trūksta mokymų, susijusių su gaisraviečių įvykio vietos tyrimu.*“ 55,6 % policijos specialistų atsakė, kad trūksta; ir tik 11,1 % pasakė, kad jokių mokymų netrūksta. Paprašius pagrįsti savo atsakymus, respondentai pateikė savo nuomonę, kad nėra jokių mokymų kartu su

PAGD gaisro tyrimo specialistais, taip pat nebuvo jokių mokymų, susijusių su bendru policijos ir PAGD algoritmo vykdymu.

Darytina išvada, kad policijos specialistams – kriminalistams, kurie rečiau susiduria su padegimų tyrimais bei tokių įvykių vietų apžiūromis, trūksta kompetencijų ir kvalifikacijos. Todėl reikalinga daugiau dėmesio skirti teoriniam ir praktiniam jų mokymui bei kompetencijų stiprinimui. Tam reikalingos padegimų tyrimo teorija ir praktika paremtos mokymų programos. Siūlytina LPM bei UGM parengti bendras modulines mokymų programas ir organizuoti modulinis nuotolinius bei kontaktinius mokymus, bendrai įjungiant policijos tyrėjus, specialistus bei PAGD specialistus.

Imant domėn tai, kad policijos specialistai – kriminalistai labai daug dirba kartu su tyrėjais, reaguojančiais į įvykius, jų buvo paklausta: „Jūsų nuomone, ar pakankamas policijos tyrėjų pasirengimas, atliekant gaisraviečių įvykio vietų apžiūras, padegimų tyrimus.“ 72,2 % respondentų pateikė savo nuomonę, kad pasirengimas pakankamas, o 22,2 % atsakė, kad jis nepakankamas.

Specialistų, kurie atsakė neigiamai, buvo paprašyta pagrįsti savo atsakymus ir jie nurodė, kad tyrėjams būtina stiprinti šias kompetencijas: „Stiprinti specialiąsias kompetencijas, atliekant padegimų tyrimus, ir specializuotis. Stiprinti kompetencijas susijusias su gaisrų tyrimu, bendradarbiavimu ir algoritmo taikymu.“

Pateikta specialistų nuomonė atskleidžia, kad nors tyrėjų ir specialistų kvalifikacija aukšta, tiriant padegimus reikalingos specifinės žinios. Tam, kad jų būtų galima įgyti, o vėliau tobulinti reikia specialių mokymų, žinių atnaujinimo. Policijoje vyksta struktūriniai ir techniniai pokyčiai. Norint spėti laiku pareigūnus supažindinti su naujovėmis, pažangiomis technologijomis ar kitais moderniais sprendimais, būtinas nuolatinis pareigūnų mokymas. Todėl ne išimtis ir šios apklausos rezultatai, kad mokymai reikalingi ir jie svarbūs visoms tyrimo dalyvaujančioms pareigūnų grupėms.

Atliekant šį tyrimą, ypač svarbi specialistų turima padegimų tyrimo asmeninė patirtis. Respondentai galėjo pateikti atsakymus laisva forma. Siekiama sužinoti, kokie rasti pėdsakai, ar objektai įvykio vietoje padėjo tirti padegimą. Kitas svarbus dalykas – tai, kiek specialistai domisi šių nusikaltimų ištyrimu ir galutiniu jo rezultatu. Respondentai pateikė tokių sėkmės pavyzdžių: „Naftos produktų pėdsakai, stiklo mikrodalelės, apanglėjusi mediena, elektros laidai, biologiniai pėdsakai; laiku paimti ir tinkamai išsaugoti pėdsakai, kuriuos galima buvo sulyginti su per kratą paimtais įtariamojo pėdsakais ir objektais; įtariamojo sulaikymas "karštais pėdsakais" kai buvo galimybė pagal rastus daktiloskopinius ir trasologinius (batų) pėdsakus indentifikuoti asmenį; rasti ir paimti indai su galimais naftos produktais, pas įtariamąjį rasti naftos produktai bei drabužiai su jų pėdsakais; paimti įvykio vietoje objektai susiję su naftos produktais ir jų palyginimas su pas įtariamąjį rasta objektais; biologiniai, DNR pėdsakai, naftos produktų pėdsakai; talpos su skysčiais, avalynė, nuorūkos, degtukai; gaisro židinio vieta, nuodėguliai iš židinio vietos, degaus

skysčio indai. “ Šalia pateiktų sėkmės pavyzdžių, keletas buvo ir neigiamų atsakymų: „Sunku atsakyti nes nėra grįžtamojo ryšio; neturiu sėkmės tyrimų. “

Iš pateiktų atsakymų matyti, kad dauguma specialistų nesidomi tolesniu padegimų tyrimu. Pamaininis darbas, krūviai ir vienas paskui kitą einantys kiti įvykiai neleidžia koncentruotis į padegimų stebėseną ir analizę. Vieni specialistai atlieka gaisraviečių įvykio vietų apžiūras, o kiti tiria jų rastus ir paimtus pėdsakus ir objektus. Policijos specialistų, atliekančių įvykio vietų apžiūras, kvalifikacijai stiprinti, labai svarbus grįžtamasis ryšys. Tam reikalinga informacija ir apie sėkmingus tyrimus, ir apie padarytas klaidas. Grįžtamasis ryšys galėtų būti tarnybinių mokymų pagrindu, nagrinėjant kokybiškai apžiūrėtų gaisraviečių įvykio vietas ar analizuojant per apžiūras padarytas klaidas.

Apibendrinant policijos specialistų – kriminalistų tyrimo metu gautus atsakymus matyti, kad šios srities pareigūnai gana kompetetingi kvalifikuotai atlikti gaisraviečių įvykio vietų apžiūras ir paimti pėdsakus ir objektus, turinčius reikšmės tyrimui. Tai jie gali daryti ir vieni, ir dirbdami kartu su kitais: tyrėju, PAGD gaisrų tyrimo specialistu. Tam, kad policijos specialistas galėtų profesionaliai tirti gaisraviečių įvykio vietas, jis turi periodiškai tobulinti kvalifikaciją. Siekiant gerinti padegimų tyrimo kokybę, siūloma per tarnybinius mokymus analizuoti tiek gerąją, tiek blogąją gaisraviečių įvykio vietų apžiūrų praktiką.

3.4. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento specialistų, atliekančių padegimų įvykio vietos tyrimą, apklausos rezultatų analizė

Tyrimui buvo išsiųstos anketos į penkias PAGD valdybas, prašyta užpildyti ir pateikti anketas: gauta 27 anketos. Be to, buvo sukurta analogiška internetinė anoniminė gaisrų tyrimo specialistų apklausos anketa portale www.apklausa.lt ir jos adresas persiųstas visoms 5 valdyboms. Gauta 18 PAGD gaisrų tyrimo specialistų elektroninės anketos. Viso gauta 45 PAGD gaisrų tyrimo specialistų anketos.

Tyrimo pradžioje buvo nustatytas respondentų turimas išsilavinimas. Matyti, kad 66,7 % PAGD gaisro tyrimo specialistų yra įgiję aukštąjį universitetinį neteisinį išsilavinimą; po 11,1 % – aukštąjį neuniversitetinį; aukštąjį universitetinį teisinį ir aukštesnįjį išsilavinimą. Tai parodo, kad šie specialistai turi pakankamas kompetencijas, yra profesionalūs ir išmanantys atliekamo darbo specifiką. Jiems būtinos ne tik teisinės žinios, bet ir daugiau specialiosios techninės.

Paklausus apie pasirinktą studijų kryptį: daugiau nei pusė – 61,1 % respondentų nurodė technikos mokslus; 27,8 % – gamtos mokslus; 11,1 % – socialinius mokslus. Galima tvirtinti, kad dauguma specialistų yra pasirinkę technikos ar gamtos mokslus, kurie labiau susiję su gaisrų tyrimų atlikimo sritimis. Konstatuotina, kad specialistai pagal turimą ir įgytą išsilavinimą yra tinkamai pasirengę atlikti jiems pavestas užduotis.

Analizuojant PAGD specialistų stažą, matyti, kad 55,6 % respondentų turi 15 ir daugiau metų stažą; 22,2 % – nuo 12 iki 14 m. stažą; 11,1 % – nuo 6 iki 8 m., tiek pat specialistų tarnybos stažas yra iki 3 m.

Tai rodo, kad šias funkcijas atlieka didelės patirties turintys specialistai. Svarbu paminėti, kad vyksta ir naujų specialistų įsitraukimas į gaisrų tyrimo sritį. Tai užtikrina funkcijų stabilumą ir tęstinumą. Atkreiptinas dėmesys į du laikotarpius – nuo 3 iki 5 m. ir nuo 9 iki 11 m. stažą – apklausoje nedalyvavo tokį stažą turintis specialistas. Tai gali būti susiję su PAGD vykusiais pokyčiais ar vykusiu vidiniu funkcijų persiskirstymu.

Kitas svarbus rodiklis, iliustruojantis specialistų turimą gaisraviečių tyrimų patirtį, atliktų įvykio vietų tyrimų skaičius per metus. PAGD gaisro tyrimo specialistai anketose nurodė, kad per metus 27,8 % jų atliko daugiau nei 51 įvykio vietos tyrimą. Tiek pat respondentų – 27,8 % jų atsakė, kad atliko nuo 31 iki 50 gaisraviečių tyrimų; 33,3 % – nuo 11 iki 30; ir 5,6 % – iki 10 gaisraviečių įvykio vietos tyrimų. Dauguma specialistų per metus atlieka kelias dešimtis gaisraviečių įvykio vietų tyrimų, ir jų patirtis yra didelė. Tačiau dėl didelio kiekio budėjimo metu atliekamų tyrimų gali nukentėti jų kokybė.

Svarbu pažymėti, kad iš 45 apklausoje dalyvavusių respondentų 97,8 % arba 44 tyrime dalyvavę specialistai, atsakė, kad jiems patiems tenka dalyvauti ir atlikti gaisraviečių įvykio vietų tyrimus, tik 1 respondentas atsakė, kad jam neteko to atlikti. Iš pateiktų atsakymų skaičiaus matyti, kad anketose gaisro tyrimo specialistų pateikti atsakymai yra patikimi.

Respondentų buvo paklausta: „Iš ko gaunate pranešimą apie būtinybę atlikti gaisravietės įvykio vietos tyrimą?“ 94,4 % jų atsakė, kad iš Bendrojo pagalbos centro pareigūnų, tik vienas specialistas pažymėjo, kad gavo pranešimą iš savo tiesioginio vadovo. Kaip matyti iš pateiktų atsakymų, PAGD gaisro tyrimo specialistai informaciją apie gaisrus gauna operatyviai, todėl turi visas sąlygas operatyviai sureaguoti.

Tyrimui labai svarbūs specialistų atsakymai į klausimą: „Ar vykstate į visus budėjimo metu įvykusius gaisrus turėdami tikslą atlikti įvykio vietos tyrimą?“ 57,7 % respondentų atsakė, kad vyksta ne į visus gaisrus; tik 3,8 % arba 1 respondentas, atsakė, kad tenka vykti į visus. 38,5 % specialistų nurodė, kad vyksta tada, kai pagrindinėms gaisrą gesinusioms pajėgoms nepavyksta nustatyti gaisro kilimo priežasties.

Paprašius pagrįsti atsakymus, kokie tai atvejai, buvo gauti atsakymai: „*Padegimas, dideli nuostoliai, istorinis objektas, žuvęs ar sužalotas gaisre žmogus, rezonansas visuomenėje, neaiškios aplinkybės; kai yra nusikalstamos veikos požymių; pagal PAGD prie VRM statutinių valstybės tarnautojų budėjimo namuose ar iš anksto aptartoje vietoje organizavimo, vykdymo ir laiko apskaitos tvarkos aprašą nevykstame į 0 PIN iškvietimus (šiukšlės, ir kita kur nepadaryta žala)*¹⁷⁷.“

¹⁷⁷ Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie VRM direktoriaus 2015 m. rugpjūčio 14 d. įsakymas Nr. 1-228 „Dėl priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų sutelkimo įvykiams, ekstremaliesiems įvykiams likviduoti plano rengimo instrukcijos, įvykio likvidavimo plano rengimo tvarkos aprašo ir priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų, reikalingų gaisrui gesinti, apskaičiavimo metodikos patvirtinimo“.
<https://eseimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=32wf6zbi&documentId=f1de12b04a9a11e59714d971db338024&category=TAD>.

Galima daryti išvadą, kad PAGD gaisro tyrimo specialistai nevyksta į visus gaisrus, o vyksta į tuos, dėl kurių kilmės reikalingos papildomos specialiosios žinios ir išsamesnis tyrimas. Galima konstatuoti, kad tai daroma dėl šių priežasčių: pirma, – dėl to, kad dalies gaisrų kilmė iš karto aiški ir nėra reikalo atlikti tyrimą; antra, – įvykių profiliavimą lemia dirbančių specialistų skaičius, jų pasiekiamumas visą parą ir fizinės galimybės tirti visų gaisraviečių vietas.

Atliekant šį tyrimą, ypač svarbi specialistų informacija apie jiems keliamas užduotis tiriant gaisraviečių įvykio vietas. Iš visumos pateiktų atsakymų buvo išskirtos 5 svarbiausios užduotys: 25,8 % respondentų pažymėjo, kad visuose gaisraviečių tyrimuose jiems svarbiausia fotografuoti, daryti įvykio vietos vaizdo įrašus, schemas; 18,2 % – atlikti rastų objektų pirminę apžiūrą įvykio vietoje; 15,2 % – kelia versijas apie įvykio mechanizmą; 10,6 % – akcentuoja įvykio vietos protokolo rašymą ir 9,1 % – stengiasi ne tik paimti, bet ir tinkamai įpakuoti nusikalstamos veikos pėdsakus ir kitus objektus.

Vertinant pateiktus atsakymus, PAGD gaisro tyrimo specialistas savo veikloje didžiausią dėmesį skiria ne įvykio vietai apžiūrėti ar tyrimui atlikti, gaisro židiniui ir priežasčiai nustatyti, o vietai fiksuoti, versijoms kelti, objektų pirminei apžiūrai atlikti ir protokolui rašyti. Galima teigti, kad specialisto veiksmai įvykio vietoje orientuoti į medžiagos surinkimą, pėdsakų ir objektų radimą, bet ne į kvalifikuotą įvykio vietos apžiūrą ar tyrimą.

Anketuojant specialistus, jų buvo klausama: „*Kokia Jūsų nuomonė, ar pirminėje stadijoje būtinas policijos tyrėjo dalyvavimas apžiūrint gaisravietės įvykio vietą?*“ Dauguma – 40,7 % respondentų mano, kad policijos tyrėjo dalyvavimas apžiūrint gaisraviečių įvykio vietą nebūtinas; 25,9 % mano, kad toks dalyvavimas būtinas; 33,3 % specialistų pareiškė, kad tik tuo atveju, jei yra įtarimas, kad gaisras kilo dėl tyčinio padegimo, gaisravietėje rastas žuvęs ar sužalotas žmogus. Apibendrinant matyti, kad šiuo klausimu respondentų nuomonės išsiskyrė. Galima teigti, kad dauguma jų pasisako, kad policijos tyrėjo dalyvavimas būtinas tik tais atvejais, kai akivaizdūs padegimo požymiai. Beje, tai reglamentuoja ir bendras policijos ir PAGD veiksmų algoritmas reaguojant ir tiriant padegimus.

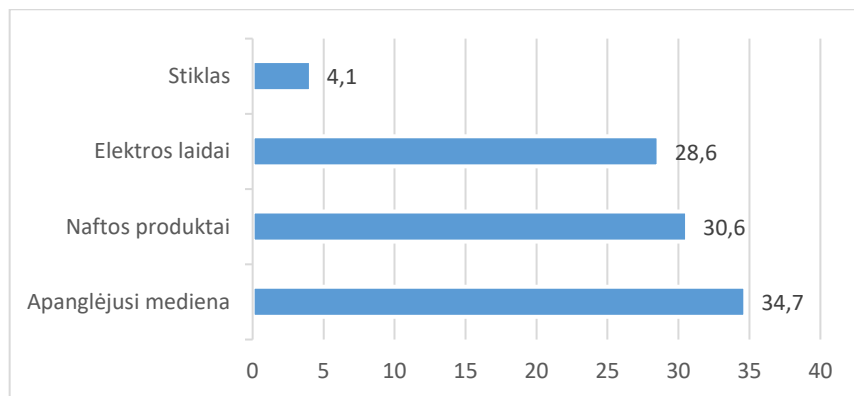
Tiriant svarbu žinoti, kokiuose dokumentuose specialistai fiksuoja gaisravietės įvykio vietoje gautus tyrimo duomenis. 66,7 % respondentų atsakė, kad šiuos duomenis fiksuoja surašydami aktą dėl kilusio gaisro; 22,2 % – jų fiksuoja tarnybiniame pranešime dėl neatidėliotinos informacijos apie gaisrą patikrinimo. Likusieji specialistai pažymėjo, kad šiuos duomenis fiksuoja akte, arba tarnybiniame pranešime.

Iš pateiktų atsakymų matyti, kad PAGD gaisrų tyrimo specialistai atlikto tyrimo duomenis fiksuoja, juos įrašydami akte ar tarnybiniame pranešime. Jie pridedami prie bylos ir jos tyrimo bei nagrinėjimo metu pripažįstami dokumentais. Ar pripažinti juos įrodymais, sprendžia prokuroras ar teismas. Tai priklauso nuo jų turinio ir pateiktų duomenų atitikimo kitiems surinktiems įrodymams. Todėl labai svarbu, kaip išsamiai

ir kvalifikuotai yra surašomi šie dokumentai, kad jie galėtų būti pripažinti įrodymais baudžiamajame procese.

Atliekant tyrimą norima išsiaiškinti, kokius pėdsakus, objektus specialistai paima iš gaisraviečių įvykio vietų. Pateikdami anketas, 34,7 % specialistų atsakė, kad dažniausiai paima *apanglėjusios medienos*; 30,6 % – naftos produktų; 28,6 % – elektros laidų ir 4,1 % – stiklo. Dar vienas specialistas pažymėjo, kad jis yra paėmęs – žemės grunto mėginius, kuriuose galbūt galima rasti degių skysčių pėdsakų.

Vertinant atsakymuose išvardytus paimamus pėdsakus ir objektus, akivaizdu, kad specialistai paima tokius objektus, kurie yra pagrindiniai šaltiniai, ieškodami padegimui svarbių pėdsakų. Tai parodo specialistų kvalifikaciją ir gebėjimą kvalifikuotai dirbti įvykio vietoje ieškant, randant ir paimant būtinus ir aktualius pėdsakus ar objektus tolesniam tyrimui atlikti.

4 diagrama. Iš įvykio vietos paimti objektai (proc.). Sudaryta autoriaus.

Taip pat specialistų buvo prašoma atsakyti: „*Kaip manote, ar atliekant tyčinio padegimo tyrimą, turi būti atliekama gaisravietės apžiūra, ar turi būti atliekamas gaisravietės tyrimas?*“ Atsakant į šį klausimą, specialistų pozicijos išsiskyrė: 62,5 % respondentų mano, kad nėra jokio skirtumo; 25 % mano, kad būtina atlikti įvykio vietos tyrimą; 12,5 % nurodė, kad reikia atlikti įvykio vietos apžiūrą.

Įvykio vietos apžiūros šalininkai, pagrįsdami atsakymus anketose nurodė: „*Reikia atidžiai atlikti įvykio vietos apžiūrą, visi dokumentai turi būti perduoti policijos įstaigai; jei padegėjas nustatytas apžiūros metu ir to pakanka ikiteisminiam tyrimui.*“

Įvykio vietos tyrimo šalininkai pateikė savo nuomonę: „*Būtina atlikti gaisro tyrimą, nes įvykio vietos apžiūrą turėtų atlikti ikiteisminį tyrimą pradėjęs pareigūnas – šiuo atveju PK pareigūnas, kadangi jis nėra gaisrų tyrimo specialistas, reikalingas ir gaisro tyrimas.*“

Dauguma respondentų, pasisakiusių, kad nėra jokio skirtumo, ar bus atlikta įvykio vietos apžiūra ar tyrimas, anketose nurodė: „*Atliekame įvykio vietos apžiūrą, jei reikia, atliekame įvykio vietos tyrimą; viskas priklauso nuo gaisro kilimo vietos, pobūdžio, masto.*“

Apibendrinant atsakymus ir vertinant atskiras respondentų nuomones, akivaizdu, kad specialistai nėra linkę priskirti padegimų tyrimų įvykio vietos apžiūrų vienam lygiui: apžiūrai ar tyrimui. Dauguma

specialistų parodė, kad sprendimas dėl apžiūros ar tyrimo priimamas atsižvelgiant į jo apimtį, pobūdį, būtinų techninių priemonių ir kvalifikacijos poreikį. Specialistai neturi vienodos nuomonės, nes susiformavusioje padegimų tyrimo praktikoje nėra vieno teisingo atsakymo. Kiekviename tyrime sprendimas turi būti priimamas individualiai.

Respondentų, kurie pasirinko atsakymą, kad tiriant padegimus pakanka atlikti įvykio vietos apžiūrą, buvo prašoma pateikti savo nuomonę: „*Jei Jūsų atsakymas, kad būtina atlikti įvykio vietos apžiūrą, kaip manote, kas turėtų tai atlikti.*“ Pateikdami atsakymus, 33,3 % specialistų mano, kad tai turėtų daryti jie; 27,8 % – jų pateikė atsakymą, kad tyrėjas sprendžia, kokie specialistai turi būti pasitelkti, ir juos pasitelkia; 22,2 % atsakė, kad turi atlikti policijos specialistas ir gaisrų tyrimo specialistas, 11,1 % nurodė: tyrėjas kartu su policijos ir gaisrų tyrimo specialistais.

Apibendrinant pateiktus specialistų atsakymus, matyti, kad daugiau manančiųjų, kad įvykio vietos apžiūros atlikimas yra PAGD gaisrų tyrimo specialistų, kai kuriais atvejais – jų ir policijos specialistų – kriminalistų atsakomybė. Nors kai kuriais atvejais respondentai mano, kad, planuojant atlikti šį veiksmą ir jį organizuojant, privalo dalyvauti ir policijos tyrėjas. Atsakymai atspindi esamą padegimų tyrimo praktiką, kai gaisraviečių įvykio vietų apžiūrose procesinius veiksmus atlieka specialistai. Policijos tyrėjas tuo metu atlieka kitus proceso veiksmus: proceso dalyvių apklausos, apžiūros, kamerų ir įtariamojo paieškos.

Specialistų pateikti atsakymai gaisraviečių įvykio vietų apžiūros ar tyrimo klausimais parodė, kad įvykio vietos tyrimas padegimų byloje atliekamas labai retai. Jei jis organizuojamas, jį turi atlikti specialistai, kurie turi užtektinai žinių, yra reikiamos kvalifikacijos ir turi užtektinai kompetencijų tokiems tyrimams įvykio vietoje atlikti. Tiriant padegimus atliekama įvykio vietos apžiūra, ją dažniausiai atlieka policijos ar gaisrų tyrimo specialistai.

PAGD specialistų buvo klausiama, ar pagrįsta nuomonė, kad po jų atliktos gaisravietės įvykio vietos apžiūros, tyrėjai atlieka papildomą apžiūrą. Respondentų nuomonė pasidalijo po lygiai – 50 % jų mano, kad reikia, tiek pat mano, kad nereikia.

Tam, kad būtų galima nustatyti tokių atsakymų priežastis, buvo poreikis gauti daugiau papildomos pagrindžiančios šiuos atsakymus informacijos. Respondentų, kurie atsakė, kad reikia buvo pateikti šie argumentai: „*Taip, nes gaisravietės įvykio vietos tyrimo pagrindinė užduotis – nustatyti gaisro židinį ar jo zoną ir gaisro kilimo priežastį, o tokiame gaisre gali būti žuvusiųjų arba sužalotų asmenų, gali būti bandoma nuslėpti kitus padarytų nusikaltimų pėdsakus; policijos pareigūnas nustato įsilaužimo požymius ir kita.; gali būti kitų pėdsakų, ar nusikalstamos veikos požymių.*“ Respondentų, kurie atsakė, kad nereikia, pagrindinis teiginys buvo tai, kad įvykio vieta yra apžiūrėta, viskas užfiksuota, todėl nieko papildomai apžiūrėti nereikia.

Iš pateiktų atsakymų matyti, kad dalis specialistų supranta, kad ikiteisminio tyrimo apimtys yra daug platesnės, nei vien tik gaisro židinio, priežasties ir aplinkybių konstatavimas ir nustatymas. Jie supranta, kad įvykio vietoje yra paliekami ir gali būti rasta ne vien tik su gaisro priežastimi susijusių pėdsakų bei objektų, bet ir kitų pėdsakų ar objektų, kurie gali padėti tyrėjui tiriant šį nusikaltimą ir nustatyti nusikalstamos veikos aplinkybes.

Todėl ypač svarbu nustatyti, kokias funkcijas galėtų atlikti specialistas, dalyvaudamas įvykio vietos apžiūroje kartu su tyrėju. To paklausta specialistų, 77,8 % jų nurodė, kad jie turėtų dalyvauti ir padėti tyrėjui atlikti įvykio vietos apžiūrą, kaip kvalifikuoti gaisrų tyrimo specialistai konsultuoti tyrėjus gaisrų tyrimo klausimais.

Šiame tyrime įdomu sužinoti, kiek dažnai yra atliekamos pakartotinės įvykio vietų apžiūros, koks jų tikslas ir kodėl taip nutinka. PAGD gaisrų tyrimo specialistų buvo klausama: „*Ar teko organizuoti ar atlikti pakartotinį gaisravietės įvykio vietos tyrimą (apžiūrą)?*“ 55,6 % respondentų atsakė, kad užteko įvykio vietą apžiūrėti vieną kartą; 44,4 % – kad teko vykti į įvykio vietą pakartotinai ir dar kartą atlikti jos apžiūrą.

Nagrinėjant, kodėl reikia dar kartą vykti apžiūrėti gaisravietės, pagrįstai kyla klausimas kieno iniciatyva tai atliekama. Dauguma respondentų – 55,6 % į šį klausimą neatsakė, 22,2 % jų paaiškino, kad tai atlieka savo iniciatyva; 16,7 % – vykdydami prokuroro pavedimą ir 5,6 % – gavę tyrėjo pavedimą. Apklausą atskleidė, kad tik nedidelė dalis šios srities specialistų susiduria su poreikiu atlikti papildomą įvykio vietos apžiūrą.

Stengiantis išsiaiškinti, kokios priežastys nulėmė, kad teko vykti dar kartą į įvykio vietą, respondentų buvo paprašyta tai pagrįsti. Specialistai, kurie teigė, kad tai atliko savo iniciatyva, nurodė: „*Dėl naktį atliktos pirminės įvykio vietos apžiūros; kai gaisras kyla naktį, atlikus jo tyrimą ne visada gali tiksliai nustatyti gaisro židinio vietą ar zoną, taip pat ir priežastį.*“ Tie, kas anketose įrašė, kad gavo prokuroro pavedimą, nurodė: „*Prokuroras pareikalavimo papildomai apžiūrėti įvykio vietą ir patikrinti, ar viskas paimta (elektros laidai); surasti padegimo pėdsakus; patikslinti gaisro kilimo priežastį.*“ Vienas respondentas, teigė, kad gavo policijos tyrėjo pavedimą: „*Atsiradus naujiems proceso dalyvių parodymams, pasikeitus oro sąlygoms.*“

Atlikus apklausos rezultatų analizę matyti, kad PAGD specialistai atlieka ne pakartotinę įvykio vietos apžiūrą, o papildomą. Tiriant nusikaltimus, tai būtinas proceso veiksmas aiškinant naujoms aplinkybėms, tikrinant versijas ar proceso metu surinktus duomenis. Respondentai atsakymais pagrindė priežastis, kurioms esant prokurorai ar tyrėjai duoda pavedimus patikrinti vėlesniuose ikiteisminio tyrimo etapuose naujai paaiškėjusias aplinkybes.

Ar aiškiai reglamentuotas šių tarnybų pareigūnų praktinis bendradarbiavimas, vykdamas tyrėjų užduotis įvykio vietoje? Siekiant išsiaiškinti, ar tokių užduočių formavimas vyksta tik rašytine tvarka,

specialistų buvo paklausta: „*Kaip manote, ar tyrėjas PAGD gaisrų tyrimo specialistams, organizuodamas gaisraviečių įvykio vietos apžiūrą, visais atvejais užduotis privalo formuluoti tik raštu?*“ Dauguma – 81,4 % respondentų atsakė, kad neprivalo; 18,5 % – privalo. Iš pateiktų atsakymų galima konstatuoti, kad gaisrų tyrimuose PAGD specialistai dirba savarankiškai, vadovaudamiesi institucijos nustatyta tvarka. Tais atvejais, kai reikalinga atlikti konkrečius apžiūros veiksmus ar rasti ir paimiti konkrečius pėdsakus, objektus, reikalingas prokuroro ar tyrėjo pavedimas. Respondentų nuomone, nebūtinai jis turi būti pateiktas raštu.

Kitas labai svarbus praktinis klausimas – policijos ir PAGD atskirų tarnybų bendradarbiavimas. Todėl PAGD gaisrų tyrimo specialistų buvo prašoma apie tai pateikti nuomonę. Iš 45 apklausoje dalyvavusių respondentų 53,5 % nurodė, kad bendradarbiavimas sklandus ir aiškus; 46,5 % – jų nurodė, kad trūksta išsamesnio tarpinstitucinio teisinio reguliavimo.

Žinant, kad dauguma respondentų turi 15 ir daugiau metų tarnybos stažą, galima daryti išvadą, kad keičiantis teisiniam reguliavimui ir padegimų tyrimą priskiriant tai PAGD kompetencijai, tai policijos kompetencijai, susiformuoja praktinis vakuumas. Skirtingos strateginės prioritetinės veiklos kryptys sudaro galimybę priskirti padegimų tyrimus žemesniam prioritetui. Padegimų tyrimai pavedami atlikti nespecializuotiems, o bendrosios praktikos tyrėjams. Todėl svarbu turėti padegimų tyrimo algoritmą, pagrįstą teorinių ir praktinių žinių visuma.

Atliekant tyrimą, labai svarbu žinoti, ar policijos tyrėjo ir specialisto darbas kartu su PAGD gaisrų tyrimo specialistu, atliekant gaisraviečių įvykio vietos apžiūrą, pagreintų tyrimą, pagerintų kokybę. Todėl respondentų buvo paprašyta parašyti savo nuomonę. Specialistai pareiškė: „*Toks darbas tikrai pagreintų ištyrimą, kai yra gaisre žuvęs ar sužalotas žmogus; įtariamasis padegimas; gaisras kyla negyvenamos sodybos pastate, kuriame elektros nėra, durys nerakintos ir t. t., vadinasi, tokiame pastate kažkas lankosi, vagiliauja, o gal šiaip prieglobstį randa, ir galbūt toks prašalaitis gaisrą sukėlė netyčia, tokį asmenį PK darbuotojams yra lengviau nustatyti negu PAGD specialistui.*“

Išnagrinėjus pateiktas nuomones, galima teigti, kad šiuo metu esantis policijos ir PAGD bendradarbiavimas tiriant padegimus nėra pakankamas ir jis tobulintinas. Siūlytina, atsižvelgus į praktines tyrimo situacijas, numatyti atvejus, kai policijos tyrėjai, specialistai gaisraviečių tyrimus turėtų atlikti kartu su gaisro tyrimo specialistais.

Pastaruoju metu teisėsaugos institucijos savo veikloje diegia naujas technologijas, naudoja modernias priemones, kurios palengvina pareigūnų darbą, pagreitina jų atliekamus veiksmus. Pirmiausia gaisrų tyrimo specialistų buvo klausama: „*Kokių priemonių Jums trūksta, atliekant gaisraviečių tyrimus (apžiūras)?*“ Respondentų buvo prašoma įrašyti kokių priemonių jų darbe pasigendama. Jie nurodė: „*Dujų analizatoriaus, galinčio aptikti degių skysčių likučius, trūksta paprasčiausių įkalčiams ir ekspertizės tikslams imamų mėginių įpakavimo priemonių.*“

Įvykio vietos ir joje rastų pėdsakų, objektų fiksavimas labai svarbus šio tyrimo klausimas. Respondentų buvo klausiama, kokiomis priemonėmis jie fiksuoja gaisro įvykio vietą ir joje rastus pėdsakus, įkalčius per padegimų įvykio vietų apžiūras: 98,8 % apklaustų respondentų nurodė, kad tai atlieka turimais mobiliojo ryšio telefonais, turinčiais vaizdo fiksavimo opciją.

Apibendrinant specialistų aprūpinimą, matyti, kad, atliekant gaisraviečių tyrimus, trūksta paprasčiausių priemonių, susijusių su rastų paimtų pėdsakų, objektų fiksavimu, įpakavimu. Iš pateiktų atsakymų matyti, kad gaisro tyrimo specialistai įvykio vietas, jose rastus pėdsakus ir objektus fiksuoja paprastais mobiliojo ryšio telefonais. Galima teigti, kad materialinis – techninis gaisro tyrimo specialistų aprūpinimas nepakankamas ir neatitinka šiuolaikinio techninio lygmens. Sprendžiant pagal esamą policijos aprūpinimą ir turimas technines priemones, bendras darbas tiriant gaisravietes ne tik pagerintų jų tyrimo kokybę, bet ir leistų tinkamomis fiksavimo priemonėmis fiksuoti įvykio vietą ir joje esančius objektus.

Siekiant padegimų tyrimo kokybės, šiam darbui svarbi specialistų nuomonė apie policijos tyrėjų bei specialistų – kriminalistų kompetencijas. Pirmiausia, respondentų buvo paklausta: *„Jūsų nuomone, ar pakankamas policijos tyrėjų, atliekančių gaisraviečių įvykio vietų apžiūras, padegimų tyrimus, pasirengimas.“* 54,4 % gaisrų tyrimo specialistų atsakė, kad policijos tyrėjų kompetencijos pakankamos. 45,6 % respondentų atsakė, kad tyrėjai turėtų tobulinti kompetencijas.

Atsižvelgiant į pateiktus atsakymus, respondentų prašyta atsakyti, kokias kompetencijas policijos tyrėjai turėtų stiprinti. Gaisrų tyrimo specialistai mano, kad policijos tyrėjams reikia: *„Specializuotis tirti padegimus; mokėti paimti mėginius, nustatyti gaisro židinį, ugnies plitimo kelius; daugiau bendradarbiauti su gaisrų tyrimo specialistais.“*

Suprantama, kad šios srities specialistai išmano savo sritį labiau nei policijos tyrėjai, kurie nėra specializuojami tirti padegimus, todėl jų kvalifikacija ir kompetencija daug aukštesnė. Iš to, kokią nuomonę pateikė apklausti respondentai, matyti, kad policijos pareigūnams labiausiai trūksta mokymų – rengiamų atskirai ir kartu. Ypač svarbūs tarnybų bendri mokymai gaisrų tyrimo, gaisraviečių apžiūros, padegimų tyrimo, kvalifikavimo klausimais.

Vertindami policijos specialistų – kriminalistų kompetencijas ir kvalifikaciją, gaisrų tyrimo specialistai nebuvo tokie kategoriški, tik nurodė, kad šios srities specialistai daugiau dėmesio turėtų skirti: *„Gaisro židiniui nustatyti ir galimiems objektams ir pėdsakams paimti; daugiau aprašyti įvykio vietą, nurodant gaisro požymius – terminius pažeidimus, plitimo kelius, galimus gaisro uždegimo šaltinius.“* Pateikti atsakymai dar kartą parodo, kad būtini bendri mokymai, kuriuose būtų keliamos ir vienu, ir kitų specialistų kompetencijos.

Tyrimui aktualu žinoti, ar specialistai, tirdami gaisrus, naudoja bepilotes skraidyklės. Respondentų buvo klausiama: *„Ar teko atliekant gaisravietės įvykio vietų tyrimą naudoti bepilotę skraidyklę (droną)?“*

83,3 % specialistų atsakė, kad jie, atlikdami gaisraviečių įvykio vietų apžiūras, nenaudojo dronų; tik – 16,7 % jų pareiškė, kad naudojo. Tačiau tie, kurie nurodė, kad naudojo dronus, papildomai paaiškino, kad juos turėjo policijos pareigūnai, kurie buvo atvykę į įvykių vietas. Jie patys tokiomis priemonėmis nėra aprūpinti.

Darytina išvada, kad PAGD gaisrų tyrimo specialistai nėra aprūpinti bepilotėmis skraidyklėmis. Lietuvoje įvairių gaisrų kyla gana daug, todėl tokie prietaisai specialistams pagelbėtų, atliekant ir fiksuojant gaisraviečių įvykio vietas ir išsaugant duomenis tolesniam tyrimui. Tiriant gaisravietes, kurių aplinkybės neaiškios, rekomenduotina visada kvieti policijos specialistus, galinčius padėti PAGD specialistams atlikti jiems pavestas užduotis.

PAGD gaisrų tyrimo specialistų prašyta pateikti asmeninės patirties pavyzdžių, kai jų atlikti veiksmai įvykio vietoje padėjo iširti padegimą, nustatyti kaltą asmenį. Daugelis šios srities specialistų nurodė, kad iš įvykio vietos paimti: „*Naftos produktai, apanglėjusi mediena, pirštų pėdsakai, DNR pėdsakai, liudytojų parodymai, grindų dangos fragmentai, turintys naftos pėdsakų, įvairūs degaus skysčio indai.*“ Tai padėjo nustatyti įvykio aplinkybes, padegimo kilimo priežastį. Tačiau tai įprasti įkalčiai, kurie tiriant padegimus ieškomi ir paimami.

Vienas respondentas pateikė savo sėkmės pavyzdžius: „*Kelis kartus teko iš nustatytos gaisro židinio vietos paimti apanglėjusių medinių statinio konstrukcijų likučių dėl juose esančio degaus skysčio, galbūt panaudoto padegimo metu, likučių, teko vienoje gaisravietėje ant šerkšnu aptrauktos žolės įžiūrėti žmogaus pėdą, buvo organizuotas PK pareigūnų tyrimas su šuniu ir pėdsakai nuvedė pas įtariamąjį.*“ Šie sėkmės pavyzdžiai parodo, kad nuoseklus ir kvalifikuotas darbas nuo įvykio vietos iki įtariamojo nustatymo ir visų turimų kompetencijų panaudojimas duoda teigiamų rezultatų, tiriant padegimus.

Apibendrinęs PAGD gaisrų tyrimo specialistų apklausos rezultatus, autorius daro išvadą, kad, tiriant padegimus turi būti maksimaliai išnaudojamos jų kompetencijos ir kvalifikacija. Specialistai būtini atliekant gaisraviečių įvykio vietos apžiūrą, nustatant gaisro židinį ir gaisro kilimo aplinkybes. Būtinai aiškiai reglamentuotas tarnybų bendradarbiavimas ir atsakomybių ribos. Pareigūnams parengti būtinos mokymo programos, nustatytas mokymų procesas. Taip pat svarbus tinkamas visų šių pareigūnų materialinis-techninis aprūpinimas: padegimų tyrimui turi būti naudojamos visos turimos ir galimos pažangios priemonės ir technologijos.

IŠVADOS

1. Gebėjimas įkurti, prižiūrėti ir užgesinti ugnį – vienas esmingiausių ankstyvųjų žmonių pasiekimų. Dėl nusikalstamo elgesio kasmet pasaulyje sunaikinamas ir sugadinamas turtas, žūva ir sužalojami žmonės, padaromi milžiniški nuotoliai. Saugodama savo piliečių gyvybes ir nuosavybę, valstybė privalo gebėti organizuoti teisėsaugos institucijų darbą, užtikrinti tyčinių padegimų prevenciją ir tyrimą.
2. Baudžiamojoje teisėje padegimas suprantamas kaip tyčinis turto sunaikinimas ar sugadinimas visuotinai pavojingu būdu. Iki 2018 m. sausio 29 d. reaguojantys į įvykius pareigūnai susidurdavo su atskirų nusikalstamų veikų kvalifikavimo ir tyrimo problemomis, ypač tada, kai kalbama apie pirminių ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimo kokybę. Padegimų tyrimai policijos tyrėjų praktikoje nėra dažni. Lietuvos policijos sukurtas ir patvirtintas Turto sunaikinimo ar sugadinimo algoritmas padeda tyrėjams kokybiškai atlikti pirminius procesinius veiksmus įvykio vietoje. Jame numatyti procesinių veiksmų atlikimo žingsniai nurodo kokius veiksmus privaloma atlikti ir kokius pėdsakus, objektus būtina ieškoti ir paimti. Laiku ir kvalifikuotai atlikti pirminiai ikiteisminio tyrimo veiksmai, tiesiogiai daro įtaką viso padegimo tyrimui ir kokybei. Šis algoritmas taikomas tik policijos pareigūnų veikloje, todėl išryškėjo būtinybė jį tobulinti: į procesinių veiksmų atlikimo seką įtraukti PAGD gaisrų tyrimo specialistus.
3. Atlikta padegimų tyrimo bylų analizė patvirtino, kad tyrimo kokybę lemia laiku ir kokybiškai atlikta gaisravietės apžiūra. Nustatyta, kad iš padegimų įvykio vietų dažniausiai paimami ir tiriami objektai, susiję su naftos produktais, nes jie dažniausiai naudojami gaisrui sukelti. Nepateikus lyginamųjų pavyzdžių, specialisto išvadose atsakoma tik apie padegimams naudotų rūšių naftos produktus. Todėl padegimų bylose įtariamieji dažniausiai nustatomi atliekant tolesnius ikiteisminio tyrimo veiksmus ar tiriant kitas nusikalstamas veikas. Labai retai įtariamieji buvo nustatyti juos sulaikant „karštais pėdsakais“ nusikaltimo vietoje ar iš karto po nusikaltimo padarymo. Bylų analizės metu nerasta bylų, kai įtariamasis buvo nustatytas vaizdo stebėjimo kameromis ar naudojantis telekomunikacijų priemonėmis gaunama ir kontroliuojama informacija. Dėl paminėtų priežasčių padegimų bylų tyrimas ir įtariamųjų paieška trunka ilgą laiką – iki metų ir ilgiau. Bylos, kuriose nustatytas įtariamasis, dažniausiai pabaigiamos prokurorui surašant kaltinamąjį aktą. Dėl savo specifikos, tiriant padegimus, labai retai taikomas pagreitinintas procesas.
4. Padegimų tyrimas reikalauja išskirtinių pareigūno kompetencijų ir specifinių žinių. Pradedant ir atliekant ikiteisminius tyrimus šios kategorijos bylose, labai svarbi nuosekli planuojamų atlikti procesinių veiksmų seka. Apžvelgus tyrėjų atsakymus, išryškėjo viena pagrindinių problemų policijos darbe: nepakankamas pareigūnų tarpusavio bendradarbiavimas. Kita nustatyta problema – specialiųjų žinių, susijusių su gaisrų tyrimu stoka, ar negebėjimas tinkamai jų pritaikyti atliekamuose padegimų tyrimuose. Vykdamas padegimų tyrimus, nėra bendro ir veiksmingo policijos ir PAGD veiksmų reguliavimo

tarpinstituciniais teisės aktais (įsakymais, tvarkų aprašais). Tyčinius padegimus tirianti policija, turi aukštos kvalifikacijos, išsilavinusių tyrėjų, tačiau padegimų tyrimai yra specifinė tyrimų sritis, reikalaujanti papildomų kompetencijų, todėl būtini tiksliniai padegimų, pritaikant specialiąsias žinias, mokymai.

5. Tinkamai pasirinkta įvykio vietos tyrimo taktika padeda greičiau ir kvalifikučiau ištirti padegimus. Jų kvalifikavimui išskirtinės reikšmės turi tik padegimams būdingi pėdsakai ir objektai, kuriuos būtina surasti ir paimiti. Policijoje naudojama praktika, kai gaisraviečių įvykio vietų apžiūras atlieka policijos specialistas – kriminalistas. Jis ne tik ieško, randa ir paima pėdsakus ir objektus, bet ir užpildo įvykio vietos apžiūros protokolą, pasitvirtino. Nustatyta, kad iš gaisraviečių dažniausiai paimami ir tiriami objektai, susiję su naftos produktais, nes jie dažniausiai naudojami padegimams vykdyti. Specialistai – kriminalistai darbe naudoja modernią techniką ir efektyvias veikimo procedūras, pagrįstas šiuolaikiniais kriminalistikos ir vadybos mokslų laimėjimais, tačiau dėl gaisraviečių įvykio vietų apžiūrų specifiškumo juntamas kompetencijų trūkumas. Jis gali būti kompensuojamas mokymais.
6. Atlikus tyrimą, nustatyta, kad gaisrų tyrimo specialistai į bendras operatyvines tyrimo grupes kartu su policijos tyrėjais ir specialistais – kriminalistais neįtraukiami, arba įtraukiami tik pavieniais atvejais, dėl anksčiau egzistavusios praktikos. Atlikdami gaisraviečių tyrimus, PAGD gaisrų tyrimo specialistai dirba atskirai ir savo išvadas apie galimus padegimo požymius pateikia atskirame akte ar tarnybiniame pranešime, nusiųsdami jį tyrimą atliekančiai policijos įstaigai. Vykdydami gaisrų tyrimus, šie specialistai nėra aprūpinti modernia šiuolaikiška technika, padedančia efektyviau atlikti gaisraviečių tyrimus.

Šio darbo ginamasis teiginys pasitvirtino iš dalies. Konstatuojama, kad policijos padalinių reagavimo į įvykius, tarp jų ir į padegimus, seka yra tiksli ir aiški. Ji padeda tyrėjui pasirengti ir atlikti padegimų tyrimą, tačiau dėl savo specifiškumo, į padegimų tyrimą būtina įtraukti PAGD gaisrų tyrimo specialistus.

PASIŪLYMAI

1. 2020 m. gegužės 4 d. Lietuvos policijos parengtų metodinių rekomendacijų Nr. 5-S-5776 pagrindu, parengti ir bendru Lietuvos policijos generalinio komisaro ir PAGD generalinio direktoriaus įsakymu patvirtinti Policijos ir PAGD padalinių, reaguojančių į tyčinius padegimus, pirminių ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimo algoritmą.
2. Suburti Policijos, PAGD pareigūnų ir mokslininkų komandą, kuri sukurtų Informacinę programą (greitosios paieškos aplikaciją) – Operatyvią tyčinių padegimų diagnostikos duomenų apdorojimo sistemą. Remiantis sukurta sistema pareigūnai, tiriantys šiuos nusikaltimus, dirbtinio intelekto pagalba, pagal užfiksuotus įvykio duomenis gebėtų operatyviai, įvykio vietoje, įvertinti įvykį ir parinkti veiksmingiausias tyrimo kryptis ir optimaliausius taktikos būdus.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos Konstitucija // Lietuvos Respublikos Aukščiausiosios Tarybos ir Vyriausybės žinios. 1992, Nr. 33-1014.
2. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, 89-2741.
3. Lietuvos Respublikos Baudžiamasis kodeksas, patvirtintas 1961 m. birželio 26 d. įstatymu (Žin., 1961, Nr. 18-147) galiojęs iki 2003 m. gegužės 1 d.
4. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas // Valstybės žinios. 2002, 37, 1341.
5. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodeksas, patvirtintas 1961 m. birželio 26 d. įstatymu (Žin., 1961, Nr. 18-148) galiojęs iki 2003 m. gegužės 1 d.
6. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso kodekso komentaras. I-IV dalys (1-220 straipsniai). Vilnius, 2003.
7. Lietuvos Respublikos prokuratūros veiklos įstatymas // Valstybės žinios. 1994, Nr. 81-1514.
8. Lietuvos Respublikos policijos įstatymas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 90-2777.
9. Lietuvos Respublikos teismo ekspertizės įstatymas // Valstybės žinios. 2002, Nr. 112-4969.
10. Lietuvos Respublikos kriminalinės žvalgybos įstatymas // Valstybės žinios, 2012, Nr. 122-6093.
11. Lietuvos Respublikos vaiko teisių apsaugos pagrindų įstatymas. Nr. XIV-171. 2021-01-14.
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActEditions/lt/TAD/TAIS.26397>
12. Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymas. Valstybės žinios, 2002-06-28, Nr. 65-2633. (Negalioja. Galiojo iki 2013-01-01).
13. Lietuvos Respublikos priešgaisrinės saugos įstatymas. Valstybės žinios. 2002-12-24, Nr. 123-5518.
14. 2012 m. spalio 25 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2012/29/ES, kuria nustatomi būtiniausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai ir kuria pakeičiamas Tarybos pamatinis sprendimas 2001/220/TVR.
<https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:32012L0029&from=NL>
15. Vaiko teisių konvencija, Priimta Generalinės Asamblėjos 44/25 rezoliucija pagal Trečiojo komiteto pranešimą (A/44/736 ir Corr. 1). // Valstybės žinios, 1995, Nr. 60-1501.
16. Lietuvos Respublikos Teisingumo ministro 2003 m. gegužės 26 d. įsakymas Nr. 159 „Dėl ekspertizių atlikimo Lietuvos teismo ekspertizės centre nuostatų patvirtinimo“ // Valstybės žinios. 2003, Nr. 54-2404.
17. Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministro, Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro ir Nacionalinės teismų administracijos direktoriaus 2012 m. rugsėjo 27 d. įsakymas Nr. 1V-702/I-294/6P-101-(1.1).
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/fccfdad0046111e98a758703636ea610>

18. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2003 m. balandžio 18 d. įsakymas „Dėl ikiteisminio tyrimo pradžios registravimo tvarkos ir rekomendacijos patvirtinimo. Nr. I-58 // Valstybės žinios. 2003. Nr. 39–1807.
19. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2008 m. rugpjūčio 8 d. įsakymas Nr. I-109 „Dėl Ikiteisminio tyrimo terminų kontrolės tvarkos ir rekomendacijų patvirtinimo“.
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.325976>
20. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2016-05-06 įsakymas Nr. I-116 „Rekomendacijos dėl apklausos garso ir vaizdo nuotolinio perdavimo priemonėmis ikiteisminiame tyrime atlikimo ir įforminimo“. <https://www.prokuraturos.lt/lt/teisine-informacija/prokuraturos-teises-aktai/generalinio-prokuroro-rekomendacijos/74>
21. Lietuvos Respublikos generalinio prokuroro 2014 m. gruodžio 29 d. įsakymas Nr. I-288, „Dėl baudžiamojo proceso dokumentų formos su pakeitimais“.
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/a967f6d0906f11e48028e9b85331c55d>
22. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2006 m. liepos 24 d. įsakymas Nr. 5-V-454, „Dėl teritorinių policijos įstaigų veiklos apžiūrint ir tiriant įvykio vietas tobulinimo koncepcijos patvirtinimo“.
https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/31e4f7b202dc11e8a2469c61d7bb0a92/format/ISO_PDF/
23. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2014 m. gruodžio 8 d. įsakymas Nr. I-270/5-V-1061, „Dėl Policijoje atliekamų ikiteisminių tyrimų prioritetų nustatymo aprašo patvirtinimo“.
<https://policija.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/viesosios-tvarkos-ir-gyventoju-saugumo-uztikrinimas/>
24. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2016 m. gruodžio 15 d. įsakymas Nr. 5-V-1066, „Apskričių vyriausiųjų policijos komisariatų padalinių, prižiūrinčių jiems priskirtą teritoriją, pareigūnų kompetencijų nagrinėjant pranešimus apie įvykius aprašas.“
https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/279d7182a11b11eaa51db668f0092944/format/ISO_PDF/
25. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2017-07-27 įsakymas 5-V-673 „Dėl vaizdo stebėjimo kamerų naudojimo ir plėtos gairių įgyvendinimo planų patvirtinimo“ (2017-11-10 įsakymo 5-V-949 redakcija).
26. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2018 m. sausio 29 d. įsakymas Nr. 5-V-92, „Reagavimo į pranešimą apie turto sugadinimą algoritmas“.
https://e-seimas.lrs.lt/rs/legalact/TAD/90fa3a207ef711e89188e16a6495e98c/format/ISO_PDF/
27. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2020 m. kovo 26 d. įsakymu Nr. 5-V-275 „Dėl Policijos departamento prie Lietuvos Respublikos vidaus reikalų ministerijos nuotolinio darbo tvarkos aprašo patvirtinimo“.
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/5b5fb8b2e96511ea8d16c98db9b69006>

28. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2021 m. balandžio 2 d. įsakymas Nr. 5-V-285 „Dėl kompetencijų apžiūrėti ar tirti įvykių vietas tvarkos aprašo patvirtinimo“.
<https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/>
29. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2021 m. balandžio 27 d. įsakymas Nr. 5-V-347 „Dėl bepiločio orlaivio naudojimo apžiūrint įvykio vietą tvarkos aprašo patvirtinimo“.
<https://policija.lrv.lt/uploads/policija/documents/files/administracine-informacija/planavimo-dokumentai/>
30. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus 1997 m. lapkričio 10 d. įsakymas Nr. 123 „Dėl apanglėjusios medienos mėginių atrinkimo metodinių nurodymų GT 1-97 patvirtinimo“// Valstybės žinios. 1997, Nr. 96-3651.
31. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus 1998 m. gruodžio 22 d. įsakymas Nr. 141 „Gaisro židinio vietos ir gaisro priežasties nustatymas. Metodinės rekomendacijos“ // Valstybės žinios. 1998, Nr. 124-8614.
32. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento direktoriaus 2003 m. birželio 20 d. įsakymas Nr. 106 „Dėl Valstybinės priešgaisrinės priežiūros darbo organizavimo instrukcijos ir Valstybinės priešgaisrinės priežiūros darbo dokumentų formų patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2003, Nr. 63-2870.
33. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie VRM direktoriaus 2012 m. gruodžio 5 d. įsakymas Nr. 1-368 „Dėl bendrųjų priešgaisrinės saugos taisyklių patvirtinimo“ (Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie VRM direktoriaus 2017 m. gruodžio 1 d. įsakymo Nr. 1-433 redakcija).
<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.250714/asr>.
34. Priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo departamento prie VRM direktoriaus 2015 m. rugpjūčio 14 d. įsakymas Nr. 1-228 „Dėl priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų sutelkimo įvykiams, ekstremaliesiems įvykiams likviduoti plano rengimo instrukcijos, įvykio likvidavimo plano rengimo tvarkos aprašo ir priešgaisrinių gelbėjimo pajėgų, reikalingų gaisrui gesinti, apskaičiavimo metodikos patvirtinimo“.
<https://eseimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=32wf6zbi&documentId=f1de12b04a9a11e59714d971db338024&category=TAD>.

Moksliniai šaltiniai:

1. Ažubalytė, Rita; Ancelis, Petras; Burda, Ryšardas. Teisinės rekomendacijos ikiteisminio tyrimo pareigūnams, dirbantiems su nepilnamečiais. – Vilnius. 2005.
2. Barkauskas, Alvydas. Nusikaltimo tyrimo versijų teorijos realizavimo galimybės // Jurisprudencija, 2005, t. 65(57).
3. Barkauskas, Alvydas. Kriminalistinės versijos. Mokomasis leidinys. – Vilnius, 2000.

4. Burda, Ryšardas; Latauskienė, Eglė; Matulienė, Snieguolė. Asmens sulaikymo teisiniai ir kriminalistiniai aspektai // *Jurisprudencija*, 2004, t. 52(44).
5. Burda, Ryšardas; Kliunka, Algimantas. Patikslinamieji ikiteisminio tyrimo pradėjimo stadijos veiksmai // *Jurisprudencija*, 2005, t. 76(68).
6. Gaisravietės apžiūra ir techninės gaisrų ekspertizės skyrimas. LTEI metodinės rekomendacijos. – Vilnius, 1994.
7. Gaisro židinio vietos ir gaisro priežasties nustatymas. Metodiniai nurodymai. – Vilnius, 1998.
8. Juozapavičius, Audrius. Ikiteisminio tyrimo pradėjimo materialusis pagrindas: teorija ir praktika. – Vilnius. Teisė. 2017. Nr. 103.
9. Juškevičiūtė, Janina. Nusikaltėlio profilio sudarymas – naujas netradicinis nusikaltimų tyrimo metodas // *Jurisprudencija*, 2003, t. 43(35).
10. Malevski, Hendryk. „Įvykio vietos apžiūra ir įvykio vietos tyrimas: naujos kriminalistinės koncepcijos modelis“ (daktaro disertacija, Lietuvos policijos akademija, 1997).
11. Malevski, Hendryk. „Įvykio vietos tyrimo instituto raida: atsiradimo prielaidos, įgyvendinimo problemos ir tobulinimo perspektyvos.“ // *Jurisprudencija* 1, 79 (2006): 66, *Jurisprudencija* 1, 79 (2006): 67.
12. Mišeikis, Žilvinas. Ikiteisminio tyrimo pradėjimas kaip atskira baudžiamojo proceso stadija // *Jurisprudencija*, 2005, t. 67(59).
13. Kažemikaitienė, Eglė; Matulienė, Snieguolė. Kriminalinė nusikaltimų charakteristika – vienas iš kriminalinės justicijos informacinės sistemos modelio kūrimo pagrindų Lietuvoje // *Jurisprudencija*, 2005, t. 65(57).
14. Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 29 d., 2006 m. sausio 16 d., 2009 m. birželio 8 d., 2010 m. gegužės 28 d., 2012 m. birželio 4 d., 2013 m. lapkričio 15 d. nutarimai.
15. Lietuvos policijos generalinio komisaro 2020 m. gegužės 4 d. raštas Nr. 5-S-5776 „Dėl reagavimo į pranešimus dėl gaisro algoritmo“.
16. Miško gaisras. Tarybų Lietuvos enciklopedija, T. 3 (Masaitis-Simno). – Vilnius: Vyriausioji enciklopedijų redakcija, 1987.
17. Palskys, Eugenijus. Melo problema teisėje// *Socialistinė teisė*. 1981. Nr. 1.
18. Remeikienė, Zita. Nukentėjusiojo elgesys kaip įrodinėjimo dalykas baudžiamajame procese // *Socialistinė teisė*. 1977.
19. Stiklas. Visuotinė lietuvių enciklopedija, T. XXII (Sko–Šala). – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2012.

20. Teismo ekspertizės: jų skyrimas, klausimų formulavimas ir medžiagos joms rengimas. – Vilnius: LR TM LTEC, 2004.
21. Ugnis. Visuotinė lietuvių enciklopedija, T. XXIV (Tolj–Veni). – Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2015.
22. Želvys Rimantas. Bendravimo psichologija. – Vilnius, 1995.
23. Григорьев, Владимир Николаевич. Задержание подозреваемого. – Москва: Учебно-консультационный центр «ЮрИнфорР», 1999.
24. Палскис, Еугениус. Фиксация вещественных доказательств (методологические, процессуальные и криминалистические проблемы): дисс. кандидата юридических наук: Университет имени М. В. Ломоносова. – Москва, 1971.
25. De Rigo, Daniele; Libertà, Giorgio; Hiustonas Durrantas, Tracy; Artés Vivancos, Tomàs; San-Miguel-Ayaz, Jesús (2017). Miško gaisro pavojaus kraštutiniai Europoje esant klimato pokyčiams: kintamumas ir netikrumas. Liuksemburgas: Europos Sąjungos leidinių biuras. <https://wikilt.icu/wiki/wildfire>.
26. Harbert, James; Foster, Phil. An Introduction to Fire and Arson Investigation. 2003. <https://nij.ojp.gov/law-enforcement/investigations/fire-and-arson-investigations>.
27. Krock, Lexi (2002 m. Birželio mėn.). „Pasaulis dega“. NOVA online – visuomeninio transliavimo sistema (PBS). 2009 m. spalio 27 d. https://wikilt.icu/wiki/Severe_weather.
28. Redsicker, David; O'Connor, John. Second Edition. Practical Fire and Arson Investigation. 1996. <https://www.routledge.com/Practical-Fire-and-Arson-Investigation/RedsickerOConnor/p/book/9780849381553>.
29. Savage, John. Investigative Techniques Applied to Arson Investigation. Journal of Criminal Law and Criminology. 1957. <https://scholarlycommons.law.northwestern.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=4593&context=jclc>.
30. Houck, Max; Crispino Frank; McAdam Terry. The science of crime scenes (Oxford: ELSEVIER, 2012). <https://www.elsevier.com/books/the-science-of-crime-scenes/houck/978-0-12-849878-1>.

Specialioji literatūra:

1. Ancelis, Petras. „Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese“. Vadovėlis. – Vilnius: M. Romerio universiteto leidyba, 2011.
2. Ancelis, Petras; Aleksonis, Gediminas; Bučiūnas, Gediminas; Juškevičiūtė, Janina; Šalčius, Marijus; Šlepetys, Rolandas; Šukys, Mindaugas. Vadovėlis. Tyrimo veiksmai baudžiamajame procese. – Vilnius, 2011.
3. Barkauskas, Alvydas. Kriminalistinės versijos. Mokomasis leidinys. – Vilnius, 2000.

4. Bendravimo psichologija. Vadovėlis. – Kaunas. Technologija, 2001.
5. Bluvšteinas, Jurijus. Kriminologija. – Vilnius: Pradai, 1994.
6. Burda, Ryšardas; Krikščiūnas, Rolandas; Latauskienė, Eglė; Malevski, Hendryk; Matulienė Snieguolė. Kriminalistikos taktika ir metodika. – Vilnius, 2004.
7. Burda, Ryšardas; Kuklianskis, Samuelis. Apklausa ikiteisminio tyrimo metu. – Vilnius, 2007.
8. Goda, Gintaras. Baudžiamojo proceso teisė. – Vilnius: Teisinės informacijos centras, 2005.
9. Juškevičiūtė, Janina; Matulienė, Sniegulė; Kairienė, Daiva; Kraujalis, Laimutis; Mickus, Giedrius; Kacelavičius, Audrius; Kažemikaitis, Vytautas; Valentij, Aleksandr; Sinkevičius, Sigitas; Kaikaris, Gintautas. Metodinė priemonė. Kriminalistika. – Vilnius, 2014.
10. Justickis, Viktoras. Bendroji ir teisės psichologija. Vadovėlis. – Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2003.
11. Kazlauskas, Marcelis, Rinkevičius, Juozas. Asmenų parodymai baudžiamajame procese. – Vilnius: Vilniaus Universiteto leidykla, 1991.
12. Rinkevičius, Juozas. Pradiniai įrodinėjimo baudžiamojoje byloje pagrindai. – Vilnius: Vilniaus Universiteto leidykla, 1990.
13. Kriminalistika. Taktika ir metodika. Vadovėlis. – Vilnius. 2013.
14. Kuklianskis, Samuelis. Nusikaltimų tyrimo organizavimo pradmenys. – Vilnius: Lietuvos policijos akademijos leidykla, 1995.
15. Kurapka, Vidmantas, Egidijus. Kriminalistika taktika ir metodika. Vadovėlis. – Vilnius: M. Romerio universiteto leidyba, 2013.
16. Myers, David. Psichologija. – Vilnius: Poligrafija ir informatika, 2000.
17. Palskys, Eugenijus; Kazlauskas, Marcelis; Danisevičius, Petras. Kriminalistika. – Vilnius: Mintis, 1985.
18. Балашов, Дмитрий Николаевич; Балашов, Николай Михайлович; Маликов, Сергей Владимирович. Криминалистика. – Москва: ИНФРА-М, 2007.
19. Беляцкий, Семен Абрамович. Частное право в основных принципах. – Каунас, 1928.
20. Белкин, Рафаил Самуилович; Винберг, Абрам Ильич. Криминалистика (общетеоретические проблемы). – Москва, 1973.
21. Белкин, Рафаил Самуилович. Курс криминалистики. Т. 3. Криминалистические средства, приемы и рекомендации. – Москва: Юрист, 1997.
22. Белкин, Рафаил Самуилович. Криминалистика. – Москва, 2003.
23. Бурданова, Виринея Сергеевна; Быков Виктор Михайлович. Виктимологические аспекты криминалистики. – Ташкент . 1981.

24. Василев, Александр Николаевич. Следственная тактика. – Москва: Юридическая литература, 1976.
25. Гросс, Ганс Руководство для судебных следователей как система криминалистики. – Москва: ЛексЭст 2002.
26. Драпкин, Леонид Яковлевич; Герасимов, Иван Федорович Криминалистика. – Москва, 1994.
27. Дулов, Андрей Викторович. Криминалистика. – Минск: НКФ Экоперспетктива, 1996.
28. Еникиев, Марат Исхакович; Эминов, Владимир Евгеньевич. Психология преступника и расследования преступлений. – Москва. 1996.
29. Ищенко, Евгений Петрович. Криминалистика: краткий курс. – Москва: ЛексЭст, 2003.
30. Федотов, Александр Ильич; Мегорский, Борис Викторович. Пожарно – техническая экспертиза. – Москва: Издательство литературы по строительству, 1978.
31. Филиппов, Александр Георгиевич. Криминалистика. – Москва, 2000.
32. Филиппов, Александр Георгиевич. Криминалистика. Учебник 3-е изд. перераб. – Москва: Спарк, 2004.
33. Петрухин, Игорь Леонидович. Понятие и содержание оценки доказательств. Теория доказательств в советском уголовном процессе. – Москва, 1973.
34. Порубов, Николай Иванович. Тактика допроса на предварительном следствии. – Москва, 1998.
35. Соловьев, Александр Васильевич. Доказование в досудебных стадиях уголовно процесса. – Москва, 2002.
36. Шнайдер, Ганс Йоахим. Криминология. – Москва, 1994.
37. Зорин Георгий Алексеевич. Криминалистическая методология. – Минск: Амалфея, 2000.
38. Железняк, Александр Сергеевич. Криминалистика. Тактико методические основы уголовного судопроизводства (досудебная стадия). – Москва: МГИУ, 2007.
39. Яблоков, Николай Павлович. Криминалистика. – Москва, 1990.
40. Clages Horst Der rote Faden. – Heidelberg, 2004.
41. Redsicker, David; O'Connor John. Second Edition. Practical Fire and Arson Investigation. – U.S. New York. 2013.
42. Dern Henry. Operatyve Fallanalizen bei Tötungsdelikten // Kriminalistik. 2000. Nr. 8.
43. Roxin / Schünemann. Strafverfahrensrecht. Auflage 2017. Buch. XXV, 576 S. Kartoniert.

Teismų praktika:

1. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-00318-19.
2. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-00399-18.
3. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-01064-21.

4. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-01536-18.
5. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-01804-18.
6. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-02303-18.
7. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-03771-18.
8. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-06119-20.
9. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-06203-20.
10. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-06232-19.
11. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-06572-20.
12. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-07488-20.
13. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-12854-19.
14. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-13523-18.
15. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-13602-20.
16. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-15740-19.
17. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-15781-20.
18. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-15919-18.
19. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-16276-19.
20. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-18422-19.
21. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-19007-19.
22. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-20215-18.
23. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-22081-18.
24. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-25584-19.
25. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-29007-20.
26. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-29436-19.
27. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-29655-19.
28. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-37646-18.
29. Ikiteisminio tyrimo byla Nr. 01-1-40699-20.
30. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-38-875-2019.
31. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-43-875-2019.
32. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-45-847-2017.
33. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-46-830-2015.
34. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-68-224-2019.
35. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-68-922-2018.
36. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-78-762-2016.

37. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-90-337-2015.
38. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-123-448-2018.
39. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-149-515-2015.
40. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-166-882-2015.
41. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-168-962-2016.
42. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-191-928-2020.
43. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-204-928-2020.
44. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-254-1036-2018.
45. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-262-297-2021.
46. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-300-857-2019.
47. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-346-569-2016.
48. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-376-284-2020.
49. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-399-496-2018.
50. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-477-879-2016.
51. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-503-749-2020.
52. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-679-900-2018.
53. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-813-1072-2019.
54. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-865-847-2018.
55. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-918-771-2020.
56. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-1079-882-2019.
57. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-1361-284-2018.
58. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-1489-1079-2020.
59. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1-2348-893-2019.
60. Ikiteisminio tyrimo byla Nr.1A-20-307-2021.

Internetiniai šaltiniai:

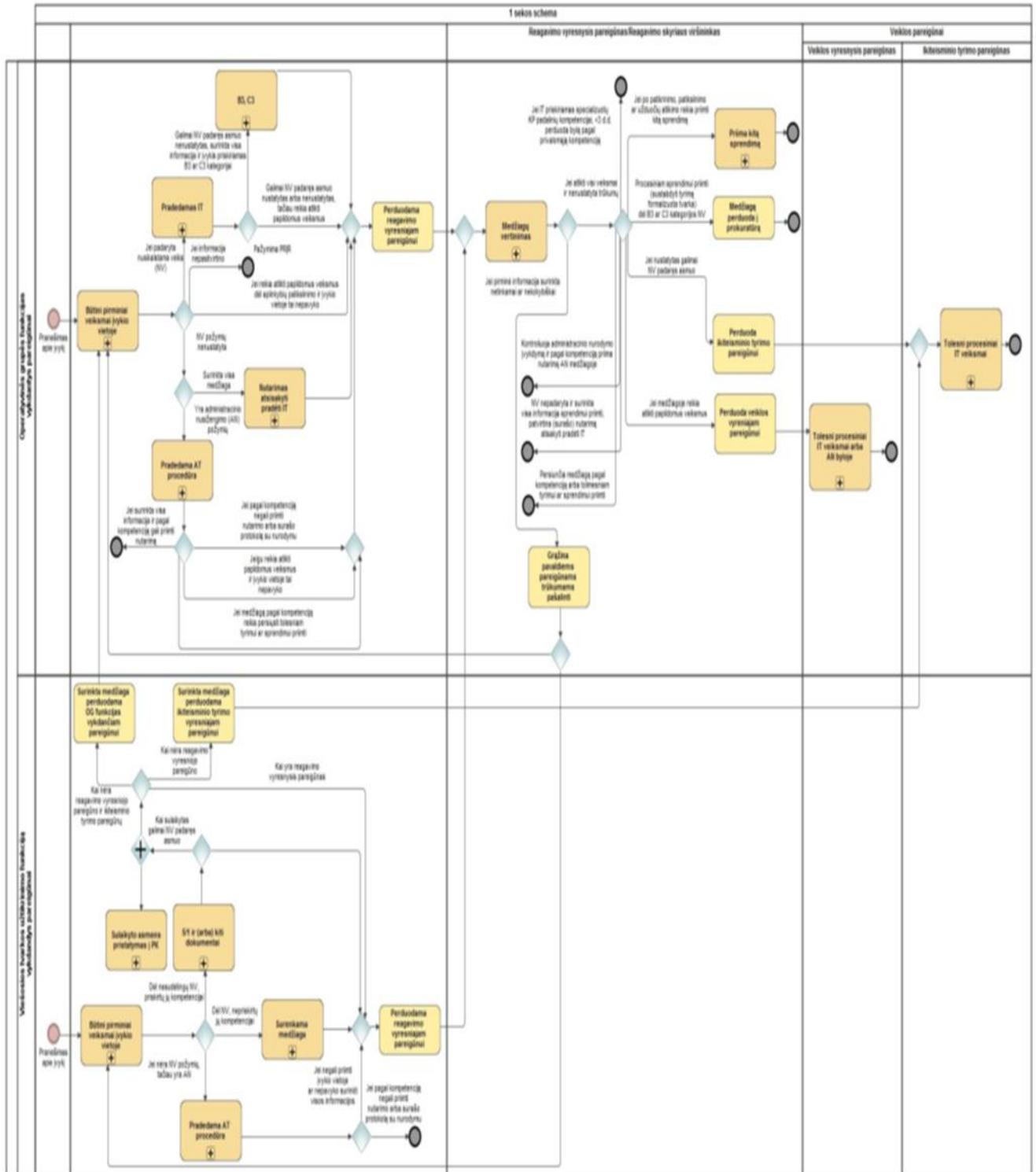
1. [www.https://apklausa.lt/](https://apklausa.lt/).
2. [www.hppt// pagd.lrv.lt > gaisru-ir-gelbejimo-darbu-statistika.2020](http://www.hppt/pagd.lrv.lt/gaisru-ir-gelbejimo-darbu-statistika.2020).
3. [www.hppt//ird.lt > paslaugos > ataskaitos-1 > nusikalstamumo...](http://www.hppt/ird.lt/paslaugos/ataskaitos-1/nusikalstamumo...)
4. <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.278385>.
5. [https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/kriminalai/2020/06/21/news/nors-mazeja-registruotu-nusikaltimu-lieka-neaisku-apie-kokia-dali-ju-nera-pranesama-15350577/;](https://www.lrytas.lt/lietuvsdiena/kriminalai/2020/06/21/news/nors-mazeja-registruotu-nusikaltimu-lieka-neaisku-apie-kokia-dali-ju-nera-pranesama-15350577/)
6. <https://osp.stat.gov.lt/nusikalstamumas-ir-baudziamoji-teisena>.
7. <https://lt.wikipedia.org/wiki/Ugnis>.

8. <https://www.mokslobaze.lt/ugnies-atsiradimo-istorija.html>;
9. <https://www.15min.lt/ikrauk/naujiena/svarbu/atradimas-pakeites-dabarti-ugnis-515-255376>.
10. <http://www.studijoms.lt/ugnis-senoves-lietuviu-gyvenime.htm>.
11. <https://www.storyboardthat.com/lt/innovations/ugnis>.
12. <https://www.rockwool.com/lt/patarimai-ir-Informacija/kodel-rockwool/saugumas/gaisru-tipai/>.
13. <https://lt.wikipedia.org/wiki/Gaisras>.
14. <https://www.vle.lt/straipsnis/sodoma-ir-gomora/>.
15. <https://anno1777.lt/idomus-faktai-apie-gaisrus/>.
16. <https://pagd.lrv.lt/lt/ugniagesiai-pataria>.
17. https://lt.wikipedia.org/wiki/Ugnies_audra.
18. <https://www.mokslobaze.lt/paieska/gaisras-gaisru-klasifikacija>.
19. <https://www.vivmu.lt/lt/imones-veiklos-sritys/misko-gaisrai/>.
20. <https://zum.lrv.lt/lt/naujienos/zoles-deginimas-nusikaltimas-galintis-uztraukti-sankcijas>.
21. <https://www.vle.lt/straipsnis/gaisras/>.
22. <http://valstietis.lt/naujienos/salyje/padegimai-nuo-ligoniu-iki-teroristu/>.
23. <https://sekunde.lt/leidinys/sekunde/ugnies-galia-didziausi-gaisrai-zmonijos-istorijoje>.
24. <https://anno1777.lt/idomus-faktai-apie-gaisrus/>.
25. <https://anno1777.lt/idomus-faktai-apie-gaisrus/>;
26. http://www.ugm.lt/xinha/plugins/ExtendedFileManager/demo_images/Savanorio_ugniagesio_knyga/Is_torija.pdf.
27. <https://www.delfi.lt/news/daily/crime/daugiabuti-zirmunuose-galejo-padegti-asocialus-gyventojai-atnaujinta-foto.d?id=12464972>.
28. <https://www.delfi.lt/news/daily/crime/silainiu-tragedija-pagrindiniu-budeliu-ivardinto-m-sasnausko-byloje-siurpios-gaisro-akimirkos.d?id=74976420>.
29. <https://www.lrytas.lt/gyvenimo-budas/likimai/2017/04/13/news/per-auksines-vestuves-kryziu-kalna-padeges-pensininkas-as-esu-normalus-zmogus--727453/>.
30. <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/nusikaltimaiirnelaimes/buto-gaisras-vilniuje-buvo-padegimas-girtas-vyras-iziebe-ugni-grasindamas-moteriai-59-1503722?copied>.
31. <https://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Algoritmas>.
32. <https://www.nukentejusiems.lt/jusu-teises-ir-baudziamasis-procesas/jusu-teises-ikiteisminiame-tyrime>.
33. https://lt.linkedin.com/in/stela-andriuskaite?trk=pulse-article_main-author-card.
34. <https://pagd.lrv.lt/>.
35. https://m.facebook.com/Lietuvos.policija/posts/10156997424290272?comment_id=101569975111352.

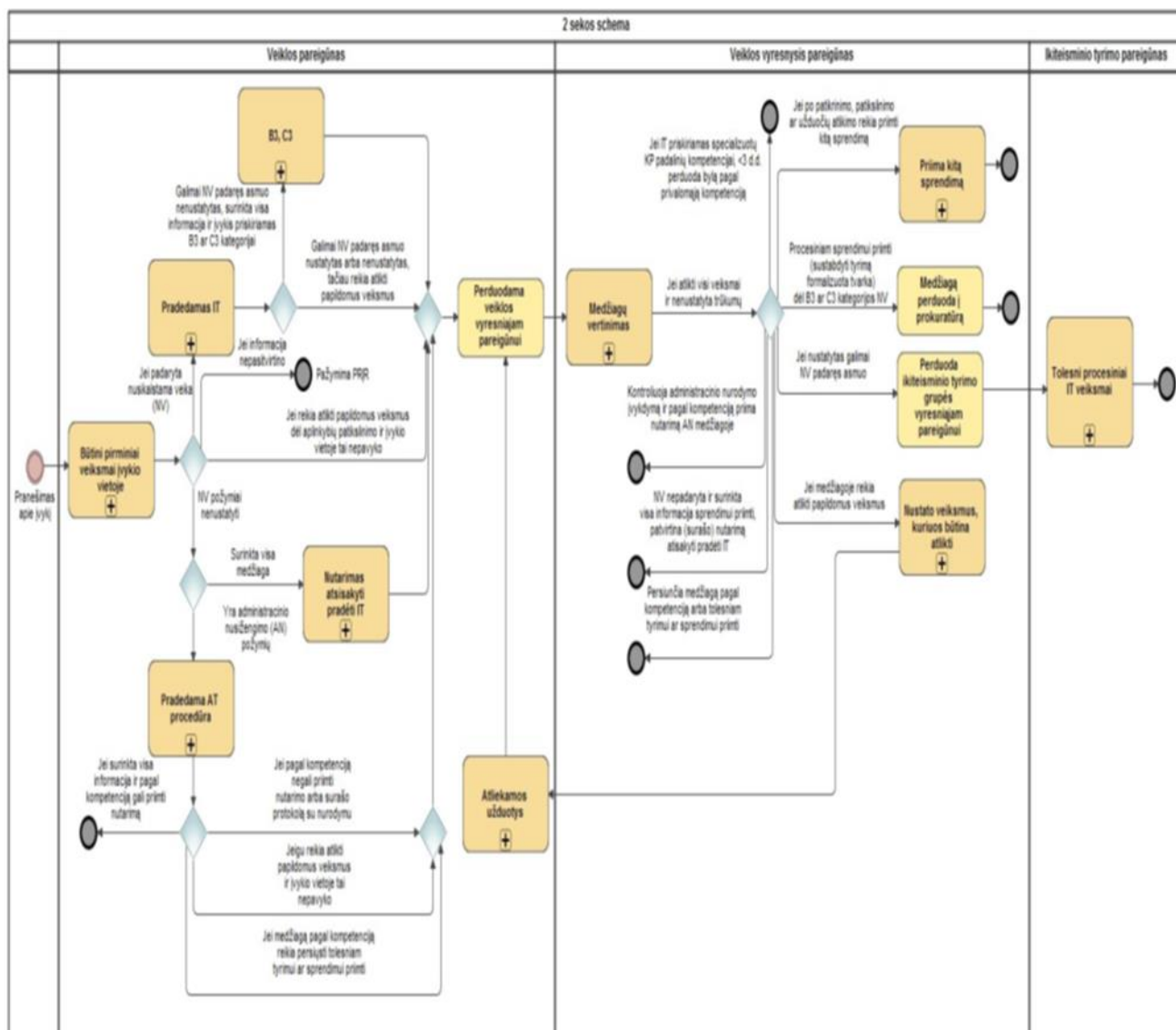
36. <https://lt.wikipedia.org/wiki/Versija>.
37. <https://law.justia.com/cases/new-york/court-of-appeals/1989/74-n-y-2d-475-0.html>.
38. <https://www.delfi.lt/news/daily/law/prokuratura-ir-policija-praso-teismu-palankiai-ivertinti-nuotolines-apklausas.d?id=84240257>.
39. <https://www.lietuviuzodynas.lt/terminai/Specializacija>.
40. <https://www.lrt.lt/naujienos/nuomones/3/1186315/remigijus-merkevicius-zinomo-instituto-laikino-sulaikymo-nezinomi-aspektai>.
41. <https://www.zmogausteisiugidas.lt/lt/temos/teismas-ir-teisingas-bylos-nagrinejimas/baudziamoji-teisena/kaltinamasis/gynyba/gynejas>.
42. <https://www.vle.lt/straipsnis/piromanija/>.
43. <https://dress-lt.techinfus.com/manii/piro/>.
44. <http://www.ltec.lt/index.php?print=1;&id=172;&query>.
45. <https://policija.lrv.lt/lt/veiklos-sritys/viesosios-tvarkos-ir-gyventoju-saugumo-uztikrinimas/registruok-savo-vaizdo-kamera>.
46. <http://www.saugusmiestas.lt/lt/vertazinoti/kameru-pritaikymo-galimybes/>.
47. <http://www.saugusmiestas.lt/lt/spaudos-centras/naujienos/stebejimo-sistemas-didmiesciuose-padedatramdyti-pazeidejus-.html>.
48. <https://www.lrytas.lt/auto/radaras/2020/07/18/news/kauna-apraizge-simtai-vaizdo-stebejimo-kameru-naudos-ir-neiprastiems-tikslams-15649810/> ;
49. <https://sekunde.lt/leidinys/sekunde/kenkejus-drausmins-vaizdo-kameros/>.
50. https://lt.wikipedia.org/wiki/Dirbtinis_intelektas.
51. <https://www.eproma.lt/lt/content/30-anpr-technologija>.
52. <http://profivalda.lt/programine-iranga/veido-atpazinimo-sistemas/>.
53. <https://www.neste.lt/en/content/degal%C5%B3-kokyb%C4%97-ir-kaina>.
54. <https://www.orlenlietuva.lt/LT/FAQ/Puslapiai/Laba-diena.aspx>

PRIEDAI

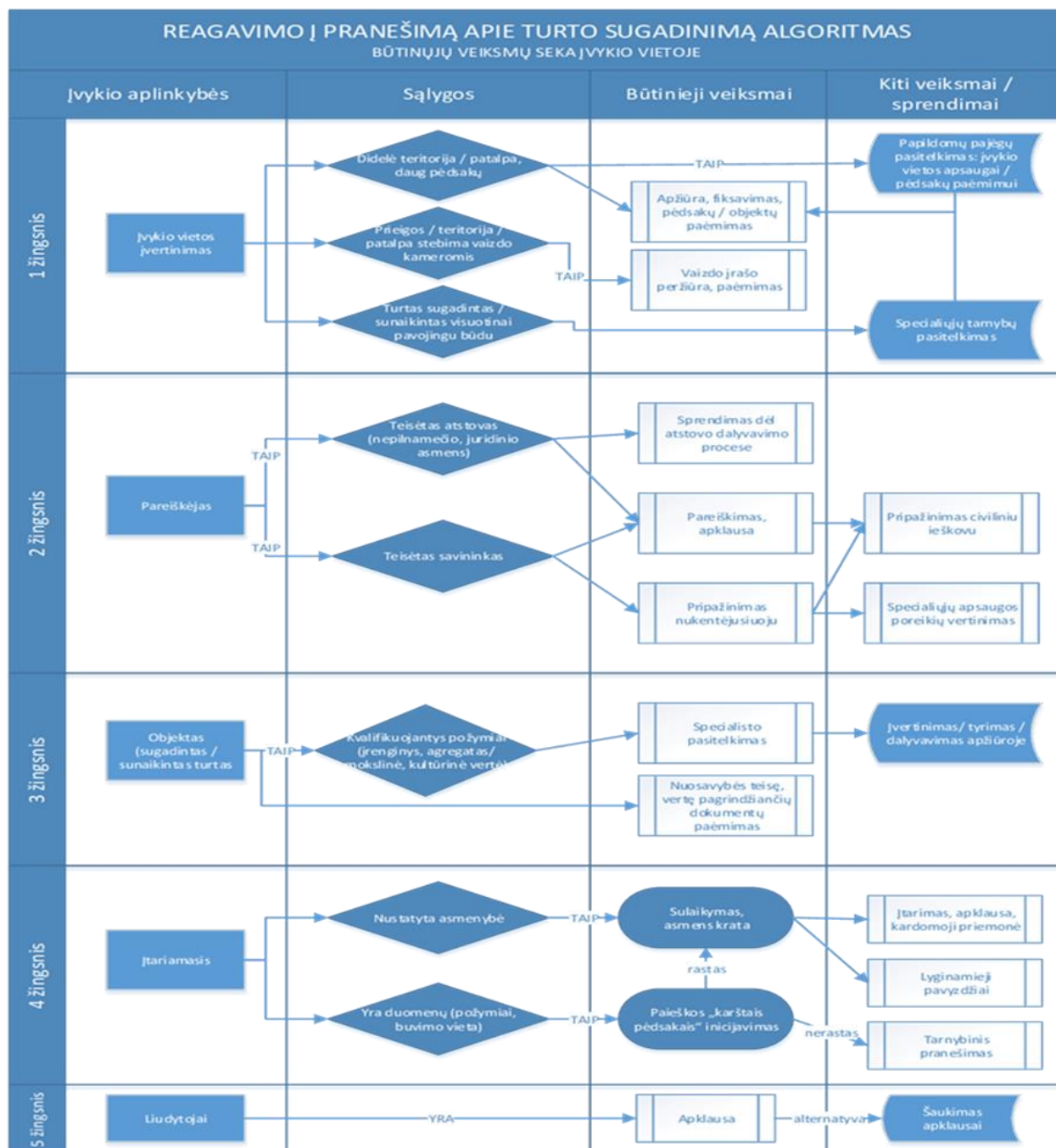
1 priedas

Operatyvinės grupės funkcijas atliekančio policijos pareigūno pirminių ikiteisminio tyrimo veiksmų seka.

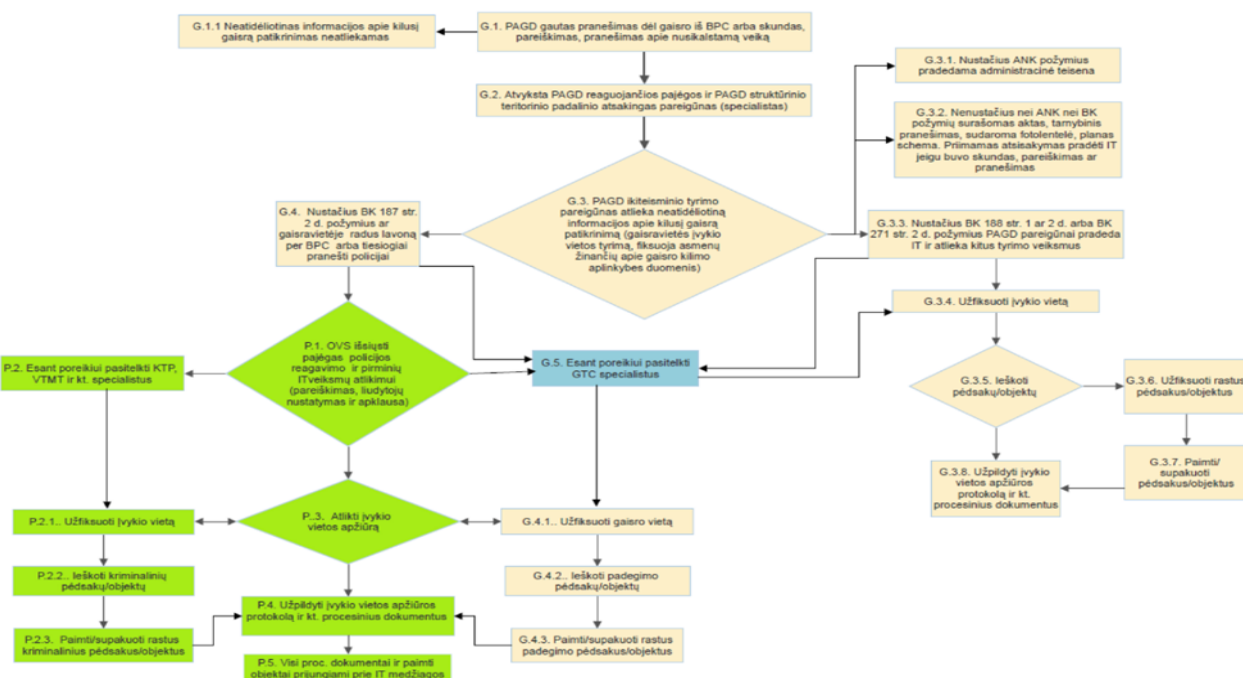
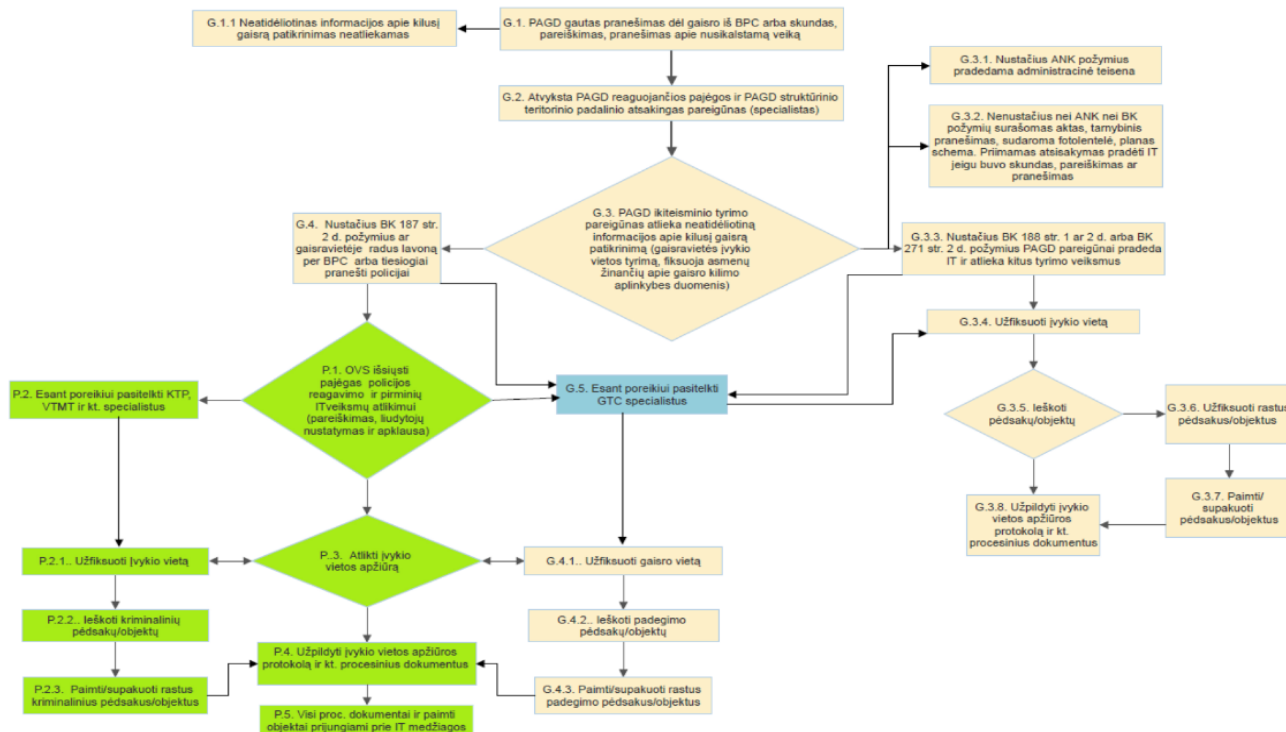
Veiklos pareigūno pirminių ikiteisminio tyrimo veiksmų seka.

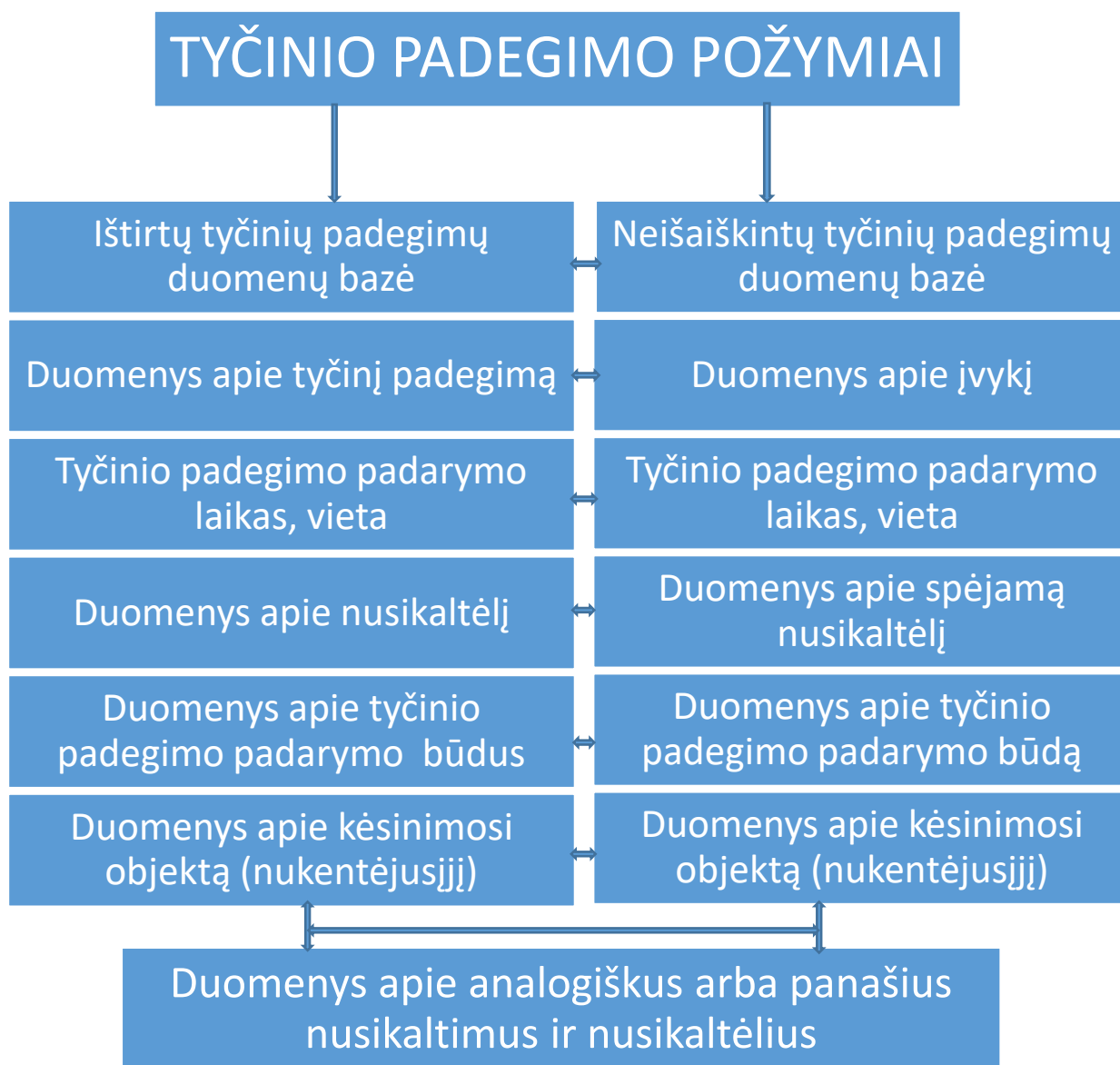
Reagavimo į pranešimą apie turto sugadinimą algoritmas.

Priedas Nr. 4.

REAGAVIMO Į PRANEŠIMĄ DĖL GAISRO IR PIRMINIŲ VEIKSMŲ ATLIKIMO ĮVYKIO VIETOJE ALGORITMAS

Reagavimo į pranešimą dėl gaisro ir pirminių veiksmų atlikimo įvykio vietoje algoritmas

Tyčinio padegimo analizės struktūra. (Sudaryta autoriaus).

IKITEISMINIO TYRIMO BYLŲ ANKETA

Ikiteisminio tyrimo įstaiga, atlikusi ikiteisminį tyrimą _____.

Ikiteisminio tyrimo byla Nr. _____ pagal nusikaltimo požymius, numatytus LR BK _____.

1. Ikiteisminio tyrimo bylos baigtis, eiga:

- 1) atlikus tyrimą byla išsiųsta į teismą, priimtas apkaltinamasis nuosprendis;
- 2) atlikus tyrimą byla išsiųsta į teismą, tačiau priimtas išteisinamasis nuosprendis;
- 3) byla nutraukta nesant nusikaltimo, baudžiamojo nusižengimo požymių (nepadarytas nusikaltimas);
- 4) byla nutraukta, nes ikiteisminio tyrimo metu nesurinkta pakankamai duomenų pagrindžiančių įtariamojo kaltę nusikalstamos veikos padarymu;
- 5) byla nutraukta suėjus senaties terminams;
- 6) byla nutraukta esant kitiems baudžiamojo proceso pagrindams;
- 7) byla tyrimo eigoje;
- 8) ikiteisminis tyrimas sustabdytas.

2. Kiek laiko trit ikiteisminio tyrimo byla:

- 1) bylos sprendimas priimant baudžiamąjį įsakymą;
- 2) byla baigta pagreitinto proceso tvarka;
- 3) iki 6 mėnesių;
- 4) iki 1 metų;
- 5) virš 1 metų.

3. Laiko intervalas nuo visiško gaisro užgesinimo iki įvykio vietos apžiūros pradžios, kai policijos pajėgos buvo informuotos apie gaisrą:

- 1) apžiūra pradėta iš karto po gaisro likvidavimo, gavus leidimą, bet ne vėliau kaip iki 1 val.;
- 2) nuo 1 val. iki 3 val.;
- 3) nuo 3 val. iki 6 val.;
- 4) nuo 6 val. iki 24 val.;
- 5) daugiau nei 1 para.

4. Pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus (įvykio vietos apžiūrą, surašę protokolą 5/1) atliko:

- 1) operatyvinės grupės funkciją vykdantis pareigūnas;
- 2) veiklos pareigūnas;
- 3) viešosios tvarkos užtikrinimo funkciją vykdantis pareigūnas;
- 4) kitas pareigūnas, įvardinti _____.

5. Pirminiai ikiteisminio tyrimo veiksmai atlikti, vadovaujantis reagavimo į pranešimą apie turto sugadinimą algoritmu:

- 1) veiksmai atlikti iki 2018 m. sausio 29 d.
- 2) pareigūnai nuosekliai atliko visus veiksmus pagal numatytą seką (5 žingsniai);
- 3) buvo praleistas 1 žingsnis;
- 4) buvo praleistas 2 žingsnis;
- 5) buvo praleistas 3 žingsnis;
- 6) buvo praleistas 4 žingsnis;
- 7) pirminiai veiksmai po 2018 m. sausio 29 d. atlikti, nesivadovaujant algoritmu.

6. Įvykio vietos apžiūra buvo atliekama:

- 1) tyrėjui iš karto pradėjus ikiteisminį tyrimą pagal LR BK 187 str. 2 d.;
- 2) tyrėjui atliekant gauto pranešimo patikslinamuosius veiksmus įvykio vietoje;
- 3) gavus PAGD gaisro tyrimo specialistų išvadą dėl galimo tyčinio padegimo;
- 4) įvykio vietos apžiūra nebuvo atliekama;
- 5) kita, įrašyti_____.

7. Sprendimą pradėti ikiteisminį tyrimą priėmė:

- 1) tyrėjas, kuris reagavo į tyčinio padegimo įvykio vietą ir atliko pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus;
- 2) kitas tyrėjas, kuris buvo pakviestas pirmajam tyrėjui, nustačius tyčinio padegimo požymius, įrašyti kokio padalinio_____;
- 3) ikiteisminio tyrimo įstaigos vadovas, padalinio vadovas, ar kitas įgaliotas įstaigos vadovas, gavęs pirminių ikiteisminio tyrimo veiksmų medžiagą;
- 4) ikiteisminis tyrimas pradėtas užpildžius protokolą 5/1;
- 5) ikiteisminis tyrimas pradėtas, atlikus patikslinamuosius veiksmus;
- 6) ikiteisminis tyrimas pradėtas po to, kai buvo gauta PAGD gaisro tyrimo specialistų surinkta medžiaga.

8. Įvykio vietos apžiūroje dalyvavo (jei ne vienas – pažymėti):

- 1) prokuroras;
- 2) operatyvinės grupės funkciją vykdomantis pareigūnas;
- 3) veiklos pareigūnas;
- 4) viešosios tvarkos užtikrinimo funkciją vykdomantis pareigūnas;
- 5) specializuoto kriminalinės policijos nusikaltimų nuosavybei tyrimo padalinio pareigūnas;
- 6) specialistas kriminalistas;
- 7) kitos srities specialistas, įvardinti_____;
- 8) pasitelkta kriminalistinė laboratorija;

- 9) gaisrų tyrimo centro specialistas;
- 10) kiti asmenys (nurodyti specialybę, pvz.: gaisrininkas, išminuotojas, viešojo saugumo pareigūnai, vidaus tarnybos pareigūnai ar kiti): _____.

9. Kokia apžiūra buvo vykdoma:

- 1) įvykio vietos apžiūra;
- 2) įvykio vietos tyrimas.

10. Tyčinio padegimo įvykio vietos apžiūros ar tyrimo objektas:

- 1) gyvenamasis namas;
- 2) vasarnamis;
- 3) ūkinis pastatas;
- 4) garažas;
- 5) automobilis;
- 6) miškas;
- 7) atvira vieta;
- 8) kita (įrašyti): _____.

11. Įvykio vietos apžiūros ar tyrimo metu buvo:

- 1) apžiūrėta tik gaisravietė;
- 2) apžiūrėta aplinkinė teritorija, pastatai, patalpos ir gaisravietė;
- 3) apžiūrėta aplinkinė teritorija su joje esančiais kitais objektais ir gaisravietė;
- 4) apžiūrėta artimos patalpos, teritorija ir gaisravietė bei galimi nusikaltėlių atvykimo ir išvykimo keliai;
- 5) apžiūrėta artimos patalpos, pastatai, teritorija bei gaisravietė ir galimi nusikaltėlių atvykimo ir išvykimo keliai arba atliktas objektų tyrimas vietoje. Dalyvavo visa operatyvinė tyrimo grupė kartu su kriminalistine laboratorija, galimai pasitelkiant papildomas tarnybas (kinologai, specializuoto kriminalinės policijos nusikaltimų nuosavybei tyrimo padalinio pareigūnai, ir kita);
- 6) atliktas pilnas įvykio vietos, teritorijos, gaisravietės ir rastų objektų tyrimas. Dalyvavo gaisrų tyrimo centro specialistai, kiti specialistai, pasitelktos laboratorijos ir papildomos pajėgos.

12. Įvykio vietos apžiūros procesui fiksuoti buvo naudojami papildomi būdai:

- 1) fotografavimas;
- 2) filmavimas;
- 3) planai, brėžiniai, schemas;
- 4) kita, įrašyti: _____.

13. Fotonuotraukos, vaizdo medžiaga kokybiška ir naudinga tiriant padegimą bei prisirašant rastus pėdsakus ir objektus:

- 1) taip;
- 2) ne (argumentai kodėl):_____.

14. Planai, brėžiniai ir schemos aiškios ir kokybiškos, atitinka protokole užfiksuotus pėdsakus, objektus:

- 1) taip;
- 2) ne (argumentai kodėl):_____.

15. Įvykio vietos apžiūrai buvo naudojamas bepilotė skraidyklė (dronas):

- 1) taip;
- 2) ne.

16. Jei buvo naudojama bepilotė skraidyklė (dronas), kokius veiksmus ji atliko:

- 1) buvo filmuojama įvykio vietoje esantys objektai ir jų išsidėstymas;
- 2) buvo filmuojamas gaisro židinys;
- 3) buvo filmuojama įvykio vieta, gaisro židinys ir visi rasti objektai ir jų vieta;
- 4) kita (įrašyti):_____.

17. Įvykio vietos apžiūros metu rasta ir paimta:

- 1) daktiloskopiniai pėdsakai;
- 2) įvairios talpos, kokios (įrašyti):_____;
- 3) elektros laidai;
- 4) naftos produktai;
- 5) apanglėjusi mediena;
- 6) stiklas, stiklo dalys;
- 7) kita (įrašyti):_____.

18. Tyčinio padegimo padarymo būdai pagal pasikėsینimo objektą.

- 1) padegimas padarytas, padegant iš išorės;
- 2) padegimas padarytas, padegant iš vidaus (be įsibrovimo pėdsakų);
- 3) padegimas padarytas, įsibrovus ir padegant viduje;
- 4) kita, įrašyti:_____.

19. Ar po atliktos įvykio vietos apžiūros surinktų objektų ir duomenų visuma patvirtino tyčinio padegimo versiją:

- 1) taip;
- 2) ne.

20. Ar siekiant patvirtinti (paneigti) tyčinio padegimo versiją buvo skirtos užduotys objektų tyrimui:

- 1) taip;

2) ne.

21. Siekiant nustatyti gaisro kilimo priežastį kokiai ekspertinei įstaigai kokie specialieji objektų tyrimai buvo pavesti atlikti (galimi keli atsakymai):

1) Gaisrų tyrimo centrui:

a) apanglėjusios medienos tyrimas;

b) gaisrų tyrimai;

c) kitas tyrimas, įrašyti _____.

2) LTEI:

a) apanglėjusios medienos tyrimas;

b) stiklo tyrimas;

c) fizikinis elektros instaliacijos (elektros laidų) tyrimas;

d) naftos produktų tyrimas;

e) kitas tyrimas, įrašyti _____.

3) LP KTC:

a) daktiloskopinis tyrimas;

b) trasologinis tyrimas;

c) stiklo ar keramikos tyrimas;

d) kitas tyrimas, įrašyti _____.

4) Kita, įrašyti: _____.

22. Gauta specialisto išvada:

1) patvirtino tyčinio padegimo versiją;

2) paneigė tyčinio padegimo versiją;

3) kita, įrašyti: _____.

23. Ar buvo atliekama pakartotinė įvykio vietos apžiūra (tyrimas):

1) taip;

2) ne.

24. Jei įvykio vietos apžiūra buvo atliekama pakartotinai, tai dėl kokių priežasčių:

1) objektyvios priežastys – apžiūra daryta netinkamu laiku. Įvardinti priežastį _____;

2) subjektyvios priežastys:

a) apžiūros (tyrimo) klaidos; nepakankamas įvykio vietos sudėtingumo įvertinimas. Įvardinti priežastį _____;

b) papildomų duomenų apie nerastų pėdsakų buvimą atsiradimas, kt., dėl kurių jį reikia pakartoti.

Įvardinti priežastį: _____;

- 3) nuo tyrėjo nepriklausančios priežastys: gaisro tyrimo specialisto, ar kito specialisto negalėjimas dalyvauti apžiūroje. Įvardinti priežastį _____;
- 4) kitos priežastys, įvardinti: _____.

25. Įvykio vietos apžiūros atlikimo organizacinio pobūdžio trūkumai:

- 1) veiksmai pradėti pavėluotai, nurodyti priežastis: _____;
- 2) nebuvo apsaugota įvykio vieta, išsaugoti ir sunaikinti pėdsakai;
- 3) nebuvo nustatyti asmenys, bei surinkti duomenys apie asmenis buvusius įvykio vietoje iki jos apžiūros pradžios;
- 4) atliekant įvykio vietos apžiūrą, nebuvo pasitelkti visi reikiami specialistai;
- 5) nebuvo aišku, kas atsakingas už įvykio vietos apžiūros atlikimą bei organizuoja pajėgų darbą;
- 6) kiti trūkumai, įvardinti nebuvo paimti visi pėdsakai ir objektai, pvz.: stiklo pavyzdžiai

26. Įvykio vietos apžiūros atlikimo taktiniai trūkumai:

- 1) veiksmai atlikti ne nuosekliai, apžiūros eiga įvykio vietos apžiūros protokole fiksuota chaotiškai;
- 2) neišnaudotos visos techninės galimybės įrodymams fiksuoti, pėdsakams surasti;
- 3) nepasitelkti visi būtini specialistai (specialistas kriminalistas, gaisro tyrimo specialistas), nors jų dalyvavimas buvo būtinas;
- 4) apžiūros protokolas surašytas, nesivadovaujant ir nesilaikant nuoseklumo;
- 5) neaprašyti rasti ir paimti objektai, jų suradimo ir paėmimo aplinkybės;
- 6) neaprašyti rasti pėdsakai ir jų suradimo aplinkybės;
- 7) rasti pėdsakai ir objektai neįpakuoti, arba netinkamai įpakuoti;
- 8) veiksmai atlikti nesilaikant algoritmo žingsnių eiliškumo;
- 9) kiti taktiniai trūkumai, įrašyti: _____.

27. Tolesnius ikiteisminio tyrimo veiksmus atliko tas pats tyrėjas, kuris atliko pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus:

- 1) taip;
- 2) ne, įrašyti kokio padalinio: _____.

28. Nukentėjusiojo, liudytojų apklausos atliktos:

- 1) iš karto įvykio vietoje, atliekant pirminius tyrimo veiksmus;
- 2) atliekant tolesnius ikiteisminio tyrimo veiksmus, nedelsiant (per 5 dienas);
- 3) per mėnesį nuo nusikaltimo padarymo laiko;
- 4) iš karto, nustačius liudytojus, po to, kai buvo kreiptasi per masines informavimo priemones;
- 5) kitas laikas, įrašyti: _____.

29. Kokios priemonės buvo panaudotos tyčiniam padegimui.

- 1) padegimai, kurie padaromi, esant normalioms degių ir lengvai užsiliepsnojančių medžiagų išsidėstymo sąlygoms, nereikalaujančioms papildomo pasirengimo (popierius, medis, šienas, šiaudai ir t.t.);
- 2) padegimai, kuriems panaudojamos pagalbinės degios medžiagos (cheminės medžiagos, degūs produktai ir t.t.);
- 3) padegimai, kuriems panaudojami iš anksto paruošti specialūs techniniai degūs prietaisai (uždelsto veikimo prietaisai, sukeliantys trumpąjį elektros jungimą, laikrodiniai mechanizmai, sukeliantys sprogimą, gaisrą ir t.t.);
- 4) padegimai, kurie padaromi imituojant nesąmoningą priešgaisrinės saugos taisyklių pažeidimą ar neatsargų elgesį;
- 5) kita, įrašyti:_____.

30. Ar atliekant ikiteisminį tyrimą buvo paimta vaizdo stebėjimo kamerų užfiksuota medžiaga:

- 1) taip;
- 2) ne.

31. Kokią naudą suteikė vaizdo stebėjimo sistemoje užfiksuota informacija:

- 1) buvo nustatytas įtariamasis;
- 2) buvo nustatytas automobilis, kuriuo įtariamasis atvyko (išvyko) į įvykio vietą;
- 3) buvo nustatyti įtariamojo atsitraukimo keliai bei judėjimas;
- 4) buvo nustatyti liudytojai, galėję matyti įvykį;
- 5) buvo nustatyti liudytojai, galėję matyti įtariamąjį;
- 6) buvo nustatytas laikas;
- 7) buvo nustatytas padegimo mechanizmas ir panaudotos priemonės;
- 8) buvo nustatytos kitos aplinkybės, įrašyti:_____.

32. Įtariamąjį padėjo nustatyti:

- 1) buvo sulaikytas nusikaltimo vietoje su įkalčiais ir prisipažino padaręs nusikaltimą;
- 2) buvo sulaikytas ne nusikaltimo vietoje, tačiau prisipažino padaręs nusikaltimą;
- 3) buvo nustatytas įtariamasis pasinaudojus vaizdo fiksavimo priemonėmis užfiksuota medžiaga;
- 4) kratos (poėmio) metu rastų daiktinių įrodymų pagalba;
- 5) įvykio vietos apžiūros ir kratos (poėmio) metu paimtų pėdsakų ir objektų specialisto atlikto ekspertinio tyrimo pagalba;
- 6) atpažino nukentėjusysis ar liudytojai, atliekant atpažinimo procesinį veiksma iš fotonuotraukų (videoalbumų);
- 7) atpažino nukentėjusysis ar liudytojai, atliekant atpažinimo procesinį veiksma gyvai;
- 8) atliekant akistatą;

9) buvo nustatytas naudojantis telekomunikacijos priemonėmis perduodama informacija;

10) kita, įrašyti:_____.

33. Įtariamasis buvo surastas, sulaikytas:

- 1) nusikaltimo padarymo vietoje, iš karto po jo padarymo („karštomis pėdomis“);
- 2) asmenybė buvo nustatyta pirminių tyrimo veiksmų pagalba, ir buvo sulaikytas kitoje vietoje;
- 3) asmenybė buvo nustatyta iš karto, tačiau pasislėpė (buvo paskelbta paieška);
- 4) per savaitę nuo nusikaltimo padarymo;
- 5) per mėnesį nuo nusikaltimo padarymo;
- 6) asmenybė buvo nustatyta, atliekant tolesnius ikiteisminio tyrimo veiksmus, po ko buvo sulaikytas;
- 7) asmenybė buvo nustatyta, atliekant tolesnį tyrimą, tačiau pasislėpė (buvo paskelbta paieška);
- 8) kitas laikas, įrašyti:_____.

34. Jei įtariamasis prisipažino ar jo duotiems parodymams pagrįsti buvo atliktas parodymų patikrinimas vietoje:

- 1) taip;
- 2) ne.

35. Įtariamojo amžius:

- 1) nepilnametis iki 14 metų (ne subjektas);
- 2) nepilnametis nuo 14 iki 18 metų;
- 3) nuo 18 iki 25 metų;
- 4) nuo 25 iki 40 metų;
- 5) virš 40 metų.

36. Įtariamojo būklė nusikalstamos veikos padarymo metu:

- 1) buvo apsvaigęs alkoholiu;
- 2) buvo apsvaigęs narkotinėmis medžiagomis;
- 3) buvo blaivus ir neapsvaigęs;
- 4) būklė nebuvo nustatyta.

37. Nusikalstamą veiką padarė:

- 1) vienas;
- 2) organizuota grupė;
- 3) organizuotoje grupėje, kurioje jis buvo:_____.
- 4) nusikalstamas susivienijimas.

38. Tyčinio padegimo motyvai.

- 1) padegimas iš keršto;

- 2) padegimas, siekiant nuslėpti, panaikinti kito nusikaltimo pėdsakus;
- 3) padegimas iš chuliganiškų paskatų;
- 4) padegimas iš savanaudiškų paskatų;
- 5) siekiant gauti draudimo išmoką;
- 6) padegimas, įvykdytas psichiškai nesveiko asmens;
- 7) užsakytas padegimas;
- 8) kita, įrašyti:_____.

39. Tyčinio padegimo padarymo būdai pagal pasirengimo stadiją.

- 1) tyčiniam padegimui pasirengta iš anksto;
- 2) tyčinis padegimas padarytas spontaniškai, be išankstinio pasiruošimo;
- 3) kita, įrašyti:_____.

40. Ryšys tarp įtariamojo ir nukentėjusiojo:

- 1) sieja artima aplinka;
- 2) sieja giminystės ryšiai;
- 3) kaimynai;
- 4) sieja darbo santykiai;
- 5) pažįstami;
- 6) nepažįstami.

41. Santykiai tarp įtariamojo ir nukentėjusiojo:

- 1) nepalaikė, nebendravo;
- 2) nekonfliktavo;
- 3) konfliktavo;
- 4) įtariamasis grasino nukentėjusiajam;
- 5) kita (įrašyti):_____.

42. Padegimui naudotos pagalbinės priemonės:

- 1) naftos produktai;
- 2) plastikas;
- 3) popierius, kartonas;
- 4) sprogmenys;
- 5) kita (įrašyti):_____.

43. Duomenys apie nusikaltimo situaciją:

- 1) Metų laikas, kada įvykdytas padegimas :
 - a) pavasaris:_____;

- b) vasara:_____;
- c) rudenį:_____;
- d) žiema:_____.
- 2) Padegimo įvykdymo diena:
- a) darbo diena;
- b) nedarbo diena;
- c) šventinė diena;
- d) kita, įrašyti:_____.
- 3) Padegimo įvykdymo laikas:
- a) 6 -8.59 val.;
- b) 9 – 16.59 val.;
- c) 17 -21.59 val.;
- d) 22-5.59 val.;
- e) Tikslus laikas nenustatytas.
- 4) Padegimo įvykdymo vieta:
- a) miesto teritorijoje, privačių namų rajone;
- b) miesto teritorijoje pavieniame privačiame name;
- c) daugiabučio namo bute;
- d) daugiabučio namo bendro naudojimo patalpose;
- e) daugiabučio namo laiptinėje;
- f) kaimo teritorijoje, esančios gyvenvietės, name;
- g) kaimo teritorijoje, esančios gyvenvietės, ūkiniame pastate;
- h) vienkiemyje, esančiame name;
- i) vienkiemyje, esančiame ūkiniame pastate;
- j) sodų bendrijoje, esančiame vasarnamyje;
- k) sodų bendrijoje, esančiame ūkiniame pastate;
- l) automobilių stovėjimo aikštelėje miesto teritorijoje;
- m) automobilių stovėjimo aikštelėje kaimiškoje gyvenvietėje;
- n) kelyje;
- o) miške;
- p) laukuose;
- q) kita (įrašyti):_____.

ANONIMINĖ REAGAVIMO TYRĖJŲ APKLAUSOS ANKETA

Gerbiami respondentai, esu Mykolo Romerio universiteto magistrantas, rengiantis magistro baigiamąjį darbą tema – „Padegimų tyrimas: teorija ir praktika“. Maloniai prašau Jūsų atsakyti į anketoje pateiktus klausimus, pažymint vieną ar kelis atsakymo variantus. Jūsų atsakymai yra labai svarbūs. Iš anksto dėkoju.

1. Jūsų išsilavinimas:

- 1) aukštesnysis teisinis;
- 2) aukštasis neuniversitetinis;
- 3) universitetinis neteisinis;
- 4) universitetinis teisinis;
- 5) kita (įrašykite) _____.

2. Studijų kryptis:

- 1) teisė;
- 2) teisė ir policijos veiklos programa;
- 3) kiti socialiniai mokslai;
- 4) kita (įrašykite) _____.

3. Jūsų darbo ikiteisminio tyrimo tyrėju stažas teisėsaugos institucijoje (-se):

- 1) iki 3 metų;
- 2) nuo 3 iki 5 metų;
- 3) nuo 6 iki 8 metų;
- 4) nuo 9 iki 11 metų;
- 5) nuo 12 iki 14 metų;
- 6) 15 metų ir daugiau.

4. Jūsų darbo stažas, atliekant operatyvinės grupės pareigūno funkcijas:

- 1) iki 1 metų;
- 2) nuo 1 iki 3 metų;
- 3) virš 4 metų.

5. Jūsų vykdomos tyrėjo funkcijos:

- 1) policijos operatyvinės grupės funkciją vykdančio padalinio pareigūnas (miesto NVRS);
- 2) rajono policijos komisariato reagavimo padalinio pareigūnas;
- 3) kita, (įrašykite) _____.

6. Ar teko reaguoti ir tirti įvykius, susijusius su gaisrais, tyčiniais padegimais:

1) taip;

2) ne.

7. Jei taip, tai kiek kartų Jūsų tarnybos metu teko tirti įvykius, susijusius su padegimais:

1) iki 5;

2) nuo 6 iki 10;

3) virš 11;

4) kita, (įrašykite)_____.

7. Ar atliekant pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus, vadovaujatės 2018 m. sausio 29 d. įsakymu Nr.5-V-92 patvirtintu tyčinio turto sunaikinimo, ar sugadinimo veiksmų tyrimo sekos algoritmu:

1) taip;

2) iš dalies, kodėl_____;

3) ne, kodėl_____;

4) kita, (įrašykite)_____.

8. Ar tyčinio turto sunaikinimo ar sugadinimo algoritme numatyta pirminių ikiteisminio tyrimo veiksmų seka aiški:

1) taip;

2) iš dalies, kas neaišku_____;

3) ne, kas neaišku_____;

4) kita, (įrašykite)_____.

9. Kaip manote, ar pakankamos policijos specialistų-kriminalistų, reaguojančių ir padedančių atlikti pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus, tiriant tyčinius padegimus, kompetencijos:

1) pakankamos;

2) nepakankamos, ko trūksta:_____;

3) kita, (įrašykite)_____.

10. Kaip manote, ar pakankamos PAGD gaisro tyrimo specialistų, padedančių atlikti pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus, tiriant tyčinius padegimus, kompetencijos:

1) pakankamos;

2) nepakankamos, ko trūksta_____;

5) kita, (įrašykite)_____.

11. Ar visais atvejais, atliekant gaisraviečių įvykio vietos apžiūras, tyčinių padegimų bylose kviečiami ir dalyvauja PAGD Gaisrų tyrimo centro specialistai:

1) taip kviečiami ir dalyvauja visada;

2) dalyvauja, kai kviečiami dėl didelių, rezonansinių įvykių;

- 3) nedalyvauja, kodėl _____;
- 4) nekviečiami, kodėl _____;
- 5) kita, (įrašykite) _____.

12. Ar PAGD gaisrų tyrimo specialistai dirba kartu su tyrėju įvykio vietoje:

- 1) visais atvejais dirba kartu ir vykdo tyrėjo pavedimus;
- 2) tik tais atvejais, kai tyrėjas duoda pavedimus raštu;
- 3) dirba savarankiškai;
- 4) kita, (įrašykite) _____.

13. Jūsų nuomone, ar tikslinga atlikti gaisravietės įvykio vietos apžiūrą, po to, kai PAGD gaisro tyrimo specialistas ją atliko savarankiškai ir pateikė savo išvadą dėl galimo padegimo:

- 1) taip, pagrįskite _____;
- 2) ne, kodėl _____.

14. Kas policijoje priima sprendimą dėl įvykio vietos apžiūros organizavimo:

- 1) padalinio vadovas;
- 2) policijos budėtojas;
- 3) NVRS tyrėjas;
- 4) kita (įrašyti): _____.

15. Jūsų nuomone, ar pasiteisina tarpinstitucinis veiklos modelis, kai pirmiausia PAGD gaisro tyrimo specialistas atlieka įvykio vietos tyrimą ir tik nustatęs galimus padegimo požymius informuoja policiją pateikdamas savo išvadą:

- 1) taip, pagrįskite _____;
- 2) ne, pagrįskite _____.

16. Jei Jūsų manymu toks modelis netinkamas, kaip siūlytumėte organizuoti pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus bei gaisraviečių įvykio vietų apžiūras (įrašykite):

_____.

17. Ar tiriant pranešimus dėl galimai įvykdytų padegimų tenka pildyti protokolą 5/1:

- 1) taip;
- 2) ne, kodėl _____.

18. Jei Jūsų atsakymas taip, tai ar jis (protokolas 5/1) tinkamas procesinis veiksmas, atliekant padegimų pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus:

- 1) taip, pagrįskite _____;
- 2) ne, kodėl _____;
- 3) kita (įrašyti): _____.

19. Kaip manote, ar atliekant padegimo tyrimą, gaisravietėje turi būti atliekama įvykio vietos apžiūra, ar turi būti atliekamas gaisravietės įvykio vietos tyrimas:

- 1) pakanka įvykio vietos apžiūros, pagrįskite _____;
- 2) gaisravietė turi būti tiriama, kaip specifinė įvykio vieta, pagrįskite _____;
- 3) nėra jokio skirtumo;
- 4) kita, (įrašykite)_____.

20. Kaip manote, kas turėtų vykdyti gaisraviečių įvykio vietų apžiūras:

- 1) vienas tyrėjas;
- 2) tyrėjas, kartu su policijos specialistu-kriminalistu;
- 3) tyrėjas, kartu su policijos specialistu ir PAGD gaisrų tyrimo specialistu;
- 4) tyrėjas sprendžia kokie specialistai turi būti pasitelkti ir juos pakviečia;
- 5) policijos specialistas ir PAGD gaisrų tyrimo specialistas;
- 6) PAGD gaisrų tyrimo specialistas;
- 7) kita, (įrašyti)_____.

21. Kokias funkcijas privalo vykdyti tyrėjas, atliekantis gaisravietės įvykio vietos apžiūrą (įrašykite):

- 1) _____;
- 2) _____;
- 3) _____;
- 4) _____.

22. Kaip manote, kokios policijos specialisto-kriminalisto funkcijos, atliekant gaisravietės įvykio vietos apžiūrą (įrašykite):

- 5) _____;
- 6) _____;
- 7) _____;
- 8) _____.

23. Kas rašo įvykio vietos apžiūros protokolą ir atsakingas už jo turinį bei kokybę:

- 1) tyrėjas;
- 2) policijos specialistas-kriminalistas;
- 3) kita, įrašyti:_____.

24. Ar teko įvykio vietų apžiūrai naudoti bepilotę skraidyklę (droną):

- 1) taip;
- 2) ne;
- 3) kita, (įrašykite)_____.

25. Ar teko bepilote skraidykle naudotis, apžiūrint gaisravietes:

- 1) taip;
- 2) ne;
- 3) kita, (įrašykite)_____.

26. Jei naudojote, tai kuom ji buvo naudinga (galimi keli atsakymo variantai):

- 1) _____;
- 2) _____;
- 3) _____;
- 4) _____.

27. Jei nenaudojote, tai kaip manote, ar ji būtų naudinga apžiūrint įvykio vietą, tiriant gaisrus:

- 1) taip;
- 2) ne.

28. Jei Jūsų atsakymas taip, tai kuom ji būtų naudinga:

- 1) _____;
- 2) _____;
- 3) _____;
- 4) _____.

29. Kaip manote, ar padegimų tyrimuose, atliekant pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus, tyrėjui padėtų automatizuoti versijų kėlimo ir patikrinimo algoritmai (dirbtinis intelektas):

- 1) taip, pagrįskite _____;
- 2) ne, kodėl _____;
- 3) kita, (įrašykite)_____.

30. Kaip manote, ar toks dirbtinis intelektas galėtų padėti tyrėjui patikrinti įvykio vietoje pagal surinktus duomenis jo iškeltas versijas, esamuose duomenų registruose:

- 1) taip, pagrįskite _____;
- 2) ne, kodėl _____;
- 3) kita, (įrašykite)_____.

31. Kaip manote, kokius darbus galėtų atlikti dirbtinis intelektas, padedant tyrėjui greičiau patikrinti jo iškeltas pirmines padegimo versijas (galimi keli atsakymo variantai):

- 1) patikrinti ištirtų tyčinių padegimų duomenų bazę;
- 2) patikrinti neištirtų tyčinių padegimų duomenų bazę;
- 3) patikrinti duomenis apie tyčinį padegimą ir juos sulyginti;
- 4) patikrinti duomenis apie įvykį ir juos sulyginti;

- 5) sugretinti tyčinio padegimų padarymo laikus ir vietas;
- 6) patikrinti duomenis apie įtariamąjį pagal turimus duomenis;
- 7) sugretinti turimo įtariamojo ir bazių duomenis;
- 8) patikrinti turimų tyčinių padegimų duomenis;
- 9) sugretinti turimus duomenis pagal tyčinio padegimo padarymo būdą;
- 10) patikrinti nukentėjusiojo asmenybę;
- 11) patikrinti duomenis apie pasikėsینimo objektą;
- 12) visi variantai;
- 13) kita, (įrašykite)_____.

32. Kaip manote, ar tyrėjai, atlikdami pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus, efektyviai išnaudoja šalia įvykio vietos esančių vaizdo stebėjimo kamerų užfiksuotus duomenis:

- 1) efektyviai;
- 2) neefektyviai, kodėl_____;
- 3) trūksta vaizdo stebėjimo kamerų;
- 4) trūksta įrangos, programų ir pajėgumų peržiūroms atlikti;
- 5) bloga gautų vaizdo įrašų kokybė;
- 6) kita, (įrašykite)_____.

33. Kokia Jūsų nuomonė, ar vaizdo stebėjimo kameros padeda išaiškinti tyčinius padegimus:

- 1) taip, pagrįskite_____;
- 2) ne, kodėl_____;
- 3) kita, (įrašykite)_____.

34. Ar būtina nedelsiant atlikti nukentėjusiojo (liudytojų) apklausą įvykio vietoje:

- 1) taip, pagrįskite_____;
- 2) ne, kodėl_____.

35. Jei taip, tai kas tyrėjui, atliekančiam pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus įvykio vietoje, svarbu, atliekant nukentėjusiojo (liudytojų) apklausas (įrašykite):

- 1) _____;
- 2) _____;
- 3) _____;
- 4) _____.

36. Ar tiriant padegimus dažnai tenka organizuoti įtariamojo paiešką „karštomis pėdomis“:

- 1) taip;
- 2) ne;

- 3) tik tais atvejais, kai iš karto žinomas įtariamasis;
- 4) tik tais atvejais, kai jis nustatomas, atliekant pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus;
- 5) kita, įrašyti:_____.

37. Įtariamąjį, atliekant pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus įvykio vietoje „karštomis pėdomis“ nustatyti padeda:

- 1) nukentėjusiojo parodymai;
- 2) liudytojų parodymai;
- 3) vaizdo stebėjimo kameromis užfiksuoti duomenys;
- 4) policijos duomenų bazėse esanti informacija;
- 5) kita, įrašyti:_____.

38. Jūsų nuomone, kas trukdo geriau organizuoti gaisrų, tyčinių padegimų tyrimus (galimi keli atsakymo variantai):

- 1) į įvykį siunčiamos netinkamos policijos pajėgos, dėl ko neapsaugota, ar tinkamai neapsaugota įvykio vieta, netinkamai nustatomos įvykio ribos ;
- 2) netinkamas vadovavimas pajėgoms įvykio vietoje, dėl ko nekviečiami ir nedalyvauja specialistas kriminalistas ir (ar) gaisrų tyrimo specialistas;
- 3) netinkamas bendradarbiavimas tarp policijos ir PAGD tyrėjų (specialistų);
- 4) policijos pajėgos reaguoja tik tada, kai užgesinamas gaisras ir gaunamas PAGD gaisrų tyrimo specialisto pranešimas;
- 5) nepakankamas materialinis – techninis aprūpinimas, atlikti gaisrų įvykio vietų apžiūras; ko trūksta (įrašyti):_____;
- 6) žinių ir kompetencijų trūkumas tyrėjams; kokių (įrašyti):_____;
- 7) žinių ir kompetencijų trūkumas specialistams; kokių (įrašyti):_____;
- 8) laiku nenustatomi galimi liudytojai;
- 9) neieškoma vaizdo stebėjimo kameromis užfiksuotų duomenų;
- 10) nėra aiški tyčinio turto sugadinimo ar sunaikinimo algoritme išdėstyta būtinų atlikti pirminių ikiteisminio tyrimo veiksmų seka;
- 11) kita, (įrašykite)_____.

39. Jūsų nuomone, kaip geriau organizuoti PAGD ir policijos bendradarbiavimą reaguojant ir tiriant tyčinius padegimus:

- 1) Įrašykite savo nuomonę_____.

Dėkoju už atsakymus!

ANONIMINĖ TYRĖJŲ APKLAUSOS ANKETA

Gerbiami respondentai, esu Mykolo Romerio universiteto magistrantas, rengiantis magistro baigiamąjį darbą tema – „Padegimų tyrimas: teorija ir praktika“. Maloniai prašau Jūsų atsakyti į anketoje pateiktus klausimus, pažymint vieną ar kelis atsakymo variantus. Jūsų atsakymai yra labai svarbūs. Iš anksto dėkoju.

1. Jūsų išsilavinimas:

- 1) aukštesnysis teisinis;
- 2) aukštasis neuniversitetinis;
- 3) universitetinis neteisinis;
- 4) universitetinis teisinis;
- 5) kita (įrašykite) _____.

2. Studijų kryptis:

- 1) teisė;
- 2) teisė ir policijos veiklos programa;
- 3) kiti socialiniai mokslai;
- 4) kita (įrašykite) _____.

3. Jūsų darbo ikiteisminio tyrimo tyrėju stažas teisėsaugos institucijoje (-se):

- 1) iki 3 metų;
- 2) nuo 3 iki 5 metų;
- 3) nuo 6 iki 8 metų;
- 4) nuo 9 iki 11 metų;
- 5) nuo 12 iki 14 metų;
- 6) 15 metų ir daugiau.

4. Jūsų vykdomos tyrėjo funkcijos:

- 1) policijos veiklos padalinio pareigūnas (bendros funkcijos);
- 2) policijos veiklos padalinio ikiteisminio tyrimo pareigūnas (tik ikiteisminis tyrimas);
- 3) kiti, (įrašykite)_____.

5. Ar teko tirti įvykius, susijusius su gaisrais, tyčiniais padegimais:

- 1) taip;
- 2) ne.

6. Jei taip, tai kiek kartų Jūsų tarnybos metu teko tirti įvykius, susijusius su padegimais:

- 1) iki 5;

- 2) nuo 6 iki 10;
- 3) virš 11;
- 4) kita, (įrašykite)_____.
- 7. Kaip Jūs vertinate pirminių ikiteisminio tyrimo veiksmų atlikimo lygį, tiriant tyčinius padegimus:**
- 1) labai aukštas;
- 2) aukštas;
- 3) vidutinis;
- 4) žemas, kodėl_____;
- 5) labai žemas, kodėl_____.
- 8. Ar gavus tirti padegimą Jums teko organizuoti ir (ar) atlikti pakartotinį gaisravietės įvykio vietos tyrimą (apžiūrą):**
- 1) taip, kodėl_____;
- 2) ne.
- 9. Jei Jūsų atsakymas taip, tai kieno iniciatyva ji buvo organizuota:**
- 1) Jūsų paties;
- 2) Jūsų vadovų;
- 3) prokuroro;
- 4) kita (įrašykite):_____.
- 10. Kaip manote, ar pakankamos tyrėjų, reaguojančių ir atliekančių pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus, tiriant tyčinius padegimus, kompetencijos:**
- 1) pakankamos;
- 2) nepakankamos, ko trūksta_____;
- 3) kita, (įrašykite)_____.
- 11. Kaip manote, ar pakankamos policijos specialistų-kriminalistų, reaguojančių ir padedančių atlikti pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus, tiriant tyčinius padegimus, kompetencijos:**
- 4) pakankamos;
- 5) nepakankamos, ko trūksta_____;
- 6) kita, (įrašykite)_____.
- 12. Kaip manote, ar pakankamos PAGD gaisro tyrimo specialistų, padedančių atlikti pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus, tiriant tyčinius padegimus, kompetencijos:**
- 1) pakankamos;
- 2) nepakankamos, ko trūksta_____;
- 3) kita, (įrašykite)_____.

13. Ar atliekant gaisrų, padegimų tyrimus, Jums teko skirti užduotis specialistams:

- 1) taip;
- 2) ne.

14. Kokius specialisto tyrimus, galimam padegimui patvirtinti (paneigti) Jums teko skirti, atliekant gaisrų tyrimus:

- 1) _____;
- 2) _____;
- 3) _____;
- 4) _____.

15. Ar prieš skiriant specialisto tyrimus, atliekant gaisrų tyrimus, klausimus prieš tai aptarėte su specialistu:

- 1) Taip, nes (pagrįskite) _____;
- 2) Ne, nes (pagrįskite) _____.

16. Jeigu Jūsų atsakymas taip, tai prieš kokius tyrimus skiriant specialistui, konsultavotės dėl klausimų formuluočių:

- 1) visada konsultuojuosi, nes _____;
- 2) niekada nesikonsultuoju, nes _____;
- 3) stiklo tyrimą, kodėl _____;
- 4) apanglėjusios medienos tyrimą, kodėl _____;
- 5) elektros laidų tyrimą, kodėl _____;
- 6) naftos produktų tyrimą, kodėl _____;
- 7) kita (įrašyti): _____.

17. Ar po specialistų atlikto tyrimo, gautos išvados buvo aiškios ir atsakė į Jūsų suformuotus klausimus:

- 1) taip;
- 2) iš dalies, ko trūko _____;
- 3) ne, kodėl _____;
- 4) kita (įrašyti): _____.

18. Kaip manote, ar tiriant tyčinius padegimus, tyrėjui padėtų automatizuoti versijų kėlimo ir patikrinimo algoritmai (dirbtinis intelektas):

- 1) taip, pagrįskite _____;
- 2) ne, pagrįskite _____;
- 3) kita, (įrašykite) _____.

19. Kaip manote, ar toks dirbtinis intelektas padėtų tyrėjui patikrinti tyrimo metu jo iškeltas versijas, esamuose duomenų registruose:

- 1) taip, pagrįskite _____;
- 2) ne, pagrįskite _____;
- 3) kita, (įrašykite) _____.

20. Kaip manote, kokius darbus galėtų atlikti dirbtinis intelektas, padedant tyrėjui greičiau patikrinti jo iškeltas tyčinio padegimo versijas (galimi keli atsakymo variantai):

- 1) patikrinti ištirtų tyčinių padegimų duomenų bazę;
- 2) patikrinti neištirtų tyčinių padegimų duomenų bazę;
- 3) patikrinti duomenis apie tyčinį padegimą ir juos sulyginti;
- 4) patikrinti duomenis apie įvykį ir juos sulyginti;
- 5) sugretinti tyčinio padegimų padarymo laikus ir vietas;
- 6) patikrinti duomenis apie įtariamąjį pagal turimus duomenis;
- 7) sugretinti turimo įtariamojo ir bazių duomenis;
- 8) patikrinti turimų tyčinių padegimų duomenis;
- 9) sugretinti turimus duomenis pagal tyčinio padegimo padarymo būdą;
- 10) patikrinti nukentėjusiojo asmenybę;
- 11) patikrinti duomenis apie pasikėsینimo objektą;
- 12) visi variantai;
- 13) kita, (įrašykite) _____.

21. Kaip manote, ar proceso dalyvių apklausa nuotoliniu būdu naujas, pozityvus ir pažangus procesinis veiksmas:

- 1) taip, pagrįskite _____;
- 2) ne, pagrįskite _____;
- 3) kita, (įrašykite) _____.

22. Ar Jums teko atlikti proceso dalyvio apklausą nuotoliniu būdu:

- 1) taip;
- 2) ne.

23. Jei teko, Jūsų manymu ar toks apklausos būdas pozityvus, naudingas proceso veiksmas:

- 1) taip, pagrįskite _____;
- 2) ne, pagrįskite _____;
- 3) kita, (įrašykite) _____.

24. Jei neteko, kokie kolegų atsiliepimai apie tokį apklausos būdą:

- 1) teigiami, pagrįskite _____;
- 2) neigiami, pagrįskite _____;
- 3) kita (įrašykite) _____.

25. Jūsų asmenine nuomone, ar ateityje turėtų būti naudojamas proceso dalyvių apklausos būdas:

- 1) taip, pagrįskite _____;
- 2) ne, pagrįskite _____;
- 3) kita (įrašykite) _____.

26. Kokiais ikiteisminio tyrimo veiksmais atliktame tyrime buvo nustatytas padegimą padaręs įtariamasis:

- 1) sulaikytas „karštomis pėdomis“ iš karto po nusikaltimo padarymo;
- 2) pats atvyko ir prisipažino padaręs nusikaltimą;
- 3) atpažino nukentėjusysis ar liudytojas;
- 4) poėmio, kratos metu pas įtariamąjį buvo rasti nusikaltimo įrankiai ar priemonės;
- 5) vaizdo stebėjimo kamerų pagalba;
- 6) buvo išaiškintas analizuojant telefonų išsklotines, telefonų operatorių bokštus;
- 7) buvo išaiškintas naudojantis policijos duomenų bazėmis, registrais;
- 8) kita (įrašykite) _____.

27. Ar įtariamąjį nustatė policijos operatyvinė grupė, atlikdama padegimo pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus gaisravietės įvykio vietoje:

- 1) taip, buvo sulaikytas „karštomis pėdomis“;
- 2) taip, jį nurodė savo apklausose nukentėjusysis, liudytojas;
- 3) taip, buvo užfiksuotas paimtuose vaizdo kamerų įrašuose;
- 4) taip, buvo nustatytas atlikus patikrinimus policijos duomenų bazėse, registruose (įrašykite kokiuose) _____;
- 5) ne;
- 6) kita (įrašykite) _____.

28. Kokia Jūsų asmeninė patirtis, tiriant tyčinius padegimus, kokie operatyvinės grupės įvykio vietos apžiūros (tyrimo) metu paimti objektai, ar pėdsakai padėjo atskleisti padegimo mechanizmą, ar (ir) nustatyti įtariamąjį (įrašykite): _____.

29. Jei Jūsų atsakymas, kad įtariamąjį atpažino nukentėjusysis (liudytojas), tai toks veiksmas buvo atliktas iš fotoalbumų, vaizdo medžiagos, policijos registrų ar gyvai:

- 1) iš fotoalbumų, kodėl ne gyvai _____;
- 2) iš vaizdo medžiagos, kodėl ne gyvai _____;

- 3) policijos registru, kodėl ne gyvai_____;
- 4) gyvai;
- 5) kita, (įrašykite)_____.

30. Jei nukentėjusysis (liudytojas) parodymo atpažinti metu atpažino įtariamąjį, ar po to įtariamasis prisipažino įvykdęs padegimą ir buvo ištirtas nusikaltimas:

- 1) taip;
- 2) ne, kodėl_____;
- 3) kita (įrašykite)_____.

31. Kokie su tyčiniu padegimu susiję daiktai, priemonės ieškomi kratos (poėmio) metu pas galimą įtariamąjį, siekiant jį susieti su nusikaltimo padarymo vieta:

- 1) _____;
- 2) _____;
- 3) _____;
- 4) _____.

32. Ar kratos (poėmio) pas įtariamąjį metu rasti daiktai ir priemonės, padėjo ištirti padegimą ir susieti įtariamąjį, rastus daiktus, priemones su nusikaltimo padarymo vieta:

- 1) taip;
- 2) ne, ko trūko_____;
- 3) kita (įrašykite)_____.

33. Kokius proceso veiksmus atlikote, siekdami susieti kratos (poėmio) metu rastus daiktus, priemones su tiriamo padegimo įvykio vieta, įvykdymo būdu:

- 1) _____;
- 2) _____;
- 3) _____;
- 4) _____.

34. Kaip manote, ar operatyvinės grupės tyrėjai, atlikdami pirminius ikiteisminio tyrimo veiksmus, efektyviai išnaudoja šalia įvykio vietos esančių vaizdo stebėjimo sistemomis užfiksuotus duomenis:

- 1) efektyviai;
- 2) neefektyviai;
- 3) trūksta vaizdo stebėjimo kamerų;
- 4) trūksta įrangos, programų ir pajėgumų peržiūroms atlikti;
- 5) bloga gautų vaizdo įrašų kokybė;
- 6) kita, (įrašykite)_____.

35. Kokia Jūsų nuomonė, ar vaizdo stebėjimo kameros padeda išaiškinti tyčinius padegimus:

- 1) taip, pagriškite _____;
- 2) ne, pagriškite _____;
- 3) kita, (įrašykite) _____.

36. Jei Jūsų atsakymas ne, tai kokios priežastis trukdo efektyviau išnaudoti vaizdo stebėjimo kameras padegimų tyrimuose:

- 1) _____;
- 2) _____;
- 3) _____.

37. Ar tiriant padegimus, efektyviai išnaudojama elektroninių ryšių tinklais perduodama informacija (telefonų išsklotinių, telekomunikacijos įmonių bokštų informacija):

- 1) taip;
- 2) ne, pagriškite _____.

38. Jei atsakėte taip, kokia elektroninių ryšių tinklais perduodama informacija padėjo ištirti padegimą ir nustatyti įtariamąjį:

- 1) telefonų išsklotinių analizė;
- 2) bokštų informacijos analizė;
- 3) telefoninių pokalbių kontrolė;
- 4) kita (įrašyti) _____.

39. Jūsų nuomone, kaip geriau organizuoti skirtingas funkcijas vykdančių policijos padalinių bendradarbiavimą reaguojant ir tiriant tyčinius padegimus:

Įrašykite savo nuomonę _____.

Dėkoju už atsakymus!

ANONIMINĖ POLICIJOS SPECIALISTŲ-KRIMINALISTŲ APKLAUSOS ANKETA

Gerbiami respondentai, esu Mykolo Romerio universiteto magistrantas, rengiantis magistro baigiamąjį darbą tema – „Padėgimų tyrimas: teorija ir praktika“. Maloniai prašau Jūsų atsakyti į anketoje pateiktus klausimus, pažymint vieną ar kelis atsakymo variantus. Jūsų atsakymai yra labai svarbūs. Iš anksto dėkoju.

1. Jūsų išsilavinimas:

- 1) aukštesnysis;
- 2) aukštasis neuniversitetinis;
- 3) universitetinis neteisinis;
- 4) universitetinis teisinis;
- 5) kita (įrašykite) _____.

2. Studijų kryptis:

- 1) socialiniai mokslai:
 - a) teisė;
 - b) teisės ir policijos veiklos programa;
 - c) kitos socialinių mokslų programos (įrašyti): _____;
- 2) technikos mokslai;
- 3) kita (įrašykite) _____.

4. Jūsų darbo stažas einant specialisto pareigas policijoje:

- 1) iki 3 metų;
- 2) nuo 3 iki 5 metų;
- 3) nuo 6 iki 8 metų;
- 4) nuo 9 iki 11 metų;
- 5) nuo 12 iki 14 metų;
- 6) daugiau nei 15 metų.

5. Kiek bendrai įvykio vietos apžiūrų Jums tenka atlikti per metus:

- 1) iki 10;
- 2) nuo 11 iki 30;
- 3) nuo 31 iki 50;
- 4) nuo 51 iki 70;
- 5) virš 71;
- 6) kita (įrašykite) _____.

6. Ar Jums teko atlikti gaisraviečių įvykio vietos apžiūras (tyrimus):

- 1) taip;
- 2) ne.

7. Jei taip, tai kiek per pastaruosius metus Jūs atlikote gaisraviečių įvykio vietos apžiūrų (tyrimų) (įrašykite):_____.

8. Iš ko gaunate nurodymą vykti ir atlikti gaisravietės įvykio vietos apžiūrą:

- 1) policijos budėtojas;
- 2) tyrėjas;
- 3) kita (įrašyti):_____.

9. Ar atliekant gaisravietės įvykio vietos apžiūrą, įvykio vietoje dirbate kartu su tyrėju:

- 1) taip, padedu jam;
- 2) ne, dirbu savarankiškai;
- 3) kita (įrašyti):_____.

10. Kokias funkcijas atliekate gaisravietės įvykio vietoje, kai dirbate kartu su tyrėju (galimi keli atsakymo variantai):

- 1) padeda tyrėjui nustatyti įvykio vietos atlikimo tvarką ir eiliškumą;
- 2) į įvykio vietos apžiūros protokolą įrašo savo atlikto darbo rezultatus, išvadas ir pastabas;
- 3) fotografuoja, filmuoja įvykio vietoje;
- 4) braižo įvykio vietos planus, schemas;
- 5) ieško, randa ir paima galimus nusikaltimo pėdsakus, objektus;
- 6) supakuoja rastus pėdsakus, objektus;
- 7) kita (įrašyti):_____.

11. Kokias funkcijas atliekate gaisravietės įvykio vietos apžiūros metu, jei dirbate savarankiškai (galimi keli atsakymo variantai):

- 1) nustato įvykio vietos atlikimo tvarką ir eiliškumą;
- 2) pats rašo įvykio vietos apžiūros protokolą;
- 3) fotografuoja, filmuoja įvykio vietoje;
- 4) braižo įvykio vietos planus, schemas;
- 5) ieško, randa ir paima galimus nusikaltimo pėdsakus, objektus;
- 6) supakuoja rastus pėdsakus, objektus;
- 7) kita (įrašyti):_____.

12. Kokia Jūsų nuomonė, ar būtinas tyrėjo dalyvavimas apžiūrint gaisravietės įvykio vietą:

- 1) būtinas, nes_____;

2) nebūtinai, nes _____;

3) kita, (įrašykite) _____.

13. Ar atliekant gaisraviečių įvykio vietos apžiūrą visada kviečiamas ir dalyvauja PAGD gaisrų tyrimo specialistas:

1) taip;

2) ne, kodėl _____;

3) kita (įrašyti): _____.

14. Jei taip, tai kokias funkcijas jis atlieka (galimi keli atsakymai):

1) dirba komandoje ir vykdo tyrėjo pavedimus:

a) padeda rasti nusikaltimo pėdsakus, objektus ir juos paimti;

b) padeda nustatyti gaisro židinį;

c) kita (įrašyti): _____.

2) dirba atskirai iki atvykstant policijos operatyvinei grupei:

a) suranda ir paima nusikaltimo pėdsakus, objektus;

b) nustato gaisro židinį ir tyčinę gaisro kilimo priežastį;

c) surašo gaisravietės apžiūros aktą;

d) kita (įrašyti): _____.

15. Kaip manote, ar atliekant padegimo tyrimą, gaisravietėje turi būti atliekama įvykio vietos apžiūra, ar turi būti atliekamas gaisravietės įvykio vietos tyrimas:

1) pakanka įvykio vietos apžiūros, pagrįskite _____;

2) gaisravietė turi būti tiriamas, kaip specifinė įvykio vieta, pagrįskite _____;

3) nėra jokio skirtumo;

4) kita,

(įrašykite) _____.

16. Kaip manote, kas turėtų vykdyti gaisraviečių įvykio vietų apžiūras:

1) vienas tyrėjas;

2) tyrėjas, kartu su policijos specialistu;

3) tyrėjas, kartu su policijos specialistu ir PAGD gaisrų tyrimo specialistu;

4) tyrėjas sprendžia kokie specialistai turi būti pasitelkti ir juos pakviečia;

5) policijos specialistas ir PAGD gaisrų tyrimo specialistas;

6) PAGD gaisrų tyrimo specialistas;

7) kita, (įrašyti) _____.

17. Pateikite savo praktinę nuomonę, ar būtina gaisravietės įvykio vietos apžiūra po to, kai ją savarankiškai atliko PAGD gaisrų tyrimo specialistas ir pateikė savo išvadą:

- 1) būtina, nes _____;
- 2) nebūtina, nes _____;
- 3) kita (įrašyti): _____.

18. Kas gaisravietės įvykio vietos tyrimo (apžiūros) metu paima objektus, galinčius padėti nustatyti gaisro kilmę, priežastį ir mechanizmą:

- 1) PAGD gaisrų tyrimo specialistas, kai jis savarankiškai atlieka gaisravietės įvykio vietos tyrimą;
- 2) policijos specialistas, kai buvo tyrėjo pakviestas padėti atlikti įvykio vietos apžiūrą;
- 3) tyrėjas, atliekantis įvykio vietos apžiūrą;
- 4) tas, kas pirmas pakviestas į įvykio vietą ir atliko įvykio vietos tyrimą ar apžiūrą;
- 5) kita (įrašyti): _____.

19. Pateikite savo nuomonę, kaip policijos specialistas turi užfiksuoti gaisravietės įvykio vietos apžiūros metu surinktus duomenis, jei jis padėjo tyrėjui apžiūrėti įvykio vietą:

- 1) pats įrašyti surinktą informaciją į protokole tam skirtą skiltį ir pasirašyti;
- 2) tyrėjas, jo žodžius įtraukia į protokolą, jis pasirašo;
- 3) pateikia atskirą specialisto išvadą;
- 4) kita (įrašyti): _____.

20. Pateikite savo nuomonę, kaip policijos specialistas turi užfiksuoti gaisravietės įvykio vietos apžiūros metu surinktus duomenis, jei jis dirbo savarankiškai (skyrium nuo tyrėjo):

- 1) pats surašo įvykio vietos apžiūros protokolą ir užpildo protokole esančią išvadų skiltį;
- 2) pateikia atskirą specialisto išvadą;
- 3) kita (įrašyti): _____.

21. Kaip manote, ar tyrėjas, organizuodamas gaisraviečių įvykio vietos tyrimą, savarankiškai dirbantiems policijos specialistams (skyrium nuo tyrėjo) privalo užduotis formuoti raštu:

- 1) privalo visais atvejais, pagrįskite _____;
- 2) tik tada, kai specialistas negali įvykio vietoje atsakymo įrašyti į protokolą;
- 3) neprivalo;
- 4) kita, (įrašykite) _____.

22. Ar teko organizuoti ar atlikti pakartotinį gaisravietės įvykio vietos tyrimą (apžiūrą):

- 1) taip;
- 2) ne.

23. Jei Jūsų atsakymas taip, tai kieno iniciatyva ji buvo organizuota:

- 1) Jūsų paties;
- 2) Jūsų vadovų;
- 3) policijos tyrėjo;
- 4) prokuroro;
- 5) kita (įrašykite):_____.

24. Kokios priežastys lėmė pakartotinę gaisravietės įvykio vietos apžiūrą (įrašykite):

- 1) _____;
- 2) _____.

25. Jūsų nuomone, ar trūksta mokymų, susijusių su gaisraviečių įvykio vietos tyrimu:

- 1) taip, kokių (įrašykite):_____;
- 2) ne.

26. Jūsų nuomone, ar trūksta priemonių ir įrangos tinkamai atlikti gaisraviečių įvykio vietų apžiūras:

- 1) taip, kokių (įrašykite):_____;
- 2) ne.

27. Ar teko įvykio vietų apžiūroms naudoti bepilotę skraidyklę (droną):

- 1) taip;
- 2) ne;
- 3) kita, (įrašykite)_____.

28. Ar teko bepilote skraidykle naudotis, apžiūrint gaisravietes:

- 1) taip;
- 2) ne;
- 3) kita, (įrašykite)_____.

29. Jei atsakėte taip, tai parašykite kuom ji buvo naudinga:_____.

30. Jei nenaudojote, tai kaip manote, kuo galėtų padėti bepilotė skraidyklė, atliekant įvykio vietų apžiūras padegimų tyrimuose (įrašyti):

- 1) _____;
- 2) _____;
- 3) _____;
- 4) _____.

31. Kokia Jūsų asmeninė patirtis, tiriant tyčinius padegimus, kokie įvykio vietos apžiūros (tyrimo) metu paimti objektai, ar pėdsakai padėjo tyrėjui atskleisti padegimo mechanizmą, ar (ir) nustatyti įtariamąjį (įrašykite):_____.

32. Jūsų nuomone, ar aiškiai reglamentuotas PAGD ir PD specialistų bendradarbiavimas, tiriant padegimus:

- 1) taip (pagrįskite): _____;
- 2) ne (pagrįskite): _____;
- 3) kita (įrašykite): _____.

33. Kokia Jūsų nuomonė, kas padėtų pagreitinti (kokie tyrėjų ir specialistų veiksmai) padegimų aplinkybių, mechanizmo, priežasčių ir įtariamojo nustatymą (įrašykite):_____.

34. Jūsų nuomone, ar pakankamas policijos tyrėjų pasirengimas, atliekant gaisraviečių įvykio vietų apžiūras, padegimų tyrimus:

- 1) pakankamas;
- 2) nepakankamas;
- 3) kita (įrašyti): _____.

35. Jei nepakankamas, Jūsų nuomone, kokias kompetencijas turi stiprinti policijos tyrėjai, atliekantys gaisraviečių įvykio vietų apžiūras ir padegimų tyrimus (įrašykite):

- 1) _____;
- 2) _____;
- 3) _____;
- 4) _____;
- 5) _____.

Dėkoju už atsakymus!

ANONIMINĖ GAISRŲ TYRIMO SPECIALISTŲ APKLAUSOS ANKETA

Gerbiami respondentai, esu Mykolo Romerio universiteto magistrantas, rengiantis magistro baigiamąjį darbą tema – „Padegimų tyrimas: teorija ir praktika“. Maloniai prašau Jūsų atsakyti į anketoje pateiktus klausimus, pažymint vieną ar kelis atsakymo variantus. Jūsų atsakymai yra labai svarbūs. Iš anksto dėkoju.

1. Jūsų išsilavinimas:

- 1) aukštesnysis;
- 2) aukštasis neuniversitetinis;
- 3) universitetinis neteisinis;
- 4) universitetinis teisinis;
- 5) kita (įrašykite) _____.

2. Studijų kryptis:

- 1) socialiniai mokslai;
- 2) gamtos mokslai;
- 3) technikos mokslai;
- 4) kita (įrašykite) _____.

3. Jūsų darbo stažas einant gaisrų tyrimo specialisto pareigas :

- 1) iki 3 metų;
- 2) nuo 3 iki 5 metų;
- 3) nuo 6 iki 8 metų;
- 4) nuo 9 iki 11 metų;
- 5) nuo 12 iki 14 metų;
- 6) daugiau nei 15 metų.

4. Ar Jums tenka vienam pačiam atlikti gaisraviečių įvykio vietos tyrimus:

- 1) taip;
- 2) ne.

5. Jei taip, tai kiek gaisraviečių įvykio vietos tyrimų Jums tenka atlikti per metus:

- 1) iki 10;
- 2) nuo 11 iki 30;
- 3) nuo 31 iki 50;
- 4) virš 51;
- 5) kita (įrašykite) _____.

6. Iš ko gaunate pranešimą apie būtinybę atlikti gaisravietės įvykio vietos tyrimą:

- 1) bendrojo pagalbos centro;
- 2) PAGD budėtojo;
- 3) gaisro gesinimo operacijų vadovo;
- 4) savo tiesioginio vadovo;
- 5) policijos budėtojo;
- 6) policijos tyrėjo;
- 7) kita (įrašyti):_____.

7. Ar vykstate į visus budėjimo metu įvykusius gaisrus tikslu atlikti įvykio vietos tyrimą:

- 1) taip;
- 2) ne;
- 3) tik į tuos, kai gaisrą gesinusiems pareigūnams nepavyksta nustatyti jo kilimo priežasties;
- 4) kita (įrašyti):_____.

8. Kokias užduotis vykdote gaisravietės įvykio vietos tyrimo metu:

- 1) nustatyti tyrimo atlikimo tvarką ir eiliškumą;
- 2) rašyti įvykio vietos tyrimo protokolą;
- 3) įpakuoti nusikalstamos veikos pėdsakus ir kitus objektus;
- 4) fotografuoti, daryti įvykio vietos vaizdo įrašus, schemas;
- 5) iškelti versijas apie įvykio mechanizmą;
- 6) atlikti rastų objektų pirminę apžiūrą įvykio vietoje;
- 7) surasti, išryškinti bei techninėmis priemonėmis ir metodais užfiksuoti įvairius pėdsakus;
- 8) atlikti papildomus techninius darbus pagal ikiteisminio tyrimo pareigūno nurodymus;
- 9) kitos užduotys (nurodyti kokias)_____.

9. Kokių priemonių Jums trūksta, atliekant gaisraviečių tyrimus (apžiūras) (įrašykite):

_____.

10. Kokia Jūsų nuomonė, ar pirminėje stadijoje būtinas policijos tyrėjo dalyvavimas apžiūrint gaisravietės įvykio vietą:

- 1) būtinas, nes _____;
- 2) nebūtinas, nes _____;
- 3) kita, (įrašykite)_____.

11. Kokiuose dokumentuose fiksuojate gaisravietės įvykio vietos tyrimo duomenis (įrašykite):

- 1) _____;
- 2) _____;

3) _____.

12. Ar atlikdami gaisravietės įvykio vietos tyrimą naudojate vizualines fiksavimo priemones:

1) jei taip, tai kokias dažniausiai _____;

2) jei ne, tai kodėl _____.

13. Kokius pėdsakus, objektus dažniausiai paimate iš įvykio vietos, atlikdami gaisraviečių tyrimus:

1) naftos produktų;

2) stiklo;

3) apanglėjusios medienos;

4) elektros laidų;

5) kita (įrašyti): _____.

14. Jūsų veiksmai, nustačius galimus tyčinio padegimo požymius (įrašykite):

1) iš karto pranešate BPC, policijos ar PAGD budėtojui (pabraukti);

2) konstatuojate tai procesiniame dokumente (pažyma, apžiūros protokolas, išvada - pabraukti);

3) kita (įrašyti) _____.

15. Kaip manote, ar atliekant tyčinio padegimo tyrimą, turi būti atliekama gaisravietės apžiūra, ar turi būti atliekamas gaisravietės tyrimas:

1) pakanka atlikti įvykio vietos apžiūrą, pagrįskite _____;

2) būtina atlikti įvykio vietos tyrimą, pagrįskite _____;

3) nėra jokio skirtumo;

4) kita, (įrašykite) _____.

16. Jei Jūsų atsakymas, kad pakanka atlikti įvykio vietos apžiūrą, kaip manote, kas turėtų tai atlikti:

1) tyrėjas;

2) tyrėjas, kartu su policijos specialistu;

3) tyrėjas, kartu su policijos specialistu ir PAGD gaisrų tyrimo specialistu;

4) tyrėjas sprendžia kokie specialistai turi būti pasitelkti ir juos pakviečia;

5) policijos specialistas ir PAGD gaisrų tyrimo specialistas;

6) PAGD gaisrų tyrimo specialistas;

7) kita, (įrašykite) _____.

17. Jei Jūsų atsakymas, kad būtina atlikti įvykio vietos tyrimą, kaip manote, kas turėtų tai atlikti:

1) PAGD gaisrų tyrimo specialistas;

2) policijos specialistas-kriminalistas;

3) kartu policijos specialistas ir PAGD gaisrų tyrimo specialistas;

4) kita (įrašyti): _____.

18. Kaip manote, ar PAGD gaisrų tyrimo specialistui savarankiškai atlikus gaisravietės įvykio vietos tyrimą ir pateikus tyrimo išvadą, tyrėjui privaloma dar papildomai atlikti įvykio vietos apžiūrą:

- 1) taip (pagrįskite): _____;
- 2) ne (pagrįskite): _____.

19. Kaip manote, ar būtinas PAGD gaisrų tyrimo specialisto dalyvavimas, tyrėjui atliekant įvykio vietos apžiūrą:

- 1) taip;
- 2) ne.

20. Jei Jūsų atsakymas taip, tai kokias funkcijas įvykio vietos apžiūros metu jis atliks (įrašykite):

- 1) _____;
- 2) _____;
- 3) _____.

21. Kaip manote, ar tyrėjas PAGD gaisrų tyrimo specialistams, organizuodamas gaisraviečių įvykio vietos apžiūrą, visais atvejais užduotis privalo formuoti tik raštu:

- 1) taip (pagrįskite): _____;
- 2) ne (pagrįskite): _____.

22. Ar teko atliekant gaisravietės įvykio vietų tyrimą naudoti bepilotę skraidyklę (droną):

- 1) taip;
- 2) ne;
- 3) kita, (įrašykite) _____.

23. Jei atsakėte taip, parašykite kuom ji naudinga (įrašykite): _____.

24. Jei nenaudojote kaip manote, kuo galėtų padėti bepilotė skraidyklė, atliekant gaisraviečių įvykio vietų tyrimus (įrašykite):

- 1) _____;
- 2) _____;
- 3) _____;
- 4) _____.

25. Kokia Jūsų asmeninė patirtis, tiriant tyčinius padegimus, kokie įvykio vietos apžiūros (tyrimo) metu paimti objektai, ar pėdsakai padėjo atskleisti padegimo mechanizmą, ar (ir) nustatyti įtariamąjį (įrašykite): _____.

26. Ar teko organizuoti ar atlikti pakartotinį gaisravietės įvykio vietos tyrimą (apžiūrą):

- 1) taip;
- 2) ne.

27. Jei Jūsų atsakymas taip, tai kieno iniciatyva ji buvo organizuota:

- 1) Jūsų paties;
- 2) Jūsų vadovų;
- 3) policijos tyrėjo;
- 4) prokuroro;
- 5) kita (įrašykite): _____.

28. Dėl kokių priežasčių reikėjo atlikti pakartotinę gaisravietės įvykio vietos apžiūrą (įrašykite):

- 1) _____;
- 2) _____.

29. Jūsų nuomone, ar aiškiai reglamentuotas PAGD ir PD bendradarbiavimas, tiriant padegimus:

- 1) taip (pagrįskite): _____;
- 2) ne (pagrįskite): _____;
- 3) kita (įrašykite): _____.

30. Kokia Jūsų nuomonė, ar policijos tyrėjo, policijos specialisto darbas kartu su PAGD gaisrų tyrimo specialistu, atliekant gaisraviečių įvykio vietos tyrimą, pagreitintų ištyrimą (įrašykite):_____.

31. Jūsų nuomone, ar pakankamas policijos tyrėjų pasirengimas, atliekant gaisraviečių įvykio vietų apžiūras, padegimų tyrimus:

- 1) pakankamas;
- 2) nepakankamas;
- 3) kita (įrašyti): _____.

32. Jūsų nuomone, kokias kompetencijas turi stiprinti policijos tyrėjai, atliekantys gaisraviečių įvykio vietų apžiūras ir padegimų tyrimus (įrašykite):

- 1) _____;
- 2) _____;
- 3) _____;
- 4) _____.

33. Jūsų nuomone, kokias kompetencijas turi stiprinti policijos specialistai-kriminalistai, atliekantys gaisraviečių įvykio vietų apžiūras ir padegimų tyrimus (įrašykite):

- 1) _____;
- 2) _____;

Dėkoju už atsakymus!

SANTRAUKA

Bobinas R. Padegimų tyrimas: teorija ir praktika. Teisės ir policijos veiklos magistro studijų baigiamasis darbas. Vadovas doc. Dr. J. Juškevičiūtė. Kaunas. Mykolo Romerio Universitetas, Viešojo saugumo akademija. 2022. – 132 p.

Darbo tyrimo objektas yra padegimų tyrimo teorija ir praktika – teisinis reguliavimas ir praktinis jos įgyvendinimas, atsižvelgiant į 2018-01-29 Tyčinio turto sunaikinimo ar sugadinimo algoritmą ir jo įtaką praktiniam baudžiamųjų bylų ištyrimui.

Darbo tyrimo dalykas – kriminalistinė bei kita teisinė literatūra apie padegimų (gaisrų) tyrimą, baudžiamojo proceso įstatymai, teisėsaugos institucijų žinybiniai teisės normų aktai, reglamentuojantys padegimų (gaisrų) tyrimą, šiai dienai susiklosčiusi padegimų (gaisrų) tyrimo praktika, praktinės problemos, su kuriomis susiduria darbuotojai, atliekantys padegimų tyrimą.

Darbo tikslas yra išanalizuoti ugnies bei gaisro genezę ir apžvelgti padegimų istoriją, išanalizuoti padegimų tyrimo organizavimo ypatumus, taikant 2018-01-29 Tyčinio turto sunaikinimo ar sugadinimo tyrimo algoritmą ir remiantis baudžiamųjų bylų analize išnagrinėti padegimų tyrimo praktiką Lietuvoje ir jų tyrime kylančias problemas, suformuluoti šių problemų galimus sprendimo būdus.

Darbo uždaviniai – išnagrinėti padegimų tyrimo teorinius pagrindus bei išanalizuoti procesinį padegimų tyrimo reglamentavimą, išanalizuoti padegimų tyrimo praktiką bei įvertinti susiklosčiusią padegimų tyrimo praktiką, atskleisti problemas, su kuriomis susiduria praktiniai darbuotojai, pateikti šių problemų sprendimo būdus.

Darbo hipotezė – patvirtintas 2018 m. sausio 29 d. policijos reagavimo į Tyčinius padegimus pirminių bei tolesnių ikiteisminių tyrimų veiksmų algoritmas padeda tyrėjui ir specialistui atlikti būtinus procesinius veiksmus tyčiniams padegimams ištirti.

Magistro baigiamajame darbe remtasi bendraisiais teoriniais tyrimo metodais: analize, lyginamuoju teisiniu, loginiu bei istoriniu ir kt., ir empiriniais tyrimo metodais: sisteminė analize ir anketavimu. Rašant darbą autoriui padėjo jo praktinė patirtis dirbant Panevėžio apskrities vyriausiajame policijos komisariate. Anketuojant buvo apklausta dešimties apskrities policijos įstaigų tyrėjai, kriminalistinių tyrimų skyrių specialistai, ir penkių apygardų priešgaisrinės apsaugos ir gelbėjimo tarnybų gaisro tyrimo specialistai.

Atliktas empirinis tyrimas parodė, kad daugelis policijos tyrėjų, policijos specialistų-kriminalistų ir gaisro tyrimo specialistų atlikdami padegimų tyrimus vadovaujasi policijos generalinio komisaro įsakymu patvirtintu algoritmu ir rekomendacijomis, reglamentuojančiomis pirminių procesinių veiksmų atlikimą ir vykdymą, atliekant gaisrų ir padegimų tyrimą.

Pirminiai praktikos tyrimai parodo, kad padegimas nėra dažnas nusikaltimas, todėl jo tyrimas iš tyrėjų ir specialistų reikalauja išskirtinės kvalifikacijos ir kompetencijų. Pradedat ir atliekant ikiteisminius tyrimus

šios kategorijos bylose, labai svarbi nuosekli planuojamų atlikti procesinių veiksmų seka. Pagrindinės problemos policijos tyrėjų, specialistų-kriminalistų ir gaisro tyrimo specialistų darbe yra pareigūnų tarpusavio bendradarbiavimas, kurį būtina tobulinti Kita nustatyta problema – specialiųjų žinių apie gaisrų tyrimus stoka ar nesugebėjimas tinkamai jas pritaikyti, vykdant gaisraviečių apžiūras ir padegimų tyrimus. Be to, yra pageidautinos veiksmingai darbą atliekančios teisėsaugos institucijos, turinčios aukštos kvalifikacijos, išsilavinusius pareigūnus, modernią techniką bei efektyvias veikimo procedūras, paremtas šiuolaikiniais kriminalistikos, ekspertologijos ir vadybos mokslų pasiekimais.

SUMMARY

Bobinas R. Arsons investigation: theory and practice. Master thesis of Law and police activity studies. Supervisor doc. Dr. J. Juškevičiūtė, Kaunas. Mykolas Romeris University, Academy of Public Safety. 2022. – 132 p.

The object of the research is the theory and practice of incineration research - legal regulation and its practical implementation, taking into account the algorithm of intentional destruction or damage of property on January 29, 2018 and its influence on the practical investigation of criminal cases.

The subject of the research is forensic and other legal literature on the investigation of arson (fires), laws of criminal procedure, legal acts of law enforcement institutions regulating the investigation of arson (fires), the practice of the investigation of arson (fires), practical problems personnel conducting the combustion investigation.

The aim of the work is to analyze the genesis of fire and fire and to review the history of arson, to analyze the peculiarities of arson investigation using the algorithm of intentional destruction or damage of property 29/28/2018 and to analyze the possible solutions to the problems.

The tasks of the work are to examine the theoretical bases of combustion research and to analyze the procedural regulation of combustion research, to analyze the practice of combustion research and to evaluate the existing practice of combustion research, to reveal the problems faced by practitioners, to provide solutions.

Working hypothesis - confirmed in 2018. January 29 the algorithm of the initial and subsequent pre-trial investigation actions of the police response to arson helps the investigator and the specialist to perform the necessary procedural steps to investigate the arson.

The master's thesis was based on general theoretical research methods: analysis, comparative legal, logical and historical, etc., and empirical research methods: systematic analysis and questionnaires. The author was assisted in writing the work by his practical experience working at the Panevėžys County Chief Police Commissariat. Investigators from ten county police departments, specialists from forensic

investigation departments, and fire investigation specialists from five county fire and rescue services were interviewed during the survey.

An empirical study has shown that many police investigators, forensic police officers and fire investigators follow the algorithm and guidelines for conducting and conducting primary proceedings in fires and arson investigations approved by order of the Commissioner General of Police.

Preliminary practice research shows that arson is not a common crime, so its investigation requires exceptional qualifications and competencies from researchers and professionals. A consistent sequence of planned proceedings is very important when initiating and conducting pre-trial investigations in this category of cases. The main problems in the work of police investigators, forensic specialists and fire investigation specialists are the co-operation between officials, which needs to be improved. In addition, efficient law enforcement agencies with highly qualified, educated officials, modern techniques, and efficient operating procedures based on state-of-the-art forensic science, expertise, and management science are desirable.